

IŠMINTINGASIS BAJORAS DON KICHOTAS LAMANČIETIS

I PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE GARSINGOJO BAJORO DON KICHOTO LAMANČIEČIO BŪDĄ IR ĮPROČIUS

Bažnytkaimy Lamančos¹ (nenoriu aš jo minėti) gyveno ne per seniausiai vienas tų bajorų, kurių visas labas – protėvių ietis, senovinis skydas, sunykęs kuinas ir šuo skalikas. Šutinys dažniau su jautiena nekaip aviena, mišrainė mažne kas vakaras, kiaušiniene su lašiniais šeštadieniais, lėšienė penktadieniais, balandis akims atsišviesti sekmadieniais – visa tai surydavo tris ketvirčius ištekliaus. Likutis išeidavo plonos gelumbės durtiniui, aksominėms kelnėms ir to paties audinio korpėms – šventiniam apdarui, o šiokiomis dienomis gerbdavosi jis mileliu, žinia, pačiu geriausiu.

Turėjo jis šeimininkę, peržengusią ketvirtą dešimtį, dukterėčią, dar dvidešimties nesulaukusią, o namų ir lauko darbams – berną, gebantį ir kuiną pabalnoti, ir sodininko peiliu darbuotis. Mūsų bajoras jau artėjo prie penktos dešimties; buvo jis tvirtai suręstas, prakaulus, lieso veido, mėgo anksti keltis ir eiti į medžioklę.

Sakoma buvus jį vardu lyg Kichada, lyg Kesada (šiuo klausimu autoriai, rašę apie jį, nesutaria), bet mes turime tvirtą pagrindą tarti, kad jo pavardė buvusi Kichana². Beje, tai nelabai svarbu mūsų pasakojimui: gana ir to, jog, dėstydami apie jį, nė per plauką nenukryptumėm nuo tiesos.

Dera pažymėti, jog minėtasis bajoras laisvalaikiu (o laisvo laiko turėdavo jis kone ištisus metus) skaitydavo riterių romanus su tokiu įmėgiu ir atsidėjimu, jog beveik suvisam apleido ne tikai medžioklę, bet ir ūkį; ir taip jam magėjo ir protą sumaišė tos knygos, jog pardavė kelias dešimties ariamos žemės, idant galėtų jų įsigyti, o ilgainiui susipirko visas, kokių tik įmanė gauti; ir labiausiai patikdavo jam garsingojo Felisiano de Silvos³ veikalai, nes jų stiliaus grožybė ir kalbos įmantrumas atrodė mūsų bajorui tobulumo viršūnė, o ypačiai meilės išpažinimo ar iššaukimo dvikovon scenos, kur dažnai rasdavai tokių sakinių: „Jūsų proto balsas taip neprotingai griauna mano samprotavimus, jog man temsta protas, ir, mano supratimu, visų protingiausia būtų supratingai nusiskųsti jūsų žavesiu“, arba štai tokių: „Dangaus aukštybės, drauge su žvaigždėmis aukštinančios jūsų dangišką grožį, maloningai apipylė jus tomis malonėmis, kurių nemalonėjo man suteikti jūsų malonybė“...⁴

Skaitydamas tokius pasakymus, vargšas riteris ėjo iš proto ir suko galvą nemigo naktimis, stengdamasis įminti ir suvokti jų prasmę, kurios nebūtų išlukštenęs ir permanęs nė pats Aristotelis, jei tam tyčia būtų prisikėlęs iš numirusių.

Neaišku jam buvo ir tai, kaip donas Beljanis sugebėjo tiek sykių sužeisti priešus ir pats būti sužeistas⁵: nors ir kokie didūs magistras gydė riterį, vis dėlto jo veidas ir kūnas turėjo būti vienu randu ir rumbu; šiaip ar taip, jis liaupsino autorių už tai, kad šis, baigdamas knygą, žada toliau pratęsti tą

¹ *Bažnytkaimy Lamančos...* – pirmieji romano žodžiai sudaro romano (epinio pobūdžio ispanų liaudies dainos) septynių pėdų eilute, tarytum komišką knygos „uždainį“.

² *...lyg Kichada, lyg Kesada... bet mes turime... pagrindą tarti, kad jo pavardė... buvusi Kichana.* – *Kichada* – žandikaulis; *Kesada* – varškės pyragas; *Kichana* (arba *Kechana*) – aimana. Šias pavardes, kaip ir daugelį kitų, M. de Servantesas paėmė iš tikrovės, pvz., Alonsas Kichada buvo bajoras iš Eskivijo, kur gyveno M. de Servantesas, o Puerto de Santa Marijoje autorius buvo pažįstamas su Martynu Kichana.

³ *Felisianas de Silva* (Feliciano de Silva, 1500–1551) – vienas garsiausių to meto riterių romanų autorius.

⁴ Abi citatos paimtos iš F. de Silvos romano „Donas Rožė Nikėjietis“.

⁵ *...ir pats būti sužeistas...* – Pirmosiose dviejose minėto romano knygoje donas Beljanis buvo sužeistas šimtas vieną kartą.

nepabaigiamą istoriją, ir daugelkart jam pašokdavo noras pačiam imti į rankas plunksną ir prirašyti galą, kaip ten buvo žadama; taip, be abejo, ir būtų padaręs ir kuo gražiausiai susidorojęs su uždaviniu, jei nebūtų maišiusios kitos, nepalyginamai svarbesnės ir neatlyžtamos mintys.

Daugelkart stodavo jis disputan su parapijos klebonu (mokytu vyru, Siguensos¹ auklėtiniu), katras riterių esąs šaunesnis: Anglijos Palmerinas ar Galijos Amadis², tačiau meistras Nikolas, bažnytkaimio barzdaskutys, tvirtindavo, jog nė vienas jųdviejų neprilygstas Febo riteriui, o jei katras ir galys į jį lygiuotis, tai nebent donas Galaoras, Galijos Amadžio brolis, nes tasai visa kuo pranešęs brolių: nei toks pamaiva, nei verksnys ir narsybe nemaž neatsilieka.

Žodžiu, mūsų bajoras taip įgulė į knygas, jog skaitė kiauras naktis nuo žaros lig žaros ir kiauras dienas nuo tamsos lig tamsos, ir taip, menkai bemiegant ir daug beskaitant, sudžiūvo jam smegenys, ir jis galop išėjo iš proto. Prisikimšo galvą visų tų knygoje išskaitytų dalykų: kerų, kivirčių, kovų, iššaukimų į dvikovą, žaizdų, meilės žodžių ir žygių, širdies kančių ir kitokių negirdėtų paikysčių; ir taip įsiteigė mintį, jog visa ta pyniava kvailų knyginių prasimanymų – gryna teisybė ir jog nieko tikresnio už tas istorijas pasaulyje nė būti negali.

Jis postringavo, kad Sidas Ruisas Dijosas – puikus riteris, bet nė iš tolo neprilygstas Liepsningojo Kalavijo riteriui³, vienu smūgiu pusiau perkirtusiam du nuožmius pasibaisėtinus milžinus. Labiau prie širdies buvo jam Bernardas del Karpijas – mat tasai Ronsevalyje nužudė užkerėtą Rolandą⁴ sekdamas gudriuoju Herakliu, savo glėbyje pasmaugusiu Žemės sūnų Antėją. Morgantą⁵ jis liaupsino, nes tas, nors ir kilęs iš milžinų, pasipūtusių akiplešų, vienintelis elgėsi mandagiai ir galantiškai. Bet labiausiai žavėdavos jis Rinaldu Montalbaniečiu, ypač skaitydamas, kaip šis išjoja iš pilies ir plėšia visus, kas tik pasitaiko, arba, atsidūręs užjūriuose, pagrobia Mahometo stabą⁶, pasak autoriaus, nulietą iš aukso. O už malonumą smagiai įspirti išdavikui Ganelonui⁷ mūsų bajoras būtų atidavęs savo šeiminkę ir dar viršaus pridėjęs dukterėčią.

Galiausiai, protui suvis pasekus, jis nusigriebė tokios keistos minties, kokia dar nebuvo atėjusi nė vienam pamišėliui pasaulyje, o būtent: tiek savo paties šlovei, tiek krašto labai jam dera ir netgi privalu tapti klajojančiu riteriu – apsiginkluoti, sėsti ant žirgo, iškelti į platųjį pasaulį nuotykių ieškoti ir daryti visa tai, ką knygoje daro klajojantieji riteriai, kitaip sakant, kovoti prieš bet kokią neteisybę, grumtis su negandais ir pavojais ir taip pelnyti sau nevystančią šlovę ir įamžinti savo vardą.

Vargšelis jau tarėsi apvainikuotas už savo žygdarbius mažų mažiausia Trapezundo imperatoriaus karūna; ir, svaigdamas nuo tokių saldžių godų ir mėgaudamasis nenusakoma palaima, kuo

¹ *Siguensa* – Gvadalaros provincijos miestelis, kuriame buvo menkai vertinamas universitetas; Ispanijoje tik du universitetai turėjo šlovę – Salamankos ir Alkalos.

² *Anglijos Palmerinas ar Galijos Amadis...* – *Anglijos Palmerinas* – įvairiems autoriams priskiriamo riterių romano „Galingasis riteris Anglijos Palmerinas“ (1548) herojus. *Galijos Amadis* (tikriau, Vello Amadis) – nežinomo autoriaus romano „Šaunusis ir narsingasis riteris Amadis, Galijos Periono ir karalienės Elisenos sūnus“ (1508) herojus.

³ *Sidas Ruisas Dijosas... neprilygstas Liepsningojo Kalavijo riteriui...* – *Sidas Ruisas Dijosas* – ispanų liaudies didvyris Rodrigas Dijosas de Vivas (Rodrigo Diaz de Vivar, 1030–1099), kurio žygiai apdainuoti „Manojo Sido giesmėje“ ir daugelyje romanų. *Liepsningojo Kalavijo riteris* – Graikijos Amadis, Amadžio ciklo to paties pavadinimo riterių romano personažas.

⁴ *Bernardas del Karpijas... nužudė... Rolandą...* – *Bernardas del Karpijas* – legendinis ispanų didvyris, romansuose apdainuojamas kaip Rolando nugalėtojas. *Rolandas* – prancūzų epo „Rolando giesmė“ herojus, L. Ariosto, M. Bojardo (Mateo Maria Boiardo, 1441–1494) ir daugelio viduramžių legendų personažas.

⁵ *Morgantas* – italų poeto Luidžio Pulčio (Luigi Pulci, 1432–1484) komiškos poemos „Milžinas Morgantas“, riterių romanų parodijos, pagrindinis veikėjas.

⁶ „...žavėdavos Rinaldu Montalbaniečiu... skaitydamas, kaip šis... pagrobia Mahometo stabą...“ – *Rinaldas Montalbanietis* – vienas iš dvylikos Prancūzijos perų, Torkvato Taso (Torquato Tasso, 1544–1595) poemos „Išvaduoti Jeruzalė“, M. Bojardo poemos „Įsimylėjęs Rolandas“ ir L. Ariosto poemos „Pašėlęs Rolandas“ personažas. *Mahometo stabas* – viduramžiais musulmonai per neišmanymą buvo laikomi stabmeldžiais; iš tikrųjų musulmonų tikėjimas draudžia vaizduoti žmogaus veidą ar figūrą.

⁷ *Ganelonas* – „Rolando giesmės“ personažas, išdavikas, Rolando patėvis ir priešas.

greičiausiai ėmėsi vykdyti savo sumanymą, kad pasiektų geidžiamą tikslą. Pirmiausia šoko šveisti šarvų, kurie kitados priklausė proseniams ir ištisus šimtmečius gulėjo užmesti kertėje, apsitraukę rūdimis ir pelėsiams.

Mūsų bajoras nušveitė juos ir sutaisė kaip įmanydamas, bet staiga pastebėjo baisią kliaudą: pasirodo, šalmas buvo ne aklinas, o atviras, be antveidžio; bet ir čia pravertė jo sumanumas: jis pasidarė iš kartono pusšalmį ir, pridūręs jį prie rastojo šalmo, turėjo savotišką aklinį šalmą. Tiesą pasakius, kai, panūdęs išbandyti, ar šalmas pakankamai tvirtas, kad laikytų mūšyje, išsitraukė kardą ir dusyk smogė per jį, sulig pirmuoju kirčiu akimirksniu pavertė perniek ištisos savaitės triūsą, o kadangi jam nelabai patiko, jog pusšalmis taip lengvai išlakstė į druzgus, norėdamas ateity išvengti tokio pavojaus, iš naujo ėmėsi šalmo, įtaisė iš vidaus geležinius lankelius ir pagaliau, taręs jį esant ganėtinai tvirtą, nusprendė nebereikalinga dar kartą bandyti tą, jo įsitikinimu, tikrą šalmą su puikiausio darbo antveidžiu.

Paskum jis nuėjo apžiūrėti savo kuino ir, nors eiklumu šis galėjo varžytis nebent su apatiniu girnų akmeniu, o kliaudų turėjo daugiau nekaip Gonelos arklys, kuris *tantum pellis et ossa fuit*¹, nustatė, kad jam neprilygsta nei Aleksandro Bucefalas², nei Sido Babjeka.

Keturias dienas svarstė jis, kaip pavadinti savo žirgą: juk tokio garsingo riterio ristūnas, kalbėjo jis sau, juo labiau toks taurus, negali būti be kokio iškilnaus vardo, tad geidė parinkti tokį, idant būtų aišku, kas buvo jis prieš tapdamas klajojančiu riterio žirgu ir kas yra dabar, nes tvirtai laikėsi nuomonės, jog, pasikeitus šeimnininko būviui, ir arkliui pridera keisti vardą į garsingą ir skambų, atliepiantį naują šeimnininko luomą ir pašaukimą; ir taip jis rūšiavo ir perkratinėjo įvairius vardus rausdamasis atmintyje ir įtempdamas vaizduotę, atmesdamas vienus, paniekindamas kitus, durstydamas juos, narstydamas ir sudarinėdamas iš naujo, kol galiausiai išrado ROSINANTA³ – vardą, jo manymu, prakilnų, raiškų ir prasmingą, bylojantį, jog anksčiau tasai arklys buvęs paprasčiausias kuinas, o dabar pranokstąs visus ir esąs pirmasis pasaulio kuinas.

Taip šauniai, jo galva, pavadinęs savo arklį, mūsų bajoras panorė ir sau prasimanyti kokį vardą ir, pasvarstęs dar vieną savaitę, pagaliau nusprendė pasivadinti DON KICHOTU⁴ – štai kuo rėmėsi, kaip jau minėjome, šios neišgalvotos istorijos autoriai, tvirtindami, jog tikroji jo pavardė, be abejo, buvusi Kichada, o ne Kesada, kaip tikino kiti. Tačiau, prisiminęs, jog narsingasis Amadis laikė per maža vadintis stačiai Amadžiu ir prie vardo prisidūrė savo karalystės ir tėvynės pavadinimą, idant pagausintų jos šlovę, tad ir mūsų bajoras, kaip doras riteris, panūdo prie vardo prisidurti savo tėvynės pavadinimą ir tapti DON KICHOTU LAMANČIEČIU – taip jis manėsi pasigarsinsiąs savo kilmę ir kraštą, o drauge pagerbsiąs tėvynę.

Ir štai, nušveitęs šarvus ir ginklus, iš atviro šalmo pasidaręs aklinį, davęs vardą kuinui ir persikrikštijęs pats, mūsų bajoras priėjo išvadą, jog nieko kita nebelieka, kaip susirasti širdies damą ir ją įsimylėti, nes klajojantis riteris be meilės – tai lyg medis be lapų ir vaisių ar kūnas be dvasios. „Jei Apvaizda, bausdama mane už nuodėmes ar laimės linkėdama, – kalbėjo jis sau vienas, – skirs man susitikti kokį milžiną, kaip paprastai nutinka klajojantiems riteriams, ir aš nutrenksiu jį žemėn per pirmąjį susirėmimą arba perkirsiu pusiau, arba jau bent įveikęs priversiu melsti malonės, argi nebūtų gražu tokia proga turėti damą, kuriai galėčiau nusiųsti jį dovanų, idant jisai įžengtų pas mano

¹ *Gonelos arklys, kuris tantum pellis et ossa fuit...* – *Gonela* – Feraros kunigaikščio (XV a.) juokdarys, daugelio smagių pasakojimų veikėjas, turėjęs nepaprasto liesumo arklį. „*Tantum pellis et ossa fuit*“ – buvo vien oda ir kaulai (lot.). Citata iš Plauto komedijos „*Puodas*“, III veiksmas, VI scena.

² *Bucefalas* – pasak padavimų, mėgstamiausias Aleksandro Makedoniečio žirgas.

³ *Rosinantas* – sudurtinis žodis: *rocin* – kuinas, *antes* – anksčiau, priešaky; tai yra – tas, kuris anksčiau buvo kuinas, arba – kuinas, lenkiąs visus kitus.

⁴ *Kichotas* – iš isp. *quijote* – antšlaunis, šarvų dalis.

saldžiąją valdovę, pultų prieš ją ant kelių ir prabiltų nužemintu ir nuolankiu balsu: „O ponias, ašian – milžinas Karakuliambras, valdonas Malindranijos salos, dvikautėje pergaltasai niekadods deramai nepašlovintojo riterio Don Kichoto Lamančiečio, kursai paliepė man stoti akysna jūsų malonybei, idant jūsų didenybė nuspręstute mano likimą sulig savo nuožvalga“... O, kaip nusidžiaugė mūsų gerasis riteris, išdrožęs tą prakalbą, o dar labiau – kai pagaliau susiprotėjo, ką paskelbsias savo širdies dama! Kaip mums žinoma, gretimame sodžiuje gyveno labai apveidi mergelė, kurią vienu tarpu jis buvo įsimylėjęs, nors jinai, savaimė suprantama, to netgi nenujautė ir nė akių į jį nekreipė.

Vardu ji buvo Aldonsa Lorenzo ir mūsų riteriui pasirodė verta jo godų valdovės titulo, ir, rinkdamas jai vardą, kuris ne per daugiausia skirtųsi nuo tikrojo, o drauge atlieptų ir primintų kokios kunigaikštienės ar didikės vardą, pavadino ją Dulsinėja Tobosiete¹, – nes buvo kilusi iš Toboso, – vardu, jo manymu, giesmingu, negirdėtu ir prasmingu kaip ir visi kiti jo sugalvotieji vardai.

II PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP IŠMONINGASIS DON KICHOTAS PIRMĄSYK IŠJOJO IŠ SAVO ŽEMIŲ

Galutinai susiruošęs, mūsų bajoras ryžosi ilgai nelaukdamas įgyvendinti savo sumanymą – skubino jį mintis, koks pragaištingas pasauliui jo gaisravimas: juk tiek skriaudų ketino jis išlyginti, tiek netiesos ištaisyti, tiek nedorybių pašalinti, tiek piktybių išrauti, tiek priedermių atlikti! Ir štai vieną rytą, vos prašvitus (o buvo tai viena tų karštųjų liepos mėnesio dienų), niekam nė žodžiu neprasitaręs apie savo užmojų ir niekieno nepastebėtas, apsilviko šarvais, įsėdo į Rosinantą, šiaip ne taip prisitinkino savo netikusį šalimą, nusitvėrė skydą, pasiėmė ietį ir, didžiai patenkintas ir laimingas, jog pasisekė taip lengvai pradėti savo labąjį darbą, pro galinius diendaržio vartus išjojo į lauką.

Tačiau, vos tik atsidūrė atvirame lauke, apniko jį baisinga mintis, tokia baisinga, kad jisai vos neatsakė pradėtojo žygio: mat prisiminė, jog dar nėra įšventintas į riterius ir jog pagal riterijos įstatymus negali ir neturi teisės stoti dvikovon nė su vienu riteriu; o jeigu ir būtų įšventintas, kaip naujokas privalėtų vilkėti baltais šarvais ir tol nešioti skydą be ženklų, kol pelnytų jį savo narsybe.

Tos mintys vos neprivertė jo apsispręsti; tačiau kadangi beprotybė perveikė visus argumentus, mūsų bajoras nutarė kreiptis į pirmą pasitaikiusį, kad jį įšventintų, – taip darė diduma riterių skaitytuose romanuose, kuriais dabar visame kame jisai sekė.

O dėl baltųjų šarvų, mūsų bajoras pasižadėjo sau, progai pasitaikius, taip juos nublizginti, kad taptų baltesni už šermuonėlio kailį; ir šitaip save nuraminęs, nujojo toliau savo keliu ten, kur nešė žirgas, nes, jo manymu, tik akimoju keliaujant, pridera nuotykių ieškoti.

Jojo keliu, risnojo mūsų naujasis nuotykių ieškotojas ir sau vienas kalbėjo:

– Kada nors, tolimoje ateityje, pasirodys pasaulyje mano garsingųjų žygdarbių tikroji istorija, ir tasai mokslo vyras, kuris juos dėstys, imdamasis rašyti apie mano pirmąjį ir tokį ankstyvą išpuolį, be abejo, pradės savo pasakojimą tokiais žodžiais: „Vos tik auksaplaukis Febas apskleidė plačios ir bekraštės žemės veidą skaisčiomis savo nuostabiųjų plaukų gijomis, o margieji paukšteliai savo giesmingų it arfos balsų saldžiąja derme pasveikino raudonskruostę Aurorą (kuri, palikusi minkštą pavydulingojo vyro patalą ir atvėrusi duris, išėjo į Lamančos horizonto balkoną pasirodyti mirtingiesiems), garsingasis riteris Don Kichotas Lamančietis pašoko iš lepaus pūkinio guolio, sėdo ant garsingojo žirgo Rosinanto ir leidosi per senovės laikų šlovės gaubiamą Montjelio lygumą...“

Ir iš tiesų tą lygumą kaip tik jisai ir jojo.

– Tebūnie palaiminti tie laikai ir palaimintas tasai amžius, kada pagaliau išvys pasaulį mano

¹ *Dulsinėja* – iš isp. *dulce* – saldi, švelni. *Tobosas* – Lamančos miestelis į pietryčius nuo Toledo.

garsingieji žygdarbiai, kuriuos priderėtų iškalti bronzoje, išrėžti marmure ir atvaizduoti drobėje amžinam atminimui! Nors ir kas tu būtum, o išmintingasai žyzy, jeigu tau skirta būti šios nepaprastos istorijos metraštininku, meldžiu nepamiršti gerojo Rosinanto, mano nepamainomo bendro visuose keliuose ir žygyuose.

Paskum jis prabilo taip, lyg iš tiesų būtų įsimylėjęs:

– O princese Dulsinėja, šios pavergtosios širdies valdove! Didį uždavėte man skausmą, kai, apibėrusi priekaištais, išgijote mane rūstybėje ir griežčiausiai uždraudėte rodytis akyse jūsų grožybei. Teikitės, valdove, prisiminti jums atsidavusią širdį, dėlei jūsų meilės sopulių varstomą.

Be perstojo rezgė jisai tų sapalionių pyne, tokių pačių, kokių išmoko iš savo knygu, visomis išgalėmis mėgdžiodamas jų stilių, ir todėl jojo koja už kojos, o saulė buvo jau aukštai pakilusi ir spirgino taip kaitriai, jog būtų ištirpinusi Don Kichotui visas smegenis, jeigu šis būtų jų turėjęs bent kruopelę.

Beveik ištisą dieną nenutiko jam nieko tokio, ką vertėtų apsaakyti, ir mūsų bajoras jau buvo bepuoląs į neviltį, nes norėjo kaip galima greičiau su kuo nors susitikti ir išbandyti savo tvirtos rankos jėgą.

Vieni autoriai tvirtina, jog pirmąjį nutikimą jisai turėjęs Lapisės tarpeklyje¹, kiti – jog su vėjo malūnais, o man pavyko ištirti tą bylą ir Lamančos metraštyje išskaityti tokį dalyką: mūsų bajoras visą tą dieną praleido kelyje, o vakarop ir jis, ir jo kuinas galutinai nusivarė ir išbadėjo; ir tuomet, žvalgydamasis aplink, bene pastebės kokią pilį ar piemenų lūšnelę, kur galėtų prisiglausti ir atgauti išsekusias jėgas, netoli kelio pamatė užėigą, ir toji užėiga pasirodė jam tarytum žvaigždė, turinti nuvesti jį ne tik prie rojus vartų, bet ir į patį rojų.

Jis paragino kuiną ir temstant prijojo užėigą.

Kaip tik tuo metu prie vartų pasitaikė dvi mergos iš tų, kurios vadinamos nuslydusiomis: jos keliavo į Seviliją drauge su keliais mulų varovais ir toje užėigoje apsistojo nakvynei; o kadangi mūsų nuotykių ieškotojui atrodė, jog visa, ką jis galvoja, mato ar vaizduojasi, padaryta ir vyksta taip, kaip aprašoma jo skaitytose knygoose, vos tik išvydęs užėigą, tarė sau, kad tai pilis su keturiais kuorais ir žėrinčiomis sidabrinėmis smailėmis, su pakeliamuoju tiltu ir giliu grioviu – žodžiu, su visais tais priklausiniais, kurie paprastai išskaičiuojami aprašant tokias pilis.

Kelių žingsnių neprijojęs iki užėigos (tariamąs pilies), jis įtempė pavadį ir sustabdė Rosinantą laukdamas, kada ant dantytų sienų pasirodys koks nykštukas ir papūs trimitą skelbdamas pilin atjojus riterį. Tačiau nykštukas neskubėjo pasirodyti, o Rosinantas veržėsi į arklidę, ir Don Kichotas prijojo arčiau ir, išvydęs pavartėje dvi skersmerges, tarė sau, jog tai arba žavios mergelės, arba dailios damos, išėjusios pasivaikščioti prie pilies vartų.

Kaip tyčia tuo metu kiauiliaganys, ginęs iš ražienų kiauules (prašau atleisti, bet tie neraliuoti galvijai taip ir vadinami), papūtė ragą, kad jos susiburtų į krūvą, ir Don Kichotas tuoj pasidingojo girdįs laukiamą ženklą, būtent – jog tai nykštukas skelbia jį atvykus. Netverdama džiaugsmu, jis prijojo prie užėigos ir damų, o tos, išvydusios priešais neregėtais šarvais vilkintį raitelį su skydu ir ietimi, persigando ir jau buvo besprunkančios į vidų, tačiau Don Kichotas, susivokęs, kad jos bėga jo subūgusios, kilstelėjo kartoninę apyburnę ir, atidengdamas įkritusius dulkėtus skruostus, kuo mandagiausiai su nedrumščiamu ramybe tarė:

– Meldžiu jūsų malonybes nesišalinti nei baimintis kokios negerovės, nes manąjo ordino riteriams nepritikiu ir nedera skriausmo užduoti jokiai gyvai būtybei, o juo labiau tokioms – kaip numanu iš jūsų povyzos – prakilnioms mergelėms.

¹ *Lapisės tarpeklyje* – tarpeklys La Kalderinos kalnuose tarp Tacho ir Gvadianos upių, kuriuo eina Sevilijos – Madrido – Saragosos vieškelis, daugelio mūsų herojus nuotykių vieta.

Mergos sužiuro į jį, akimis smaugstydamos veidą, kurį vėl pridengė netikusi apyburnė, o išgirdusios save vadinant mergelėmis – vardu, suvis nesiderinančiu su judviejų amatu, taip juoktis prapliupo, jog Don Kichotas nesmagiai pasijuto ir tarė:

– Grožybei pritinka santūrumas, o tuo tarpu juokas dėlei tuščio nieko rodo tik proto menkumą; sakau tatai ne priekaištaudamas judviem ar įžeisti jus geidaudamas, nes nieko daugiau taip netrokštu, kaip tarnauti jūsų malonėms.

Neįprasta damoms kalbėsena ir neišvaizdus mūsų riterio gymis sukėlė joms dar didesnį juoką, ir Don Kichotui pašoko apmaudas, ir nežinia, kuo visa tai būtų baigęsi, jei kaip tik tuo metu nebūtų atskubėjęs užėigos šeimininkas, žmogus labai kūningas, užtat ir labai romus, tačiau netgi jis, vos paregėjęs nei šiokią, nei tokią žmogystę ir jo margą ginkluote, būtent: svoringą ietį ir lengvą skydą, tokius pat lengvus odinius šarvus ir plėštines kamanas su pavadžiu, ko nepritarė mergužėlėms smagiu kvatojimu, bet, pasibaisėjęs ta pabūklų gausybe, tarė būsiant protinga kalbėti su atžvalga ir kreipėsi į jį šiais žodžiais:

– Jeigu jūsų malonė, godingasai riteri, ieškote nakvynės, neraskite čia tikrai lovos – užėjoje neturiu nė vienos, bet užtat viso kito gausite kiek širdis geidžia.

Girdėdamas nuolankų komendanto toną (mat užėigą jis palaikė tvirtove, o jos šeimininką – tvirtovės komendantu), Don Kichotas atsakė:

– Ašian, garbusis pilėne, moku tenkintis mažu, nes *šarvai man apdaras kasdienis, o kautynės – atilsis saldus*¹ ir taip toliau.

Šeimininkas pamanė, kad Don Kichotas palaikė jį dora garsinčio Pilo² miestelėnu, todėl ir pavadino pilėnu, bet iš tikrųjų buvo jis iš kito, ne mažiau garsesnio miesto Sanlukaro ir suktumu galėjo varžytis su pačiu Kaku, o šelmyste – su studentais ir tarnais, tad jam atsakė šiais žodžiais:

– Vadinasi, *guolis jūsų – akmeninės uolos, miegas jūsų visados budrus*, o jeigu jau taip, galite drąsiai čia apsisotiti: patikėkite, šioje varganoje pastogėje jums niekad nepristigs dingsčių nemiegoti ne tik vieną naktį, bet ir ištisus metus.

Taip taręs, šeimininkas priėjo palaikyti kilpos Don Kichotui, ir šis vargais negalais nusirabzdino žemėn, kaip ir tinka žmogui, kiaurą dieną nė aguonos grūdo burnoj neturėjusiam. Paskum liepė šeimininkui stropiai pasirūpinti, kad jo arkliui nieko netrūktų, nes tai esąs pats geriausias pasaulyje gyvulys, šeriamas avižomis.

Dirstelėjo užėigos šeimininkas į Rosinantą ir tarė sau, kad šis ne toks jau geras, kaip Don Kichotas sakė, o veikia pusėtinas; nuvedė jį arklidėn ir grįžo pasiteirauti, bene svečias ko pageidausiąs, o tuo tarpu mergužėlės (jau spėjusios su juo susitaikinti) vilko jam šarvus: kirasą nuo nugaros ir krūtinės joms pavyko nuplėšti, bet niekaip nesisekė atsegti antkaklio ir numauti netikusio šalmo, priraišyto žaliais kaspinais,– reikėjo žūt būtinai juos perkirpti, nes jos nevaliojo atrauzgyti mazgų, tačiau Don Kichotas jokiū būdu nesutiko, tad visą tą naktį praleido šalmuotas – toks keistas ir juokingas, kokį tik įmanoma įsivaizduoti; ir nušarvuojamas šavalkų, kurias laikė tos pilies didikėmis ir prakilniomis damomis, su įsijautimu manieringai joms deklamavo:

*Niekada taip stropiai damos
Netarnavo paladinui,
Kaip tarnavo Don Kichotui,
Jam atvykus iš gimtinės:
Rūpinosi juo mergelės,
Ristūnu – kunigaikštienės,*

¹ Čia Don Kichotas cituoja ispanų liaudies romaną, kurį toliau pratęsia užėigos šeimininkas.

² *Pilas* – Sevilijos provincijos miestelis netoli Sanlukaro, jūrų uosto, garsėjusio vagių ir galvažudžių lindynėmis.

tai yra Rosinantu, nes taip, garbiosios damos, vadinasi manasis žirgas, o ašai esmi Don Kichotas Lamančietis, ir nors man nederėtų pasisakyti savojo vardo anksčiau, nekaip jį pagarsins manieji žygdarbiai, kuriuos geidauju jūsų labai atlikti, patogi proga pritaikyti šioms aplinkybėms senovinį romansą apie Lanselotą¹ mane paakstino prieš laiką savąjį vardą išpažinti, bet ateis valanda, kai jūsų šviesybės man teiksį įsakinėti, o aš jūsų paliepinimus vykdysiu, ir mano dešinės tvirtybė parodys, kaip karštai jums tarnauti meiliju.

Mergos, nepratusios prie tokių gražbyliavimų, nė žodžiu į juos neatsiliepė, tik pasiteiravo, ar nenorėtų jis ko užkrimsti.

– Mielai kuo nors pasivaišinėčiau,– atsakė Don Kichotas, – ir manding tai būtų labai pravartu.

Kaip tyčia pasitaikė penktadienis, ir visoje užėjo nesusirado nieko kita, tik keli daviniai žuvies, Kastilijoje vadinamos menke, Andalūzijoje – silda, kitur – vėgėle, o dar kitur upėtakėliu.

Paklaustas, ar jo malonybė negeidautų paskanauti upėtakėliu, nes kitokios žuvies negalį pasiūlyti, Don Kichotas atsakė:

– Kad tik būtų kuo daugiau tų upėtakėliu – tuomet jie man atstotų gražų upėtakį: bene ne vis viena, ar gaunu aštuonis realus smulkiais, ar aštuonių realų pinigą? Be to, labai galimas daiktas, jog tų upėtakėlių mėsa daug švelnesnė nei upėtakių, lygiai kaip veršiena švelnesnė už jautieną, o ėriena – už avieną. Šiaip ar taip, kuo greičiau neškite juos čionai, nes, pilvui maršus grojant, kiekvienam pristigs spėkų šarvuos ir žygiuos.

Stalas iškelta lauk, gaivon, ir šeimininkas atnešė svečiui davinį prastai išmirkytos ir dar prasčiau pataisytos menkės ir abišale duonos, tokios pat juodos ir apipelijusios kaip jo šarvai. Sunku buvo išverti nepasileidus juokais bežiūrint, kaip jis valgo su šalmu ant galvos ir pakeltu antveidžiu – mat pats jisai nė kąsnelio negalėjo į burną įsidėti, kas nors kitas turėjo jam patarnauti ir maitinti savo rankomis, ir šią priedermę prisiėmė viena dama. Tačiau duoti jam atsigerti buvo neįmanoma, ir jis nebūtų gavęs nė lašo, jei šeimininkas nebūtų kiaurai pragrėžęs nendrės, vieno galo įspraudęs jam į burną, o pro kitą pylęs vyno. Ir mūsų riteris kentė visa tai su didžiausia kantrybe, kad tik nereiktų perkirpti šalmo kaspinių.

Tuo metu smuklėn pasitaikė užsukti paršelių kastruotojui, kuris, atsidūręs viduje, patūtavo nendrinu lamzdeliu, ir Don Kichotas galutinai įsiteigė mintį, kad jisai svečiuojąsis garsingoje pilyje, kad per vaišes jam grojanti muzika, kad menkė – tai upėtakis, kad juoda duona – pyragas, kad paleistuvės – damos, kad užėigos šeimininkas – pilies valdovas, ir pirmasis žygis bei sumanymas leisti po pasaulį pasirodė jam labai vykę. Tik viena nedavė ramybės: jis neįšventintas į riterius, o karys, nepriklausąs kokiam nors riterių ordinui, jo manymu, neturįs teisės nuotykių ieškoti.

III PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP JUOKINGAI DON KICHOTAS BUVO ĮŠVENTINTAS Į RITERIUS

Ir taip, nerasdamas ramybės, Don Kichotas pasiskubino kuo greičiau baigti menką užėigišką vakarienę, pasiūkė šeimininką, nusivedė arklidėn ir ten, puolęs prieš jį ant kelių, tarė:

– O narsingasai riteri, ašian iš vietos nepakilsiu, kolei jūsų malonė nesiteiks patenkinti manojo prašymo, kurį patenkinęs pelnysite amžiną šlovę ir pasitarnausite žmonijai.

Matydamas svečią prie savo kojų ir girdėdamas tokias kalbas, šeimininkas sutriko nesižinodamas nei ką daryti, nei ką sakyti; paskum puolė jo kelti, bet šis spyrėsi iš paskutiniųjų ir atsistoti sutiko tik tada, kai šeimininkas pasižadėjo patenkinti jo prašymą.

– Buvau tikras, mano viešpatie, jog ne veltui dedu viltis į begalinį jūsų taurumą,– atsiliepė Don

¹ *Lanselotas* – vienas iš Apvaliojo Stalo riterių, įsimylėjęs Gvineverę, karaliaus Artūro žmoną, ir jos garbei įvykdęs daugybę žygdarbių. Don Kichotas deklamuoja senovinį romansą apie Lanselotą.

Kichotas.– Taigi tebūnie jums žinoma, jog tasai prašymas, kurį meldžiau patenkinti ir kurį jūsų dosni širdis teikėsi išklaudyti, yra toks: malonėkite rytoj rytą įšventinti mane į riterius; šią naktį praleisiu jūsų pilies koplyčioje budėdamas prie šarvų, o rytoj, kaip ką tik minėjau, įsikūnys mano karščiausias troškimas – teisėtai keliauti po visas keturias pasaulio šalis nuotykių ieškoti ir nuskaustųjų gelbėti, nes tokia tat yra priedermė visos riterijos ir klajojančių riterių, kurių, kaip ir mano, gyvenimo tikslas – panašius žygdarbius atlikti.

Šeimininkas, kaip sakėme, buvo ne pirštu penėtas ir numanė, jog svečiui ne visi namie, o sulig tais žodžiais galutinai tuo įsitikino ir, pasinešęs pritarti visoms jo užgaidoms, kad naktį turėtų skanaus juoko, pasakė Don Kichotui: kas be ko, jo troškimas ir prašymas esąs savaime suprantamas, nes šitoks siekis pritinkąs ir derąs riteriams, juo labiau tokiems kilmingiems, koks atrodąs Don Kichotas iš pažiūros ir didingo stoto; mat jis ir pats, jaunas būdamas, pasiaukojamai ėjęs tuo garbingu keliu: klajojęs po įvairius pasaulio kraštus nuotykių ieškodamas, neaplenkęs nei Žaiginio Malagoje, nei Riarano salų, nei kvartalo prie gynybinės sienos Sevilijoje, nei Mažojo turgaus Segovijoje, nei Alyvų aikštės Valensijoje, nei Senosios sienos gatvės Granadoje, nei krantinės Sanlukare, nei Žirgo aikštės Kordoboje¹, nei Toledo lindynių, nei kitų panašių vietų, kur miklinęs kojų eiklumą ir rankų graibštumą ir daręs eibes piktnaudžiaudamas našlių prielankumu, suvedžiodamas mergeles ir tvirkindamas mažamečius, kol pagaliau jo vardas nuskambėjęs kone per visus Ispanijos teismus ir tribunolus, ir tuomet jis nusišalinęs poilsio į šią pilį, kur gyvenąs iš savo kišenės, podraug kitiems kišenės pakratydamas, duodąs pastogę visiems klajojantiems riteriams, nors ir kokio luomo ar išteklaus jie būtų,– grynai iš artimo meilės, tik su ta sąlyga, kad jie, geru už gera atsiteisdami, su juo savo labu dalytųsi.

Paskum šeimininkas pridūrė, jog pilies koplyčioje budėti prie šarvų svečias negalėsiąs, nes senąją įsakęs nugriauti, o naujos toje vietoje dar nespėjęs pastatyti, bet, kaip jis žinąs, iš bėdos esą leistina budėti kur širdis geidžia, tad Don Kichotas galįs šią naktį praleisti pilies kieme, o rytoj su Dievo padėjimu būsiančios atliktos deramos apeigos ir jis būsiąs įšventintas į riterius, tokius riterius, kokių pasaulyje neregėta.

Galiausiai jis pasiteiravo, ar Don Kichotas turįs pinigų, ir šis atsakė neturįs nė skatiko, nes nė viename riterių romane nesąs skaitęs, kad kuris nors būtų nešiojęsis pinigų. Į tai užėigos šeimininkas atsakė, kad svečias labai klystąs: romanuose, aišku, apie tai nerašoma, nes autoriams atrode nereikalinga kalbėti apie tokius paprastus ir būtinus dalykus kaip pinigai ir švarūs marškiniai, bet iš to nederą daryti išvados, jog riteriai neturėdavę nei viena, nei kita; priešingai, jis tikrai ir tvirtai žinąs, kad visi klajojantys riteriai (apie kuriuos prirašyta tiek ir tiek teisingų knygų) dėl viso pikto pasiimdavę kietai prikimštus kapšus, taipgi švarių marškinių ir lygmalą puodynėlę tepalų žaizdoms gydyti – juk lygumose ir tyruose, kur jie stodavę į mūšį ir kraujuodavę sužeisti, ne visados prie rankų turėdavę kas gydo, nebent jei kuris jų laikydavęs draugystę su pramaniu žyniu, kuris beregint sodindavęs ant debesies ir siųsdavęs oru mergelę ar nykštuką su butelėliu tokio gydomojo vandens, tad riteriui, vieną kitą lašą išgėrus, kaipmat užsitraukdavusios žaizdos ir opos, lyg ašmenys niekada nebūtų lietę jo kūno; tačiau, tokios pagalbos gauti nesitikėdami, praeities riteriai laikydavę tikslinga pasirūpinti, kad jų ginklanešiai būtų pritiekti pinigų ir kitų būtinausių dalykų, kaip antai: tepalų ir spurenų žaizdoms tvarstyti, o jei kurie riteriai ginklanešių neturėdavę (tai atsitikdavę tik kartkarčiais ir labai retai), patys vežiodavęsi visa tai susikrovę į mažutį doklą, kurį nelyginant didžiausią brangenybę parišdavę arkliui ant sturplio, idant niekas jo nepastebėtų – mat šiaip jau klajojantiems riteriams nebūdavę įprasta prie balno pasikabinti doklą. Ir todėl šeimininkas patarė Don Kichotui (nors

¹ Užėigos šeimininkas vardija įvairių Ispanijos miestų blogos šlovės kvartalus ir lindynes.

apskritai galėjo ir įsakyti kaip būsimam krikštasūniui) niekadoms netraukti žygin be pinigų ir minėtų atsargų: girdi, patsai pamatysiąs, kaip praverčia išteklius, kai mažiausiai to tikiesi.

Don Kichotas pažadėjo žodis žodin vykdyti šeimininko patarimą ir beregint subruzdą ruošti nakties sargybai: susinešė visus šarvus į erdvį kiemą šalia užėigos, sukrovė juos prie šulinio į geldą, pasimovė skydą ir, apgniaučęs ietį, su didžiu orumu leidosi vaikščioti išilgai geldos; ir vos tik jisai stojo sargybon, stojo naktis.

Užėigoje šeimininkas papasakojo savo svečiams, jog Don Kichotui pasimaišęs protas ir jis ketinąs praleisti naktį sargyboje budėdamas prie šarvų, o rytą įsišventinti į riterius. Visi nustebo tokia keista pamišimo atmaina, išėjo pasižiūrėti ir iš tolo pamatė, jog Don Kichotas tai romiai vaikščioja, tai, ietimi pasirėmęs, nukreipia žvilgsnį į šarvus ir ilgokai nenuleidžia nuo jų akių.

Sutemo naktis, bet mėnulis švietė taip aiškiai, jog skaistumu galėjo varžytis su saule, teikiančia jam spindesį, tad visi puikiai matė, ką daro riteris naujokas.

Tuo metu vienas varovų, nakvojančių užėigoje, susimanė pagirdyti savo mulus, o tam reikėjo iškraustyti šarvus iš geldos, ir Don Kichotas, išvydęs jį artinantis, skambiai sušuko:

– Nors ir kas tu būtum, įžūlusai riteri, tiesiantis ranką į šarvus narsingiausiojo iš klajojančių riterių, kada nors juosėjusių kalaviją, pasvarstyki, ką darai, ir atitrauk ranką, nes galva užsimokėsi už savo įžūlumą!

Varovas tuos žodžius praleido pro ausis (o verčiau būtų nepraleidęs – tuomet niekas jam kailio nebūtų nuleidęs) ir, pastvėręs šarvus už šikšnų, nudrėbė juos toli į šalį. Išvydęs tai, Don Kichotas pakėlė akis į dangų ir, matyt, mintyse kreipdamasis į savo damą Dulsinėją, tarė:

– Padėkite, manoji valdove, atsiteisti už įžeidimą, pirmąsyk ištikusį jums atsidavusią širdį, šią pirmojo išmėginimo valandą nepalikite manęs be užtarimo ir apginties...

Ir, toliau šaukdamasis savo damos, Don Kichotas pasidėjo skydą, abiem rankomis suėmė ietį ir atsivėdėjęs taip smagiai dobė varovui per galvą, jog leisgyvį parbloškė žemėn; jei po to smūgio būtų sekęs antras, varovui nebebūtų reikėję kreiptis į gydytoją. Paskum Don Kichotas susikrovė atgal savo šarvus ir vėlei, ramybės sklidinąs, leidosi vaikščioti po diendaržį.

Ilgai netrukus kitas varovas, nenumanydamas, kas nutiko (mat pirmasis tebetysėjo be nuovokos), atėjo girdyti mulų, bet vos tik pabandė nukelti šarvus nuo geldos, Don Kichotas, šįsyk nė žodžio netardamas ir niekieno užtarimo nemelsdamas, vėlei pasidėjo skydą, vėlei abiem rankomis suėmė ietį ir taip smogė antrajam varovui, kad perskilo ne kotas, o varovo galva, ir netgi ne pusiau, bet dukart per pusę. Į triukšmą subėgo visi užėigos svečiai, o drauge su jais – ir šeimininkas. Tai išvydęs, Don Kichotas pasimovė skydą ir, laikydamas ranką ant kardo koto, tarė:

– O grožio valdove, išsekusios mano širdies galia ir stiprybe, metas tau savosios didybės žvilgsnį nukelti į šį riterį, tavo nelaisvėje esantį, kuriam grūmoja neregėtas pavojus!

Tie žodžiai, regis, tiek drąsos jam įkvėpė, kad jei būtų puolę netgi visi pasaulio mulų varovai – nė per pėdą nebūtų pasitraukęs.

Sužeistųjų bendrai, matydami ant žemės saviškius tysant, iš tolo paleido akmenų krušą į Don Kichotą, ir šis ėmė kaip įmanydamas dangstyti skydu, bet, neketindamas palikti šarvų, nėjo nuo geldos.

Šeimininkas pratrūko šaukti ant varovų įkalbinėdamas duoti Don Kichotui ramybę: juk sakęs, kad svečias ne viso proto, o iš bepročio nieko nepėši, nors jisai visus čia išgalabytų.

Tačiau Don Kichotas dar garsiau šaukė užpuolikus vadindamas nevidonais ir išdavikais, o pilies valdovą – menkyste ir nedoru bajoru, nes tik silpnadvasis galys leisti šitaip elgtis su klajojančiais riteriais, ir jeigu jis, Don Kichotas, jau būtų įšventintas į riterius, parodytų pilėnui, kaip atlyginama už išdavystę...

– O jus, niekingi ir šlykštūs prasčiokai, aš niekinu: svaidykite akmenis, eikite artyn, pulkite ir darykite man, ką tik norite, – tuoj pamatysite, kaip bus jums atpelnyta už jūsų nežabotą įžūlumą ir paikumą.

Jis kalbėjo sklidinas tokio įkarščio ir narsumo, jog įvarė užpuolikams nežmonišką baimę, ir tie – iš dalies persigandę, iš dalies užėigos šeimininko paklausę – paliovė svaidyti akmenis, ir Don Kichotas, leidęs išsinešti sužeistuosius, su ankstesniu romumu ir orumu vėlei stojo sargybon prie šarvų.

Labai nepatiko svečio eibės užėigos šeimininkui, ir jis, ryžęsis padaryti tam galą, kad nenutiktų dar didesnės bėdos, nutarė tuoj atlikti tas prakeiktąsias įšventinimo apeigas, tad žengė artyn prie Don Kichoto, atsiprašė už tai, kad tie nedorėliai, jo, šeimininko, nepaisydami, išdrįsę taip akiplėšiškai elgtis su svečiu, bet už savo įžūlumą jau susilaukę pelnytos baismės.

Paskum šeimininkas pakartojė tai, ką jau anksčiau buvo sakęs: girdi, pilies koplyčia nugriauta, bet dabar ir be jos kuo gražiausiai išsiversią; kaip jam žinoma, pagal ordino įstatus įšventinant riterį, reikia plaštaka tvoti jam per sprandą, o kardo plokštuma – per petį, ir visas tas apeigas esą leidžiama atlikti nors ir vidury lauko; na, o prie šarvų jis pakankamai budėjęs – įstatai reikalauja stovėti sargyboje dvi valandas, tuo tarpu jisai išstovėjęs daugiau nei keturias.

Don Kichotas patikėjo šeimininko žodžiais ir pareiškė esąs pasirengęs jo klausyti, kad tik viskas būtų padaryta kaip galima greičiau: mat, jeigu jis, jau įšventintas į riterius, būsiąs iš naujo užpultas, pilyje nepaliksiąs nė vieno gyvo – iš pagarbos pilies valdovui pasigailėsiąs tik tų, kuriuos šis užtarsiąs.

Tos ištarmės įgąsdintas, šeimininkas, iš prigimties buklaus proto žmogus, tuoj atsitempė knygą, kurioje rašydavo, kiek šiaudų ir miežių duota mulų varovams, ir, drauge su pusberniu, žvakigaliu nešinu, ir abiedviem minėtomis mergužėlėmis priėjęs prie Don Kichoto, paliepė jam klauptis, o paskum, dėdamasis, jog iš savo knygos skaito lyg ir kokią šventą maldą, kilstelėjo ranką, smagiai uždrožė įšventinamam riteriui per sprandą, daugiau, tarytum poterius narnėdamas panosėje, kardo plokštuma atsivėdėjęs sukirto per petį.

Tatai atlikę, įsakė vienai damai prijuosti riteriui kardą, ir ši išpildė jo žodį su didžia pakanta ir ramybe, nors ir kaip turėjo tvardyti kiekvieną tų apeigų akimirką, kad nesprogtų juokais; beje, nė vienam nekilo noras prunkštelėti po tų žygdarbių, kuriuos riteris įvykdė prieš įšventinimą.

Juosdama Don Kichotui kardą, godingoji dama tarė:

– Dieve duok laimės jūsų malonybei riterių dalykuose, idant visada kautynes laimėtute.

Don Kichotas paklausė, kuo ji vardu esanti, idant ateityje žinotų, kokiai damai turėsiąs dėkoti už suteiktą malonę ir skirti dalį šlovės, kurią manąs pelnyti savo narsingąja ranka.

Mergužėlė be galo droviai atsakė esanti vardu Jodita, batsiuvio dukra, o kilusi iš Toledo, kur gyvenusi netoli Sančo Bienajos krautuvėlių, ir davė žodį, nors ir kur būdama, vien tik jam tarnauti ir laikyti jį savo viešpačiu.

Don Kichotas paprašė iš meilės jam padaryti tokią malonę, o būtent: prie vardo prisidurti „donja“¹ ir nuo šiol vadintis donja Jodita. Ji pažadėjo.

Kita mergužėlė prisegė jam pentinus, ir su ja Don Kichotas turėjo tokį pat pokalbį kaip ir su pirmąja. Paklausta, kuo vardu esanti, atsakė, kad vardas josios – Vėjūnė ir kad ji dorybingo Antekeros malūnininko dukra. Ir ją paprašė Don Kichotas, siūlydamas savo paslaugas ir užtarimą, prisidurti prie vardo „donja“ ir vadintis donja Vėjūnė.

Don Kichotas nestygo „vietoje belaukdamas tos akimirkos, kada galės šokti į žirgą ir lėkti nuotykiu ieškoti, ir kai tik, su vėju lenktyniaudamos, pasibaigė tos lig šiol neregėtos apeigos, kaipmat pasibalnojo Rosinantą, sėdo raitas ir, išglėbesčiavęs šeimininką, prikalbėjo jam tokių nebūtų dalykų, atsidėkodamas už įšventinimą į riterius, jog atkartoti jų niekas nebūtų įmanęs.

¹ *Donas, donja* – ispanų kilmės titulai, kuriuos gauti būdavo labai sudėtinga; patsai Don Kichotas, būdamas smulkus bajoras, neturėjo teisės prisidurti šio titulo prie savo vardo.

Troksdamas kuo greičiau pamatyti svečių už užėigos vartų, šeimininkas atsakė ne ką iškalbingiau, tik daug trumpiau ir, net nepareikalavęs užsimokėti už nakvynę, palinkėjo jam laimingo kelio.

VII PERSKYRIMAS

APIE MŪSŲ GEROJO RITERIO DON KICHOTO LAMANČIEČIO ANTRAJĄ ŽYGI

Taip jiems bešnekant, pasigirdo Don Kichoto riksmas:

– Čionai, čionai, narsingieji riteriai! Metas jums parodyti savo didvyriškųjų rankų galią, nes dvaro riteriai ima viršų turnyre...

Teko nutraukti kitų knygų peržiūrą ir paskubomis lėkti triukšmo ir griausmo pusėn, todėl, regis, be atsiklausimo ir nagrinėjimo pakliuvo į ugnį tokie veikalai, kaip „Karolėja“, „Ispanijos Liūtas“ sykiu su dono Luiso de Avilos „Imperatoriaus žygdarbiais“¹, kurie tikriausiai buvo tarp neperskleistų knygų, ir jei klebonas būtų juos matęs, ko gero, jie būtų išvengę to negailestingo nuosprendžio.

Kai jie įbėgo pas Don Kichotą, šis jau buvo atsikėlęs iš lovos ir atrodė toks budrus, lyg nė nebūtų miegojęs: rėkavo, šėlo, švaistėsi kardu badydamas ir kapodamas tariamus priešus. Jie suglemžė jį glėbin ir jėga paguldė į patalą, o po kurio laiko jis truputį apsiraminio ir tarė kreipdamasis į kleboną:

– Iš tiesų, godingasai arkivyskupe Turpenai, kokia gėda: vadinamieji Dvylika perų nei šiam, nei tam turnyre atidavė pirmenybės palmę dvaro riteriams, nors mes, klajojantieji riteriai, tris dienas pagret skynėme pergales laurus.

– Gana, jau gana, jūsų malonybe mielasis kūme, – tarė klebonas, – su Dievo padėjimu viskas pasikeis į gera: kas šiandie pralaimėta, rytoj bus atgauta su kaupu, o dabar, jūsų malonybe, verčiau pasirūpinkite savo sveikata, nes manding esate labai išvargę, o gal ir sužeistas.

– Ne, aš nesužeistas, – atsakė Don Kichotas, – bet, be abejo, prikultas ir sudaužytas, nes tasai išgama Rolandas prikūlė mane, nusitvėręs ažuolo stuobrį – ir vis iš pavydo, nes aš vienintelis nenusileidžiu jam narsingumu; tačiau galėsite nebevadinti manęs Rinaldu Montalbaniečiu, jei, atsikėlęs iš šio patalo, jam neatkeršysiu nepaisydamas visų jo kerų. O dabar neškite čionai valgyti, nes nieko kito man taip nereikia kaip pasistiprinti, o jau atkeršyti už save aš pats sugebėsiu.

Taip jie ir padarė: atnešė jam valgyti, o kai jis iš naujo užmigo, dar kartą pasistebėjo jo beprotybe.

Tą patį vakarą šeimininkė sukrovė į laužą ir sudegino visas knygas, kiek tik jų rado diendaržyje ir namuose, ir tikriausiai supleškėjo nemaža tokių, kurias būtų reikėję amžinai laikyti archyvuose, tačiau tokia buvo likimo valia, o ir tikrintojas pasitaikė aplaidus,– ne veltui sakoma, jog dėl vieno kalto šimtas nekaltų kenčia.

Tuomet klebonas ir barzdaskutys nutarė imtis gydyti savo bičiulį nuo negalios ir pirmiausia aklinau uždaryti ir užmūryti knygų kambarį, idant jis atsikėlęs nerastų durų (girdi, pašalinus priežastį, gal neliksią ir padarinių): pasakysią jam, jog kambarį su visomis knygomis pagrobęs burtininkas... Taip ir buvo kuo skubiausiai padaryta.

Po dviejų dienų Don Kichotas atsikėlė ir pirmiausia nudrožė pasižiūrėti savo knygų, tačiau, neradęs kambario, kur jos buvo laikomos, ėmė klaidžioti po namus jo ieškodamas. Keliskart priėjo prie tos

¹ ...pakliuvo į ugnį tokie veikalai, kaip „Karolėja“, „Ispanijos Liūtas“ sykiu su „Imperatoriaus žygdarbiais“... – „Karolėja“ – manoma, jog M. de Servantesas turi omeny vieną iš dviejų epų, apdainuojančių Karolio Didžiojo žygius, parašytą (1560) Cheronimo Semperės (Jeronimo Sempere, XVI a.). Yra dar vienas to paties pavadinimo epas (1585), kurio autorius – Očioa de Saldė (Ochoa de Salde, XVI a.). „Ispanijos Liūtas“ – Pedro de la Vesiljos Kasteljanoso (Pedro de la Vesilla Castellanos, XVI a.) dvidešimt devynių giesmių poema „Ispanijos Liūto Pirma ir Antra dalys“ (1586), kurioje apdainuojamas Leono (isp. Liūto) miesto įkūrimas. „Imperatoriaus žygdarbiai“ – Luiso Sapatos (Luis Zapala, XVI a.) poema „Garsingasis Karolis“ (1566), M. de Servanteso klaidingai priskiriama Luisui de Avilai (Luis de Avila y Zuniga, 1500–1564), kurio plunksnai priklauso poema „Vokietijos karas, arba Persikėlimas per Elvą imperatoriaus Karolio V laikais“ (1552). Ironiškai aprašydamas knygų deginimo sceną (inkvizicijos metodus), M. de Servantesas pabrėžia, jog Don Kichoto šeimininkė sudegina net tas knygas, kuriose šlovinami Ispanijos karaliaus Karolio V žygiai ir šventųjų gyvenimai.

vietos, kur anksčiau buvo durys, grabinėjo sieną, žvalgėsi į visas puses nė žodžio netardamas, o po geros valandos paklausė šeimininkę, kuriame gale esąs knygų kambarys.

Šeimininkė, gerai pamokyta, ką turinti atsakyti, atsiliepė:

– Kokio kambario, ko dar čia ieškote, jūsų malonybe? Nebėr nei kambario, nei knygų šiuose namuose, viską išsidangino nelabasis.

– Ne nelabasis, o burtininkas, – paprieštaravo dukterėčia. – Kai tik jūs išjojote, atskrido nakčia ant juodo debesio, nušoko nuo slibino, kuriuo raitas atlėkė, įsiveržė į kambarį ir nežinia ką ten darė, bet ilgai netrukus žiūriu – šaute iššauna pro stogą, o visi namai pilnut pilnutėliai dūmų. Kai atsipeikėjusios nubėgome pasižiūrėti, ką jis ten prikretė, nei knygų, nei kambario nebebuvo nė padujų. Tik mudvi su šeimininke puikiai prisimename, jog tasai bjaurus senis išskrisdamas nesavu balsu suriko, kad slapčia griežias iltį prieš tų knygų ir kambario savininką, todėl padaręs namams tokią eibę, kuri tik vėliau išeisianti viešumon; be to, dar pasakė, jog vardu esąs išmintingasis Perstonas.

– Turbūt Frestonas¹, – įsiterpė Don Kichotas.

– Nežinau, – atsakė šeimininkė, – ar buvo jis vardu Frestonas, ar Keptonas, tik prisimenu, kad vardas baigėsi „tonu“.

– Taigi, taigi, – pritarė Don Kichotas, – tai labai išmintingas burtininkas, mano kruvinas priešas: jis turi ant manęs kreivą akį, nes iš savo knygų ir burtų sužinojo, kad ilgai netrukus man teks stoti dvikovon prieš jo globojamą riterį ir kad jis nesugebės savo vyliais sutrukdyti man jo pergalėti, todėl dabar stengiasi kaip įmanydamas daryti man nemalonumus, tačiau nežino jisai, jog negebės nei sukliudyti, nei išvengti to, kas dangaus skirta.

– O kas tuo abejoja? – tarė dukterėčia. – Bet sakykit, kas gi jums liepia, garbusis dėde, pačiam lįsti į peštynes? Ar ne geriau ramiai sau sėdėti namie, užuot klaidžiojus po pasaulį beieškant dangiškų migdolų; juk žinote, kaip dažnai nutinka: išsirengia žmogus vilnų kirpti, o grįžta pats nukirptas.

– Ak dukterėčia, dukterėčia! – atsakė Don Kichotas. – Kaip menkai tu išmanai tokius dalykus! Kol spės mane kas nors apkirpti, aš pirmas išpešiosiu ir nurausiu barzdą kiekvienam, kas sugalvos bent paliesti man plauko galelį.

Matydamos, kad jis užsiplieskia pykčiu, abi moteriškės nepanoro daugiau jam priešgyniauti.

Šiaip ar taip, po to nutikimo Don Kichotas ištisas dvi savaites kuo ramiausiai sėdėjo namie nerodydamas nė menkiausio noro iš naujo griebtis ankstesniųjų kvailysčių ir kas mielą dieną be galo turiningai šnekučiavo su abiem bičiuliais, klebonu ir barzdaskučiu, tikindamas juos, kad pastaruoju metu pasaulyje nieko taip nepasigendama kaip klajojančių riterių ir kad jam skirta prikelti iš nebūties klajojančiąją riteriją.

Klebonas griebdavosi gudrybių tardamas sau, kad kitaip nebūsią įmanoma su juo susikalbėti, kartais jam prieštaraudavo, kartais nusileisdavo.

Tuo pat metu Don Kichotas ėmė šnekinti vieną valstietį, gyvenantį netoliese: buvo tai labas žmogus (jeigu taip galima vadinti skurdžių, jokio labo neturintį), tik jam trūko košės saiko į galvą. Trumpai drūtai, tiek jam prikalbėjo, tiek prižadėjo ir taip jį palenkė, jog vargeta galiausiai davė žodį joti kartu žygin ir būti ištikimu ginklanešiu. Be kita ko, Don Kichotas patarė jam per ilgai nesvarstyti, nes, girdi, gal taip nutiksia, kad jis, Don Kichotas, vienu akimoju nukariausiąs kokią salą ir atiduosiąs ją valdyti savo ginklanešiui ligi gyvos galvos.

Tokių ir kitokių pažadų sugundytas, Sančas Pansa (tuo vardu buvo valstietis) paliko pačią ir vaikus ir nuėjo ginklanešiu pas žemietį.

¹ Frestonas – iš tikrųjų Fristonas, burtininkas, tariamas riterių romano „Graikijos Beljanis“ autorius.

Paskum Don Kichotas ėmėsi manytis pinigų: šį tą pardavė, šį tą įkeitė, nemaža prakišo, bet galiausiai susidūrė padorią sumą. Iš vieno draugo pasiskolino apvalainą skydą, susitaisė kaip įmanydamas sulamdytą šalną, įspėjo ginklanešį Sančą, kelintą dieną ir valandą ketinąs leisti į kelią, idant šis prisitiektų būtiniausių dalykų, o svarbiausia – nepamirštų doklo.

Sančas pasakė nepamiršiąs ir pridūrė, jog nesąs per daug pratęs vaikščioti pėstute, o kadangi turįs puikų asilą, ketinąs keliauti raitas.

Asilas truputį sutrikdė Don Kichotą: jisai susimąstė svarstydamas, ar klajojančių riterių kurį žygiuose lydėjęs ginklanešys, asilu jojantis, bet nė vieno tokio neprisiminė; vis dėlto, tikėdamasis atimti žirgą iš pirmo pasitaikiusio nepagarbaus riterio ir padovanoti ginklanešiui tauresnį jojamą gyvulį, neprieštaravo Sančui Pansai. Sekdamas užėigos šeimininko patarimu, Don Kichotas apsirūpino marškiniiais ir visa kita, kuo tik galėjo.

Kai viskas buvo paruošta ir padaryta, Don Kichotas, neatsisveikinęs su šeimininke ir dukterėčia, o Sančas Pansa – su pačia ir vaikais, vieną naktį, niekieno nepastebėti, išjojo iš bažnytkaimio ir tamsymečiu taip toli nukeliavo, jog auštant jau nebebijojo, kad saviškiai gali juos nutverti, jeigu ir suskastų vytis.

Sančas Pansa, nelyginant koks patriarchas, jojo raitas ant asilo, nepamiršęs prisisiesti doklo ir odmaišio, o galvoje jam sukosi tik viena mintis – kaip galima greičiau paimti savo valdžion pono žadėtąją salą.

Don Kichotas pasirinko tą pačią kryptį ir patraukė keliu, kuriuo leidosi ir anąsyk, tai yra Montjelio lyguma, tik dabar jautėsi daug smagiau, nes metas buvo ankstyvas ir jų nevargino įkypi saulės spinduliai.

Tuomet Sančas Pansa ir kreipėsi į savo poną:

– Žiūrėkit, jūsų malonybe godingasis klajojantis riteri, nepamirškite, jog pažadėjot man salą, o aš jau gebėsiu ją tvarkyti, nors ir kokia didelė ji būtų.

Į tai Don Kichotas atsakė:

– Įsidėmėki, mielasai bičiuli Sančai Pansa, senovės laikais būta tokio klajojančiųjų riterių papročio, beje, labai paplitusio, atiduoti savo ginklanešių valdžion nukariautas salas bei karalystes, o aš esu tvirtai apsisprendęs atgaivinti tą didžiai pagirtiną papratimą ir netgi ketinu žengti toliau: anksčiau riteriai, būdavo, kartais, o gal ir dažniausiai, laukia, kol jų ginklanešiai susensta, ir tada, kai jie nebestengia deramai tarnauti ir nebepakelia nelengvų dienų ir dar sunkesnių naktų naštos, suteikia jiems grafo arba daugyų daugiausia markizo titulą ir duoda valdyti kokį slėnį ar menką provinciją, na, o aš, jei tik mudu sveiki ir gyvi būsime, ko gero, ne vėliau kaip po savaitės nukariausiu tokią karalystę, kuriai bus pavaldžios dar kelios kitos, ir tosios, katra labiausiai tau pritiks, vainikuosiu tave karalium. Ir nemanyk, kad aš perdedu: riteriams nutinka tokie dalykai ir atvejai, kokių nei regėta, nei sapnuota, tad man vieni niekai apdovanoti tave dar dosniau, nei žadu.

– Vadinasi, – atsiliepė Sančas Pansa, – jeigu per kokį stebuklą, jūsų malonybės žodžiais tariant, patapsiu karalium, Chuana Gutjeres, mano antroji pusė¹, mažų mažiausia bus karalienė, o vaikučiai – princai?

– O kas tuo abejoja? – atsakė Don Kichotas.

– Kas kitas, jei ne aš, – atrėmė Sančas Pansa, – nes jeigu tokia būtų Dievo valia ir iš dangaus pasipiltų karūnos, esu tikras, nė viena neaptektų galvos manajai Marijai Gutjeres. Matot, pone, karūna jai pritiktų kaip karvei balnas; grafienė gal iš jos ir išeitų, ir tai nebent su Dievo padėjimu.

– Pasikliauki Dievu, Sančai, – tarė Don Kichotas, – ir jis atseikės tavo žmonai, kas priklauso, o tu

¹ *Chuana Gutjeres, mano antroji pusė...* – M. de Servantesas painioja Sančo Pansos žmonos vardą, vienur ją vadindamas Chuana ir Marija, kitur – Teresa.

saugoki savo orumą ir nemėgink tenkintis vieta, žemesne nei provincijos gubernatoriaus.

– Ir nesitenkinsiu, mano viešpatie, – atsakė Sančas, – juo labiau kad toks didelis ponas kaip jūsų malonybė, be abejo, sugebės parinkti dovį, idant man išeitų į naudą ir pečių neprislėgtų.

VIII PERSKYRIMAS

APIE ŠAUNIĄ PERGALĘ, NARSINGOJO DON KICHOTO PASIEKTĄ BAISINGOSE IR NEREGĖTOSE GRUMTYNĖSE SU VĖJO MALŪNAIS, TAIPGI APIE KITUS ŠVIESAUS ATMINIMO NUTIKIMUS

Taip bešnekėdami, vidury lygumos jie pastebėjo lyg trisdešimt, lyg keturiasdešimt vėjo malūnų, ir Don Kichotas, vos tik juos išvydęs, tarė ginklanešiui:

– Likimas rikiuoja mūsų reikalus geriau, nei mes patys galėjome to tikėtis: antai, mielasai bičiuli Sančai Pansa, matai trisdešimt, o gal ir truputį daugiau uvėrių milžinų – eisiu su jais kirstynių ir visiems gyvastį atimsiu, o grobis, mūšyje laimėtas, taps pagrindu mūsų būsimiems turtams... Tai teisingas karas: mes didžiai pasitarnausime Dievui nušluodami nuo žemės paviršiaus pikto sėklą.

– Kurgi jūs matot milžinus? – paklausė Sančas Pansa.

– Antai, – atsakė Don Kichotas, – matai, kokios ilgos jų rankos, kai kurių bus bene dviejų lygų ilgumo!

– Atleiskit, jūsų malonybe, – tarė Sančas, – betgi ten anaip tol ne milžinai, kaip jums dingojas, o vėjo malūnai, o tai, ką jūs vadinat rankomis, – sparnai: vėjo pučiami, jie suka girnas.

– Iškart matyti, jog nuotykių ieškoti tau pirmiena, – atrėžė Don Kichotas. – Tai milžinai, ir jeigu tau baisu, pajokėk į šalį ir sukalbėk poterius, o aš tuo tarpu stosis į nuožmią ir nelygią kovą...

Sulig tais žodžiais, nepaisydamas ginklanešio Sančo, šaukiančio visu balsu, jog ne milžinus jis puola, o tikrų tikriausius vėjo malūnus, pentiniais surėmė pašones savo žirgui Rosinantui. Jis buvo taip tvirtai įsiteigęs, jog tai milžinai, kad nei girdėjo ginklanešio Sančo riksmų, nei matė, kas priešais jį stovi, nors buvo visai arti malūnų, tik griausmingu balsu grūmojo:

– Nebėkite, bailūs ir niekingi padarai! Juk puola jus vienas vienintelis riteris...

Tuo metu dvelktelėjo vėjelis, ir dideliausi sparnai pajudėjo. Tai išvydęs, Don Kichotas sušuko:

– Mosuokite, mosuokite! Jei turėtute daugiau rankų už patį milžiną Briarėją¹, ir tuomet neišvengtute atpildo...

Sulig tais žodžiais jis atsidavė visa širdimi savosios damos Dulsinėjos globai ir, meldamas ją paramos tokią sunkią valandą, gerai prisidengė skydu, atkišo ietį, paleido Rosinantą šuoliais, bloškėsi artimiausio malūno link ir smeigė ietimi į sparną, tačiau tuo metu vėjo šuoras su tokiau įsiūčiu sukkelėjo sparną, jog ietis sulakstė į šipulius, o žirgas ir raitelis, nusviesti į šalį, kaip reikiant aplamdyti nusirito žeme.

Sančas Pansa puolė padėti savo ponui, kiek asilas įkerta, ir prišokęs pamatė, jog šis nevalioja nė krustelėti... Taip stipriai plojosi jis sykiu su Rosinantu.

– Dievulėliau! – sušuko Sančas. – Jaugi nesakiau jūsų malonybei, kad žiūrėtumėt, ką darot, kad čia vėjo malūnai, ir tiek? Niekas nebūtų jų sumaišęs, nebent tik tas, kam vėjai švilpia galvoj.

– Patylėki, mielasai bičiuli Sančai, – atsiliepė Don Kichotas. – Nieko nėra permainingesnio už karo laimę, juo labiau kad, man regis – ir tai greičiausiai teisybė, – išmintingasai Frestonas, kuris pagrobė mano knygas drauge su kambariu, milžinus bus pavertęs malūnais, idant paveržtų iš manęs pergalės laurus: taip didžiai jis manęs nekenčia! Bet anksčiau ar vėliau jo piktuosius kerus išsklaidys mano kalavijo galybė.

¹ Briarėjas – graikų mitų šimtarankis milžinas.

– Kaip Dievas duos, – atsakė Sančas Pansa.

Jis padėjo Don Kichotui pasikelti ir vėl užsodino riterį ant Rosinanto, taipgi vos kojas bepavelkančio. Aptardami patirtą nuotyki, juodu nujojo toliau Lapisės tarpeklio link, nes ten, pasak Don Kichoto, tokioje judrioje vietoje, tikrai nestigsią gausybės visokiausių nuotykių; tik mūsų riteris labai krintosi ietį praradęs ir, išliedamas širdgėlą ginklanešiui, taip kalbėjo:

– Menu, esu skaitęs, jog vienas ispanas riteris, vardu pavarde Djegas Peresas de Vargas¹, kirstynėse susitrupinęs kalaviją, išsilaužė iš ąžuolo lyg drūtą šaką, lyg visą kamblį ir tą dieną maurams pridarė tiek eibių, tiek jų išgalabijo, kad buvo pramintas Galabija, ir nuo to laiko ir jis, ir jo palikuonys turi dvigubą pavardę: Vargas Galabija. Visa tai pasakoju tau todėl, kad ir pats ketinu iš pirmo pasitaikiusio ąžuolo – nesvarbu, paprasto ar akmeninio – išsilaužti šaką, tokią pat drūtą ir smagią, kokia tikriausiai švaistėsi Vargas, ir su ta šaka rankose atlikti tokius žygdarbius, jog dėkosi likimui, suteikusiam tau garbę savo akimis regėti ir stebėti veikalus, kurie vėlesnėms kartoms, ko gero, atrodytų neįtikėtini.

– Viskas Dievo valioj, – atsakė Sančas. – Tikiu, jog taip ir bus, kaip jūsų malonybė šnekat. Tik mažumą atsitieskit, nes, man regis, per daug jau kreivai sėdit, – ko gero, stipriai prisitrenkėt, kai nupuolėt žemėn.

– Tavo teisybė, – atsakė Don Kichotas, – ir jei nevaitoju iš skausmo, tai tik todėl, jog klajojantiems riteriams nevalia vaitoti sužeistiems, nors jiems ir viduriai lauk virstų.

– Jei tokia byla, neturiu ko nė sakyti, – atsiliepė Sančas, – bet Dievas mato, kaip aš nusidžiaugčiau, jeigu jūsų malonybė sudejuotumėt, kai jums ką nors suskaustų. Na, o aš subliaučiau nuo menkausio skausmo, žinia, jeigu tik klajojančių riterių ginklanešiams valia dejuoti.

Don Kichotas nesusitvardė nepasijuokęs iš savo ginklanešio naivumo ir pareiškė, jog tasai galys dejuoti, kada ir kiek tik nori, ir netyčia, ir iš geros valios, nes ligi šiolei nebuvo skaitęs, kad tokie dalykai riterijos nuostatų draudžiami.

Tuomet Sančas priminė Don Kichotui, jog metas valgyti. Tasai atsakė, jog tuo tarpu nesijaučiąs alkanas, bet Sančas galys valgyti, kada tik panorėsiąs.

Ponui leidus, Sančas kaip galima patogiau įsitaisė ant asilo ir, išsiėmęs iš doklo prisitiekta atsargas, įniko šveisti pamažėl jodamas paskui Don Kichotą ir tolydžio patraukdamas gurkšnį iš vynmaišio su tokiu pasigardžiovimu, jog pavydas būtų pašokęs net labiausiai išlepintam Malagos smuklininkui, nes tame krašte, kaip žinoma, vyno į valias. Ir taip jam begirkšnojant, iš galvos išgaravo visi pono pažadai, o nuotykių, kad ir pačių pavojingiausių, ieškojimas atrodė jau nebe sunki priedermė, bet stačiai malonus poilsis.

Pagaliau, kai nusileido naktis, mūsų keliauninkai apsistojo giraitėje, ir Don Kichotas išsilaužė sausą žalgą, užmovė geležinį antgalį, nuimtą nuo sulaužytosios, ir pasidarė pakenčiamą ietį.

Visą tą naktį Don Kichotas akių nesudėjo – godojo apie savąją širdies damą Dulsinėją visa kuo mėgdžiodamas riterius, kurie, kaip buvo skaitęs knygoje, ištisas naktis praleisdavo be miego giriose ir tyruose minėdami savąsias damas.

Visai kitaip praleido ją Sančas Pansa: pilvas jo buvo pilnutėlis, žinia, ne cikorių nuoviro², tad miegojo jis kaip suvystytas ligi pat ryto ir, jei nebūtų jo prižadinęs Don Kichotas, dar neveikiai būtų pasibudęs, nors saulės spinduliai plieskė tiesiai į akis, o gausybė paukščių linksmu čiulbėjimu sveikino naują dieną. Vos atsikėlęs, siektelėjo vynmaišio, o kai tik pastebėjo, kad šis gerokai sumenko nuo vakarykštės dienos, skaudžiai nusmelkė širdį pagalvojus, jog, tuo keliu keliaujant, ne taip jau spėriai pasiseks senkančias atsargas papildyti.

¹ *Djegas Peresas de Vargas* – Toledo riteris, tarnavęs Ferdinando III Šventojo kariuomenėje, pagarsėjo drąsa kautynėse su maurais prie Chereso.

² ...žinia, ne cikorių nuoviro... – tais laikais buvo laikoma, jog cikorių nuoviro atsigėręs žmogus ramiai ir saldžiai miega.

Don Kichotas atsisakė pusryčių, nes, kaip minėjome, buvo sotus saldžiais prisiminimais.

Juodu patraukė toliau tuo pačiu keliu ir apie trečią valandą popiet¹ tolumoj pamatė Lapisės tarpeklį.

– Štai ten, brole, Sančai, – tarė Don Kichotas, išvydęs tarpeklį, – bus nuotykių, kaip sakoma, pilnos rankos, tačiau perspėju: nors ir baisiausi pavojai man grėstų, tau nevalia imtis kardo ir manęs ginti, nebent jei pamatytum, jog mane puola prasčiokai, visuomenės padugnės – tik tuo atveju gali drąsiai man padėti. Bet jeigu tai bus riteriai, pagal riterystės įstatymus tau nieku gyvu neleistina ir nedera už mane užsistoti, kol nesi įšventintas į riterius.

– Kas be ko, pone, – atsakė Sančas, – būkit ramus: kas jau kas, o aš tikrai jūsų malonybei nepriešgyniausiu, juo labiau kad iš prigimties esu romus ir Dieve gink nesikišu nei į kivirčius, nei į muštynes. Tiesa, prireikus pačiam gintis, į tuos riterystės įstatymus per daug nežiūrėsiu, nes nei Dievo, nei žmonių įstatymai nedraudžia gintis nuo skriaudikų.

– O ką aš sakau? – atsiliepė Don Kichotas. – Tau reikės tramdyti savo prigimtį tik tuo atveju, jei užsimanysi padėti man gintis nuo riterių.

– Taip ir darysiu, – atsakė Sančas, – laikysiuos šio paliepimo kaip Bažnyčios įsakymo švęsti sekmadienį.

Taip jiems bešnekučiuojant, priešaky išdygo du benediktinų ordino vienuoliai, raiti ant kupranugarių – ne ką mažesni atrodė jų mulai. Vienuoliai buvo su kelioniniais akiniais ir skėčiais dangstėsi nuo saulės. Šalia ėjo du pėsti varovai, o iš paskos važiavo karieta, lydima lyg penkių, lyg keturių raitų tarnų. Kaip vėliau paaiškėjo, karietoje sėdėjo dama biskajietė, keliaujanti Sevilijon pas vyrą, kuris rengėsi išplaukti Amerikon užimti labai aukšto posto. Vienuoliai buvo tik atsitiktiniai pakeleiviai ir su dama neturėjo nieko bendra. Tačiau Don Kichotas, vos juos išvydęs, tarė savo ginklanešiui:

– Arba aš klystu, arba mūsų laukia toks įstabus nuotykis, kokio dar pasauly neregėta. Ana tos dvi juodos žmogystės tolumoj – tikriausiai pikti burtininkai: jie bus pagrobę kokią princesę, kurią vežasi karieta, ir man privalu visomis išgalėmis sugriauti jų baisią užmačią.

– Kad tik neišeitų prasčiau, nei buvo su vėjo malūnais, – atsakė Sančas. – Žiū, pone, juk tai broliai benediktinai, o karieta greičiausiai važiuoja kokie pakeleiviai. Paklauskite mano žodžio ir pagalvokit, ką darot, kad nelabasis kojosis nepakištų.

– Jau esu tau sakęs, Sančai, kad ne ką teismanai apie nuotykius, – atrėmė Don Kichotas. – Teisybę tau sakau, ir netrukus pats tuo įsitikinsi...

Sulig tais žodžiais jis pajojo į priekį, sustojo vidury kelio, o kai vienuoliai prisiartinė per tokį atstumą, kad, jo manymu, galėjo girdėti jo balsą, skardžiai tarė:

– Baisingoji velnio paderme, tuojau paleiskite laisvėn prakilniąsias princeses, kurias pagrobę gabenate taja karieta! Priešingai, ruoškitės nedelsiant gyvastį padėti pagal teisingumą išpirkdami savo piktadarystes.

Vienuoliai įtempė pavadžius, apstulbinti tiek Don Kichoto išvaizdos, tiek jo žodžių, ir taip jam atsakė:

– Godingasai riteri, mes anaipol ne baisingoji velnio padermė, bet šventojo Benedikto ordino vienuoliai, keliaujame savo reikalais ir nežinome, ar šia karieta gabenamos pagrobtos princesės, ar ne.

– Saldžiais žodžiais neapsuksite man galvos, kiaurai jus pažįstu, vylingieji nevidonai, – atrėmė Don Kichotas.

¹ ...apie trečią valandą popiet... – pagal to meto laiko skaičiavimą – apie devintą valandą vakaro.

Ir, atsako nebelaukdamas, paragino Rosinantą pentiniais, atkišo priekin ietį ir su tokiu įniršiu narsingai puolė pirmąjį vienuolį, kad jeigu tasai nebūtų pats kritęs nuo mulo, būtų ištrenkęs jį iš balno ir, be kita ko, sunkiai sužeidęs ar netgi nudėjęs. Kitas vienuolis, matydamas, kaip elgiamasi su jo keliabendriu, kojomis suspyrė pašones savo gerajam mului ir nulėkė laukais greičiau už vėją.

Tuo metu Sančas Pansa, matydamas vienuolį tysant žemėje, greitai nušoko nuo asilo ir pripuolęs ėmė plėsti nuo jo drabužius. Tą pačią akimirką pribėgo abu vienuolių tarnai ir paklausė, kodėl jis nurenginėja jų šeiminką. Sančas atsakė, jog tasai grobis teisėtai jam priklausęs, nes jo ponas Don Kichotas laimėjęs mūšį.

Tarnai nesuprato tokių juokų ir nieko nenutuokė nei apie mūšius, nei apie grobį, todėl, matydami, jog Don Kichotas nujojo prie karietos ir kalbasi su damomis, metėsi ant Sančo, partrenkė žemėn ir, išrovę visus plaukus iš barzdos, taip jį suspardė, kad bėdžius liko betysęs be žado ir nuovokos. Įbaugintas ir pergąsdintas vienuolis, baltas kaip drobė, akimoju pašoko, apsižergė mulą, o pasijutęs balne, nušuoliavo ten, kur laukė jo keliabendris iš tolo stebėdamas visą tą šurmulį, o paskui abu nujojo toliau nelaukdami nuotykių pabaigos ir tolydžio žegnodamiesi, lyg iš paskos juos būtų vijęsis velnias.

Don Kichotas, kaip jau minėta, šnekučiavo su dama, sėdinčia karietoje.

– Savo žavesiu, manoji valdove, nūnai galite kerėti ką tinkama, – prabilo jis,– kadangi jūsų grobikų puikybė palaužta ir nušluota nuo žemės paviršiaus štai šitąja galinga mano ranka, o idant nesikamuotute mindama savojo išvaduotojo vardą, įsidėmėkite: ašian – Don Kichotas Lamančietis, klajojantis riteris ir nuotykių ieškotojas, amžinai pavergtas neprilygstamosios gražuolės donjos Dulsinėjos Tobosietės, ir už suteiktą paslaugą prašau tik tokio atlyginimo: keliuokite Tobosan pas manąją valdovę, pasakykite jai, kieno siūsta esate ir ką nuveikiau aš, jums laisvę iškovodamas.

Vienas tarnų, lydinčių damą, kilmės biskajietis, irgi išklausė Don Kichoto prakalbą ir, matydamas, jog šis neketina karietai duoti kelio, netgi, priešingai, liepia sukti atgal į Tobosą, priėjo artyn ir, nustvėręs už ieties, prasta ispanų kalba ir dar šiurpesne biskajiečių tarme prabilo šiais žodžiais:

– Eik, riteri, eik po velnio! Dievas Tėvas prisiekiu: nepraleisk karietos, aš nudėsi tave, kitaip nevadink manęs biskajietis!

Kuo puikiausiai suprato jį Don Kichotas ir ramiai atsakė:

– Stuobry netašytas, jei būtumei ne pašlemėkas, o tikras riteris, aš nubauscčiau tave už paikystę ir įžūlumą.

Biskajietis atkirto:

– Aš ne riteris? Dievas prisiekiu, meluosi kaip krikščionis. Meti ietį, imi kardą ir žiūri, kad duobė sau kasa. Biskajietis visur bajoras, žemė bajoras, jūra bajoras, velniai žino kur bajoras. Jei priešingas žodis sakai, melagis būni.

– Dar pažiūrėsim, kaip sakė Agrachas¹, – tarė Don Kichotas.

Ir, metęs žemėn ietį, išitraukė kardą, prisidengė skydu ir puolė biskajietį, tvirtai pasiryžęs gyvastį jam atimti. Matydamas jį grėsmingai artinantis, biskajietis buvo benušokęs žemėn, nes jojamas mulas buvo iš tų prastųjų nuomojamų mulų ir nekėlė pasitikėjimo, bet spėjo nebent išitraukti kardą; laimė, kad šalimais stovėjo karieta, jis lengvai pasisiekė pagalvėlę ir prisidengė ja kaip skydu. Ir štai juodu bloškėsi vienas ant kito kaip du mirtini priešai.

Tie, kurie ten buvo, veltui stengėsi juodu sutaikinti: biskajietis šūkavo savo darchyta kalba, kad jeigu jam trukdysią kautis, patsai savo ranka nukirsiąs ir ponią, ir visus kitus, kas tik stosiąs jam skersai kelio. Dama karietoje, to reginio sukrėsta ir įbauginta, paliepė vežėjui pavažiuoti į šalį ir ėmė iš tolo

¹ ...kaip sakė Agrachas... – vienas iš „Galijos Amadžio“ personažų, Agrachas, taip sakydavo traukdamas kardą; dažnai kartojami riterių romanuose, ilgainiui tie žodžiai tapo priežodžiu.

stebėti nuožmias grumtynes, kurių įkarštyje biskajietis taip smagiai dobė Don Kichotui per petį, kad įeigu ne skydas – būtų perskrodęs jį ligi juosmens.

Pajutęs to baisingojo kirčio galią, Don Kichotas skardžiai sušuko: – O Dulsinėja, manosios širdies valdove, nevystančio grožio žiede, ateiškite pagalbon savo riteriui, kuris, atiduodamas duoklę nežemiškam jūsų taurumui, į didį pavojų žengia!..

Tarti šiuos žodžius, tvirčiau apgniauzti kardą, kaip galima geriau prisidengti skydu ir pulti biskajietį buvo akimirkos darbas mūsų riteriui, užsimojusiam vienu kirčiu užbaigti dvikovą.

Išvydęs jį taip grėsmingai artinantis, biskajietis sumetė, kokia rūstybe dega tasai narsuolis, ir ryžosi lygiai taip drąsiai atremti puolimą, tad saugiau prisidengė pagalvėle ir nė nekrustelėjo iš vietos, nes negebėjo nei šen, nei ten pasukti mulo, kuris, nusivaręs kelionėje, be to, nepratęs prie tokių paikų išdaigų, nenorėjo nė žingsnio pažengti.

Taigi, kaip minėta, Don Kichotas artinosi prie buklaus biskajiečio su aukštai iškeltu kardu, tvirtai pasiryžęs perkirsti jį pusiau, o biskajietis irgi jo laukė užsimojęs kardu ir apsišarvavęs pagalvėle, ir persigandę žiūrovai baimės gnaužiamomis širdimis stebėjo, kas nutiks, kai agaliau nusileis tie kardai, vienas kitam grūmojantys kirsti baisingą smūgį, tuo tarpu dama karietoje sykiu su savo tarnaitėmis meldė Dievą ir visus šventuosius žadėdamos nešykštėti aukų Ispanijos vienuolynams ir bažnyčioms, kad tik dangus apsergėtų arklininką ir jas visas nuo didžio pavojaus...

Deja, pirmasis šio veikalo autorius kaip tik čia nutraukia dvikovo aprašymą ir deda tašką teisindamasis, jog be to, kas jo jau paminėta, neradęs daugiau jokių rašytinių paminklų apie tolesnius Don Kichoto žygius. Tiesa, antrasis autorius negalėjo patikėti, jog tokį įdomų gyvenimą būtų nuklojusios užmirštios dulkės ir jog Lamančos rašytojų būtų toks vangus protas, kad jie nebūtų savo archyvuose ar stalčiuose išsaugoję kokių nors dokumentų, apie mūsų garsingąjį riterį bylojančių; todėl, šią mintį puoselėdamas, jis nenustojo vilties rasti šios patrauklios istorijos pabaigą: dangaus jam buvo lemta ją rasti, o kaip – bus parašyta antroje dalyje¹.

IX PERSKYRIMAS

KURIAME GALUTINAI IŠSISPRENŽIA IR BAIGIASI NEREGĖTA ŠAUNIOJO BISKAJIEČIO IR NARSINGOJO LAMANČIEČIO DVIKOVA

Šios istorijos pirmoje dalyje mes palikome narsųjį biskajietį ir garsingąjį Don Kichotą tą akimirką, kai jie, užsimoję nuogais kardais, rengėsi smogti vienas kitam tokį siūtingą kirtį, kad, nesutikdami pasipriešinimo, būtų mažų mažiausia perkirtę ir perskrodę vienas kitą nuo viršaus iki apačios, panašiai kaip pusiau perpjaunamas granatas, ir tą lemtingą akimirką autorius sustojo ir nutraukė kvapą užimantį pasakojimą net nenurodydamas, kur būtų galima sužinoti, kas dėjos toliau.

Tai mane baisiai nuliūdino, ir pasitenkinimas, apėmęs beskaitant tą nedidelį rankraščio pluoštą, virto nepasitenkinimu pagalvojus, kokį sunkų kelią man teks nueiti, kol rasiu didesnįjį pluoštą, mano supratimu, pačią įdomiausią pasakojimo dalį.

O kad tokio šaunaus riterio nepastebėtų koks mokslavyris, kuris aprašytų jo neregėtus žygdarbius, man atrodė neįtikėtina ir stačiai nedora, nes nė vienas klajojančių riterių, tų, kurie, kaip sako žmonės, nuotykių didžiųjų ieškojo², nestigo metraštininkų, visi turėjo sau lyg pagal užsakymą po vieną ar net po du mokslavyrius, kurie ne tik aprašinėjo jų veikalus, bet ir stengėsi persakyti mums jų mintis, dargi pačias menkiausias, ir visas paikystes, stropiausiai jų slepiamas; tad negalėjo likimas taip nuskriausti

¹ ...bus aprašyta antroje dalyje. – Pirmojo leidimo (1605) „Don Kichoto“ knyga buvo suskirstyta į keturias dalis; antrą „Don Kichoto“ knygą (1615) M. de Servantesas pavadinio antra, o ne penkta dalimi, taip duodamas atkirtį Aveljanedai, netikrojo „Don Kichoto“ autoriui.

² ...nuotykių didžiųjų ieškojo... – eilutė iš Fr. Petrarkos „Triumfų“, Aivaro Gomeso išverstų į ispanų kalbą.

mūsų gerojo riterio ir pašykštėti to, kuo dosniai apdovanojo Platyrą ir kitus. Todėl nenorėjau susitaikyti su mintimi, jog tokia smagi istorija liko sugadinta ir neužbaigta, – neabejojau, kad ją sunaikino arba nusiėmė vylingasis laikas, kuris viską niokoja ir ryja.

Kita vertus, galvoju, kad jeigu tarp Don Kichoto knygų buvo aptikti „Vaistai nuo pavydo“ ir „Enareso nimfos ir piemenaičiai“ – ne per seniausiai pasirodę kūriniai, vadinasi, ir jo paties istorija negalinti būti tokia jau sena, ir jeigu net ji dar nesurašyta, vis viena turinti gyvuoti jo gimtojo bažnytkaimio ir apylinkės žmonių atmintyje.

Ta prielaida jaudino mane ir dar labiau kurstė norą gauti tikrų ir patikimų duomenų apie visą gyvenimą ir stebuklingus veikalus mūsų garsingojo ispano Don Kichoto Lamančiečio, Lamančos riterijos šviesulio ir atvaizdo, pirmojo, kuris mūsų gadynėje, šiais negandų laikais, užsikrovė klajojančio kario našta ir priedermes – ginti skriaudžiamuosius, gelbėti našles, globoti mergeles, tąsias mergystės slegiamas panas, kurios, sugniaužusios saujoje bizūną, raitos ant romių arklių jodinėjo kalnais ir kloniais; senovėje, tiesa, būta tokių mergelių, kurios, aštuonias dešimtis surentusios ir nė vienos nakties pastogėje nemiegojusios, sugebėdavo – aišku, jeigu joms nekaltybės neatimdavo koks pašlemėkas ar galvažudys, ar baisingas milžinas, – nueiti į kapus tokios pat skaisčios ir tyros kaip ir jų gimdytojos¹.

Taigi sakau, jog už tai ir už daugelį kitų dalykų mūsų šauniajam Don Kichotui privalu be perstojo ir visu balsu giedoti liaupses, idant jos amžinai liktų atminty, taipgi nevalia pamiršti ir manęs – to nusipelniau visomis pastangomis ir išgalėmis ieškodamas šios smagiosios istorijos pabaigos; beje, aš pats puikiai suprantu, kad jei nebūtų man palankus dangus, atsitiktinumas ir likimas, žmonija niekada nepatirtų to malonumo ir pasitenkinimo, kurį dabar beveik dvi valandas turės kiekvienas, kas dėmesingai ją skaitys. O tą pabaigą šit kaip suradau.

Kartą, bevaikščiodamas Toledė Alkanos² gatve, pastebėjau berniukštį, šilko prekijui siūlantį pirkti senus popierius ir sąsiuvinius; kadangi labai mėgstu skaityti ir skaitau viską pagret, net popiergalius, išmėtytus gatvėje, to įgimto pomėgio skatinamas, paėmiau iš berniukščio vieną jo parduodamų sąsiuvinį ir pamačiau, kad jis perdėm arabiškais rašmenimis primargintas. Pamatyti pamačiau, bet perskaityti nemokėjau, tad pradėjau žvalgytis, ar neina pro šalį koks moriskas³, kuris galėtų man tai perskaityti, – beje, tokių vertėjų Toledė pasitaiko kas žingsnis, tad jeigu man prireiktų vertėjo netgi iš kitos kalbos, daug senesnės ir aukštesnio rango⁴, nebūtų keblu jį surasti.

Pagaliau likimas suvedė mane su vienu morisku, ir kai tik aš išdėsčiau savo prašymą, jis pasiėmė sąsiuvinį į rankas, atskleidė per vidurį ir, perskaitęs kelias eilutes, garsiai nusikvatojo.

Aš paklausiau, ko jis juokiasi, ir jis atsakė, kad jį prajuokinusi pastaba paraštėje. Paprašiau, kad man perskaitytų, ir jisai, vis dar juokdamasis, tarė:

– Šai čia, paraštėje, kaip sakiau, parašyta: „Toji Dulsinėja Tobosietė, kurios vardas atvejų atvejais minimas šioje istorijoje, pasak žmonių, taip gerai sūdo kiaulieną, kad jai lygių nėra visoje Lamančioje“.

Išgirdęs Dulsinėjos Tobosietės vardą, nustėrau ir stačiai suakmenėjau, nes tučtuojau man dingtelėjo mintis, kad tuose sąsiuvinuose surašyta Don Kichoto istorija. Tos nuojautos perimtas, paprašiau moriską nedelsiant perskaityti antraštę, ir jis čia pat, pažodžiui versdamas iš arabų kalbos į ispanų, išdėjo: *Don Kichoto Lamančiečio istorija, surašyta Sido Hamado bert Inhalio, arabų istoriko*⁵.

¹ ...skaisčios ir tyros kaip ir jų gimdytojos. – Ironiška užuomina apie riterių romanų „nesuteptąsias“ širdžių damas.

² *Alkana* – prekybinė gatvelė Toledė (al kana – arab. prekyvietė).

³ *Moriskas* – Ispanijos mauras, paprastai krikščytas.

⁴ ...iš kitos kalbos, daug senesnės ir aukštesnio rango... – turima galvoje žydų kalba, nes diduma krautuvių Alkanos gatvėje priklausė žydams.

⁵ ...istorija, surašyta Sido Hamado ben Inhalio... – M. de Servantesas kartais užsimena, jog „Don Kichotas“ ne jo kūrinys, o rastas rankraštis; iš tiesų Sidas Hamadas ben Inhalis – tai paties M. de Servanteso kriptonimas: *inhal* (būdvardis, padarytas iš

Buvau pakankamai gudrus, kad nuslėpčiau tą džiaugsmą, kuris man pašoko išgirdus knygos pavadinimą; pripuolęs prie šilko prekijo, išplėšiau jam iš rankų visus sąsiuvinius ir popierius ir nusipirkau juos iš berniūkščio už pusę realo; jeigu jis būtų buvęs sumanesnis ir jeigu būtų supratęs, kaip aš geidžiu juos įsigyti, tikriausiai būtų užsiprašęs ir paėmęs šešis realus, o gal ir brangiau.

Paskui mudu su morisku užėjome į katedros šventorių, ir aš paprašiau jį, kad, nieko nepraleisdamas ir nieko nepridėdamas, ispanų kalbon išverstų visus tuos sąsiuvinius, kur kalbama apie Don Kichotą, ir pasiūliau už tai sumokėti, kiek tik jis pageidaus.

Moriskas pasitenkino vienu gorčium razinų ir penkiais pūrais kviečių, žadėdamas išversti gerai, tiksliai ir kaip galima greičiau, o kad sparčiau eitų darbas ir kad neišsprūstų man iš rankų toks neįkainojamas radinys, parsivedžiau moriską į namus, ir ten daugmaž per pusantro mėnesio jis išvertė visą istoriją lygiai taip, kaip ji čia pateikiama.

Pirmajame sąsiuvinyje pamačiau vaizdingai nupieštą Don Kichoto ir biskajiečio dvikovą; priešininkai stovėjo ta pačia poza, kaip istorijoje pasakojama, abu užsimoję kardais, vienas prisidengęs skydu, kitas – pagalvėle, o biskajiečio mulas atrodė lyg gyvas: per arbaletą šūvį buvo matyti, jog mulas anaipol ne nuosavas, bet nuomojamas. Po biskajiečiu buvo užrašyta: *donas Sančas Aspeiuetis* – veikiausiai toks buvo jo vardas, o po Rosinantu – *Don Kichotas*.

Rosinantas buvo nuostabiai nupieštas: toks ilgas ir ištįsęs, toks varganas ir sudžiūvęs, tokiu išsišovusiu stuburkauliu ir įkritusiais šonais, jog iš pirmo žvilgsnio buvo matyti, kaip taikliai ir vykusiai jam duotas Rosinanto vardas. Šalia stovėjo Sančas Pansa, laikydamas asilą už apynasrio, o po juo ėjo užrašas: Sančas Sankas¹; sprendžiant iš piešinio, Sančas buvo pilvotas, trumpo liemens ir ilgų kojų – tikriausiai dėl to ir buvo šaukiamas Pansa ir Sanku: tos dvi pravardės dažnai pasitaiko istorijos puslapiuose.

Būtų ne pro šalį paminėti dar vieną kitą smulkmeną, bet visos jos gana nereikšmingos, ir, jas pridėjus, istorija nepasidarytų teisingesnė, nei yra iš tikrųjų, o kiekviena istorija tik tuomet esti gera, kai ji teisinga.

Jei ir galėtume suabejoti šios istorijos teisingumu, tai tik todėl, kad jos autorius – arabas, o toji tauta iš prigimties linkusi į melą; kita vertus, arabai – nuožmiausi mūsų priešai², tad galima padaryti prielaidą, jog autorius bus veikiau ką nors sumenkinęs nekaip išpūtęs. Ir, man regis, taip ir yra, nes ten, kur jis būtų galėjęs ir privalėjęs nešykštėti liaupsių tokiam šauniam riteriui, tarytum tyčia nutyli jo nuopelnus: tai nesąžininga ir piktaivališka, nes istorikams pridera ir privalu būti tiksliems, teisingiems ir jokių būdu ne šališkiems, idant nei naudos sumetimai, nei baimė, nei pagieža, nei palankumas neįstengtų išvesti jų iš tiesos kelio, kadangi tiesos tikroji motina – istorija, laiko varžovė, mūsų darbų išdinė, praeities liudytoja, pavyzdys ir pamoka dabarčiai, perspėjimas rytojui.

Esu tikras, ši istorija duos jums viską, ko tik reikalaujama iš įdomaus pasiskaitymo; dėl jos trūkumų, jei tokių pasitaikys, mano įsitikinimu, kaltinti dera anaipol ne siužetą, bet josios autorių, tą šunį rudą³.

Taigi, jei tikėsime vertimu, antroji dalis prasideda šitaip:

Abu narsingieji karžygiai, sklidini rūstybės, stovėjo užsimoję šveitriaisiais kardais, tarytum grūmodami dangui, žemei ir pragarui – tokiu ryžtu ir drąsa dvelkė jų išvaizda. Pirmasis smogė karštakraujis biskajietis, smogė su tokia jėga ir įniršiu, kad jeigu nebūtų kryptelėjęs kardas jo rankoj, šiuo kirčiu būtų užsibaigusios ir nuožmios grumtynės, ir visi mūsų riterio nuotyčiai; bet išganingasai

daiktavardžio *egge*), atitinkantis ispanų *cerventes*, arabiškai, kaip ir *ciervo* ispaniškai, reiškia „elnias“.

¹ *Pansa* – isp. pilvas; *sanka* (*zanca*) – ilga koja; pastaroji pravardė romane daugiau nebeminima.

² ...*arabai* – *nuožmiausi mūsų priešai*... – ispanų tauta septynis šimtmečius kovojo prieš arabus, VIII a. pradžioje užgrobusius didžiąją dalį Pirėnų pusiasalio.

³ ...*tą šunį rudą*. – Šunimis apšaukdavo vieni kitus krikščionys, musulmonai ir žydai.

likimas, sergėdamas Don Kichotą didesniems darbams, pakreipė prieš karda, ir nors ašmenys kliudė kairįjį petį, ypatingos žalos nepadarė, tik nuplėšė šarvus nuo tos pusės ir pakeliui nurėžė geroką dalį šalmo drauge su puse ausies. Baisingai žlegėdami, šarvai krito žemėn, ir mūsų riteris atsidūrė apgailėtinoje padėtyje.

Dieve mano, ar atsirastų pasaulyje toks žmogus, kuris įmanytų deramai žodžiais apsaityti, koks įsiūtis perėmė širdį mūsų lamančiečiui, kai jis pasijuto taip žiauriai nuengtas! Ne, verčiau grįžkime prie pasakojimo. Taigi Don Kichotas vėl pasistiebė balnakilpėse ir, dar tvirčiau gniauždamas abiem rankomis karda, su tokiu įtūžiu dobė biskajiečiui per pagalvėlę ir galvą, jog tam, nors ir patikimai prisidengusiam, pasirodė, lyg kalnas būtų užgriuves, pro nosį, burną, ausis pliūptelėjo kraujas, jis pasviro ir, be abejo, būtų nuvirtęs žemėn, jei nebūtų spėjęs apsikabinti gyvuliui kaklo; vis dėlto kojos jam išslydo iš kilpų, gniaužtai atsileido, o mulas, siaubingo smūgio pabaidytas, spardydamasis nušuoliavo laukais ir netrukus nusimetė raitelį nuo kupros.

Su nesudrumsčiama ramybe Don Kichotas stebėjo tą reginį, o kai biskajietis nuvirto, mikliai nušoko nuo žirgo, vienu mirksniu pribėgo prie savojo priešininko ir, prikišęs kardo smaigalį prie akių, įsakė pasiduoti, nes priešingu atveju nukirsiąs jam galvą.

Biskajietis buvo toks apdujęs, jog negebėjo nė žodžio išlemti, ir už tai būtų brangiai sumokėjęs, nes Don Kichotui protą temdė pyktis, bet tuo metu damos, siaubo sklidinomis širdimis iš karietos stebėjusios kirstynes, atskubėjo prie jų ir ėmė karštai melsti malonės ir gailingumo savo arklininkui; mūsų riteris su didžiu pakilumu ir orumu į tai atsakė:

– Žaviosios damos, suprantama, man labai malonu patenkinti jūsų prašymą, bet padarysiu tai tik su viena sąlyga ir išlyga: šisai riteris turi duoti man žodį, jog nukeliaus į vietovę, vadinamą Tobosu, pas neprilygstamąją donją Dulsinėją ir pasisakys esąs mano siūstas, idant jinai pasielgtų su juoju sulig savo valia...

Persigandusios ir susikrimtusios damos, neimdamos į galvą, ko reikalauja Don Kichotas, ir nesiteiraudamos, kas yra toji Dulsinėja, pažadėjo, kad biskajietis kuo stropiausiai įvykdysiąs jo paliepimą.

– Ką gi, tikiu jūsų žodžiu ir nieko bloga jam nebedarysiu, nors jisai to tikrai nusipelnė.

XI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI PAS OŽKAGANIUS

Ožkaganiai širdingai jį pasitiko, ir Sančas, pasirūpinęs kaip galima geriau pastatyti nakčiai Rosinantą ir savo asilą, jau buvo beeinąs ton pusėn, iš kur gardžiai kvepėjo ožkiena, verdančia katile ant ugnies: panoro tuoj pat įsitikinti, ar ne metas permesti ją iš katilo į pilvą, bet nespėjo, nes ožkaganiai nukaitė katilą ir, patiesę ant žemės avikailius, greitosiomis padengė savo kaimišką stalą, o paskum kuo maloniausiai pakvietė abu svečius pasidalyti vaišėmis.

Visi šeši piemenys, gyvenantys tame žardyje, sutūpė ratu ant patiestų avikailių, prieš tai su stačiokišku mandagumu pasiūlė Don Kichotui sėsti ant apverstos geldos.

Don Kichotas atsėdo, o Sančas liko bestovįs su ragu rankoje, pasirengęs patarnauti savo ponui. Matydamas jį tebestovint, Don Kichotas tarė:

– Idant suvoktumei, Sančai, kiek gėrio teikia klajojančių riterių ordinas ir kaip veikiai gali pelnyti visuotinę pagarbą ir godonę tie, kurie vienaip ar kitaip jam tarnauja, aš noriu, kad sėstumei štai čia, šalia manęs, tarp tų gerų žmonių, ir jaustumeis su manim kaip lygus su lygiu, nors esu tavo ponas ir kilmingas bajoras,– mudu valgysime iš vieno dubens ir gersime iš vienos taurės, nes apie klajojančią riteriją galima pasakyti tą patį, kas sakoma apie meilę: ji visus sulygina.

– Labai ačiū! – tarė Sančas. – Tik va, štai ką noriu pasakyti jūsų malonybei: jei turėčiau ko valgyti, mielai ir gal netgi mieliau valgyčiau stačias ir pats vienas nekaip sėdomis prie vieno stalo su imperatorium. Ir jeigu jau šnekam be užuolankų, man daug maloniau savo pastogėje be jokių kraipymųsi ir vaipymųsi šveisti sausą duoną su svogūnais nekaip kalakutieną svečiuose, kur būsiu priverstas kramtyti iš lėto, gerti po truputį, tolydžio šluostytis burną, nečiaudėti ir nekosėti, kai užaina noras, ir nedaryti nieko, kas leistina daryti vienam ir nevaržomam. Todėl, mano pone, būkite geras, tą garbę ir godonę, kurią jūsų malonybė ketinate man teikti, kadangi iš dalies priklausau klajojančių riterių ordinui ir jam tarnauju, be to, esu jūsų malonybės ginklanešys, paverskit koku nors labiau apčiuopiamu ir pravarčiu dalyku. Už garbę jums labai dėkoju, bet atsižadu jos per amžių amžius.

– Šiaip kalbėsi ar taip, o sėsti vis dėlto turėsi, nesgi kas nusižemina, tą Dievas išaukština...

Ir, nutvėręs Sančui už rankos, pasisodino jį šalia savęs.

Ožkaganiai nė žodžio nesuprato, ką juodu paisto apie kažin kokius ginklanešius ir klajojančius riterius – jiems tai buvo tuščios kalbos, – tik valgė tylėdami ir žvilgčiojo į svečius, kurie gardžiuodamiesi mikliai kimšosi burnon ožkienos gabalus sulig kumščiu didumo.

Kai mėsa buvo sudorota, piemenys papylė ant kailių krūvą gilių ir padėjo pusę sūrio, tokio kieto, lyg jis būtų suslėgtas iš kalkių. Ragas irgi negulėjo dykas: čia sklidas, čia jau sausas, nelyginant vandensėmės kaušas taip spėriai sukosi ratu, jog kaip niekur nieko ištuštino vieną iš dviejų vynmaišių, kuriuos ožkaganiai atvilko prie vaišių stalo. Sočiai prisivalgęs, Don Kichotas pasisėmė saują gilių ir, įdėmiai jas žiūrinedamas, prabilo tokiais žodžiais:

– Palaiminta toji gadynė ir palaimintas tasai amžius, senovėje žmonių vadinamas auksiniu, ir ne todėl, kad auksas, mūsų geležies amžiuje laikomas didžiausia vertybe, anais laimingais laikais būdavo pelnomas be jokio vargo – stačiai to meto žmonės nežinojo dviejų žodžių: *tavo* ir *mano*.

Tame šventajame amžiuje viskas buvo bendra; nereikėjo rūpintis duona kasdienine – tik ištiesi ranką ir pasisieki šimtamečių ažuolų šakas, kurios dosniai apdovanoja tave savo saldžiais nunokusiais vaisiais. Vaiskūs šaltiniai ir sraunios upės malšino troškulį įstabia gausybe gardaus ir tyro vandens.

Uolų plyšiuose ir medžių uoksuose darbščios ir išmintingos bitės steigė savo karalijas ir vaišino kiekvieną svečią gausingu savo saldžiojo triūso derliumi.

Milžinai kamštmedžiai leido nuo savo kamienų plačią lengvutę žievę, ir ne kokiais naudos sumetimais, bet iš geros valios, ir žmonės, gelbėdamiesi nuo darganų, dengė ją trobeles, pastatytas ant netašytų baslių.

Visur tuomet viešpatavo ramybė, draugystė, sandora. Sunkus kreivosios žagrės noragas dar nesiryžo plėsti nei urbti mūsų pramotės gailestingosios krūtinės, nes ji, dosni ir neapglėbiama, iš geros širdies, neverčiama penėjo savo vaikus, tuomet ją mylėjusius, visa kuo, kas galėjo juos pasotinti, pamaitinti ir pradžiuginti.

Tuomet kalnais ir kloniais vaikščiojo nuoširdžios ir žavios piemenaitės palaidais plaukais ar kasas susipynusios, drabužiais kukliai dangstydamosi tik tai, ką visada reikalaudavo ir nūnai reikalauja dangstyti kuklumas; ir puošėsi jos ne pašvaitais, kurie nūnai madingi ir apvedžiojami Tyro purpuru ar visokiais būdais nukankintu šilku, bet žaliųjų gysločių ir gebenių vainikais, ir taip pasidabinusios, ko gero, jos atrodė tokios pat didingos ir prašmatnios kaip mūsų laikų dvaro damos, pilnos keistų ir neregėtų išmonių, kurias joms perša dykas smalsumas.

Tuomet meilės jausmams reikšti pakako žodžių, tokių pat nuoširdžių ir paprastų, kokie jie gimsta žmogaus sieloje, be jokio dirbtinumo ir vingrybių.

Tiesa ir atvirumas buvo be menkiausių apgaulės, suktybės ir klastos priemaišų.

Šališkumas ir naudos sumetimai neturėjo tokios galios, kad išdrįstų pažeisti ar peržengti visagalį teisingumą, kuris nūnai menkinamas, pažeidžiamas ir ujamas. Savivalės įstatymas nedrumstė teisėjo

minčių, nes tuomet dar nebuvo nei kas, nei ką teisia.

Mergelės, kaip sakiau, vaikščiojo vienui vienos su savo skaistybe, kur tinkamos ir nevaržomos, nėra nesibaimindamos, kad ją gali įžeisti kieno palaidumas, gašlumo sukiršintas, ir netekdavo jos savo noru ir iš geros valios. O nūnai, mūsų pasibjaurėtiniais laikais, nėra viena nėra saugi, nors ir būtų paslėpta ir uždaryta kokiam naujajame labirinte, panašiam į tą, kuris buvo Kretoje, nes meilės užkratas sklinda oru, drauge su prakeiktuoju galantiškumu smelkiasi pro visus plyšius ir ima viršų įveikdamas įgimtą santūrumą. Ilgainiui, vis labiau plintant tam blogiui, karą jam paskelbė naujai įsisteigęs klajojančių riterių ordinas, užsibrėžęs tikslą ginti mergeles, globoti našles ir šelpti našlaičius bei varguolius.

Tam ordinui priklausau ir aš, broliai ožkaganiai, ir dabar savo ir savo ginklanešio vardu dėkoju jums už vaišes ir svetingumą. Tiesa, remti klajojančius riterius – prigimtine priedermė kiekvieno, kas gyvena šioje žemėje, tačiau, puikiai suvokdamas, jog jūs, net nesuvokdami tos aplinkybės, vis dėlto mane priglaudėte ir pavaišinote, noriu juo nuoširdžiau jums padėkoti už jūsų nuoširdumą...

Mūsų riteris pasakė tą ilgą prakalbą (nors galėjo kuo gražiausiai ir be jos apsieiti) tik todėl, kad, pažvelgęs į giles ant vaišių stalo, nejučia prisiminė aukso amžių ir užsimanė pasidalyti su ožkaganiais tomis niekam nereikalingomis mintimis, o tie, žodžio netardami, klausėsi jo sumišę ir apduję.

Sančas, ir tas tylėjo, tik triauškino giles nepamiršdamas daugiau dėmesio skirti antrajam vynmaišiui, kuris kabojo ant kamštmedžio, kad vynas nesušiltų.

Vakariene jau seniai pasibaigė, o Don Kichotas vis kalbėjo; pagaliau vienas ožkaganys tarė:

– Idant jūsų malonybė, pone klajojantis riteri, galėtute sąžinei nenusidėdamas pasakyti, jog mūsų svetingumas tikrai labas ir nuoširdus, paprašysime vieną savo bendrą, kuris netrukus čia pasirodys, palinksinti jus ir pamaloninti skambia daina: tai vyras su galva, labai jausmingos širdies, o svarbiausia – moka skaityti ir rašyti, ir rabeliu¹ Igriežia taip, kad tik klausykis ir norėk.

Sulig paskutiniaisiais ožkaganio žodžiais pasigirdo rabelio melodija, o ilgai netrukus pasirodė ir pats griežikas, labai išvaizdus, kokių dvidešimt dvejų metų jaunikaitis.

Bendrai paklausė, ar jis jau vakarieniavęs, o kai jis atsakė, kad taip, ožkaganys, ką tik tai siūlęs paklausti jo dainų, tarė:

– Vadinas, Antonijau, tu neprieštaraisi, jeigu mes paprašysime tave, kad būtumei toks malonus ir mums padainuotumei – tegul ir šitas ponas, mūsų svečias, įsitikina, jog ir kalnuose bei giriose esama žmonių, išmanančių muziką. Mes jau apsakėme jam tavo dorybes, tad atskleiskis jas ir pateisink mūsų žodžius. Taigi meldžiu tave iš visos širdies: sėskis ir padainuok savo meilės romansą, tavo dėdės kunigo sudėtą ir taip mėgstamą mūsų sodžiuje.

– Mielai, – atsakė jaunikaitis.

Ir nesiprašydingamas atsisėdo ant ąžuolo kelmo, o kai tik suderino rabelio stygas, be galo švelniu balsu uždainavo:

*Myli tu mane, Olalja,
Nors nesi to niekad sakius
Nė žvilgsniu akių raiškingų,
Kalbesiu širdies tyliuoju.*

*Ne mįslė tau mano mintys,
Ir todėl neabejoju:
Kai širdis į širdį kalba,*

¹ Rabelis – tristygis muzikos instrumentas, panašus į smuiką.

Niekad jų negildys skausmas.

*Kartais, kas be ko, Olalja,
Stengdavaisi man įrodyt,
Jog siela tava iš bronzos,
Iš akmens – balta krūtinė.*

*Bet nebaisūs tavo vyliai,
Atsisakymai išdidūs,
Nes viltis parodo kartais
Savo apdaro kraštelį.*

*Puolu, jauko suviliotas,
Nors lig šiol nebuvo lemta
Man sudžiūt nepastebėtam
Nei pražyst kaip išrinktajam.*

*Jeigu meilė – palankumas,
Tai, matyt, tavasis reiškia,
Jog vilčių manų viršūnė –
Tai, ką godose godoju.*

*Jei ištikima tarnystė
Atpildo sulaukti gali,
Mano žygių vienas kitas
Jo tikėtis duoda teisę.*

*Juk galėjai pastebėti, –
Jei teikeis atkreipti akį, –
Jog vilkiu ir šiokią dieną
Tuo, kuo dabinuos per šventę.*

*O kad pašvitai ir meilė
Turi vieną tikslą didį,
Rodytis aš tau norėčiau
Visada pasidabinęs.*

*Šokių kiek prisižiūrėjai,
Kiek klauseisi serenadų
Vėly vakarą prieš miegą,
Taipgi su gaidžiais pirmaisiais.*

*Neskaičiuosiu, kiek tų liaupsių
Tavo grožiui prigiedojau,
Nors sakiau gryniausią tiesą,*

Bet pelniau tik nemalone.

*Mat Teresa Berokaliu,
Liaupsinant tave man, tarė:
„Paklausysi – angelėlis,
Pažiūrėsi – lyg beždžionė!*

*Galima šlamštu visokiu,
Vyturais, plaukais dėtiniams,
Pagražais, vertais skatiko,
Net Amūruui pūsti miglę!”*

*Atsakingas aš, ji supyko;
Pusbrolis jos išikišo,
O paskui žinai tikriausiai,
Kas tarp mudviejų įvyko.*

*Myliu aš tave ne šiaip sau,
Tau tarnauju, meilės siekiu
Anaiptol ne vienadienės,
Nes turiu aš tikslą kilnų.*

*Mums saitus Bažnyčia veja,
Taiso švelnų, saldų jungą:
Įsijunki kuo greičiausiai,
Su tavim poroj aš būsiu.*

*Jei nenori, tau prisiekiu
Tuo, kas man visų švenčiausia:
Iš kalnų šitų gūdžiųjų
Tik į vienuolyną eisiu.*

Šiais žodžiais ožkaganys užbaigė savo dainą, ir Don Kichotas paprašė dar ką nors padainuoti, bet Sančas Pansa, labiau linkęs eiti gulti, nekaip klausytis dainų, paprieštaravo.

– Jūsų malonybei jau seniai metas pasidairyti guolio,– tarė jis savo ponui.– Tie gerieji žmonės taip nusidirba per dieną, kad naktį jiems ne dainos galvoj.

– Aš tave puikiai suprantu, Sančai,– atsakė Don Kichotas. – Savaiame suprantama, pasigalynėjęs su vynmaišiu, miego norisi labiau negu muzikos.

– Garbė Dievui, – atsiliepė Sančas, – vynas niekam nekenkia!

– Neginčiju, – tarė Don Kichotas.– Ką gi, gulkis, kur nori, o man, turint galvoje mano pasirinktą gyvenimo kelią, man labiau patinka būdrauti, nekaip miegoti. Šiaip kalbėsime ar taip, o tau, Sančai, būtų ne pro šalį perrišti man ausį, nes skauda ją labiau, nei priderėtų.

Sančas buvo besimęs darbo, bet vienas ožkaganys, apžiūrėjęs žaizdą, pasakė ginklanešiui, kad jis nesivargintų: pats uždėsiąs tokių vaistų, jog veikia sugysianti. Aplink vešėjo rozmarinų krūmai, ožkaganys nuplėšė kelis lapelius, sukramtė juos, pabarstė druska, užtepė visa tai ant ausies ir,

išmaningai ją aptvėręs, pareiškė, kad kitų vaistų nebereikėsia. Taip ir buvo iš tikrųjų.

XVI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS IŠMONINGAJAM BAJORUI NUTIKO UŽEIGOJE, KURIĄ JIS LAIKĖ PILIMI

Užeigos šeimininkas, pamatęs Don Kichotą skersą ant asilo, paklausė Sančą, kokia bėda ištikusi tą žmogų. Sančas atsakė, jog nieko ypatinga jam nenutikę – stačiai nusiritęs nuo uolos ir mažumą susilamdęs šonus.

Šeimininko pati nė kiek nepanėšėjo į smuklininkę: iš prigimties buvo jautri, nuoširdžiai atjaučianti savo artimo nelaimės; ji tuoj puolė slaugyti Don Kichoto ir paliepė dukteriai, jaunutei ir apveidžiai mergelei, padėti jai slaugyti svečią.

Užeigoje tarnavo merga, kilusi iš Asturijos, plačiažandė, riestanosė, suplotu pakaušiu, viena akimi žvaira – beje, ir antroji buvo ne visai sveika. Tiesa, buvo ji tvirtai suręsta, ir tai išlygino visus kitus jos trūkumus: ūgio nuo kojų iki galvos buvo mažiau nei septynių sprindžių, o pernelyg aukštai iškilusi kukštera vertė ją daug įdėmiau žiūrėti sau po kojomis, nei to būtų reikėję.

Taigi toji daili pana atėjo padėti šeimininkės dukteriai, ir jiedvi pataisė labai prastą guolį Don Kichotui palėpėje, kur, iš visa ko sprendžiant, kitados ilgas metus būdavo kraunamas šienas. Ten pat nakvojo ir mulų varovas, truputį toliau pasiklojęs sau guolį, ir nors pasidaręs jį buvo vien iš balnų ir gūnių, vis dėlto miegoti galėjo daug patogiau nei Don Kichotas, kuris turėjo keturias neobliuotas lentas, padėtas ant ne visai lygių suolų, čiužinį, plonumo ne ką storesnį už dygsniuotą antklodę, ir tokį gumburiuotą, kad jeigu pro plyšius nebūtų lindusios vilnos, ranka palietęs jų gumulus, būtum galėjęs pamanyti, jog tai akmenukai, dvi paklodes, ko gero, pasiūtas iš tos pačios odos, kuri naudojama skydams aptraukti, ir vilnonį apklotą, kurio gijas užsimanius būtų buvę nesunku suskaičiuoti, ir svarbiausia – nė sykio neapsirinkant.

Don Kichotas atsigulė į tą prakeiktą lovą, ir šeimininkė su dukterimi įniko jį gydyti, tad veikiai jis pasijuto nuo galvos iki kojų nuklijuotas traukais. Švietė jiems Maritornė – tuo vardu buvo asturė, ir šeimininkė, lipindama traukus, pastebėjo, kad svečio kūnas vienu mėlynių, ir pasakė, kad jis atrodo veikiau sumuštas nekaip susimušęs.

– Ne, jis nesumuštas, – tarė Sančas. – Visa bėda, kad uola pasitaikė šerpetota, pilna išsikišimų, ir kiekvienas toks išsikišimas paliko po mėlynę. Būkite gera, ponija, – pridūrė jis, – pataupykit tas pakulas, jos labai pravers ir kitiems, štai kad ir man truputį maudžia strėnas.

– Vadinasi, ir tamsta būsi nusiritęs? – paklausė šeimininkė.

– Ne, aš nenusiritau, – atsakė Sančas Pansa, – bet šitaip krūptelėjau pamatęs krintant savo poną, jog ligi šiolei maudžia kūną, lyg mane kas būtų žiauriai prikūlęs.

– Taip kartais pasitaiko, – įsiterpė mergelė. – Ir aš pati dažnai sapnuoju, kad krintu nuo bokšto ir vis nenukrintu žemėn, o pabundu iš miego kaip sudaužyta ir leisgyvė, lyg iš tiesų būčiau kritusi.

– Deja, ponija, – atsakė Sančas Pansa, – aš anaiptol nesapnavau, bet, būdamas kur kas žvalesnis ir budresnis nei dabar, staiga pamačiau, kad mano kūnas ne ką mažiau nusėtas mėlynėmis nekaip mano pono Don Kichoto.

– Kuo vardu tasai bajoras? – paklausė asturė Maritornė.

– Don Kichotas Lamanchietis, – atsakė Sančas Pansa. – Tai klajojantis riteris, vienas šauniausių ir stipriausių, kokių pasauly kada nors regėta.

– O kas tai yra klajojantis riteris? – vėl paklausė merga.

– Ką, ar tik vakar tamsta gimusi, kad nežinai? – atsakė Sančas Pansa. – Įsidėki galvon, sese, klajojantis riteris – tai toks žmogus, kad Dieve duok! Čia jis gauna lazdų, o čia jau imperatorius, šiandie nėra pasauly už jį didesnio skurdžiaus ir nelaimėlio, o rytoj, žiūrėk, jį pasiūlys savo

ginklanešiui pasirinkti dvi ar tris karūnas.

– O kodėl gi jūs, tokiam geram ponui tarnaudamas, regis, grafystės, ir tos negavot dovanų? – įsiterpė šeimininkė.

– Labai jau greit norit, – atsakė Sančas. – Viso labo tik vienas mėnuo praėjo¹, kai mudu išvykom ieškoti nuotykių, ir kol kas dar nė vieno padoresnio neturėjom. Mat kartais būna ir taip, kad ieškai viena, o randi kita. Bet jeigu tik mano ponas Don Kichotas pagis nuo tų žaizdų, kitaip sakant, mėlynių, o aš pats liksiu gyvas ir sveikas, duodu jums žodį, niekad nemainysiu savo vilčių į prakilniausią ispanų didžiūno titulą.

Don Kichotas labai įdėmiai klausėsi visų tų kalbų, paskui, vargais negalais pasikėlęs lovoje, paėmė šeimininkei už rankos ir tarė:

– Patikėkite, žavingoji dama, jums nusišypsojo laimė atsiųsdama į jūsų pilį tokį žmogų kaip aš, nes aš neliaupsinu savęs tik todėl, kad liaupsinti save, kaip sakoma, žema, bet mano ginklanešys papasakos jums, kas toks esu. Tiek jums tepasakysiu, jog niekad neišdils iš mano atminties jūsų laboji paslauga ir jog būsiu jums dėkingas ligi paskutinio atodūsio. Ir jei dangaus valia neturėtų man tokios galios meilės įstatymai ir nebūtų pavergusi mano širdies savo žvilgsniu nedėkingoji gražuolė, kurios vardą kuždu mintyse, prisiekiu, jog mano laisvė per amžių amžius priklausytų šiosios žavingosios mergelės akims.

Šeimininkė, jos duktė ir geroji Maritornė suglumusios klausėsi klajojančio riterio, lyg jis būtų kalbėjęs graikiškai; suprato jos tik viena: kad jisai lyg giria ką, lyg mandagiai perša savo paslaugas, – ir vis dėlto, nepratusios prie tokių kalbų, žiūrėjo į jį stebėdamosi it į kokį neregėtą žmogų, nežinia iš kur atklydusį. Paskui, savo smuklės šneka padėkojusios mūsų riteriui už malonius žodžius, šeimininkė su dukterim išėjo, o asturė Maritornė ėmėsi gydyti Sančą, kuriam reikėjo slaugymo ne mažiau negu jo ponui.

Varovas su Maritornė iš anksto buvo sutaręs tą naktį smagiai pasiautėti, ir jinai davė žodį, svečiams nurimus ir šeimininkams sumigus, ateiti pas jį ir patenkinti visus norus, kokių tik jis turėsias. O apie tą šaunią mergą sklido kalbos, kad tokius pažadus ji tikrai tesinti, nors būtų davusi juos gūdžioje girioje ir be jokių liudytojų, nes labai didžiavosi savo bajoriška kilme², kurios, jos žodžiais tariant, negalinti pažeminti tarnystė užėjo – mat, bėdų ir likimo negandų spaudžiama, turėjusi susitaikyti su savo padėtimi.

Prie pat durų, vidury tos šalinės, kur pro kiaurą stogą vidun spingsėjo žvaigždės, stovėjo kieta, ankšta, apgailėtina ir vylių pilna Don Kichoto lova, o ne per toliausia įsitaisė guolį Sančas, pasiklojęs nendrinį demblį ir užsiklojęs apklotu, nuaustu veikiau iš sutriušusių pakulų negu iš vilnų. Toliau buvo varovo guolis, įruoštas iš balnų ir visokiausių marškų, nuimtų nuo dviejų geriausių mulų, kurių jis turėjo dvylika, žvilgančių, apvalių ir eiklių, nes buvo vienas turtingiausių Arevalo³ varovų, kaip sako šios istorijos autorius, gerai pažinojęs tą varovą, netgi, anot kalbų, atsiėjęs jam giminė ir todėl laikęs reikalinga skirti jam daugiau dėmesio...

...Apskritai Sidas Hamadas ben Inhalis – labai atidus ir nuoseklus visais atžvilgiais: tatai matyti iš to, jog jisai stengiasi neapeiti nė vieno tų dalykų, kuriuos mes šičia dėstome, netgi paties menkiausio ir niekingiausio, ir juo būtų pravartu sekti rimtiems istorikams, kurie įvykius pasakoja taip trumpai ir glaustai, jog visas gardumas, rodos, nuvarva per barzdą, o burnon nepatenka, ir kurie – gal per aplaidumą, gal iš piktos valios ar per neišmanymą – visą esmę palieka rašalinės dugne. Šlovė

¹ ...vienas mėnuo praėjo... – Sančas Pansa perdeda: praėjo tik trys dienos.

² ...didžiavosi savo bajoriška kilme... – Maritornė buvo kilusi iš Asturijos, Ispanijos provincijos, niekad maurų neužkariautos, todėl visi jos gyventojai gyrėsi kilę iš gotų, vadinasi, esą grynakraujai bajorai.

³ Arevalas – Kastilijos sodžius, kurio gyventojai daugiausia vertėsi mulų varovų amatu.

„Tablanto Rikamontiškio“ autoriui ir knygos apie grafo Tomiljo žygdarbius autoriui: kaip nuosekliai jie ten viską aprašo!¹

Taigi, užsukęs pasižiūrėti mulų ir antrąsyk įbėręs pašaro, varovas išsitiesė ant balnų ir ėmė laukti sąžiningosios Maritornės.

Traukais aplipintas Sančas irgi jau gulėjo, tik skausmas šonuose neleido sudėti bluosto. Skaudėjo šonus ir Don Kichotui, ir jis lyg zuikis gulėjo atviromis akimis.

Visoje užėjoje buvo tylu ir tamsu, tik viršum durų degė pakabintas žibintas.

Nedrumsčiama ramybė ir neatstojančios mintys apie įvykius, kas puslapis pasitaikančius daugumoje knygų, jo nelaimės kaltininkų, pažadino mūsų riteriui vieną tų keistų ir beprotiškų godų, kokių, vaizduotę paleidęs, gali bet kas nei iš šio, nei iš to prigodoti, o būtent: jis atvyksta į prašmatnią pilį (kaip jau sakėme, visas užėigas, kur jam tekdavo apsistoti nakvynei, jis laikydavo pilimis), ir užėigos šeimininko, kitaip sakant, pilies savininko duktė, jo galantiškumo pakerėta, įsimyli jį ir pažada naktį, slapčia nuo tėvų, ateiti ir pabūti su juo vieną kitą valandėlę, tačiau, palaikęs tą nesąmonę, jo paties pramanytą, neginčijama tiesa, jis susikrimto ir, pagalvojęs, koks sunkus išbandymas laukia jo dorybingumo, širdies gilumoje tvirtai pasiryžo nesulaužyti ištikimybės savajai damai Dulsinėjai Tobosietei, nors pas jį ateitų ir pati karalienė Gvineverė su savo duenja Kintanjona.

Jam benarpliojant tas paikystes, išmušė valanda (tokia jam lemtinga), ir atėjo metas pasirodyti asturei; taip ir atsitiko: basa, vienmarškinė, storų gijų tinkleliu apsigobusi galvą, ji atsėlino į pasimatymą su varovu ir tyliais, lengvais žingsniais įžengė į palėpę, kur nakvojo trys svečiai; bet vos tik ji prisiartinė prie durų, Don Kichotas išgirdo ją atšlepsint, atsėdė lovoje ir, nepaisydamas traukų ir skausmų šonuose, išskėtė rankas pasirengęs apkabinti žaviąją mergelę. Asturė, užgniaužusi kvapą, įsitempusi, apgraiptom tykino prie mylimojo ir staiga užsibėdė ant Don Kichoto rankų, – jis tvirtai nutvėrė jai už riešo, patraukė artyn ir žado netekusią pasisodino ant lovos. Palietė jos marškinius, pasiūtus iš pašukinio audeklo, ir tarė sau, jog tai švelnus plonytis šilkas. Ant riešų mūvėjo ji stiklinių karoliukų apyrankę, bet jam pasidingojo, kad tai neįkainojami Rytų perlai. Plaukai, veikiau panašūs į karčius, buvo jam gryniausio arabų aukso gijos, savo spindesiu temdančios saulės šviesą. Iš burnos tikriausiai jai tvoskė prarūgusiomis mėsos salotomis, o jam pasirodė, kad nuo jos dvelkia svaigiais ir maloniais kvapniais. Žodžiu, įsivaizdavo ją tokią, kokia vaizdavosi skaitytų knygų princesę, kuri, neįstengdama tramdyti savo jausmų, ateina lankyti sužeisto riterio, pasidabinusi visais minėtais papuošalais. Taip aptemęs protas buvo mūsų vargšui bajorui, kad nei tauriosios mergelės prisilietimas, nei tvaikas, trenkiąs nuo josios kūno, nei visa kita, kas nebūtų pravimdę nebent varovo, neatvėrė jam akių, – priešingai, jis tarėsi glėbesčiuojas pačią grožio deivę. Ir, nepaleisdamas jos iš gniaužtų, švelniu ir meilingu balsu jis prabilo:

– O, kad įmanyčiau atsilyginti jums, žavioji ir prakilnioji dama, už tą didžią malonę, kuria teikėtės mane apdovanoti nedraudama grožėtis dangiškuoju savo žavesiu! Tačiau likimas, be atvangos ujtantis dorybinguosius, taip parikiavo, kad aš, nukankintas ir sudaužytas, atgulčiau į šį patalą ir kad, netgi geriausių norų vedamas, neįstengčiau patenkinti jūsų noro. Be šios kliūties, yra dar viena, neįveikiama, o būtent: ištikimybės priesaika neprilygstamajai Dulsinėjai Tobosietei, vienintelei mano slaptinčiausių minčių valdovei. Taigi, jeigu mudviejų neskirtų tie kliaviniai, nepadaryčiau gėdos riterio vardui ir nepraleisčiau tokios gražios progos, man suteiktos jūsų begalinio gerumo.

Maritornė merdėjo iš baimės ir sruvo prakaitu Don Kichoto gniaužtuose: nesuprasdama ir net nesiklausydama jo kalbų, ji patyliukais stengėsi išsivaduoti.

Dorasis varovas, kuriam nedavė užmigti nedori geismai, iškart užjuto savo jaukintinę, kai tik ji

¹ ...kaip nuosekliai jie ten viską aprašo! – Matyt, ironiška pastaba, nes abu riterių romanai (išleisti Sevilijoje 1459 ir 1498 m.) parašyti labai glaustu ir sausu stilium.

įsėlino pro duris, ir įdėmiai suklušo, ką jai šneka Don Kichotas, o paskui, kamuojamas pavydulingos minties, kad asturė bus jį apgavusį su kitu, prisiartinio prie Don Kichoto guolio ir stabtelėjo pasiklausyti jo neperprantamų kalbų, stengdamasis permąstyti, ko tas nori; tačiau, pamatęs, kad merga stengiasi ištrūkti, o Don Kichotas jos nepaleidžia, jis ne juokais užsiuto – atsivėdėjo ir taip baisingai smogė kumščiu įsimylėjusiam riteriui į siaurą žandikaulį, jog tam iš burnos pliūptelėjo kraujas; tuo nesitenkindamas, užšoko jam ant krūtinės ir kojomis suskaičiavo visus šonkaulius nuo viršaus ligi apačios.

Don Kichoto lova, ir šiaip jau gana netvirta, juo labiau suręsta ant nepatikimo pagrindo, neišlaikė papildomo svorio, prisidėjusio drauge su varovu, ir tuoj driokstelėjo žemėn, o siaubingas griausmas prižadino užeigos šeimininką, kuris beregint sumetė, jog tai, be abejo, Maritornės išdaigos, nes, šaukiama visu balsu, ji neatsiliepė.

Norėdamas pasitikrinti, ar jo spėjimai teisingi, jis atsikėlė, užsižibino žibę ir nuėjo ton pusėn, kur, jo supratimu, vyko tąsynės.

Pamačiusi ateinant nežmoniškai įtūžusį šeimininką, merga persigando ir, visa drebėdama, smuko į guolį pas Sančą Pansą, kuris ramiai ramiai sau miegojo, prigludo ir susirietė į kamuolį.

Šeimininkas įsiveržė šaukdamas:

– Kur tu, šliundra? Kaip kažin ką, čia tavo darbas!

Sulig tais žodžiais Sančas kniostelėjo iš miegų; pajutęs lyg maišą užvirtus ant viršaus, tarė sau, kad jį bus užgulęs slogutis, ir ėmė kumščiais švaistytis į visas puses, daugiausia vis kliudydamas Maritornę, o toji, iš skausmo pamiršusi bet kokią gėdą, davė jam grąžos, ir tiek, kad tam išsyk visi miegai išlakstė; ir štai, jausdamasis nežinia kieno šitaip vaišinamas, jis pasikėlė kiek įmanydamas ir sukibo su Maritorne, ir tuomet tarp jųdviejų užvirė pačios nuožmiausios ir pačios smagiausios grumtynės, kokias tik galima įsivaizduoti.

Tuo tarpu varovas, šeimininko žibei šviečiant, pamatė, kad jo damai riesta, tad davė ramybę Don Kichotui ir puolė Maritornei į pagalbą. Puolė ir šeimininkas, tik kitokių ketinimų vedamas: įsitikinęs, jog visa ta košė užvirė dėl Maritornės, pasinešė ją deramai pamokyti.

Toliau viskas vyko kaip toje pasakoje: „ta katė tą pelę, ta pelė tą virvę, ta virvė tą kartį“, – varovas bakino Sančą, Sančas – mergą, merga jį, šeimininkas mergą, ir visi taip smagiai darbavosi kumščiais, kad nė vienam nekilo mintis atsipūsti. Gražiausia, kad pagaliau šeimininkui užgeso žibė, ir mušeikos, atsidūrę tamsoje, įniko plūkti vienas kitą ant nuomonės ir be jokio pasigailėjimo, tad kur kliudydavo kumštis – sveikos vietos nelikdavo.

Kaip tyčia užeigoje nakvojo vadinamosios senosios Toledo Šventosios brolijos gvardietis, ir jis, išgirdęs nejprastą grumtynių šurmulį, stvėrė savo valdžios ženklus, kaip antai: trumpą buožę ir skardinę su popieriais, ir, apgraibomis atsigavęs į palėpę, suriko:

– Teisingumo vardu įsakau liautis! Šventosios brolijos vardu įsakau liautis!

Pirmiausia gvardietis užkliuvo už Don Kichoto, kuris pritvotas be nuovokos tysojo aukštiekninkas ant sugriuvusios lovos, ir, sučiupęs jam už barzdos, keliskart sušuko:

– Reikalauju pagarbos teisingumui!..

Tačiau, matydamas, jog nutvertasis nei muistosi, nei kruta, pagalvojo, kad jis negyvas, o visi kiti – galvažudžiai, ir vos tik tas įtarimas dingtelėjo galvon, dar garsiau suriko:

– Užremkite vartus! Nieko neišleiskite, – čia žmogus nužudytas!

Visi krūptelėjo išgirdę tą riksmą, ir kiekvienas sustojo it nudiegtas toje vietoje, kur jį užklupo gvardiečio balsas.

Užeigos šeimininkas grįžo į savo kambarį, varovas – ant savo balnų, merga – į savo užkaborį, tik nedalingieji Don Kichotas ir Sančas neįstengė pajudėti iš vietos.

Tuomet gvardietis paleido barzdą Don Kichotui ir nuėjo žiburio, idant sugaudytų ir suimtu nusikaltėlius; tačiau veltui darbas – šeiminkas, eidamas į savo kambarį, tyčia užpūtė žibintą, tad gvardiečiui norom nenorom teko pulti prie žaido, kur jis, ilgai vargęs, galų gale užsižibino kitą žibę.

XVII PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA, KIEK BEGALINIŲ VARGŲ PATYRĖ NARSINGASAI DON KICHOTAS IR JO IŠTIKIMASAI GINKLANEŠYS SANČAS PANSĄ UŽEIGOJE, KURIĄ MŪSŲ RITERIS SAVO NELAIMEI PALAIKĖ PILIMI

Tuo tarpu Don Kichotas atsigaivelėjo ir tokiu pat balsu, koku šaukėsi ginklanešio tysodamas Vėzdų slėnyje, įniko šauktis jo ir dabar:

– Sančai, bičiuli, ar miegi? Ar miegi, bičiuli Sančai?

– Koks čia gali būti miegas, po šimts kalakutų, – atsakė Sančas apmaudo ir kartėlio sklidinu balsu, – toks jausmas, lyg visi velniai nakčia būtų mane jodę.

– Be abejo, turi pagrindą taip galvoti, – tarė Don Kichotas. – Šiaip ar taip, arba aš nieko neišmanau, arba šioji pilis užkerėta, nes žinoki... Ne, pirmiausia turi prisiekti, kad ir po mano mirties laikysi paslapyje tai, ką tau pasakysiu.

– Prisiekiu, – tarė Sančas.

– Todėl ir prašau prisiekti, kad man brangi kiekvieno žmogaus garbė, – paaikšino Don Kichotas.

– Sakau gi, kad prisiekiu saugot paslaptį ir po paskutinės jūsų malonybės dienos, – atrėmė Sančas, – ir Dieve duok, kad jau rytoj galėčiau ją išplepėti.

– Bene tiek bloga aš tau pridariau, Sančai, – paklausė Don Kichotas, – jei linki man tokios greitos mirties?

– Kuo jūs čia dėtas? – atsakė Sančas. – Stačiai nemėgstu ilgai ko nors laikyti ar saugoti, nes laikai laikai, o žiūrėk – jau supuvo.

– Šiaip sakysi ar taip, – tarė Don Kichotas, – o aš kliaujuosi tavuoju atsidavimu ir taurumu. Tai va, žinoki, šiandakt man nutiko vienas nejprasčiausių nuotykių, kokiais galėčiau pasipuikuoti: trumpai drūtai, ne per seniausiai pas mane buvo atėjusi šios pilies valdovo duktė, tokia apveidi ir žavinga mergelė, kokios, skersai išilgai išieškojęs, gangreit visame pasaulyje nerastum. Bene aš įmanyčiau apsaugoti jos grožį? O jos proto skvarbumą? O slepiamas grožybes, kurias aš, privalėdamas saugoti ištikimybę savo valdovei Dulsinėjai Tobosietei, apeinu ir nutyliu?

Tiek galiu tau pasakyti: gal dangus pavydėjo man tokios palaimos, kurią laimė įdavė tiesiai į rankas, gal (netgi tikriausiai), kaip sakiau, toji pilis užkerėta, nes kaip tik tuo metu, kai mudu saldžiausiais ir žemiausiais žodeliais burkavome apie meilę, nežinia iš kur nei kada atsirado kumštis, pridurtas baisingam milžinui prie rankos, ir tas kumštis atsivėdėjęs taip smogė man per žandą, jog ligi šiolei burna pilna kraujų, o paskui jis mane šitaip sumalė, kad dabar jaučiuosi praščiau negu vakar, kai varovai, kaip tikriausiai prisimeni, pasikėsino į mūsų garbę už Rosinanto nekuklumą. Nejučia peršasi išvada, jog šios mergelės grožio lobį tikriausiai sergsti koks užkerėtas maurus ir jog tasai lobis, matyt, skirtas anaip tol ne man.

– Ir jau jokių būdu ne man, – pridūrė Sančas, – mane taip pritalžė daugiau nei keturi šimtai maurų, jog vakaryktė vėzdų pyla atrodo stačiai lyg pyragai ir marginti meduoliai. Bet sakykit man, pone, kaip galima šitą nuotykį vadinti gražiu ir nepaprastu, jei dabar šit tysome it pagaliai? Jūsų malonybei dar nėra ko skųstis, bent jau paglėbesčiąvot aną neprilygstamąją gražuolę, kaip sakėt. Na, o aš? Aš gavau tiek niuksų, kiek, tikiuosi, negausiu ligi grabo lentos. Matyt, toks jau nelaimingas užgimiau: nei aš klajojantis riteris, nei galvoju kada nors juo būti, o visos bėdos griūva ant mano galvos.

– Vadinas, ir tau kliuvo? – paklausė Don Kichotas.

– Bene aš nesakiau, suk ją devynios, visą mano giminę? – atsakė Sančas.

– Nesikrimski, bičiuli, – tarė Don Kichotas. – Beregint sutaisysiu to neįkainojamojo balzamo, ir mudu akimoju pasveiksime.

Tuo tarpu gvardietis, galų gale užsižibinęs žibę, atėjo pasižiūrėti tariamojo lavono, ir Sančas, išvydęs jį vienais marškiniais, skepetaite apsirišusį galvą, su žibe rankoje ir tokį įtūžusį, paklausė savo poną:

– Pone, ar čia kartais ne anas užkerėtasis mauras? Bau ateina mums galo daryti sumetęs, jog dar neišgiežė viso apmaudo?

– Negali būti, – atsakė Don Kichotas, – užkerėtieji esti neregimi.

– Neregimi, bet užtat justinai juntami, – tarė Sančas. – Tai gali paliudyti mano šonai.

– Ir manieji tą patį galėtų paliudyti, – pritarė Don Kichotas. – Bet vis dėlto tai neduoda pagrindo manyti, jog žmogus, kurį mudu matome, – užkerėtasis mauras.

Gvardietis priėjo arčiau ir, pamatęs juodu ramiai bešnekučiuojančius, apstulbo. Kas be ko, Don Kichotas tebegulėjo aukštelninkas: mirtinai prikultas ir aplipintas traukais, nestengė nė krustelėti.

Gvardietis priėjo prie jo ir paklausė:

– Na, kaip laikais, bėdžiau?

– Jumis dėtas, kalbėčiau truputį mandagiau, – atsiliepė Don Kichotas. – O gal jūsų krašte įprasta šitaip kalbėti su klajojančiais riteriais, nevėkšla?

Taip neprielankiai sutiktas ir juo labiau tokio apgailėtino žmogaus, gvardietis nesusitvardė ir užsimojęs paleido Don Kichotui galvon žibę su visu aliejum: laimė, kad išlakstė į šipulius ne mūsų riterio kiaušas, o žibė. Palėpėje vėl pasidarė tamsu, ir gvardietis tuoj pat išėjo pro duris.

– Jokios abejonės, pone, – tarė Sančas Pansa, – tai užkerėtasis mauras, ir, matyt, labai jau gaila jam to lobio, bet užtat negaila niuksų, kuriais dosniai mudu apdalijo dar žibe kartais žiebdamas.

– Tavo teisybė, – atsakė Don Kichotas, – bet nėra ko paisyti tų kerų ir nėra ko pykti dėl jų ir apmaudauti: kadangi tai neregimi padarai ir pamėklės – vadinasi, neturėsime kam keršyti, nors ir kaip norėtume. Atsikeiki, Sančai, jei turi spėkų, šūktelėki šios tvirtovės komendantą ir pasistenki gauti man truputį acto, vyno, druskos ir rozmarinų, idant galėčiau sutaisyti gydomojo balzamo: tiesą pasakius, dabar manding jis labai man pravers, juo labiau kad baisiai kraujuoja tosios pamėklės sužeista galva.

Nors ir kaip maudė kaulus, Sančas vis dėlto atsikėlė ir patamsiais nuslinko ieškoti užkeigos šeimininko, bet kaktomuša susidūrė su gvardiečiu, kuris klausėsi už durų, ką baudžiasi daryti priešai.

– Pone, nors ir kas jūs būtute, – tarė jam Sančas, – būkite toks geras, malonėkite duoti mums truputį rozmarinų, acto, druskos ir vyno, idant vaistų pasigamintumėme vienam šauniasių klajojančių riterių, kokių pasaulyje kada nors regėta, nes ansai ilsi patale, sužeistas užkerėtojo mauro, šioje užkeigoje apsistojusio.

Išgirdęs tokias kalbas, gvardietis tarė sau, jog tam žmogui bus protas pasimaišęs, o kadangi jau švito, atidarė užkeigos duris ir, pašaukęs šeimininką, persakė jam to keistuolio prašymą.

Šeimininkas davė tai, ko buvo prašomas, ir Sančas nunešė viską Don Kichotui, kuris, rankomis susiėmęs galvą, gailiai aimanavo iš skausmo, nors po teisybei, žiebus žibe, jam viso labo išdygo du didoki gumbai, o veidu sruvo anaip tol ne kraujas, kaip jis manė, bet prakaitas, išmušęs po patirtų sukrėtimų.

Šiaip ar taip, jis paėmė tuos, pasak jo, komponentus, sumaišė, suplakė, užkaitė ir nukėlė nuo ugnies tik tada, kai, jo nuomone, balzamas buvo paruoštas.

Paskum jis paprašė kolbos mišiniui supilti, o kadangi užkeigoje tokių indų suvis nebuvo, ryžosi tam tikslui panaudoti skardinę nuo aliejaus, kurią šeimininkas didžiadvasiškai jam padovanojo, paskum Don Kichotas, žegnodamasis sulig kiekvienu žodžiu ir tarytum šventindamas skardinę, sukalbėjo per

aštuoniasdešimt „Tève mūsų“, daugmaž tiek pat „Sveika, Marija“, „Sveika, karaliene“ ir „Tikiu“, tose apeigose dalyvaujant Sančui, gvardiečiui ir užėigos šeimininkui, – varovas tuo metu kaip niekur nieko liubė savo mulus.

Susitaisęs vaistus, Don Kichotas panūdo tuojau pats išmėginti to, jo žodžiais tariant, neįkainojamojo balzamo veikimą ir išgėrė visą kvortą – tiek, kiek, supylus skardinėn, jo liko puode, bet vos patraukė keletą gerų gurkšnių – taip pravimo, jog netrukus švariausiai išsytuštino skrandį, o kadangi nuo traukulių ir stangų išpylė sodrus prakaitas, mūsų riteris paprašė šiltai jį apkloti ir visus išeiti.

Pasakyta – padaryta, ir Don Kichotas išmiegojo ilgiau nei tris valandas, o atsibudo toks lengvas ir žvalus, toks atsigavęs po pylos, jog tarė sau esąs visiškai sveikas ir nuoširdžiai patikėjo, kad jam iš tikrųjų pavykę pasigaminti Fjerabroso balzamo ir kad, tokių vaistų turint, jam nesą ko bijoti bet kokių, nors ir pačių grėsmingiausių susirėmimų, mūšių ir grumtynių.

Stebuklingas pono išgijimas sukretė Sančą Pansą, ir jis paprašė atiduoti jam likučius, o jų puode buvo dar apščiai. Don Kichotas sutiko, ir Sančas, abiem rankom apgniauzęs puodą, užsivertė jį ir, kupinas karšto tikėjimo ir dar karštesnio noro pasveikti, susipylė ryklėn ne ką mažiau to skystimo negu jo ponas.

Deja, vargšo Sančo Pansos skrandis, matyt, buvo ne toks jautrus kaip pono: prieš susivemiant, jį surietė tokie diegliai ir traukuliai, taip išpylė prakaitas ir perėmė toks silpnumas, kad jis nė kiek nebeabejojo, jog išmušė paskutinė valanda, ir, netverdamas skausmu ir sielvartu, keikė ir balzamą, ir piktadarį, tuo balzamu jį pavaišinusį.

Matydamas jį taip kenčiant, Don Kichotas tarė:

– Man regis, Sančai, tau bloga todėl, kad nesi įšventintas į riterius, nes, mano supratimu, balzamas padeda tikrai tikriems riteriams.

– Jeigu jūsų malonybė tai žinojot, – atkirto Sančas, – kuriam galui leidot man jį gerti, velniai rautų mane ir visą mano giminę?

Tuo tarpu gėrimas pradėjo veikti, ir vargšas ginklanešys pratrūko tuštintis pro abu galus, ir taip staigiai, jog nuėjo perniek ir nendrinis demblys, ant kurio jis susmuko, ir pakulinis apklotas, kuriuo dangstėsi. Jis sruvo, plaukte plaukė prakaitu, raitėsi traukulių tampomas, tolydžio netekdamas nuovokos, tad ne tik jis pats, bet ir visi susirinkusieji pamanė, kad tuoj nukratys kojas.

Tas šuoras ir negandas truko beveik dvi valandas, bet ir paskum ginklanešiui nepalengvėjo kaip jo ponui, – priešingai, jis pasijuto kaip sudaužytas ir toks nusigalavęs, jog nebevaliojo laikytis stačias. Tuo tarpu Don Kichotas, kaip sakėme, pasijuto toks žvalus ir sveikas, jog panoro tuoj pat iškeliauti nuotykių ieškoti: jam atrodė, kad kiekviena sugaišta valandėlė – neatitaisoma skriauda žmonijai ir visiems tiems, kurie reikalingi jo, Don Kichoto, globos ir paspirties, be to, dar daugiau ryžto ir pasitikėjimo pridėjo balzamo stebuklingoji galia. Tad, to įkarščio perimtas, pats pasibalnojo Rosinantą ir apruošė asilą, paskum padėjo ginklanešiui apsirengti ir užsiropšti ant palšio, sėdo į balną ir, pajojęs į diendaržio galą, nučiuopo ten stovėjusią smeigeną, turinčią pavaduoti jam kovinę ietį.

Visi žmonės – o užėigoje jų buvo dvi dešimtys, jei ne daugiau, – susirinko pažiopsoti į iškeliaujantį riterį, drauge su visais – ir šeimininkų duktė; jis taipgi akimis ją gerte gėrė ir tolydžio taip sunkiai dūsavo, sakytumei tie atodūsiai būtų veržęsi iš krūtinės gilumos, tad visi buvo įsitikinę, jog tikriausiai jam šonus maudžią, – bent jau tie, kurie iš vakaro matė jį traukais aplipintą.

Kai abudu jau sėdėjo raiti, Don Kichotas prijogo prie užėigos durų ir, kreipdamasis į šeimininką, oriu ir iškilniu balsu prabilo:

– Sunku apsaityti, galingasai komendante, kiek dėmesio ir atidumo buvo man skirta jūsų pilyje, tad lieku jums labai skolingas ir kaip gyvas to nepamišiu. Būčiau laimingas, jei galėčiau atsidėkoti

atkeršydamas kokiam išdidėliui, kuo nors jus nuskaudusiam, nes turėkite omeny, jog manoji priedermė – teikti paramą silpniesiems, keršyti už skriaudžiamuosius ir bausti piktavilius. Perkratykite atmintį, ar nebus ko nors panašaus jums nutikę, o jeigu prisiminsite – drąsiai tarkite žodį: prisiekiu riterių ordinu, kuriam priklausau, jog viskas bus padaryta ir atpelnyta sulig jūsų valia.

Šeimininkas atsakė jam su tokia pat nedrumsčiama ramybe:

– Godingasai riteri, aš neprašau, kad jūsų malonybė keršytute mano skriaudėjams, prireikus aš pats sugebėsiu kuo gražiausiai atkeršyti. Aš tiktai tiek pageidauju, kad jūsų malonybė apsimokėtute už naktigultą mano užėjoje, o būtent: už vakarienę ir dvi lovas, taipgi už šiaudus ir avižas jūsų gyvuliams.

– Vadinas, čia užėjo? – paklausė Don Kichotas.

– Ir gana padori, – atsakė šeimininkas.

– Atseit ligi šiolei mano klysta, – tarė Don Kichotas. – Tiesą pasakius, maniau, jog tai pilis, ir gana neprasta, bet jeigu tai ne pilis, o užėjo, jums nieko kita nelieka, kaip atsisakyti užmokesčio, nes aš neturiu teisės nusižengti klajojančių riterių nuostatams, o man gerai žinoma – galiu pasiremti bet kuria skaityta knyga, – kad užėgose jie niekad nėra mokėję nei už naktigultą, nei už ką kita, nes pagal įstatymą ir teisingumą privalu svetingai suteikti jiems viešnagę kaip atpildą už tuos vargus ir negandus, kuriuos jie kenčia nuotykių ieškodami, o nuotykių jie ieško dieną naktį, žiemą vasarą, pėsti ir joti, kęsdami alkį ir troškulį, karščius ir šalčius, nepaisydami gamtos gaivalų ir šios žemės negerovių.

– Kas man rūpi, – atsakė šeimininkas. – Mokėkit, kas priklauso, ir baigta. Pasakas apie riterius galėsit sekti kam tik norėsit, o man reikia sekti, kad pinigai eitų į kišenę.

– Jūs – stuobrys netašytas ir nesvetingas šeimininkas, – atkirto Don Kichotas.

Pentinais spūstelėjęs Rosinantui pašones ir skersai balno pasidėjęs smeigeną, nekliudomas išjojo pro vartus ir, netgi nurisnojęs gerą galą, neatsigrėžė pasižiūrėti, ar įdurmu seka ginklanešys.

Matydamas, jog riteris išjojo neapsimokėjęs, šeimininkas pareikalavo pinigų iš Sančo Pansos, bet šis pareiškė, kad jeigu jau ponas nesiteikęs apsimokėti, nemokėsiąs nė jis, nes, būdamas klajojančio riterio ginklanešiu, privalęs kruopščiai laikytis tų pačių ordino taisyklių ir nuostatų, kitaip sakant, nieko nemokėti nei smuklėse, nei užėgose.

Šeimininkas įtūžo ir pagrasino, kad jeigu Sančas nemokėsiąs, vis tiek jis atsiimsiąs, kas priklauso, tik jam, Sančui, neišeisią į sveikatą.

Į tai Sančas atsakė, jog, remdamasis riterių ordino kodeksu, kuriam prisiekęs jo ponas, jis nemokėsiąs nė varioko, nors tai kainuotų jam gyvybę: mat jis neketinąs griauti gražaus seno klajojančių riterių papročio ir negeidaująs, kad ateities ginklanešiai jį smerktų prikaišiodami nusižengus tokiam teisingam įstatymui.

Taip parikiavo nelaimingojo Sančo pikta dalia, jog užėigos kieme tarp susirinkusiųjų pasitaikė keturi vilnakaršiai iš Segovijos, trys adatininkai iš Kordobos Žirgo aikštės ir du prekijai iš Sevilijos Prekyvietės – visi kaip vienas pasiutvaikiai, pramaniūgai, pramuštgalviai ir valiūkai: lyg susitarę ar kieno prikurstyti, jie prišoko prie Sančo, nukėlė nuo asilo, įvertė į šeimininkų apklotą, kurio vienas nepatingėjo atnešti, paskui žvilgtelėjo aukštyn ir, pamatę, jog jų sumanytai išdaigai trukdys pernelyg žemas stogas, nutarė eiti į dangum dengtą diendaržį, o ten, paguldę Sančą vidury apklotu, ėmė jį mėtyti aukštyn žaisdami lyg su šuniuku per Užgavėnes.

Svaidomas bėdžius žviagė it skerdžiamas, ir jo ponas, išgirdęs rėkiant, stabtelėjęs įsiklausė ir tarė sau, kad jo laukia koks naujas nuotykis, bet veikia pažino ginklanešio balsą, pasuko atgal ir liumpsėdamas nurisnojo prie užėigos, ten pamatė, jog vartai užkelti, ir nujojo patvoriu tikėdamasis kaip nors įsmukti į vidų, tačiau, vos prijojęs diendaržį, aptvertą palyginti neaukšta siena, išvydo, kaip tyčiojamasi iš jo ginklanešio.

Sančas taip dailiai ir mikliai skraidė aukštyn, kad jeigu būtų numalšęs pyktis, kunkuliuojantis Don Kichoto krūtinėje, esu tikras, būtų pratrūkęs juokais.

Don Kichotas buvo bebandęs nuo arklio perlipti ant sienos viršaus, bet jautėsi toks silpnas ir sudaužytas, jog nevaliojo netgi nusėsti, ir todėl pasitenkino tuo, kad, smūksodamas balne, apipylė Sančo mėtytojus srautu rinktinių keiksmų ir užgaulių, kurių čia nesiryžtu kartoti; vis dėlto skrajūnas Sančas nesiliovė aimanavęs, tolydžio grūmodamas padaužoms arba meldamas pasigailėjimo, o tie nenustojė kvatoti ir išdaigauti, net ausies nekreipė į jo balsą, kol galiausiai nuvargę jį paleido.

Paskui jie atvedė asilą, įsodino Sančą balnan ir apsiautė rudine, o gailiaširdė Maritornė, matydama jį tokį nusigalavusį, tarė sau, kad būtų ne pro šalį duoti jam atsigerti, ir, nubėgusi prie šulinio, atnešė ąsotį vėsutėlio vandens.

Sančas paėmė ąsotį ir jau buvo bekeliąs jį prie burnos, bet staiga išgirdo savo poną šaukiant:

– Sančai, sūneli, negerki vandens, negerki, sūneli, o mirsi! Žiūrėk, štai švenčiausias balzamas (ir parodė jam skardinę): išgersi du lašelius – ir vėl būsi sveikas.

Sančas pažvelgė į jį skersa akimi ir dar garsiau sušuko:

– Gal jūsų malonybė pamiršot, kad aš ne riteris, po šimts kalakutų, o gal norit, kad išvemčiau ir tuos vidurius, kurie dar liko po šios nakties? Pasilaikykite tą gėralą kipšams novyti, o man duokit ramybę...

Taip taręs, jis iškart apžiojo ąsotį, bet, sulig pirmuoju gurkšniu suvokęs, jog tai paprasčiausias vanduo, nustojė gerti ir paprašė Maritornę atnešti vyno, ir ji mielai patenkino jo pageidavimą, netgi užsimokėjo iš savo kišenės – matyt, ne veltui apie ją kalbėta, kad, manydamasi tokiu amatu, vis dėlto dar nepraradusi kai kurių krikščionės dorybių.

Išmaukęs vyną, Sančas užkulniais pamugino asilą ir, plačiai atlapojęs užėigos vartus, išjojo džiaugdamasis, jog nesumokėjo nė skatiko ir vis dėlto ištrūko, nors, aišku, ir teko atsakyti įprastiniams jo laiduotojams – šonams. Tiesa, šeimininkas dar nučiupo jo doklą, kad bent šį tą atsiimtų už naktigultą, bet Sančas jo nė nepasigedo – toks buvo įsijaudrinęs.

Sančui nutolus, šeimininkas buvo beeiņas užsklęsti vartų, bet ginklanešio mėtytojais atkalbėjo: tai buvo tokie pramušgalviai, jog nė dviejų variokų nebūtų davę už Don Kichotą, nors jis ir tikrai būtų buvęs Apvaliojo Stalo riteris.

XVIII PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA APIE SANČO PANSOS POKALBĮ SU SAVO PONU DON KICHOTU IR KITUS PAMINĖTUS NUOTYKIUS

Sančui trūko jėgų net asilui paraginti – toks išglebęs ir leisgyvis prijojo jis prie savo pono. Išvydęs jį tokį, Don Kichotas tarė:

– Dabar jau tikiu, gerasis Sančai, kad toji pilis, arba užėiga, tikrai užkerėta. Kitaip ir būti negali. Bene tie, kurie taip žiauriai smaginosi tave kankindami, – ne pamėklės ir ne atklydėliai iš ano pasaulio?.. Tuo esu tikras, nes tuomet, kai per diendaržio sienos viršų stebėjau tavo baisingos tragedijos paveikslus, neturėjau spėkų perlipti per sieną anei nusėsti nuo Rosinanto, – aišku, kad buvau užkerėtas. Duodu tau garbės žodį, jei būčiau stengęs perlipti sieną ar nusėsti, taip būčiau atkeršijęs tiems pašlemėkams ir nenaudėliams, jog kol gyvi prisimintų tą pamoką ir nebenorėtų tyčiotis iš žmonių, nors, aišku, būtų tekę nusižengti riterių nuostatams, kurie, kaip jau ne sykį tau aiškinau, leidžia riteriui kelti ranką prieš neriterį tik išimtiniais ir kraštutiniais atvejais, kai kėsinašasi į jo gyvastį ir garbę.

– Jei būčiau galėjęs, ir pats būčiau atsikeršijęs, – tarė Sančas, – bet visa bėda, kad negalėjau. Vis dėlto manau, jog tie, kurie mane taip šankino, – ne pamėklės ir ne užkerėti žmonės, kaip jūsų

malonybė sakot, o tokie pat žmonės kaip ir mudu, ir kiekvienas turi vardą: girdėjau, kaip, mane mėtydami, vadino vienas kitą Pedru Martinesu ir Tenoriju Ernandesu, o šeiminingą, Chuaną Palomekę, šaukė Kairiu. Žodžiu, viešpatie mano, peršokti per sieną ir nulipti nuo arklio neleido jums anaipol ne kerai, o kažin kokia kita jėga. Ir iš viso to man daros aišku, jog per visus tuos nuotykius, kurių mudu ieškom, galų gale įsivelsim į tokius prietikius, jog imsime nebeskirti, kur kairė, o kur dešinė. Kaip sako mano trumpas protas, geriausia ir teisingiausia būtų mudviem grįžti namo: dabar pati įvėpėjusi, metas kibti į ūkio darbus, o mes čia paikiojam, kaip žmonės sako, nuo vilko bėgam – ir vis ant meškos užbėgam.

– Kaip tu menkai išmanai riterystės meną, Sančai! – sušuko Don Kichotas. – Nepaistyki niekų ir turėki kantrybės: vieną gražią dieną pats įsitikinsi, kaip garbinga vykdyti riterio priedermes. Na, sakyki man, kur gali gauti didesnį malonumą ir tokį pasitenkinimą, kokį gauni laimėdamas mūšį ir nugalėdamas priešą? Niekur kitur, savaime suprantama.

– Gal ir jūsų teisybė, – atsakė Sančas, – bet aš tokių dalykų neišmanau. Tik žinau, jog nuo to laiko, kai mudu tapome klajojančiais riteriais, tiesą pasakius, klajojančiu riteriu tapote jūsų malonybė (nes aš jokių teisių neturiu į tokį garbingą titulą), taigi nuo to laiko mes nesame laimėję nė vieno mūšio, nebent grumtynes su biskajiečiu, bet ir jose jūsų malonybė netekote pusės ausies ir pusės šalmo, ir ligi šiolei mudu nieko kito nesame patyrę nei gavę, tik lazdų ir niuksų, lazdų ir niuksų, o aš dar, be to, buvau pamėtytas, ir mėtė mane kažkokie užkerėti žmonės, kuriems negaliu net atsikeršyti, todėl iš kur aš galiu žinoti, koks būna malonumas nugalėti priešą, kaip jūsų malonybė sakote.

– Štai kas man labiausiai neduoda ramybės, o ir tau tikriausiai, Sančai, – atsiliepė Don Kichotas, – tačiau aš pasistengsiu kaip galima greičiau įsigyti taip meistriškai nukaltą kalaviją, kad riteriui, kuris jį juosi, jokie kerai nebaisus. O gal likimas įduos man į rankas Amadžio kalaviją, tą patį, kurį jis turėjo, kai buvo vadinamas Liepsningojo Kalavijo riteriu, – visų šveitriausių kalaviją, koku šioje žemėje kada nors yra kovęsi riteriai: mat, be kita ko, buvo skudrus kaip skustuvas, imdavo netgi pačius tvirčiausius šarvus, kad ir užkerėtus.

– Tokia jau mano dalis, – tarė Sančas, – kad jeigu taip ir atsitiktų ir jūsų malonybė prasimanytumėt tokį kalaviją, vis tiek jis tarnautų ir praverstų tiktai įšventintiems riteriams, panašiai kaip balzamas, o ginklanešiams visa ta laimė kaip paprastai per šonus išeina.

– Nesibaiminki, Sančai, – tarė Don Kichotas, – Aukščiausiasis tavęs neapleis.

Taip juodviem besišnekant, Don Kichotas pastebėjo priešaky artėjant keliu didžiausią tirštą dulkių debesį, o jį pamatęs atsisuko į Sančą ir tarė:

– Atėjo diena, Sančai, kada pagaliau paaiškės, kokią didžią laimę man ruošė likimas, atėjo diena, sakau tau, kada kaip visados įrodysiu narsingosios savo rankos galybę ir įvykdysiu žygdarbius, kurie bus amžių amžiams įrašyti į Šlovės knygą. Ar matai, Sančai, aną dulkių debesį? Tai va, čionai žygiuoja nesuskaitoma kariauna, įvairiausių ir skirtingiausių pasaulio tautų pulkų pulkai.

– Vadinas, ne viena, o visos dvi, – atsakė Sančas, – nes kitoje pusėje kyla lygiai toks pat dulkių debesis.

Don Kichotas atsigrėžė ir pamatė, jog Sančas sako teisybę; jis nepaprastai apsidžiaugė ir tarė sau, kad abi kariaunos, be abejo, ketina susitikti ir susiremti vidury neapžvelgiamos lygumos, – mat kas valandą, kas akimirka jo vaizduotė knibždėte knibždėjo grumtynių, kerų, pergalių, pralaimėjimų, meilės žygių, kvietimų dvikovon – žodžiu, visų tų paikysčių, kurios rimtai dėstomos riterių romanuose, ir visi jo darbai, visos mintys ir kalbos neišvengiamai kryo ta linkme, nors iš tikrųjų dulkes, jo pastebėtas, kėlė dvi didelės bandos avių, artėjančios keliu iš priešingų pusių, bet dulkėse jų nebuvo matyti ligi tol, iki jos priėjo visai arti. Ir Don Kichotas su tokiu įkarščiu tvirtino, jog tai dvi kariaunos, kad Sančas pagaliau irgi tuo patikėjo ir paklausė:

– Viešpatie, ką gi mes darysim?

– Ką darysim? – pakartojo Don Kichotas. – Teiksime paramą ir paspirtį silpniesiems ir bėdos tektiesiems. Žinoki, Sančai, štai šiai kariaunai, kuri atžygiuoja priešais, vadovauja ir komanduoja didis imperatorius Alifanfaronas, plačiosios Trapobanos salos valdovas, o tai, kuri artėja mums iš užnugario, – jo priešas, garamantų karalius Pentapolinas Smauktarankovis¹, taip vadinamas todėl, kad visados, prieš stodamas į mūsų, atsiraito dešinės rankovę.

– Ko gi tuodu valdovai taip nekenčia vienas kito? – paklausė Sančas.

– Ogi todėl, – atsakė Don Kichotas, – kad Alifanfaronas, užkietėjęs pagonis, beprotiškai myli Pentapolino dukterį, žavią, grožiu kerinčią damą, be to, krikščionę, o tėvas neketina leisti jos už pagonių karaliaus, kol tas neišsižadės netikrojo pranašo Mahometo tikėjimo ir neatsivers į krikščionybę.

– Barzda prisiekiu!² – sušuko Sančas. – Ir gerai daro tas Pentapolinas, o aš, savo ruožtu, esu pasiryžęs jam padėti kaip įmanydamas.

– Ir atliksi savo priedermę, Sančai, – tarė Don Kichotas, – nes stoti į tokius mūsų leistina ir neįsišventinus į riterius.

– Viskas aišku, – tarė Sančas, – tik nežinia, kur dėsime asilą, kad tikrai susirastume jį po susirėmimo. Man regis, vargu ar pritinka joti į mūsų raitam ant asilo.

– Tavo teisybė, – pritarė Don Kichotas. – Vienintelė išeitis – palikti jį likimo valiai, o kas bus, tas: juk, mūsų laimėję, turėsime tiek žirgų, kad ir Rosinantui, ko gero, atsiras lemtas užvadas. O dabar įdėmiai klausykis ir dėkis į galvą: aš tau išvardysiu svarbiausius riterius, žygiuojančius ir vienos, ir kitos kariaunos gretose, o kad geriau juos įžiūrėtumei ir įsidėmėtumei, užjokime ant ana tos kalvos, iš kur abi kariaunos bus matyti kaip ant delno.

Pasakyta – padaryta: Don Kichotas ir Sančas įjojo į kalvą, iš kur abidvi kaimenės, mūsų riterio paverstos kariaunomis, būtų buvę aiškiai matomos, jeigu, dulkių debesų dengiamos ir gaubiamos, nebūtų tavaravusios akyse, ir vis dėlto, vaizduotėje matydamas tai, ko ne tik nebuvo matyti, bet ir apskritai nebuvo, Don Kichotas prabilo pakeltu balsu:

– Matai aną riterį skaisčiai geltonais šarvais, kurio skyde karūna vainikuotas liūtas guli nuolankus po mergelės kojomis, – tai narsingasai Laurakurpijas, Sidabro Tilto valdovas³.

Ansai, kurio šarvai gėlytėm aukso ištapyti, o skydo mėlynajame lauke trys sidabro karūnos, – tai grėsmingasai Gorilembas, Griboninijos didysis kunigaikštis.

Anas sąnaringasai riteris, šuoliuojantis jam iš dešinės, – tai Kardbarbaranas Kamuoliškis, visų trijų Arabijų⁴ valdovas; šarvai jo iš gyvačių išnarų, o vietoj skydo – vartai tos šventovės, kurią, kaip sako padavimas, sugriovė kitados Samsonas⁵, savo gyvybės kaina atkeršydamas priešams.

Dabar kitur nukreipki žvilgsnį ir pažiūrėki: tiesiai priešaky kitos kariaunos – amžinai pergalingasai ir niekieno nugalimasai Vedlinelis Kvatonaniškis, Naujosios Biskajos viešpats; šarvai jo marginti melsvais, žaliais, baltais ir geltonais langeliais, o skydo rainame lauke auksinis katinas, po juo – tik

¹ *Alifanfaronas... Trapobanos salos valdovas, o... jo priešas, garamantų karalius Pentapolinas Smauktarankovis...* – Alifanfaronas – M. de Servanteso pramanytas valdovas; *Trapobana* (teisingiau – Taprobana) – senovinis Ceilono salos pavadinimas. *Garamantai* – tautelė, gyvenusi į pietus nuo Numidijos; jų valdovo vardas Pentapolinas, matyt, paimtas iš Chuano de Menos (Juan de Mena, 1411–1456) romano, kuriame minimas Pentapolinas Garamantas.

² *Barzda prisiekiu!* – Posakis, vartojamas musulmonų kraštuose, kur barzda laikoma žmogaus orumo simboliu.

³ *...Laurakurpijas, Sidabro Tilto valdovas.* – Visas Don Kichoto monologas parašytas poetine proza, parodijuojant Homero „Iliadą“ ir Vergilijaus „Eneidą“. Riterių vardai paties M. de Servanteso pramanyti: taip jis išjuokia savo amžininkus, sugalvodamas jiems pašėpiamus vardus ir titulus. „Sidabro Tilto valdovas“ paimtas iš Amadiio ciklo riterių romanų, vėliau prigijęs pajuokiamu priežodžiu: „Bėgančiam priešui – sidabro tiltas“ (t. y. bėgančiam priešui negaila net sidabro tiltui pastatyti).

⁴ *...visų trijų Arabijų...* – pagal to meto skirstymą, buvo trys Arabijos: Laimingoji (Arabia Felix), Smėlėtoji (arba Tyrų) ir Akmeningoji.

⁵ *Samsonas*, Biblijos personažas, pasiėmė ne šventovės, bet Gazos miesto vartus.

vienas trumpas žodis *Miau*, jo damos vardo santrumpa, nes jo dama, jeigu gandai tikėsim, Miaulina Nepriylgstamoji, duktė kunigaikščio Saldanijo Algėdiškio.

Ansai, kurį vos paneša negriuvęs žviginis sunkiasvoris, kurio šarvai balti kaip sniegas, o skydas baltas ir be jokio ženklų, – tai riteris naujokas, kilęs iš prancūzų, vardu Pjeras Papienas¹, Kaušanijos baronijų valdovas.

Ansai, kuris pentiniais duria eikliam dryžuotam zebrui į pašones ir kurio šarvai traukti melsvu emaliu, – tai galingasai Gyslonijos kunigaikštis Kemsarusūras Girinkiškis; skyde jo – smydras ir šūkis, kastiliškai užrašytas: *Ginkis mano laimę...*

Ir taip, paleidęs vaizduotę, kaip niekad apvaldytą beprotybės, vieną po kito jis vardijo abiejų menamų kariaunų riterius, kiekvienam akimoju pramanydamas herbą, spalvas, ženklą ir šūkį, ir neatsikvėpdamas varė toliau:

– Kariauna, atžygiuojanti iš priekio, sutelkta ir sudaryta iš įvairiausių genčių: iš tų, kurios nuo seno geria garsingojo Ksanto gėlą vandenį; iš tų, kurios mynioja Masilijos kalnų pievas; iš tų, kurios laimingoj Arabijoj smulkutėles aukso smiltis sijoja; iš tų, kurios it dausose gyvena įstabiose ir vėsiose pakrantėse Termodonto krištolinio; iš tų, kurios auksingąjį Paktolį stengiasi išsemti iki dugno; iš numidų, piktavilių; iš persų, taikliausiai laidančių strėles; iš partų, midų, kurie šauniausiai traukdamiės kaunas²; iš arabų, klajojančių visur su savo būstais; iš skitų, garsių tiek žiaurumu, tiek baltąja oda; iš etiopų kiauralūpių; iš begalės kitų genčių, kurias skiriu iš veido ir matau, bet prisiminti negaliu jų vardo.

Gretose kitos kariaunos – tieji, kurie malšina troškulį vaškiaisais vandenais Bečio, ringuojančio alyvmedžių laukais, ir tie, kurie gaivinas ir puoselėja veidus drėgme nuo amžių neišsenkamo auksingo Tacho, ir tie, kurie pražūtų be dieviškojo Chenilio išganingų vandenų, ir tie, kurie žolingas pievas mynioja aplinkui Tartesidą, ir tie, kurie laimingi sau gyvena Chereso Eliziejaus laukuose, ir turtingieji lamančiečiai, vainikais aukso varpų vainikuoti, ir senovės gotų palikuonys, nuo koją lig galvos apsikaustę plienu, ir tie, kurie ramia tėkme garsioj Pisuergoj maudos, ir tie, kurie bandas skaitlingas gano užlajų platybėj vingiuotosios Gvadianos, garsėjančios slėpingąja vaga³, ir tie, kurie nuo šalčio dreba miškuose Pirėnų ir Apeninų iškilių sniegynuos, – žodžiu, visi, kurie Europoj laikos ir gyvena.

Viešpatie, kiek kraštų suminėjo Don Kichotas, kiek tautų išvardijo, akies mirksniu kiekvienai priskirdamas tik jai būdingų bruožų, – ir visa tai jis pasisėmė ir sugėrė iš melagingų knygų!

Sančas Pansa klausėsi išsižiojęs, bet nesakė nė žodžio, tik tolydžio žvalgėsi aplink, ar nepamatysiąs tų pono vardijamų riterių ir milžinų, o nepastebėjęs nė vieno, kreipėsi į jį šiais žodžiais:

– Pone, turbūt velniai nujojo visus tuos jūsų milžinus ir riterius, kad aš jų nematau, o gal jie taipgi užkerėti kaip tos pamėklės, kurios vaidenosi mums praeitą naktį?

– Kaip tu gali taip kalbėti? – sušuko Don Kichotas. – Nejaugi negirdi žirgų žvengimo, ragų gausmo,

¹ *Pjeras Papienas* – prancūzas, XVI a. pagarsėjęs Sevilijos lošimo lindyinės savininkas.

² *...iš tų, kurios... geria... Ksanto... vandenį... mynioja Masilijos pievas... gyvena... pakrantėse Termodonto... Paktolį stengiasi išsemti... iš partų, midų, kurie šauniausiai traukdamiės kaunas... – Ksantas* – Skamandro upė Mažojoje Azijoje, apdaukota Homero ir Vergilijaus. *Masilija* – vietovė rytų Numidijoje. *Termodontas* – upė Mažojoje Azijoje, kurios pakrantėse, pasak padavimų, gyvenusios amazonės. *Paktolis* – upė Mažojoje Azijoje, kurioje buvo gausu aukso smilčių. *Partai* – senovės tauta, gyvenusi Mažojoje Azijoje, *midai* – senovės tauta, gyvenusi dabartinio Azerbaidžano teritorijoje; pasak padavimų, traukdamiės jie labai taikliai apšaudydavę priešus.

³ *...tie, kurie pražūtų be... Chenilio... vandenų... aplinkui Tartesidą, ir tie, kurie... gyvena Chereso Eliziejaus laukuose... ir gotų palikuonys... apsikaustę plienu, ir tie, kurie... Pisuergoj maudos, ir tie, kurie bandas gano užlajų platybėj... Gvadianos, garsėjančios slėpingąja vaga... – Chenilis* (arab. panašus į Nilą) – Granados upės arabiškas pavadinimas. *Tartesidas* – miestas Gvadalkiviro žiotyse. *Eliziejaus laukai* – Ispanijoje buvo plačiai pasklidęs padavimas, jog mitologiniai Eliziejaus laukai buvę netoli Chereso. *Gotų palikuonys* – turimi galvoje Biskajos krašto, turtingo geležies, gyventojai; aliuzija į jų kilmę laikoma netikra. *Pisuerga* – Ispanijos upė, Duero intakas. *Gvadiana* – Ispanijos upė, kurios vaga kelis kartus dingsta po žeme.

būgnų tratėjimo?

– Girdžiu tik avių bliovimą, – atsakė Sančas, – ir daugiau nieko...

Taip ir buvo, nes per tą laiką abidvi bandos visai priartėjo.

– Baimė įsismelkė tau į širdį, – tarė Don Kichotas, – todėl tu, Sančai, nei matai, nei girdi, kas dedas iš tikrųjų, o baimė daug gali: ji sutrikdo mūsų jausmus ir pojūčius, idant viskas atrodytų kitoniškai. Ir jeigu tau baisu, traukis į šalį ir palik mane vieną, aš ir pats vienas pajėgsiu palenksti pergalę į tą pusę, kuriai stosiu pagalbon...

Sulig tais žodžiais dūrė pentiniais Rosinantui ir, persisvėręs ietį, žaibo greitumu nusileido nuo kalvos.

Sančas suriko jam įkandin:

– Grįžkit, jūsų malonybe pone Don Kichote, kaip Dievą myliu, jūs puolat avis ir avinus! Grįžkit! Dievulėliau, ir kam aš atėjau į šitą pasaulį! Kur jūsų galva, pone? Žiū, nėra čia jokių milžinų nei riterių, nei katinų, nei šarvų, nei skydų, nei vienspalvių, nei dvispalvių, nei įvairiaspalvių – nėra velnio čia nėra. Ką jis daro? Pasigailėk manęs, Viešpatie!

Don Kichotas nė neketino grįžti, netgi priešingai – kaip tik tuo metu skardžiai suriko:

– Pirmyn, riteriai, pirmyn, narsingojo imperatoriaus Pentapolino Smauktarankovio vasalai, ištikimi savo siuzereno vėliavai, jokite man iš paskos ir pamatysite, kokio greito atpildo susilauks jo priešas Alifanfaronas Trapobaniškis!

Taip šaukdamas, Don Kichotas įsiveržė į pačią avių pulko tirštumą ir įniko taip įnirtingai ir nuožmiai smaigstyti jas ietimi, lyg tai iš tikrųjų būtų buvę jo mirtini priešai.

Piemenys ir bandos šeimininkai pratrūko plyšoti, kad jis liautųsi, bet, matydami, jog žodžiai negelbsti, atsirišo savo vilkstes, ir Don Kichotui pro ausis ėmė švilpti akmenys sulig kumščiu didumo.

Mūsų riteris nepaisė akmenų, tik šūkavo, jodinėdamas po mūšio lauką:

– Kurgi tu, išpuikėli Alifanfaronai? Pasirodyk! Aš – riteris, geidžiantis dvikautėj vyras prieš vyrą išmėginti, ar turi dar spėkų, ir gyvastį tau atimti keršydamas už narsingąjį Pentapoliną Garamantiškį, kuriam tu drįsti širdį užduoti!

Tuo metu pašonę jam kliudė dailus, vandens nugludintas akmuo ir įmygo du šonkaulius. Skausmo nudiegtas, Don Kichotas tarė sau, kad jis nukautas ar bent jau sunkiai sužeistas, tad, prisiminęs savąjį balzamą, išsitraukė skardinę, prisikišo prie lūpų ir kliūstelėjo ryklėn stebuklingojo skystimo, bet, nespėjęs išgerti, jo manymu, reikiamos dozės, atzvimbė kitas akmuo, labai taikliai paleistas, trenkė jam į ranką, pramušė skardinę ir, lėkdamas toliau, nusinešė lyg tris, lyg keturis dantis, tarp jų kelis krūminius, ir, be kita ko, dar sutraiškė du pirštus.

Pirmas smūgis kliuvo toks, o antras toks, jog vargšui riteriui nieko kita nebeliko, kaip tik nusiristi nuo žirgo. Pribėgo piemenys ir, pamane, kad bus jį nudėję, kuo skubiausiai suvarė bandą krūvon, susirinko nukautas avis, o buvo jų mažų mažiausiai septynios, ir, ilgai nesvarstydami, nurūko šalin.

Sančas tuo tarpu, nuo kalvos stebėdamas savo pono beprotystes, rovėsi barzdą ir keikė tą dieną ir valandą, kada juodu suvedė likimas. Paskui, išvydęs jį tysant žemėje, o piemenis tolstant, nusileido nuo kalvos, priėjo artyn ir, įsitikinęs, kad atrodo jis labai apgailėtinais, nors nuovokos ir nepraradęs, šitaip tarė:

– Bene aš jums nesakiau, pone Don Kichote, kad grįžtumėt ir nepultumėt į mūšį, nes tai ne kariauna, o avinų banda?

– Šit kaip gudriai viską sudarko ir sutvarko tasai šlykštynė burtininkas, mano priešas. Žinoki, Sančai, tokiems kaip jis vieni juokai apdumti mums akis, ir tasai nevidonas, mano persekiotojas, pavydėdamas man garbės, kurią, aišku savaime, būčiau pelnęs kautynėse, priešų kariaunas pavertė avinų bandomis... Jeigu tu vis dėlto netiki, Sančai, prašau tave, dėl Dievo meilės, padaryti tokį dalyką,

idant išsklaidytumei savo abejones ir pripažintumei mano teisybę: sėski ant asilo ir pamažiukais joki paskui juos – pamatysi, jog, tolėliau nužygiavę, jie vėl atgaus pirmąjį pavidalą ir iš avinų atsivers į tikrų tikriausius žmones, tokius, kokius aš tau nupasakojau. Tik dabar palūkėki, man reikia tavo pasparties ir paramos: prieiki arčiau ir pažiūrėki, kiek priekinių ir krūminių dantų man trūksta, – man toks jausmas, jog burnoje nė vieno nebeliko.

Sančas prisikišo taip arti, lyg ketindamas visa galva sulįsti ponui į burną, ir kaip tik tuo metu Don Kichoto skrandyje suveikė balzamas: kai Sančas sužiuro jam į burną, tarytumei muškieta iššovė – viskas, kas buvo pilve, pliūptelėjo iš ryklės tiesiai gailestingajam ginklanešiui ant barzdos.

– O Mergele Švenčiausioji! – sušuko Sančas. – Kas gi čia dabar man nutiko? Vadinasi, vargšelis mirtinai sužeistas, jeigu jau vemiu kraujais...

Vis dėlto apsižiūrėjęs, iš spalvos, skonio ir tvaiko suprato, jog tai anaipol ne kraujas, bet balzamas, kurį pats savo akimis matė poną geriant iš skardinės, ir Sančui taip supyko širdis, kad viskas viduriuos jam apsvirtė ir ištryško tiesiai ant Don Kichoto, tad abudu liko besėdį lyg nužerti perlais.

Sančas puolė prie asilo pasiimti iš doklo kokių marškų veidui apsišluostyti ir ponui aptverti, o kadangi doklo nerado, ko neišprotėjo iš apmaudo, vėl išsiplūdo ir širdies gilumoj prisiekė, kad pamesias poną ir grįšias namo, nors ir teksią atsisveikinti su užtarnauta alga ir viltimis valdyti žadėtąją salą.

Tuo tarpu Don Kichotas atsistojo ir, kaire ranka užsiėmęs burną, kad paskutiniai dantys neišbirtų, dešiniąja nutvėręs už pavardžio Rosinantą, nė per žingsnį nepasitraukusį nuo šeimininko (toks buvo ištikimas ir išmuštruotas), nupėdino prie ginklanešio, kuris, krūtine užsigulęs ant asilo ir delnu parėmęs žandą, atrodė giliai susimąstęs. Matydamas jį tokį suniurusį, Don Kichotas tarė:

– Žinoki, Sančai, jog kitus prašoka tik tai tas žmogus, kuris nuveikia didesnius darbus nei kiti. Visos tos audros, kurios tolydžio mudu užgriūva, – tai ženklas, kad veikia išsiblaivys orai ir mūsų popieriai pakils, nesgi nelaimės neamžinos kaip ir laimė, – vadinasi, kai nelaimės pernelyg ilgai užsitęsia, tai reiškia, jog laimė nebetoli. Žodžiu, neimki į širdį visų tų negandų, kurie mane ištinka, juo labiau kad tu dėl to nė kiek nenukenti.

– Aš nenukenčiu? – sušuko Sančas. – O ką, jūsų manymu, vakar svaidė tie padaužos – gal ne mano tėvo sūnų? O šandie dingio doklas su visu labu – gal jisai svetimas, ne mano?

– Ką, tau dingio doklas, Sančai? – paklausė Don Kichotas.

– Taigi kad dingio, – atsakė Sančas.

– Vadinasi, šiandien mums teks diržus susiveržti, – tarė Don Kichotas.

– Tektu, – atsakė Sančas, – jeigu šiose lankose neaugtų žolių, kaip sakėte, gerai pažįstamų jūsų malonybei, o tokie nedalingi riteriai kaip jūsų malonybė paprastai jomis ir pasikakina, būdai prispyrus.

– Šiaip ar taip, – atsiliepė Don Kichotas, – vietoj tų žolių, kurias aprašo Dioskoridas, tegul ir su paties daktaro Lagunos paaikškinimais¹, dabar daug mieliau suvalgyčiau duonos riekę ar stačiai žiauberę ir porelę rūkytų sardinių. Ką beveiksi, gerasis Sančai, sėski ant savo asilo ir joki iš paskos, – dangiškasis Tėvas, kuris visus mus maitina, neleis mudviem pražūti, juo labiau kad su tokiu atsidėjimu jam tarnaujame: juk neleidžia pražūti muselėms ore nei kirminėliams žemėse, nei buožgalviams vandenyje ir begaliniu gailestingumu įsako saulei šviesti doriesiems ir nedoriesiems, o lietui lyti ant teisiųjų ir neteisiųjų.

– Jūsų malonybei labiau pritiktų eiti į pamokslininkus ne kaip į klajojančius riterius, – tarė Sančas.

¹ ...kurias aprašo Dioskoridas, tegul ir su paties daktaro Lagunos paaikškinimais... – Dioskoridas – I a. graikų gydytojas, traktato „Apie gydymo meną“ autorius. *Andreas Laguna* (Andres Laguna, 1499–1560) – Karolio V ir popiežiaus Julijaus III asmeninis gydytojas, Dioskorido traktato vertėjas ir komentatorius.

– Klajojantys riteriai viską išmanė ir privalo viską išmanyti, Sančai, – tarė Don Kichotas. – Būtais laikais klajojantis riteris mokėdavo vidury karo stovyklos pasakyti pamokslą ar prakalbą ne ką prasčiau už bet kurį Paryžiaus universiteto mokslų daktarą, – vadinasi, teisingai sakoma, jog ietis niekad neatšipina plunksnos, o plunksna – ieties¹.

– Tiek jau to, tegu būna jūsų malonybės viršus, – sutiko Sančas. – O dabar keliaukim pasieškoti naktigulto, ir Dieve duok, kad tenai, kur apsistosim, nebūtų nei apklotų, nei mėgėjų mėtyti žmones, įvertus juos į apklotą, nei pamėklių, nei užkerėtų maurų, – žodžiu, visos tos velniavos, priešingai, tegu viskas eina skradžiai žemes.

– Pasimelski Dievui, vaikeli, ir veski mane kur tik nori, – tarė Don Kichotas, – šįsyk leidžiu tau parinkti nakvynę savo nuožiūra. O dabar ištieski ranką ir pačiupinėki, kiek dantų man trūksta viršuje iš dešinės, nes toje pusėje baisiai skauda.

Sančas sukišo pirštus jam į burną ir pačiupinėjęs paklausė:

– O kiek krūminių turėjot jūsų malonybė šioj pusėj?

– Keturis, – atsakė Don Kichotas, – ir, neskaitant protinio danties, visi buvo sveikutėliai.

– Ar neapsirinkat, jūsų malonybe? – paklausė Sančas.

– Sakau, kad keturi, o gal ir visi penki, – atrėmė Don Kichotas. – Kaip gyvas nesu sirgęs dantimis, niekad nėra man traukę nei priekinių, nei krūminių, nei iltinių, nė vienas neiškrito, nė vieno ėduonis nesugraužė.

– Na, o dabartės apačioj iš tos pusės viso labo pustrėčio danties, jūsų malonybe, – tarė Sančas, – o viršuj nė šaknų nebėr, visa žiauna plyna kaip delnas.

– Varge tu mano! – sušuko Don Kichotas, išgirdęs liūdną naujieną. – Jau geriau rankos būčiau netekęs, tik, aišku, ne tos, kurioje laikau kardą. Žinoki, Sančai, burna be krūminių dantų – tai lyg malūnas be girnų, todėl kiekvieną dantį reikia branginti kaip deimantą. Bet nieko nepadarysi: mes davėme griežtą riterystės įžadą ir privalome kęsti visus vargus ir negandus. Sėski, bičiuli, ant asilo ir rodyki man kelią, o aš josiu iš paskos.

Sančas taip ir padarė ir, nesukdamas nei į kairę, nei į dešinę, nujojo vieškeliu, kuris, jo galva, turėjo nuvesti tiesiai kokion nors svetingon pastogėn. Jojo jie iš lėto, nes Don Kichotas, per dantų skausmą neturėdamas nė valandėlės ramybės, negalėjo paspartinti žingsnių, ir Sančui kilo noras pralinksminti ir išblaškyti savo poną kokia smagia istorija, ir, be kita ko, jis papasakojo tai, kas bus pasakojama kitame perskyrime.

XIX PERSKYRIMAS

APIE IŠMINTINGUS SAMPROTAVIMUS, KURIAIS SANČAS DALIJOSI SU SAVO PONU, APIE TAI, KOKĮ NUOTYKĮ JIE TURĖJO SU NUMIRĖLIU, IR APIE KITUS ĮSIMINTINUS ĮVYKIUS

– Regis, viešpatie mano, visas tas bėdas, užgriuvusias mudu šiomis dienomis, tikriausiai Dievas jums siunčia bausdamas už nuodėmes – už tai, kad jūsų malonybė nusižengėt savajam riterių ordinui, netesėjot priesaikos, o juk prisiekėt valgydamas apsieiti be staltiesės, nesismaginti su valdove ir daug ko nedaryti prisiekėt, kol atimsit šalmą iš to mauro, rodos, Abrino, gerai jau nebeprisimenu.

– Tavo teisybė, – atsiliepė Don Kichotas, – bet, tiesą pasakius, toji priesaika man išdilo iš atminties. Be kita ko, gali neabejoti, jog tau teko pasisūpauti aplote tik todėl, jog laiku man to nepriminei. Bet aš išpirksiu nuodėmę, nes riterių nuostatuose nurodyta, kaip galima išlyginti bet kokią kaltę.

– Bene ir aš būsiu prisiekęs ko nors nedaryti? – paklausė Sančas.

¹ ...ietis niekad neatšipina plunksnos, o plunksna – ieties. – Aliuzija į dvigubą M. de Servanteso pašaukimą; šis posakis dažnai pasitaiko Renesanso literatūroje.

– Nesvarbu, kad nesi davęs priesaikos, – tarė Don Kichotas. – Mano supratimu, tave galima laikyti nusižengimo bendrininku. Šiaip ar taip, derėtų surasti kokią nors išeitį.

– Jeigu jau tokia byla, – tarė Sančas, – žiūrėkit, jūsų malonybe, nepamirškite to, ką sakėt, kaip pamiršot priesaiką, nes pamėklės, ko gero, užsimanys dar kartą pasismaginti su manimi, o gal net ir su jūsų malonybe, jei pamatys, kad esat toks nepataisomas.

Šitaip bešnekučiuojant, naktis užklupo juos vidury kelio, dar nespėjusius nei susirasti, nei pastebėti kokio prieglobsčio, juo labiau kad abiem pilvai prikepė prie nugarų, nes drauge su doklu dingo ir maisto atsargos. Visa tai dar būtų buvę pusė bėdos, jeigu jūdvių nebūtų laukęs naujas nuotykis, ir šį kartą jau nebe tariamas, o tikrų tikriausias. Sutemo tamsi naktis, bet jie vis dėlto jojo toliau, nes Sančas buvo įsitikinęs, jog prie vieškelio užteigios pasitaikančios ne rečiau kaip kas pora mylių.

Taigi jojo tamsią naktį peralkęs ginklanešys ir jo ponas, kuris irgi norėjo valgyti, ir staiga pastebėjo priešaky tuo pačiu keliu artėjant begalę žiburių, tarytum judančių žvaigždžių.

Juos išvydęs, Sančas nustėro iš baimės, o Don Kichotas pasijuto kaip nesavas; ir vienas, ir kitas įtempė pavakščius, sustojo ir įdėmiai sužiuro spėliodami, kas tai galėtų būti: žiburiai slinko tiesiai prie jų, ir kuo labiau artėjo, tuo didesni atrodė. Sančas ėmė tirtėti it gyvsidabriu apsinuodijęs, o Don Kichotui plaukai pasišiaušė ant galvos, ir jis, truputį drąsindamasis, tarė:

– Nėra abejonių, Sančai: tai didžiausias ir grėsmingiausias nuotykis, ir man prireiks sukaupti visą narsą ir visas spēkas, kiek tik jų turiu.

– Vargeli tu mano! – sušuko Sančas. – Jeigu vėl susitiksim su pamėklėm, o man rodos, kad taip ir bus, iš kur gausiu naujų šonkaulių, ir šiaip jau visi suskaityti?

– Tebūnie čia pamėklių pamėklės, – tarė Don Kichotas, – bet aš nepakęsiu, kad jos tau paliestų bent drabužio gaurelj. Aną sykį jos išsityčiojo iš tavęs tik todėl, jog man pristigo jėgų peršokti per diendaržio tvorą, bet dabar, kai esame gryname lauke, galėsiu kaip reikiant pasišvaistyti kardu.

– O jeigu jos vėl jus užkerės ir atims jėgas kaip anąsyk, – tarė Sančas, – vargu bau ką bepadės, ar laukas grynas, ar ne!

– Šiaip ar taip, Sančai, – atsakė Don Kichotas, – būk tvirtas ir seki mano pavyzdžiu, o aš tau parodysiu savo dvasios tvirtybę.

– Būsiu su Dievo padėjimu, – atsiliepė Sančas.

Juodu pajojė toliau nuo vieškelio ir vėl įdėmiai sužiuro mintydami, kas galėtų būti tos klystžvakės, ir ilgai netrukus pastebėjo vilkstinę ilgamarškinių; tas kraupus reginys taip pašaurpino Sančą Pansą, kad jis įniko kalenti dantimis it drugio krečiamas, ir suvis jau danties nebenu laikė ant danties, kai juodu aiškiai pamatė, kas tai yra: jie išvydo apie dvidešimt ilgamarškinių raitelių su deglais rankose įjojant priešaky laidotuvių karietos, o įdurmu sekė dar šeši ilgais gedulo drabužiais, beveik siekiančiais mulų kanopas – mat, sprendžiant iš lėtos eigasties, tai iš tikrųjų buvo mulai, bet ne arkliai. Ilgamarškiniai jojo pakuždomis šnekėdamiesi silpnais gailiais balsais.

Neįprastas vaizdas, stojęs prieš akis tokią vėlyvą valandą ir tokioje nykioje vietovėje, būtų galėjęs įvaryti baimės ne tik Sančui, bet ir jo ponui; Don Kichotui, deja, vos taip ir nenutiko, tačiau kai visa Sančo drąsa ir tvirtybė išsisklaidė it dūmas, Don Kichotą, priešingai, perėmė kitas jausmas, nes jis gyvai įsivaizdavo vieną tų nuotykių, kurie aprašomi jo mėgstamuosiuose romanuose.

Jis tarė sau, kad laidotuvių karieta – tai katafalkas, kuriuo vežamas sunkiai sužeistas arba veikiausiai nukautas riteris, ir kad atkeršyti už velionį skirta ne kam kitam, bet tik tai jam, Don Kichotui. Ir jis, ilgai nesvarstydamas, persisvėrė savo smeigeną, atsitiesė balne, šauniai ir ryžtingai išjojo į vidurį kelio užtverdamas taką ilgamarškiniams, o kai tie visai priartėjo, pakeltu balsu prabilo:

– Nesvarbu, riteriai jūs ar ne, bet malonėkite sustoti ir pasisakyti, kas tokie esate, iš kur ir kurlink žygiuojate ir ką vežatės šiame katafalke. Iš visa ko sprendžiant, esate arba skriaudėjai, arba

nuskriaustieji, ir man dera ir privalu tai žinoti, idant galėčiau nubausti jus už piktadarystę arba atkeršyti tiems, kurie jums kuo nors nusidėjo.

– Neturim laiko, – atsakė vienas ilgamarškinių, – iki užėigos dar toli, mums nėra ko gaišuoti ir varinėt su tamsta ilgiausias kalbas...

Ir, paraginęs mulą, buvo bejojąs pro šalį.

Didžiai įsižeidė Don Kichotas, išgirdęs tokį atsaką, nutvėrė mulą už apynasrio ir tarė:

– Malonėkite sustoti ir mandagiai atsakyti į mano klausimus, nes visus jus iškviesiu į kovą.

Mulas pasitaikė baikštus ir, paimtas už apynasrio, taip pasibaidė, jog atsistojo piestu ir per sturplį numetė šeimininką ant žemės.

Pėsčias tarnas, matydamas ilgamarškinį nukritus nuo arklio, pasileido plūsti Don Kichotą, ir tas, šiaip jau įtūžęs, atkišo savo smeigeną ir, ilgai nesvarstydamas, puolė vieną raitelį gedulo drabužiais, sužeidė jį ir ištrenkė iš balno, paskui pasisuko į kitus: gražu buvo žiūrėti, kaip mikliai puola juos ir blaško į šalis, atrodė, jog Rosinantui išdygo sparnai – toks lengvas ir išdidus skrajojo jis po lauką!

Ilgamarškiniai, žmonės baugūs ir, be to, beginkliai, nė neketindami priešintis, akimoju paliko mūšio lauką ir išsibarstė į visas puses su liepsnojančiais deglais rankose, todėl, žiūrint į juos, buvo toks įspūdis, jog tai persirengėliai smagiai žaidžia karnavalo naktį.

Gedulu vilkį raiteliai, įsipainioję ir įsipinklioję į savo sutanų ir abitų skvernus, taipgi nevaliojo pajudėti iš vietos, todėl Don Kichotas kaip niekur nieko apkūlė visus aliai vieną, ir jie norom nenorom gavo trauktis tvirtai įsitikinę, jog tai ne žmogus, o pats šėtonas, iš pragaro atgarmėjęs pagrobti jų vežamo numirėlio.

Sančas žiūrėjo išplėtęs akis ir, stebėdamasis savo pono užsidegimu, sau vienas kalbėjo: „Matyt, mano ponas iš tikrųjų toks drąsingas ir smarkus, kaip sakosi“.

Šalia ilgamarškinio, mulo nuversto žemėn, liepsnojo pamestas deglas, apšviesdamas gulintįjį nuo galvos iki kojų, ir Don Kichotas, prijojęs artyn, prikišo jam savo smeigenos smailį prie veido ir įsakė pasiduoti, grasindamas priešingu atveju nudėti vietoje. Į tai parblokštasis atsakė:

– Jau daugiau pasiduoti vargu bau įmanoma, jei nebegaliu nė krustelėti: koja man lūžusi! Meldžiu jūsų malonybę, jeigu esat krikščionis, nežudykit manęs, nes padarysit baisią šventvagystę: aš licenciatas ir jau esu gavęs pirmuosius kunigo šventimus.

– Tad kuris velnias jus čionai nešė, jeigu esate Bažnyčios tarnas? – paklausė Don Kichotas.

– Kas nešė, pone? – atsiliepė parblokštasis.– Mano liūdna dalia.

– Ji bus dar liūdnesnė,– tarė Don Kichotas,– jeigu aš nesulauksiu deramo atsakymo į visus ankstesnius klausimus.

– Mielai atsakysiu jūsų malonybei,– tarė licenciatas.– Taigi, jeigu jūsų malonybei taip įdomu, deja, esu ne licenciatas, kaip iš pradžių pasivadinau, bet tiktai bakalauras¹, vardu pavarde Alonsas Lopesas, kilęs iš Alkobendo; keliauju iš Baesos miesto sykiu su vienuolika kitų dvasininkų, tų pačių, kurie pabėgo, deglais nešini, o vykstame mes į Segovijos miestą, kur lydime velionį, gulintį šioje laidotuvių karietoje, amžinatilsį bajorą, mirusį ir buvusį palaidotą Baesoje, o dabar, kaip sakiau, mes vežame jo palaikus į Segoviją, iš kur jis kilęs ir kur yra jo giminės kapas.

– O kas yra jo mirties kaltininkas? – paklausė Don Kichotas.

– Dievas dėmėtosios šiltinės pavidalu, – atsakė bakalauras.

– Vadinas,– tarė Don Kichotas, – Viešpats atleido mane nuo priedermės keršyti už jo mirtį, nes būčiau turėjęs ją įvykdyti, jei kaltininkas būtų buvęs paprastas mirtingasis, o kadangi mirtį jam lėmė tasai, kuris jį pasiėmė, nieko kita man nebelieka, kaip tik be žodžių skėstelėti rankomis, nes jeigu

¹ *Bakalauras* – žemiausias universiteto mokslinis laipsnis, po kurio sekė licenciatas, magistras ir daktaras. Čia M. de Servantesas pašiepia to meto madą savintis aukštesnius laipsnius ir titulus.

tokia mirtis būtų ir man lemta, lygiai taip ir aš pats pasielgčiau. O dabar norėčiau pranešti jūsų šventybei, jog esu riteris Don Kichotas Lamančietis, o mano pašaukimas ir prievolė – po pasaulį klaidžiojant, netiesą atitaisyti ir skriaudžiamuosius užtaryti.

– Nežinau, kaip jūs atitaisote netiesą,– atsiliepė bakalauras,– bet mane nepataisomai suluošinate, tiesią tiesutėlę koją šitaip sutaisėte, kad ligi paskutinės gyvenimo dienos vargu ar sugebėsiu ją atitaisyti, o skriaudžiamuosius užtarydamas, taip mane nuskriaudėte, jog kolei gyvas tos skriaudos nepamiršiu, nes man tikra nelaimė buvo susidurti su tokiu kaip jūs laimės ieškotoju.

– Ko tik nepasitaiko pasaulyje! – atsakė Don Kichotas. – Visa bėda, pone bakalaure Alonsai Lopesai, kad jūs keliavote nakčia, juodai apsidarę, tomis ilgaskvernėmis sutanomis, nešini liepsnojančiais deglais, kažką bambėdami panosėje,– žodžiu, tikri nelabieji ar šiaip atklydėliai iš ano pasaulio. Savaime suprantama, aš negalėjau nevykdyti savo priedermės ir jūsų nepulti, aš būčiau jus puolęs netgi tikrai žinodamas, kad esate šėtonai iš paties pragaro, o tokie jūs man pasirodėte iš karto ir tokiais jus laikiau ligi galo.

– Matyt, tokia jau mano dalia,– tarė bakalauras. – Bet kadangi jūsų malonybė, godingasai klajojantis riteri, pasielgėte su manimi anaipol ne riteriškai, bent jau pagelbėkite išsigauti iš po mulo, nes koja įstrigusi kilpoj ir dar balno prispausta.

– Va, dailiausia! – sušuko Don Kichotas. – Kodėl gi anksčiau nemalonėjote pasisakyti savo bėdos?

Ir tuoj šūktelėjo Sančui Pansai, bet anam kita kas buvo galvoje: jis kraustė nešulinį mulą, kurį tie gerieji ponai buvo atsakančiai apkrovę maisto atsargomis. Iš savo rudinės pasidaręs maišą, Sančas prikimšo jį, kiek tilpo ir kiek sugebėjo prisigrobtį, ir tik tada, kai užkėlė jį ant savo asilo, atsiliepė jį pono balsą ir pagelbėjo ponui bakalaurui išsiropšti iš po mulo ir atsistoti jį balną, o paskui įspraudė jam saujon deglą. Don Kichotas patarė bakalaurui prisiginti išbėgiojusius keliabendrius ir jo vardu atsiprašyti už tą skriaudą, kurią padaręs jiems ne savo valia, bet susiklosčiusių aplinkybių verčiamas.

Sančas dar pridūrė:

– O jeigu tie ponai geidautų sužinoti, kas yra tasai narsuolis, šitiek baimės jiems įvaręs, jūsų malonybė praneškite, jog tai garsingasai Don Kichotas Lamančietis, vadinamas *Liūdnojo Vaizdo riteriu*.

Kai tik bakalauras nujojo šalin, Don Kichotas paklausė Sančą, kas jam pakišo mintį nei iš šio, nei iš to pavadinti jį *Liūdnojo Vaizdo riteriu*.

– Tuoj paaiškinsiu, – atsakė Sančas. – Mat, šviečiant deglui, kurį nusinešė ansai bėdžius, užmečiau akį jūsų malonybės veidan, ir toks jūs man pasirodė nusigalavęs, kokio lig šiolei dar nesu jūsų matęs, – gal per daug nusikamavot per šias grumtynes, o gal tai dėl to, jog nebeturit nei priekinių, nei krūminių dantų.

– Ne dėl to, – atsakė Don Kichotas. – Matyt, tam mokytam vyrui, kuriam skirta surašyti mano žygdarbių istoriją, bus pasirodę, jog man derėtų prisiimti kokį ypatingą vardą, kokius prisiimdavo anų laikų riteriai: kas pasivadindavo Liepsningojo Kalavijo riteriu, kas – Vienaragio, tas – Mergelių riteriu, anas – Paukščio Fenikso, šitas – Grifo riteriu, kitas – Mirties, – tokiais vardais ir prievardžiais ir garsėdavo šios žemės karalystėje, ir todėl, regis, Dievas bus tau įkvėpęs šitą mintį ir vardą – *Liūdnojo Vaizdo riteris*, ir nuo šiolei aš visados taip vadinsiuos, o idant man greičiau prigytų šis vardas, progai pasitaikius, užsakysiu nupiešti skyde kokį didžiai liūdną veidą.

– Nėr ko, pone, veltui švaistyti laiko nei pinigų tokiem veidam, – tarė Sančas. – Tik pakelsit antburnį, jūsų malonybe, ir parodysit savo tikrąjį veidą, – ir kiekvienas, vos jį išvydęs, be jokių šnekų ir be atvaizdų skyde kaip niekur nieko pavadins jus *Liūdnojo Vaizdo riteriu*. Dievaži, jūsų malonybe, patikėkit, aš nemeluojau, tik prašom neužsigauti: išbadėjęs ir be dantų jūsų malonybė taip prastai atrodot, jog, kaip sakiau, galima kuo gražiausiai apsieiti ir be liūdno piešinio.

Don Kichotas susijuokė iš Sančo sąmojo, bet vis dėlto neatsisakė minties vadintis tuo vardu, o

progai pasitaikius – nutapyti skyde sumanytą piešinį.

– Atrodo, Sančai, – netrukus prabilo vėl Don Kichotas, – būsiu jau atskirtas nuo Bažnyčios už tai, kad pakėliau ranką prieš jos tarną: *juxta illud, si quis suadente diabolo*¹ ir taip toliau, nors, tiesą pasakius, pakėliau juk ne ranką, o štai šitą smeigeną. Be to, buvau tikras, jog puolu anaipol ne dvasininkus ir Bažnyčios tarnus, kuriuos, būdamas geras krikščionis ir katalikas, gerbiu ir goduju, bet pamėkles ir pabaisas, atklydusias iš ano pasaulio. Bet tegul ir atskiria: kiek prisimenu, Sidas Ruisas Dijosas kartą sulaužė karaliaus pasiuntinio krėslą², matant Šventajam Tėvui, ir tasai atskyrė jį už tai nuo Bažnyčios, ir vis dėlto šaunusis Rodrigas de Vivaras tą dieną pasiėlgė kaip taurus ir narsingas riteris.

Tuomet bakalauras, kaip jau buvo sakyta, netaręs nė žodžio, nujojo šalin.

Don Kichotas panoro įsitikinti, kas vežama karietoje: palaikai ar kas kita, tačiau Sančas pasipriešino:

– Pone, šis nuotykis jūsų malonybei pasibaigė laimingiau nei visi kiti, kuriuos esu matęs, bet tie žmonės, jūsų nugalėti ir išblaškyti, ko gero, staiga ims ir susiprotės, kad juos nugalėjęt vienui vienas, ir tada, įtūžę ir susigėdę, grįš atgal ir parodys mums iš kur kojos dygsta. Mano asilas apkrautas kaip reikiant, kalnai netoliese, badas – ne brolis, todėl mums būtų geriau paduoti į padus ir kuo greičiau nešdintis, nes, kaip sakoma, mirusiam vieta kape, o gyvam – prie puodo.

Ir, nutvėręs asilui už apynasrio, Sančas pasiūlė ponui sekti jo pavyzdžiu, ir Don Kichotas, sumetęs, jog ginklanešys sako teisybę, neprieštaraudamas juo pasekė.

Kurį laiką vieškelis ėjo tarp dviejų kalvų, bet netrukus juodu atsidūrė erdviame atšakiame klonyje ir ten apsistojo; Sančas nukraustė asilą, o kadangi alkanam duona rūpi, išsitiesę žalioje žolėje, jie surengė iškart pusryčius, pietus, vakarienę ir naktipiečius ir prisikimšo pilvus galybe šaltų užkandžių, kurių ponai dvasininkai (o jie retai pamiršta savimi pasirūpinti) apščiai gabenosi ant savo nešulinio mulo. Bet čia juos ištiko nauja nelaimė, Sančo manymu, pati skaudžiausia: pasirodo, jie neturėjo nė lašo vyno nei vandens gerklei praskalauti; tuomet troškulio kamuojamas Sančas, matydamas, jog lanka prižėlusi sodrios žalios žolės, tarė Don Kichotui tai, kas bus pasakyta kitame perskyrime.

XXI PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA APIE DIDĮ NUOTYKĮ IR NEĮKAINOJAMĄ GROBĮ – MAMBRINO ŠALMĄ, ATITEKUSĮ MŪSŲ NENUGALIMAJAM RITERIUI, TAIPGI APIE KITUS DALYKUS, JAM NUTIKUSIUS

Tuo tarpu pradėjo lynoti, ir Sančas pasiūlė prisiglausti milo vėlykloje, tačiau Don Kichotas, negalėdamas pamiršti piktos likimo pašaipos, akyse jos nenorėjo matyti ir nieku gyvu nesutiko eiti į vidų, tad jie pasuko dešinėn ir išsigavo į kelią, panašų į aną, kuriuo jojo vakar.

Ilgai netrukus Don Kichotas pastebėjo raitelį su kažin koku it auksas tviskančiu ryku ant galvos, ir vos tik jį pamatė, atsigrėžė į Sančą ir tarė:

– Regis man, Sančai, nėra tokios patarlės, kuri nesakytų teisybės, nes visos jos – posakiai, pagrįsti patirtimi, visų mokslų motina, o ypačiai teisinga toji, kuri skelbia: proga pasitaiko, bet nesikartoja...

Sakau tai todėl, kad vakar likimas nelėmė progos susidurti su tokiu geidžiamu nuotykiu, nes apgavo mus veltuvų trinksėjimas, o šiandien pasitaiko puikiausia proga patirti kitą, daug geresnį ir neabejotiną nuotyki, ir jeigu aš ją praleisiu, pats būsiu kaltas ir nebegalėsiu pasiteisinti menku nusimanymu apie veltuvus nei nakties tamsa.

¹ „Juxta illud, si quis suadente diabolo“ – be to, jeigu kas, velnio sugundytas (lot). Žodžiai iš Tridento sinodo teksto, 45 sk.

² ...Sidas Ruisas Dijosas kartą sulaužęs karaliaus pasiuntinio krėslą... – Vienne romanse pasakojama, kaip Sidas užėjęs į šv. Petro baziliką ir pastebėjęs, kad Ispanijos karaliaus krėslas stovįs žemiau Prancūzijos karaliaus krėslu; Sidas pastatęs Ispanijos karaliaus krėslą ten, kur stovėjęs Prancūzijos karaliaus krėslas, o tą nustūmęs; susirūstinęs popiežius atskyręs jį nuo Bažnyčios, ir Sidas jam taręs: „Atleisk man mano nuodėmę, o jeigu neatleisi, tau tai neišeis į sveikatą“.

Ir todėl taip sakau, kad jeigu neklystu, mūsų pusėn joja raitelis su Mambrino šalmu ant galvos, o juk aš, kaip žinai, prisiečiau žūtbūtinai jį gauti.

– Pagalvokit, jūsų malonybe, ką šnekat, o juo labiau – ką darot, – tarė Sančas. – Kad tik neišeitų kaip su tais veltuvais, bet šįsyk taip išvelės mums kailį, jog paskutinį atodūšį išleisim.

– Velniai tavo griebtu! – atrėmė Don Kichotas. – Ką bendra turi šalmas su veltuvais?

– Nežinau, – atsakė Sančas. – Bet jeigu leistute man kalbėti kaip anksčiau, dievaži, gal tokių dalykų pasakyčiau jūsų malonybei, kad iškart suprastute savo klaidą.

– Kokią klaidą, nelabasai neklaužada? – sušuko Don Kichotas. – Sakyki, argi nematai, jog priešais atjoja raitelis pilku obuolmušiu, o jam ant galvos – aukso šalmas?

– Nieko daugiau neįžiūriu ir nematau, – atsakė Sančas, – tik žmogų, raitą ant palšo asilo, lygiai tokio pat kaip manasis, o jam ant galvos kažin kas blizga.

– Taigi ten Mambrino šalmas, – tarė Don Kichotas. – Pasitrauki į šalį ir paliki mane su juo akis į akį: pamatysi, kaip aš, veltui negaišdamas laiko tuščioms kalboms, atliksiu šį žygdarbį ir kaip man atiteks tasai toks geidžiamas šalmas.

– Pasitraukti tai tikrai pasitrauksiu, – atsakė Sančas, – tik dar kartą perspėju, kad, veltuvų išvengęs, ne Dieve duok, neįkliūtute į karštuvus.

– Jau sakiau tamstai, mielasai, kad amžindie nedrįstumei užsiminti man apie tuos veltuvus, – tarė Don Kichotas, – kitaip, prisiekiu... vienu žodžiu, kailį tamstai nuleisiu ir dar išvelėsiu.

Sančas nutilo išsigandęs, kad ponas iš tikrųjų gali tesėti nuo liežuvio nusprūdusį žodį, kietą kaip akmuo.

Na, o dėl šalmo, žirgo ir raitelio, pasivaidenusių Don Kichotui, galima pasakyti šitą: tame krašte buvo du sodžiai, viename, didesniame, gyveno ir vaistininkas, ir barzdaskutys, o kitame, visai mažame, nebuvo nei to, nei to, ir todėl barzdaskutys iš didžiojo sodžiaus darbuodavosi ir mažajame, kur dabar ir jojo, pasiėmęs varinį dubenį, nuleisti kraujo ligoniui ir nuskusti kito žmogaus...

Tokia jau buvo likimo valia, kad, jam bejojant, pradėjo lyti, o idant neperšlaptų skrybėlė – tikriausiai dar nauja, – ant galvos jis užsidėjo dubenį, taip nušveistą, jog spindėjo per pusmylį aplinkui.

Kaip Sančas sakė, jojo jis palšu asilu, ir Don Kichotui pasirodė, jog tai pilkas obuolmušys, o balne sėdi raitelis auksiniu šalmu, nes, mintyse klajodamas su savo riteriais po pramanytą pasaulį, visa, kas tik pasitaikydavo, beregint sutapatindavo su savo vaidalais...

Ir štai, išvydęs, jog nelaimingasis raitelis jau netoliese, atkišo smeigeną ketindamas be jokių kalbų kiaurai jį perverti ir paleido Rosinantą kiek tik įkerta, o kai prijogo artyn, tai nė nestabdydamas įsilėkusio arklio, sušuko:

– Ginkis, niekingasai padare, arba geruoju atiduoki tai, kas teisėtai man priklauso!

Iš netyčių užklyptas barzdaskutys, kaktomuša susidūręs su neregėta šmėkla, tuoj sumetė, jog, nenusiritęs nuo asilo, neišsisuks ieties, o kai tik atsidūrė žemėj, stryktelėjo it danielius ir, su vėju lenktyniaudamas, nukūrė per lygumą.

Dubuo liko pamestas ant žemės, ir Don Kichotas patenkintas tarė, jog pagonis protingai pasielgęs, kad pasekęs bebru, kuris, medžiotojų apspeistas, nukandęs ir nutraukęs tai, dėl ko, kaip jam sakęs įgimtas instinktas, esąs persekiojamas.

Paskui Don Kichotas paliepė Sančui pakelti šalmą, ir tasai, paėmęs jį į rankas, tarė:

– Dievaži, geras dubuo, kaip kažin ką vertas mažų mažiausiai aštuonių realų.

Ir įdavė dubenį savo ponui, o Don Kichotas tuoj užsivožė jį ant galvos, ėmė sukioti į vieną pusę, į kitą, bet, nerasdamas antveidžio, tarė:

– Tasai pagonis, pagal savo matą kadaise nusikaldinęs šį garsingąjį šalmą, ko gero, turėjo baisiai didelę galvą. Tik visa bėda, kad trūksta apatinės dalies.

Girdėdamas skutimosi dubenį vadinant šalmu, Sančas ko neprunkštelėjo juokais, bet laiku prisiminė savo pono rūstybę ir ūmai susitvardė.

– Kas tau juokinga, Sančai? – paklausė Don Kichotas.

– Juokinga pagalvojus, kokią didelę galvą turėjo tasai pagonis, šito šalmo savininkas, – atsakė Sančas. – O juk tai pažiūrėti tikrų tikriausias skutimosi dubuo.

– Žinai, Sančai, kas man atėjo į galvą? Matyt, šis garsusis užkerėtas šalmas dievaižin koku būdu pakliuvo į rankas žmogui, kuris nesuprato, kam jisai skirtas, ir deramai jo neįvertino, bet kai pamatė jį esant iš gryno aukso, pasigviešė pinigų ir, pats nesišinodamas, ką daro, apačią bus sulydęs, o iš viršaus pasidirbo tai, kas tau primena skutimosi dubenį...

Šiaip ar taip, aš gerai žinau, ko jis vertas, ir man nesvarbu, kam jis buvo naudojamas. Kai tik prijosime pirmą sodžių, kur bus kalvė, aš jį perkaldinsiu, o tada jam nė iš tolo neprilygs netgi šalmas, kalvystės dievo nulieta ir nukaltas karo dievui¹. O tuo tarpu ir šitaip galiu jį nešioti: vis geriau negu nieko, juo labiau kad ir nuo akmenų tikrai apsergės.

– Aišku, apsergės, – tarė Sančas, – jeigu tik akmenys nebus laidomi iš vilksnių, kaip tai atsitiko susirėmus abiem kariaunoms, kai jūsų malonybei pašventino dantis ir pramušė skardinę su išganinguoju gėralu, nuo kurio vos neišvėmiau visų vidurių.

– Aš per daug nesikremtu jo netekęs, – tarė Don Kichotas. – Juk tu žinai, Sančai, kad aš atmintinai moku jo receptą.

– Ir aš moku, – tarė Sančas, – bet tegu aš skradžiai žemes prasmegsiu, jei kada nors dar savo gyvenime jo gaminsiuos ar ragausiu. Be kita ko, vargu ar kada nors man jo prireiks: stengsiuos taip kietai laikyti visas penkias savo jusles, kad nieko neužgaučiau ir kad manęs niekas neužgautų. O dėl mėtymo oran – čia jau kita byla: tokių negandų, ko gero, nenumatysi, ir jeigu jau ištinka, nieko kita nelieka, kaip tik užsimerkti, susigūžti, užgniaužti kvapą ir pasikliauti likimu bei apklotu.

– Prastas krikščionis esi, Sančai, – tai girdėdamas, tarė Don Kichotas, – nes niekad nepamiršti skriaudų. Įsidėmėki, jog didžiadvasiai ir taurūs žmonės tokių menkniekių neima į širdį. Gal koją tau kas išsuko, gal šonkaulį sulaužė, gal kiaušą perskėlė, kad niekaip nepamiršti tos išdaigos?.. Juk tai buvo stačiai išdaiga, smagi pramoga laikui nustumti, nes jeigu, mano supratimu, būtų buvę kitaip, jau seniai būčiau grįžęs atgal ir, keršydamas už tave, praliejęs daugiau kraujo, negu jo praliejo graikai keršydami už pagrobtąją Elena, – beje, esu tvirtai įsitikinęs, kad jeigu ji gyventų mūsų laikais arba jeigu manoji Dulsinėja būtų gyvenusi josios laikais, toji graikė niekada nebūtų šitaip pagarsėjusi savo grožiu...

Ir jis taip giliai atsiduso, kad atodūsis pasiekė dangų, o Sančas jam tarė:

– Tiek to, nuleiskim tai juokais, jeigu neišeina rimtai atkeršyti, nors, šiaip sakysit ar taip, kas jau kas, bet aš gerai žinau, kokie rimti tai buvo juokai, ir dar žinau, jog kol gyvas juos minėsiu, kaip minės juos mano šonai. Bet gana apie tai, verčiau sakykit, jūsų malonybe, ką mudu darysiva su tuo pilku obuolmušiu, tokiu panašiu į palšą asilą, kurį paliko be priežiūros tasai jūsų malonybės nutrenktasis Martynas – jis taip davė į padus ir nešė kailį, jog manding kaip gyvas čionai nebegrįš. O žirgelis visai nieko, kaip kažin ką!

– Aš nepratęs plėšti nugalėtojų, – tarė Don Kichotas, – be to, labai neriteriška nusivesti žirgą ir palikti priešininką pėsčią. Tik tuo atveju, kai nugalėtojas grumtynėse netenka žirgo, leistina pasiimti nugalėto riterio arklį kaip teisėtą karo grobį. Todėl, Sančai, paliki čia šitą žirgą ar asilą – vadink jį kaip nori, – o kai šeimininkas pamatys, kad mudviejų nujota šalin, sugrįš jo pasiimti.

– Dievas mato, kaip norėčiau jį pasiimti, – atsakė Sančas, – ar bent jau išmainyti į savąjį, nes

¹ ...kalvystės dievo nulieta ir nukaltas karo dievui... – t. y. Vulkanas nukaltas Marsui, nors, pasak, mitologijos, Vulkanas nukalė Marsui ne šalną, bet plonytį geležinį tinklą.

manasis kur kas prasčiau atrodo.

Iš tiesų labai jau griežti riterių įstatymai, jeigu draudžia išmainyti vieną asilą į kitą. Sakykit, gal bent balnus galima sumainyti?

– Dėl to nesu toks tikras, – atsakė Don Kichotas. – Tai gana sudėtingas klausimas, bet šiuo tarpu, kol nesu deramai jo išsiaiškinęs, leidžiu sumainyti, žinoma, jeigu nieku gyvu negali be to apsieiti.

– Nieku gyvu, – atsakė Sančas. – Netgi tuo atveju, jeigu aš pats nešiočiau balną, ir tuomet jis nebūtų man toks reikalingas...

Gavęs pono leidimą, Sančas tuojau atliko *mutatio caparum*¹, ir naujai aptaisytas asilas pasidarė toks dailus, kad miela malonu buvo į jį žiūrėti.

Paskui juodu papusryčiavo užbaigdami atsargas, vidury vieškelio pagrobtas iš ilgamarškinių, atsigėrė vandens iš upelio, tekančio pro vėlyklą, tačiau net nepažiūrėjo ton pusėn – taip įsipyko jiems veltuvai, įvarę neregėtą baimę. Pagaliau, nusiraminę ir netgi truputį pralinksmeję, juodu sėdo raiti, o kadangi klajojančių riterių įprasta nesirinkti kelio, nujojo kur akys veda, atsidavę Rosinanto valiai, kuria iš geros valios kliaudavosi tiek jo šeimininkas, tiek asilas, visada ir visur mielai palaikantis jam kompaniją. Šiaip ar taip, jie vėl grįžo į vieškelį ir nujojo ant nuomonės, kokio tikslo neturėdami.

Žodžiu, taip jojo jie keliu, ir staiga Sančas kreipėsi į savo poną:

– Pone, gal jūsų malonybė nedrausite man su jumis mažumą pasišnekėti? Nuo to laiko, kai primetėt man tą griežtąjį tylėjimo priesaką, skrandyje man suduso mažų mažiausiai keturi neaptarti dalykai, ir nenorėčiau, kad sudvistų dar ir tas, kurį turiu ant liežuvio galo užsimezgęs.

– Šnekėki, – tarė Don Kichotas, – tik trumpiau, nes niekas kitas taip neapkarsta kaip ilgos kalbos.

– Tai va, pone, – pradėjo Sančas, – jau kelios dienos, kai svarstau, kaip nepravartu ir nenaudinga klajoti beieškant nuotykių, kurių jūsų malonybė vaiktės šiose dykynėse ir kryžkelėse, nes kad ir kiek pergalių jūs laimėtute, kad ir kiek pavojų šlovingai įveiktute, niekas to nei matys, nei žinos, tad visi jūsų geri norai nueis perniek, o žygdarbiai, verti amžino atminimo, liks palaidoti užmiršty...

Todėl, rodos man, būtų daug pravarčiau (jeigu tai pasirodys pravartu jūsų malonybei) pristoti mudviem prie kokio imperatoriaus arba galingo valdovo, karą kariaujančio, idant, jam tarnaudamas, jūsų malonybė galėtute įrodyti savo narsą, įstabią jėgą ir dar įstabesnę protą, o visagalis didžiūnas, kuriam mudu tarnautumėme, regėdamas šitokias dorybes, atlygintų kiekvienam pagal nuopelnus, ir, savaime suprantama, atsirastų toks žmogus, kuris istorijos puslapiuose įamžintų nemirtinguosius jūsų malonybės žygdarbius... Apie savo žygdarbius aš nieko nesakau, nes ginklanešiui nevalia peržengti ribos, jo priedermių nubrėžtos, bet jeigu gyvuotų toks riterių paprotys aprašinėti taipgi ginklanešių žygdarbius, nėra maž neabejoju, kad apie manusius nebūtų vien probėgšmais užsiminta.

– Gal ir protingai šneki, Sančai, – tarė Don Kichotas, – tačiau stoti tokion tarnybon riteriui leistina tik tada, kai jis sakytum išbandys savo jėgas išklydęs pasaulin nuotykių ieškoti ir, laimėjęs daugelį pergalių, pelnys didžią šlovę ir garbę, tad, vykdamas į kokio valdovo dvarą, jau bus taip pagarsėjęs savo žygdarbiais, kad vaikai, išvydę jį jojant pro miesto vartus, apsups jį iš visų pusių ir, bėgdami įkandin, praplys šaukti: „Štai Saulės riteris!“ arba: „Štai Žalčio riteris!“ – destis kokiu vardu jis bus atlikęs savo žygdarbius. „Tai jis, – šauks jie, – dvikovoje pergalėjo baisingą milžiną Brokabruną, neregėtos jėgos galinčių! Tai jis atkerėjo Didįjį Persijos Mameliuką², beveik devynis šimtus metų buvusį burtų vergijoje!“

Taip iš lūpų į lūpas eis jo žygių garsas, ir pagaliau tosios karalystės karalius, išgirdęs vaikų šauksmus ir minios šurmulį, pažvelgs pro savo karališkųjų rūmų langą, iš šarvų arba iš šūkio skyde

¹ „mutatio caparum“ – mantijų pakeitimas (lot.). Vatikano nustatytas ceremonialas, atliekamas per Velykas, kai kardinolai ir prelatai kailiu pamuštas mantijas pakeičia raudono šilko mantijomis.

² ...Didįjį Persijos Mameliuką... – M. de Servanteso prasimanymas: mameliukai – Egipto sultono samdomieji kariai.

iškart pažins riterį, vos tik jį išvydęs, ir būtinai pasakys: „Ei jūs, manieji dvaro riteriai, aliai vienas eikite pasitikti riterijos pasididžiavimo, rūmuosna atvykstančio!“

Jo įsakymu išeis visi, ir pats karalius nusileis ligi pusės laiptų, tvirtai priglaus svečių prie krūtinės ir, labai dieną duodamas, pabučiuos jam skruostan, o paskum, už rankos paėmęs, nusives į godingosios karalienės menę, kame riteris paregės ją besėdinčią šalia dukros princesės, ir toji bus viena žaviausių ir dorybingiausių mergelių, kokių visuos mums žinomuos kraštuos vargu ar surasi.

Ir tą pačią akimirką ji nukreips žvilgsnį į riterį, o jisai – į ją, ir abiem pasidingos, jog kiekvienas regi veikiau dausų nekaip šios žemės būtybę, ir nežinia nei kaip, nei kodėl abudu pasijus įkliuvę ir įsipynę į painius meilės raizgus, ir širdys jiemdviem sugels, nes neišmanys nė vienas, kaip išreikšti savo ilgesį ir jausmą.

Paskum riterį, be abejonės, nuves į kokią prašmatnią rūmų menę, nuvilks tenai jam šarvus ir apklės pečius prabangiu purpuriniu apsiaustu, ir jeigu šarvuotas jis šauniai atrodė, taip pat šauniai ir netgi dar šauniau atrodys tuo apdaru.

Dienai pasibaigus, jisai sės vakarieniauti drauge su karaliumi, karaliene ir princese ir paslapčia nuo visų gerte gers ją akimis, ir jinai žiūrės į jį su tokiu pat apdairumu, nes, kaip sakiau, tai didžiai dorybinga mergelė. Paskum, kai visi pasikels nuo stalų, pro menės duris netikėtai įeis šlykštus mažas nykštukas, o įdurmu – dviejų milžinų lydima gražuolė duenja, ir ji, pasiūliusi senovės išminčiaus sugalvotą išbandymą, paskelbs, jog nugalėtojas būsiąs pagarsintas narsingiausiu pasaulio riteriu.

Karalius įsakys visiems susirinkusiems išbandyti jėgas, bet išsilaikys iki galo ir, šlovės sau pridėdamas, laimės rungtynes tiktai riteris svečias, ir tuo neapsakomai nudžiugins princesę, ir ji pasijus laiminga ir pelnytai atlyginta už tai, jog savo svajonių sparnais pakilo ir nuskriejo į tokias aukštybes...

O svarbiausia, kad karalius ar didysis kunigaikštis, ar dievaižin kas be galo nuožmiai kariauja su tokiu pat galingu valdovu, ir riteris svečias (kelias dienas paviešėjęs dvare) meldžia malonės leisti jam pasitarnauti tajame kare. Karalius mielai leidžia, ir riteris, atsidėkodamas už suteiktą malonę, galantiškai bučiuoja jam rankas.

Tą pačią naktį atsisveikins jisai su savo širdies valdove princese, iš savo miegamojo, sodan žvelgiančio, atėjusia prie tvoros pinučių, prie tų pačių pinučių, pro kuriuos jau ne kartą su ja meilūs žodelius kalbėjo, tarpininkaujant ir padedant vienai mergelei, atsidavusiai princesės patikėtinei. Jisai atsidus, ji nualps, mergelė nubėgs vandens ir, rūpindamasi savo ponios garbe, didžiai sielosis, nes jau esą aušra aušrojanti ir kas nors galys juosius užtikti. Pagaliau princesė atsipeikės ir pro pinučius išties riteriui savo baltąsias rankes, ir jisai apibers jąsias bučiniai ir aplaistys ašaromis.

Juodu susitars, kaip duosią žinią vienas kitam, jeigu kas gera ar negera jiemdviem nutiksia, ir princesė maldaus jį kaip galima trumpiau užsibūti. Riteris duoda jai tvirtą žodį ir priesaiką, dar sykį išbučiuoja rankas ir atsisveikina su tokiu begaliniu gauduliu, lyg kapan žengdamas.

Jis grįžta savo miegamajin, krinta į patalą, bet širdį drasko mintis apie būsimą išsiskyrimą, ir miegas iš tolo jį lenkia. Iš pat ankstaus ryto, vos atsikėlęs, jis eina atsisveikinti su karaliumi ir karaliene, ir princese, bet štai, atsisveikinęs su valdovu ir valdove, sužino, kad ponia princesė nesveikuoianti ir negalinti jo priimti. Taria sau riteris, jog visa ko priežastis – išsiskyrimo skausmas, širdį jam perveria sopuliai, ir jis tik vargais negalais sutramdo bepratrūkstantį sielvartą.

Ten pat yra ir mergelė tarpininkė: ji viską pastebi ir skubinas papasakoti savo poniai, o toji pasitinka ją su ašaromis akyse ir prisipažįsta, kad jai taip skaudu nežinoti, kas esąs tasai riteris, ar jis karališkojo kraujo, ar ne.

Mergelė įtikina, jog tokiu mandagumu, taurumu ir narsumu kaip josios riteris apdovanotas žmogus galys būti tiktai kilmingo, karališkojo kraujo. Sopulingoji princesė nusiramina, o kad tėvams

nesukeltų įtarimų, susitvardo ir po dviejų dienų pasirodo viešuomenėje.

O riteris jau išjojęs karan: jis grumiasi, sutriuškina karaliaus priešus, užgrobia daug miestų, laimi daug mūšių. Pagaliau jis grįžta dvaran, susitinka su savo valdove įprastoje vietoje ir susitaria, jog atpildo už savo paslaugas prašysiąs karalių jos rankos. Deja, karalius nesutinka patenkinti prašymo, nes nežino, kas jis toksai...

Ir vis dėlto jisai lyg pagrobia princese, lyg ką kita padaro, bet galų gale ji tampa jo žmona, ir josios tėvas laiko tai didžia laime ir garbe, nes susižino, jog tasai riteris – dievaižin kokios karalystės, ko gero, žemėlapyje nepažymėtos, narsingo karaliaus sūnus. Karalius miršta, princesė paveldi sostą, riteris akimoju tampa karalium.

Ir štai tada ateina laikas apipilti malonėmis ginklanešį ir visus tuos, kurie pagelbėjo jam iškilti į tokias aukštybes. Jis apvesdina ginklanešį su mergele iš princesės palydos, tikriausiai su ta pačia, kuri rūpinosi jų meilės reikalais, ir pasirodė, kad ji besanti labai prakilnaus kunigaikščio duktė.

– Štai ko man reikia, kaip Dievą myliu! – sušuko Sančas. – Taip ir bus, galas nuo galo viskas išsipildys, jeigu to tik imsisi jūsų malonybė, atseit Liūdnojo Vaizdo riteris.

– Gali neabejoti, Sančai, – atsiliepė Don Kichotas, – nes tokiu būdu ir tokiais tat laiptais klajojantys riteriai įžengia ir įžengdavo į karalių ir imperatorių sostus. Dabar tik reikia nusižiūrėti, kuris krikščionių ar pagonių karalius kariauja ir, be kita ko, turi gražuolę dukterį...

Bet apie tai dar bus laiko pagalvoti, nes pirmučiausia, kaip sakiau, prieš vykstant į karaliaus dvarą, reikia kur kitur pelnyti šlovę. Taipgi man dar šio to trūksta: tarkime, kad pasitaikys toksai kariaujantis karalius, gražuolės princesės tėvas, o mano vardas, neapsakomos šlovės gaubiamas, skambės po visą pasaulį, bet sunku įsivaizduoti, jog man pasitaikys popieriai, patvirtinantys mano karališkąją kilmę ar bent jau netiesioginę giminystę su koku imperatoriumi. Juk karalius, neturėdamas tokių duomenų, nenorės už manęs leisti dukters, nors savo garsingais žygdarbiais būčiau nusipelnęs ir didesnės garbės...

Taigi man baugu, kad dėl šito kliuvinio galiu netekti to, ko nusipelniau savo narsingosios rankos galia. Tiesa, esu kilęs iš senos ir garbingos bajorų giminės, turiu žemės valdą, nekilnojamą turtą ir teisę už orumo įžeidimą išsiteisti penkis šimtus sueldų¹, ir, galimas daiktas, tasai mokytas vyras, kuris apsiims aprašyti mano gyvenimą, taip kruopščiai ištirs mano giminę ir kilmę, jog įrodys mane esant penktos ar šeštos kartos karaliaus anūką...

Tau, Sančai, pravartu būtų žinoti, jog kilmybė esti dvejopa: vieni kildina save iš kunigaikščių ir monarchų, kurių giminė ilgainiui nususo ir susiaurėjo nelyginant apversta piramidė, kiti, kilę iš apačių, kopia aukštyn hierarchijos laiptais, kol pagaliau tampa didžiūnais; tad skiriasi jie tik tuo, kad vieni jau nebe tokie, kokie anksčiau buvo, o kiti jau tokie, kokie niekad nebuvo. Ir gali būti, kad aš esu iš tų pirmųjų, kitaip sakant, ištyrus paaiškės, jog mano protėviai buvo garsingos didžiūnų giminės, ir to pakaks karaliui, mano būsimajam uošviui.

Priešingu atveju princesė vis tiek turės pasiskirti mane savo vyru ir valdovu, nes taip karštai mane mylės, jog nepaisys nei tėvo valios, nei to, kad esu juodnugario vaikas, o jeigu nepasiskirs, galima griebtis paskutinės priemonės: pagrobti ją ir išsigabenti kur tik širdis geidžia, o tėvų rūstybę numaldys laikas arba mirtis.

– Vadinas, gerai sako kai kurie nevidonai: „Ką gali paimti bloguoju, to neprašyk geruoju“, – tarė Sančas, – nors, beje, čia labiau tinka kitas priežodis: „Verčiau duoti į padus, nekaip pulti į kojas“. Taip sakau todėl, kad jeigu jo didenybė karalius, jūsų malonybės uošvis, nesiteiks už jūsų leisti ponios princesės – vadinas, teks, jūsų malonybės žodžiais tariant, ją pagrobti ir kur nors nudanginti...

¹ ...teisę už orumo įžeidimą išsiteisti penkis šimtus sueldų. – Viena bajorijos privilegijų buvo teisė už įžeidimą išreikalauti piniginę baudą iš žemesniojo luomo atstovo.

Tik štai kokia bėda: kol jūs ten taikinsitės su karalium, kol taikysitės įsėsti į sostą, vargšas ginklanešys, malonių belaukdamas, turės dantis į gembę kabinti, aišku, jeigu toji mergelė tarpininkė, jo būsimoji pati, nepabėgs kartu su princese ir nesidalys su juo visais vargais, kol dangus parikiuos ką nors kita, – juk, man regis, jo ponui būtų vieni juokai teisėtai juodu sutuokti.

– O kodėl gi ne? – atsakė Don Kichotas.

– Jeigu jau taip, – tarė Sančas, – nieko nelaukdami, atsiduokim Dievo malonei ir pasikliaukim likimu, o jis nurodys mums, kuriuo keliu geriau pasukti.

– Dieve duok, kad išsipildytų mano norai ir kad pasipildytų tavo, Sančai, ištekliai, – tarė Don Kichotas, – na, o kas save menkina, lai menkyste ir palieka.

– Duok Dieve, – pritarė Sančas. – Juk aš esu grynakraujis krikščionis, o to per akis pakanka, kad tapčiau grafu.

– Netgi per daug, – tarė Don Kichotas. – O jeigu ir nebūtumei grynakraujis, tai nebūtų koks kliuvinys: mat, kai tik įžengsiu į sostą, tuoj suteiksiu tau bajorystę, ir už tai nereikės nei mokėti, nei atitarnauti. O kai tik būsi grafas, iškart pasidarysi bajoras, ir kad ir ką žmonės kalbėtų, dievaži, norom nenorom turės vadinti tave jūsų šviesybe.

– O ką, manot, padarysiu gėdą grafo tintalui? – tarė Sančas.

– Ne tintalui, o titului, – pataisė jį Don Kichotas.

– Kaip pavadinsi – nepagadinsi, – atrėmė Sančas. – Taigi aš ir sakau, jog sugebėsiu prigusti ir prie tokio gyvenimo: mat vienu tarpu – dievaži, nemeluoju – man teko tarnauti tokioj brolijoj, ir patarnautojo drabužis labai man tiko, visi netgi sakė, jog tokio stoto vyrui derėtų būti tos brolijos vyriausiuoju. Na, o jeigu apsitaisysiu kunigaikščio apdaru arba apsikarstysiu auksu ir perlais kaip koksai užjūrio grafas? Man regis, žmonės plauks iš visų pusių, kad tik galėtų į mane pažiopsoti.

– Atrodysi neblogai, – tarė Don Kichotas, – tik tau reikės dažniau barzdą skustis, nes ji tokia vešli, susivėlus, gauruota, ir jeigu negrandysi jos bent kas antrą dieną, per muškietos šūvį bus matyti, kas tu toksai iš tikrųjų.

– Didelio čia daikto! – atsakė Sančas. – Bene sunku nusisamdyti barzdaskutį ir mokėti jam algą, kad visados būtų pašonėje? O prireikus jis sekios įdurmu kaip arklininkas paskui didiką.

– O iš kur tu žinai, kad arklininkai sekioja didikus? – paklausė Don Kichotas.

– Tuoj pasakysiu, – tarė Sančas. – Prieš kelerius metus kokį mėnesį gyvenau sostinėje, ir tenai teko matyti vieną labai žemo augumo poną, nors apie jį kalbėta, jog tai labai aukštos kilmės žmogus¹, o įdurmu, nors ir kur jisai suktų, kaip uodega sekiojo jį raitelis. Aš paklausiau, kodėl tasai raitelis nejoja greta, o visad laikosi užpakaly. Man atsakė, jog tai jo arklininkas ir jog didikų esąs toks paprotys – visur tampytis arklininką. Ir tie žodžiai tada taip įstrigo man galvon, kad niekad jų nepamirštu.

– Tavo teisybė, – tarė Don Kichotas, – vadinasi, ir tu gali vedžiotis barzdaskutį: papročiai ne išsyk visi atsirado ir ne vienu kartu visi buvo sugalvoti, tad tu ir busi pirmasis grafas, vedžiojantis barzdaskutį. Be kita ko, barzdą skusti – tai ne arklį balnoti, tam reikia patikimo žmogaus.

– Ką gi, barzdaskučiu aš pats pasirūpinsiu, – tarė Sančas, – o jūsų malonybė pasirūpinkit karalium pasidaryti ir mane į grafus pakelti.

– Taip ir bus, – tarė Don Kichotas.

Ir, kilstelėjęs akis, pamatė tai, apie ką bus pasakojama kitame perskyrime.

XXV PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA, KOKIE ĮSTABŪS DALYKAI NUTIKO NARSIAJAM LAMANČOS

¹ ...labai aukštos kilmės žmogus... – manoma, jog M. de Servantesas turi omeny doną Pedrą Toljesą Chironą, Osunos didįjį kunigaikštį.

RITERIUI SJERA MORENOJE IR KOKIĄ ATGAILĄ JISAI SAU PASISKYRĖ SEKDAMAS RŪŠKANUOJU GRAŽUOLIU

Don Kichotas atsisveikino su ožkaganiu ir, vėl užsėdęs ant Rosinanto, paliepė Sančui sekti įkandin, ir tasai, beje, kaip ir asilas, paklausė jo labai nenoriai.

Iš lėto stumdamiesi į priekį, pagaliau jie pasiekė pačią atšiauriausią kalnyno vietą, ir Sančas mirtinai užsimanė pasišnekėti su savo ponu, bet, bijodamas nusižengti jo įsakymui, laukė, kada šis pirmas prabilis. Vis dėlto, neištvėręs tokio ilgo tylėjimo, tarė:

– Pone Don Kichote! Palaiminkit mane, jūsų malonybe, ir duokit man laisvę: dabartės jau noriu grįžti namo pas pačią ir vaikučius, su jais bent pasišnekėsiu iki soties ir širdį išliesiu, o jūsų malonybės noru bastytis dieną naktį po šias dykynes, ir juo labiau liežuvį prikandus, kada jis dilgėte dilga, – tai lygu gyvą save pasilaidoti.

Jei tokia būtų likimo valia, kad gyvuliai įgautų žadą, kaip tatai buvo, regis, Susopo¹ laikais, dar būtų pusė bėdos: išlieju savo asilui kas ant seilės užėina, ir baigtas kriukis. O juk čia ne juokas ir ne kiekvienam ganėtų kantrybės visą gyvenimą klajoti nuotykių beiėskant, o iš tų nuotykių tiek tos naudos, kad tave spardo ir mėto apklotan įvertę, apdaužo akmenimis ir kumščiais, ir dar tylėk kaip vandens į burną prisiėmęs lygu koks nebylys, nedrįsk pasisakyti, kas guli tau ant širdies.

– Aš tave suprantu, Sančai, – tarė Don Kichotas, – tu stačiai alpsti, kaip nori, kad atšaukčiau draudimą, kuriuo tau liežuvis suriėštas. Ką gi, laikyki, kad jis atšauktas, ir kalbėki kas tik šauna į galvą, bet su ta sąlyga, jog atšaukimas galios ligi tol, kolei keliausime per kalnus.

– Tiek jau to, – atsakė Sančas, – man svarbu dabar pašnekėt, o paskui žiūrėsim, ką Dievas duos. Tai va, kadangi leidimas įsigaliojo, naudodamasis savo teise, išdrėsiu kreiptis į jūsų malonybę tokiu klausimu: kas jums užėjo, kad šokot it uodegon įkirptas ginti tos mergos Sitnos, ar kuo ji vardu, nors jinais ir karalienė? Kas jums rupi, ar tasai abatas buvo josios priėlipas, ar ne? Juk jūsų malonybė ne teisėjas, verčiau būtumėt nuleidęs negirdom jo žodžius, ir, man regis, dievaž būtume išgirdę, kuo pasibaigė to pakvaišėlio istorija, ir taipgi būtume apsisaugoję nuo to akmens, kuris atsitrenkė jums į krūtinę, nuo šonų lamdymo ir nuo gero pustuzinio antausių.

– Garbės žodis, Sančai, – atsiliepė Don Kichotas, – jeigu tu žinotumei, kaip aš kad žinau, kokia godinga ir prakilni dama buvo karalienė Madasima, – aš žinau, tu būtumei pasakęs, kad esu pernelyg kantrus: kitas, manimi dėtas, būtų išrovęs liežuvį, nuo kurio nuslydo tokie šventvagiėski žodžiai, nesgi tai baisi šventvagystė ne tik pasakyti, bet netgi pagalvoti, jog karalienė sanguliuoja su gydėju.

Iė tikrųjų, kaip istorija sako, daktaras Elisabatas, to bepročio minėtas, didžiai išmintingas žmogus ir didžiai išmanus patarėjas, buvo karalienės dvasios vadovas ir gydytojas, bet manyti, kad ji buvusi jo sugulovė, – tai paikystė, verta griežtos bausmės. Ir jei turėsi galvoje, jog Kardenijas, tatai sakydamas, jau buvo ne viso proto, tu, aiėšku, sutiksi, kad jis pats nesizinojo, ką sako.

– Ir aš taip sakau, – pritarė Sančas, – nereikėjo imti į galvą, ką paisto tasai pakvaišėlis. O štai, jeigu laimė būtų nusigrėžusi nuo jūsų malonybės arba nutaikiusi akmenį stačiai į kiauėšą, o ne į krūtinę, pro pakauėšį būtų mums išėjęs tas karalienės užtarimas, tegu ją dievai! Na, o Kardenijas būtų kuo gražiausiai išsisukęs: ką peėi iš bepročio?

– Kiekvieno klajojančio riterio priedermė – ginti moterų šlovę, nors ir kas jos būtų, tiek nuo protingų žmonių, tiek nuo bepročių dergimo, juo labiau karalienių, tokių prakilnių ir pagarbos vertų, kokia buvo karalienė Madasima, kurią aš itin goduju už dorybes, nes buvo ji ne tiktai žavi, bet ir nepaprastai aiėskaus proto ir begalinės tvirtybės negandos valandą, o negandų niekados jai netrūko.

Daktaro Elisabato žodis ir draugija buvo jai patikima parama, teikianai jėgų ir dvasios stiprybės

¹ *Susopas* – Sančas kaip paprastai darto vardus; čia turimas galvoje Ezopas, žinomas pasakėtininkas.

kantriai, be nusiskundimų nešti vargų ir nuoskaudų našta, o tamsių ir piktanorių prasčiojų miniai tai buvo dingstis galvoti ir kalbėti, kad ji esanti jojo sugulovė. Bet aš iš naujo pasakysiu ir dar du šimtus sykių pakartosiu, jog meluoja tie, kurie šitaip galvoja ir kalba.

– Nei sakau šitaip, nei galvoju, – atsiliepė Sančas, – suk juos devynios, tegu sau šneka ir galvoja ką nori, visiems burnos neužkiši. Sanguliavo jie ar nesanguliavo – atsakys prieš Dievą. Ne mano kiaulės, ne mano pupos, – kas man darbo, aš nesikišu su savo trejoku, kur auksino reikia: kas giria – kitara skiria, kas peikia – sau teikia, o aš plikas gimiau – plikas mirsiu, nei ką prarandu, nei ką laimiu. O kad ir sanguliavo – kas man rūpi? O juk žmonės dažnai galvoja apie kitus, kad jų namuose – pyragai, bet pasižiūrėk – tuščia kaip iššluota. Liežuvis be kaulo – gali visaip sukaliotis, jo neužriši... Ką čia kalbėti, jeigu Dievą Tėvą, ir tą apšneka.

– O Viešpatie! – sušuko Don Kichotas. – Ką tu čia paistai, Sančai? Ką bendra turi mūsų kalbamas dalykas su tavo patarlėmis, kurias pili kaip iš gausybės rago? Nutilki, Sančai, dėl Dievo meilės, nuo šiol žiūrėki tik savo asilo ir liaukis kištis, kur tau nedera. Ir pajuski pagaliau visomis penkiomis savo juslėmis, jog viskas, ką aš dariau, darau ir darysiu, – labai protinga ir labai atitinka riterių ordino nuostatus, kuriuos aš išmanau nepalyginamai geriau už visus pasaulio riterius, kada nors jais sekusius.

– Pone, – atsakė Sančas, – ar labai jau protingas tasai riterių nuostatas – klaidžioti po kalnus be kelio ir takelio ir ieškoti bepročio, kuris, kai jį aptiksim, ko gero, užsimanys baigti tai, kas pradėta: turiu omeny ne pasakojimą, o jūsų malonybės galvą ir savo šonus, – ir galutinai mus sutriuškinti?

– Nutilki, sakau tau, Sančai, – tarė Don Kichotas. – Tau derėtų žinoti, kad mane šian kraštan vilioja ne tiek noras surasti beprotį, kiek troškimas atlikti žygdarbį ir pelnyti nevystančią šlovę ir amžiną garbę visame pasaulyje. Ir manasis žygdarbis bus toks, jog savo didybe ir garsingumu užtemdys visa tai, kas ligi šiol klajojančių riterių buvo nuveikta.

– O ką, tai bus labai pavojinga? – paklausė Sančas Pansa.

– Ne, – atsakė Liūdnojo Vaizdo riteris, – nors apskritai mums gali iškristi tokia korta, jog, užuot išlošę, prasilošime kiaurai. Tačiau viskas priklausys nuo tavo uolumo.

– Nuo mano uolumo? – paklausė Sančas.

– Taip, – tarė Don Kichotas. – Juo greičiau pargrįši iš ten, kur ketinu tave siųsti, juo greičiau pasibaigs manosios kančios ir juo greičiau po platųjį pasaulį pasklis garsas apie mano žygdarbį. O kadangi nevalia daugiau slėpti nuo tavęs, ką esu užsimojęs nuveikti, tad tau, Sančai, derėtų žinoti, kad garsingasis Galijos Amadis buvo vienas šauniasių klajojančių riterių...

Ne, aš ne taip pasakiau: ne vienas, o vienintelis, pirmasis, neprilygstamasis, viešpats visų riterių, tuo metu gyvenusių pasaulyje. Tebūnie gėda ir sarmata donui Beljaniui ir visiems tiems, kurie tvirtino, jog kuo nors jam atsako, – garbės žodis, jie labai apsirinka.

Ir dar pasakysiu, kad jeigu menininkas užsigeidžia šlovės, jisai stengiasi mėgdžioti iškiliausiųjų talentų šedevrus, ir ši taisyklė galioja visiems garbingiems amatams ir verslams, savo darbais valstybę dabinantiems.

Ir tasai, kuris geidžia pelnyti išmintingo ir nepalaužiamo žmogaus vardą, privalo sekti ir seka Odisėju, kurio paveikslu Homeras, nupiešęs jo vargus ir negandus, davė mums gyvą išminties ir tvirtybės pavyzdį, panašiai kaip Vergilijus Enėjo paveikslu mums parodė pagarbaus sūnaus dorybes ir narsaus ir sumanaus karvedžio įžvalgumą, be to, juodu abu piešė ir vaizdavo savo herojus ne tokius, kokie jie buvo, o tokius, kokie turėjo būti, idant jų dvasios savybės būtų sektingas pavyzdys ateities kartoms.

Taip ir Amadis buvo narsingųjų ir įsimylėjusių riterių kelrodė žvaigždė, švyturys ir saulė, ir mums visiems, kovojantiems po meilės ir riterijos idealų vėliava, privalu juo sekti.

Vadinasi, bičiuli Sančai, mano įsitikinimu, tasai klajojantis riteris labiausiai priartės prie idealaus riterio paveiklo, kuris labiau nei kuo kitu seks Galijos Amadžiu, o didžiausią išmintį, narsą, šaunumą, ištvermę, tvirtybę ir meilę įrodė Amadis, kada, damos Orianos atstumtas, pasiskyrė sau atgailą ir išvyko į Plikąją Uolą, pasivadindamas Rūškanuoju Gražuoliu, – vardu, be abejo, turinčiu gilią prasmę ir atliepiančiu laisva valia pasirinktą gyvenimo būdą.

Tad man patogiaus sekti šiuoju jo pavyzdžiu nekaip ranyti milžinus, kapoti galvas slibinams, žudyti siaubūnus, triuškinoti kariaunas, skandinti laivynus ir ardyti kerų raizgus, o kadangi ši vieta labai tinka tokiems dalykams, nėra ko praleisti progos, nūn taip paslaugiai atkišusios man savo kuodą.

– Sakykit, – paklausė Sančas, – ką jūsų malonybė ketinat daryti šitame užkampyje?

– Juk aš tau sakiau, – atrėmė Don Kichotas, – ketinu sekti Amadžiu ir dėtis išprotėjusiu, tariamai pulti į neviltį ir siautėti, idant sykiu panėšėčiau ir į narsųjį Rolandą, kuris, prie šaltinio aptikęs Andželikos Gražiosios pėdas ir supratęs, jog ten ji begėdiškai nusidėjo su Medoru¹, išprotėjo iš sielvarto: rovė medžius, drumstė vaiskiųjų šaltinių vandenį, žudė piemenaičius, naikino kaimenes, degino lūšneles, griovė trobas, grobė kumeles ir išdarinėjo šimtus tūkstančių baisių, vertų jamžinimo istorijos puslapiuose.

Savaime suprantama, aš neketinu ištiesai sekti Rolandu, arba Orlandu, arba Roldanu, arba Rotolandu – mat jis visaip vadinamas, – ir akylai mėgdžioti visas jo paikystes, kalbas ir mintis, aš stengsiuos tik bendrais bruožais kaip galima tiksliau atkurti tai, kas man atrodo esminga, ir, ko gero, apsiribosiu vienu Amadžiu, kuris, nedarydamas jokių beprotiškų eibių, vien ašaromis ir jausmais nusipelnė sau tokią šlovę, kokios dar niekas nebuvo užsitarnavęs.

– Mano galva, – tarė Sančas, – tuos niekus riteriai ne šiaip sau išdirbinėjo, o turėjo rimtą priežastį dėtis kvailiais ir atgailoti. O ko jūsų malonybei kraustyti iš proto? Ktra dama jus atstūmė? O gal užtikot kieno pėdas ir nustatėt, kad jūsų valdovė Dulsinėja Tobosietė valiūkavo su koku mairu ar krikščioniu?

– Pataikei kaip pirštu į akį, – tarė Don Kichotas, – niekam galvon neateis, kad čia taip gudriai sumanyta: jei kuris klajojantis riteris ne be reikalo išprotėja – jam dėl to nei ačiū nei išgrauš, o tu būk gudrus ir kuoktelėk nei iš šio, nei iš to, ir dar įpiršk savo damai mintį, kad jeigu tau protas pasimaišė dėl dyko galo, kas gi darysis tada, jeigu jinai iš tikrųjų duos dingstį galvos netekti... O juk aš turiu labai gerą dingstį: labai seniai nesimačiau su savąja valdove Dulsinėja Tobosietė, amžinai pavergusia manąją širdį, o tu girdėjai, ką andai sakė piemuo Ambrosijas: kai įsimylėjęs ilgai nemato savo damos, jį apninka ir bėdos, ir baimė.

Todėl, bičiuli Sančai, negaiški veltui laiko ir neįkalbinėki manęs mesti iš galvos tokią retą, tokią išganingą ir tokią negirdėtą mintį – sekti kieno nors pavyzdžiu. Aš išprotėjau ir būsiu toks, kol parveši atsakymą į mano laišką, kurį ketinu siųsti su tavimi savajai valdovei Dulsinėjai. Ir jeigu ji deramai atsilies į mano ištikimybę – galas ir mano paikiojimui, ir atgailai, o jeigu atsitiks kitaip, tikrai išprotėsiu ir išprotėjęs nieko nebesuvoksiu ir nebejausiu.

Žodžiu, nors ir kaip ji man atsakytų, vienaip ar kitaip pasibaigs mano kančios ir nerimas, kurio draskomą tu mane palieki: mat, jeigu parneši man gerą žinią, aš džiūgausiu, nes būsiu sveiko proto, bet jeigu parneši blogą, ji manęs neįskaudins, nes, beprotis būdamas, nieko nebejausiu.

Sakyki, Sančai, ar tu nepraradai Mambrino šalmo? Savo akimis mačiau, kaip pakėlei jį nuo žemės, kai anas nevidonas vos jo nesukulė į šipulius, o kadangi nesukulė, iš to gali spręsti, kokio kieto jis plieno.

Į tai Sančas jam atsakė:

¹ ...*Andželika Gražioji... nusidėjo su Medoru...* – L. Ariosto „Pašėlusio Rolando“ epizodas (XXIII–XXIV giesmės).

– Kaip Dievą myliu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, kartais man ir ištvermės, ir kantrybės pristinga klausytis jūsų malonybės kalbų, ir jau daros numanu, jog visos tos šnekos apie riterių žygius, apie karalysčių ir imperijų nukariavimą, apie salų dovanojimą ir apie tas malones ir gėrybes, kuriomis mane apipilsit, kaip klajojančių riterių kad įprasta, – tušti paistalai ir prasimanymai, stačiai *apsudras*, nežinau, kaip jūs ten sakot. O jei kas nors išgirstų, kad jūsų malonybė barzdaskučio dubenį vadinat Mambrino šalmu ir jau kelintą dieną¹ giedat tą pačią giesmę, ką gi galėtų apie jus pagalvoti? Aišku, pasakytų, jog tam žmogui, kuris tokius niekus šneka ir neatlyžta, tikriausiai ne vieno šulo trūksta.

Na, o dubenį turiu maiše, visą sulankstyta, bet namie jį ištiesinsiu ir naudosisi barzdai skustis, žinia, jeigu Dievas duos kada nors pasimatyti su pačia ir vaikučiais.

– Klausyki, Sančai, – tarė Don Kichotas, – prisiekiu tau tuo pačiu vardu, kuriuo tu ką tik tai prisiekei, jog nė vienas kadaise gyvenusių nei nūnai gyvuojančių ginklanešių nebuvo tokio trumpo proto kaip tu. Ką, bene, tiek klajojęs su manimi, vis dar nesugebėjai susivokti, jog visa, kas susiję su klajojančiais riteriais, atrodo tariama, kvaila, beprotiška ir sakytumei išvirkščia, kitoniška?

Iš tikrųjų tik tau šitaip atrodo, nes mudu siaučia tuntai burtininkų, ir jie viską verčia aukštyn kojomis, keičia ir daro taip, kaip jiems patinka, nelygu ar nori mus globoti, ar pražudyti. Šit kodėl tai, kas, tavo akimis žiūrint, yra barzdaskučio dubuo, man atrodo Mambrino šalmas, o kam kitam – kas nors kita...

Ir burtininko, manojų užtarytojo, buvo be galo įžvalgiai sumanyta padaryti taip, kad tikrų tikriausią Mambrino šalimą visi laikytų barzdaskučio dubeniu, o juk tai toks neįkainojamas daiktas, jog kiekvienas į jį kėsintųsi, bet dabar mato, kad tai paprasčiausias barzdaskučio dubuo, ir nesigviešia jo nugvelbti, kaip galėjai pats įsitikinti, kai anas žmogus iš pradžių bandė jį sudaužyti, o paskui nusviedė šalin ir paliko mėtytis žemėje. Duodu tau žodį, kad jeigu jis būtų žinojęs, ko tas šalmas vertas, dievaž, nebūtų jo palikęs.

Saugoki jį, bičiuli, tuo tarpu jis man nereikalingas, – priešingai, dabar man pridera visai nusišarvuoti ir būti tokiam, kokį motina mane pagimdė, jeigu tik ryšiuos atgailodamas sekti veikiau Rolandu negu Amadžiu.

Taip šnekučiuodami, juodu atkako prie aukšto kalno, nelyginant nutašyta uola stovinčio skyrium tarp daugybės kitų, kyšančių aplink. Atšlaitėje tyliai sroveno upelis, apriesdamas tokią mielą lanką, priaugusią žalios, sodrios žolės, jog akys slydo bežiūrint. Ypatingo žavesio teikė tam kampeliui išlankių medžių giraitės, vešlūs atžalynai ir begalė gėlių.

Šią vietelę Liūdnojo Vaizdo riteris ir pasirinko atgailai atlikti, ir, žvelgdamas į ją, Don Kichotas, lyg iš tiesų būtų išprotėjęs, prabilo didžiu balsu:

– Šią vietą, o dangau, aš pasirenku ir pasiskiriu apraudoti tavo siųstąją negandą; čia, šioje vietoje, nuo manųjų ašarų patvins upelio vandenai, o nuo gilių ir nepaliaujamų atodūsių siaus kalnų girios lapija, liudydama ir skelbdama sudužusios mano širdies gėlą.

Nors ir kas jūs būtute, o laukų dievai, šioje nykioje dykynėje suradę sau buveinę, paklauskite, kaip rauda nedalingasai įsimylėjęs, kurį ilgas išsiskyrimas ir vaizduotės sukurtasai pavydulys atginė šiuosna tarpekliuosna rypauti ir guostis žiaurumu tosios nedėkingos puikuolės, žemiškojo grožio viršūnės ir įsikūnijimo.

O jūs, napėjos ir driadės, kalnų ir girių nimfos, nuo seno pamėgusios ūksmingąją tankmę, lai nedrumsčia saldaus jūsų atilsio eiklieji gašlūnai satyrai, jus, beje, beviltiškai mylintieji, – meldžiu jus sykiu su manimi apraudoti manąją negandą ar bent jau teiktis nepasibodėti manosios raudos.

¹...*jau kelinta diena*... – neprašė dar nė dviejų dienų.

O vienišieji medžiai, nuo šiolei vieninteliai mano bičiuliai, lengvučiu šakų šnaresiu duokite man ženklą, jog neįkyri jums manoji draugija.

O Dulsinėja Tobosiete, manosios nakties diena, manojo sielvarto palaima, manųjų kelių gaire, manosios laimės žvaigžde, lai dangus duoda tau laimės ir visa tai, ko tik prašysi, bet meldžiu prisiminti, kokioje vietoje ir kokioje būklėje esu ašai, su tavimi atsiskyręs, ir deramai atpelnyti man už atsidavimą ir ištikimybę.

O tu, manasai ginklanešy, mielasai manųjų sėkmių ir nesėkmių bendre, gerai įsidėmėki tai, ką dabar ašai atliksiu, idant apsakytumei ir praneštumei vienintelei visa ko kaltininkei.

Sulig tais žodžiais jis nusėdo nuo Rosinanto, numovė kamanas, nuėmė balną ir, plekštelėjęs jam per sturplį, tarė:

– Laisvės netekusysis tau ją dovanoja, o žirge, žygiais niekieno nepralenktasai, bet aplenktasai likimo, keliauki kur širdis geidžia, nes kaktoje tau parašyta, jog eiklumu tavęs neprilygtų nei Astolfo Hipogrifas, nei garsusis Frontinas, taip brangiai atsiėjęs Bradamantei.¹

Tai išvydęs, Sančas tarė:

– Dieve duok sveikatos tam, kuris pasirūpino mumis, idant dabartės nepersitemptomėme nubalnodami paišelį, nes, dievaž, ir aš mielai paplekšnočiau jam per sturplį ir nepašykštėčiau visokiausių pagyrimų, bet jeigu jis būtų šičia buvęs, niekam neleisčiau jo nubalnoti. O ir kuriems galams? Jam nė motais įsimylėjėlių ir neviltin puolusiųjų paikystės, nes jo šeimininkas kaip gyvas tokių minčių galvoj neturėjo, o jo šeimininku Dievas mane buvo paskyręs...

Atvirai jums pasakysiu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, jeigu išties man reikia leistis kelionėn, o jūsų malonybei išprotėti, būtų ne pro šalį iš naujo pabalnoti Rosinantą: jis man paišelį pavaduos, ir kelią greičiau sukarsiu, o jeigu pėsčias pėdinsiu, nežinia nei kada ten nueisiu, nei kada atgalios pareisiu, nes apskritai ėjikas iš manęs labai prastas.

– Šit ką tau pasakysiu, – tarė Don Kichotas, – daryki kaip išmanai, tavo mintis man atrodo visai nebloga. Ir dar tau pasakysiu, kad išvyksi tu po trijų dienų, nes aš noriu, idant per tą laiką pamatytumei ir išgirstumei, ką dėl josios aš darau ir kalbu, o paskui jajai viską persakytumei.

– O ko gi man dar žiūrėti, kai šitiek visko esu prisižiūrėjęs? – atsakė Sančas.

– Tik pamanykite, koks išmanus! – atsiliepė Don Kichotas. – Štai tuojau nusiplėšiu drabužius, išmėtysiu šarvus, pulsiau daužytis galvą į uolas ir tokių dalykų pridarysiu, jog atsistebėti negalėsi.

– Dėl Dievo meilės, – tarė Sančas, – tik žiūrėkit, jūsų malonybe, kai pulsit galvos daužyti, kad nepasitaikytų tokia uola ir tokia briauna, jog iš pirmo sykio nepasibaigtų tasai jūsų atgailos šišas. Ir man atrodo, kad jeigu jūsų malonybei atrodo taip jau būtina daužytis galvą ir jeigu be to neįmanoma apsieiti, daužykite ją – juoba kad visa tai tik pokštas, akidūmis, apsimetimas, – taigi sakau, daužykite ją į vandenį ar į šiaip kokį minkštą daiktą, tarkim, į vatos gniuzulą, o visa kita sutvarkysiu aš: pasakysiu savajai valdovei, jog jūsų malonybė daužėt galvą į uolą, už deimantą kietesnę.

– Ačiū tau už gerą žodį, bičiuli Sančai, – tarė Don Kichotas, – bet tau derėtų žinoti, jog visa tai darau ne juoko dėlei, o rimtai, nes kitaip nusižengčiau riterių nuostatams, kurie draudžia mums meluoti, idant nenukryptumėme į atskalūnybę, o juk, užuot darius viena, daryti kita – tai kaip ir meluoti...

Vadinasi, galvos daužymas turi būti tikras, veiksmingas ir visavertis, atliekamas be jokių suktybių ir prasimanymų. Todėl paliki man truputį pašenų galvai apsitverti, jeigu tokia buvo likimo valia, kad netektumėme balzamo.

¹ ...Astolfo Hipogrifas... nei Frontinas... brangiai atsiėjęs Bradamantei.– Hipogrifas – sparnuotas mitologinis žirgas, pusiau erelis, pusiau liūtas, kuriuo L. Ariosto „Pašėlusio Rolando“ personažas Astolfas skriejo į Mėnulį. Bradamantė – L. Ariosto „Pašėlusio Rolando“ veikėja, Rinaldo sesuo ir riterio Rudžero mylimoji.

– Visa bėda, kad netekome asilo, – atsakė Sančas, – o drauge su juo netekome pašenų ir viso kito. Ir meldžiu jūsų malonybę nebepriminti man to prakeikto gėralo: tik išgirdus, širdis pyksta ir skilvys pro gerklę lipa. Ir dar meldžiu jūsų malonybę: tarkit sau, kad tos trys dienos, kurias paskyrėt man žiūrėti į jūsų paikystes, jau praėjo, kad sočiai jų prisižiūrėjau, kad viskas, kaip sakoma, būta ir nubūta, o aš mokėsiu pasakų pasekti savajai valdovei. Taigi rašykit laišką ir greičiau siųskit mane kelionėn, o pasiutiškai norisi kuo skubiau pargrįžti ir išvaduot jus iš tos skaistyklos.

– Tu vadini tai skaistykla, Sančai? – paklausė Don Kichotas. – Teisingiau būtų palyginti tatai su pragaru ar dar kuo nors baisesniu, jeigu, aišku, esama ko nors baisesnio už pragarą.

– Kas pakliūva pragaran, – atsakė Sančas, – kaip girdėjau, *nulla es retencio*¹.

– Nesuprantu, ką reiškia *retencio*, – tarė Don Kichotas.

– *Retencio*, – atsakė Sančas, – tai toks daiktas, kada žmogus, pragaran patekęs, niekaip negali iš ten ištrūkti. O jūsų malonybei nutiks priešingai, jeigu tik man neatsakys kojos, pentiniais beraginant Rosinantą...

Tai va, nulekiu aš Tobosan, stačiai pas savąją valdovę Dulsinėją ir tiek priešneku jai, kokių kvailysčių ir beprotysčių (o tai juk tas pat) jūsų malonybė pridarėt ir ketinat pridaryti, kad josios širdis ištirpsta kaip vaškas, nors prieš tai bus už ažuolą kietesnė, ir, nešinas saldžiu it medus josios atsaku, nelyginant burtininkas vėjais paskrieju čionai ir išvaduoju jūsų malonybę iš tos skaistyklos, panašios į pragarą, nors tai ir ne pragaras, nes dar turit viltį iš čia išsigauti, o jokios vilties, kaip sakiau, nebeturi tie, kurie lindi pragare, ir manding jūsų malonybė to neims ginčyti.

– Tavo teisybė, – pritarė Liūdnojo Vaizdo riteris. – O kaipgi mudviem laišką parašius?

– Ir asilinį raštelį, – priminė Sančas.

– Viskas bus padaryta, – tarė Don Kichotas, – bet kadangi neturime popieriaus, būtų nebloga senovės žmonių pavyzdžiu surašyti laišką medžių lapuose arba vaškinėse lentelėse, nors vaškinių lentelių gauti čia ne ką lengviau negu popieriaus.

Jau sugalvojau, kur būtų galima gražiai ir padoriai rašyti: juk turime Kardenijo užrašų knygelę, – tik tau reikės pasirūpinti, kad pirmame sodžiuje, kuris pasitaikys kelyje, laišką dailiu braižu perrašytų gero popieriaus lakšte koks mokytojas, jeigu tokį užtiksi, arba zakristijonas, bet joku būdu ne raštininkas, nes tie pakraigloja tokį marginį, jog paskui nė pats kipšas jo nekerta².

– O kaipgi bus su parašu? – paklausė Sančas.

– Amadis niekad nepasirašinėjo savo laiškų, – atsakė Don Kichotas.

– Puiku, – tarė Sančas, – tačiau raštelį tikrai būtina pasirašyti, o jeigu duosiu jį perrašyt, man sakys, jog parašas netikras, ir aš liksiu be asiliukų.

– Raštelis bus toje pat knygelėje ir mano pasirašytas, ir kai pateiksi jį mano dukterėčiai, ji kaip niekur nieko įvykdys mano nurodymą, o meilės laišką liepk pasirašyti šitaip: *Ligi grabo lentos jūsų Liūdnojo Vaizdo riteris...*

Ir ne taip jau svarbu, kad jis bus pasirašytas svetima ranka: kiek prisimenu, Dulsinėja nemoka nei skaityti, nei rašyti ir kaip gyva nėra mačiusi nei mano rašto, nei laiškų, nes mudviejų meilė visada buvo platoniška ir tenkinosi vien pagarbiais žvilgsniais. Be to, ir susižvelgdavova mudu tik retkarčiais, ir galiu drąsiai prisiekti nenusižengdamas sąžinei, jog štai jau dvylika metų, kai myliu ją kaip savo akį, kurią anksčiau ar vėliau vis viena užbers žemės, ir per tą laiką esu matęs gal kokius keturis kartus, o ji, galimas daiktas, nė sykio nepastebėjo, kad aš žvilgčioju į ją: tokią dorybingą ir kuklią išaugino ją

¹ „Nulla es retencio“ – taisykl. „nulla est retentio“ – niekaip neišsilaikysi (lot.). Šį posakį Sančas vartoja vietoj „in inferno nulla est redemptio“ – pragare nėra išganymo.

² ...marginį... nė pats kipšas jo nekerta. – M. de Servantesas turi galvoje to meto raštininkų manierą rašyti neatitraukiant plunksnos nuo popieriaus: taip rašant, nebelikdavo tarpų nei tarp žodžių, nei tarp sakinių.

tėvas Lorensas Korčuelas ir motina Aldonsa Nogales.

– Va, dailiausia! – sušuko Sančas. – Vadinas, manoji valdovė Dulsinėja Tobosietė – tai toji pati Aldonsa Lorenzo, Lorenzo Korčuelo dukra?

– Žinoma, – atsakė Don Kichotas, – ir ji verta viso pasaulio valdovės vainiko.

– Puikiai ją pažįstu, – tarė Sančas, – ir pasakysiu jums, kad rytinį ji muša ne prasčiau už stipriausią mūsų sodžiaus berną. Lemta merga, kaip Dievą myliu, iš stuomens ir iš liemens, valgo kaip trys, dirba kaip arklys, su tokia dama kiekvienas riteris – ir klajojantis, ir kvailiojantis – lygu už mūro.

Ko jau ko, o jėgos Dievulis jai nepašykštėjo ir gerklę davė kaip reikiant! Tik paklauskite, kartą įsikore jina į mūsų bažnytkaimio varpinę ir kad ims šaukti tėvo bernus, ir tie, nors ir dirbo lauke už gero pusmylio, girdėjo ją taip, lyg būtų stovėję čia pat, prie varpinės. O svarbiausia, ji ne pamaiva, nė trupučio, ir tokia prieinama, jauki, su kiekvienu paišdykaus, pajuokaus, tik noro turėk, viskas jai smagu ir įmiela.

Tiesiai jums pasakysiu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, jūsų malonybei ne tik verta ir pridera dėl josios kraustytis iš proto, bet ir priklauso pulti į neveltį ir pasikarti, ir kiekvienas, tatai sužinojęs, pasakys, jog gerai ir padarėt, nors paskum jus velnias nudangintų į pragarą.

Stačiai jau nestygtu vietoje, kaip noriu leisti kelionėn, kad tik greičiau ją pamatyčiau, o senokai jos nemačiau: ko gero, bus labai pasikeitusi, juk moters veidui neprideda grožio nei saulė, nei vėjas, kai ji kiauras dienas triūsia laukuose...

Nuoširdžiai prisipažinsiu jūsų malonybei, pone Don Kichote: ligi šiol ničnieko nenuvokiau, tvirtai ir sąžiningai tikėjau, jog toji dama Dulsinėja, kurią jūsų malonybė mylit, – tikriausiai kokia princesė ar šiaip jau didelė ponija, verta tų dosnių dovanų, jūsų malonybės tolydžio siuntinėjamų, nes čia nusiunčiat biskajietį, čia tuntą katorgininkų, čia dar ką nors, o viso labo turbūt nemažai išėjo, sprendžiant iš to, kiek daug pergalių jūsų malonybė būsit laimėjęs ir laimėjęs tuo metu, kai aš dar nebuvau jūsų ginklanešys...

Bet, gerai pagalvojus, kokia nauda poniai Aldonsai Lorenzo, atseit Dulsinėjai Tobosietei, iš to, kad tie nugalėtieji, kuriuos jūsų malonybė siunčiat ir ketinat toliau siųsti, puls prieš ją ant kelių?.. O gal tuo metu, kai jie ateis, jina karš linus arba kuls javus ant grendymo? Ko gero, jie suglums, ją pamatę, o jina išsityčios iš tokios dovanos ir net užpyks. – Jau ne sykį esu tau sakęs, Sančai, – tarė Don Kichotas, – kad esi baisus plepys ir, nors turi lašą proto, amžinai mėgini rodyti sąmojų, o idant suvoktumei, koks tu paikas ir koks aš protingas, aš paseksiu tau trumputę pasaką.

Gyveno kartą graži, jauna, laisva, turtinga ir, svarbiausia, smagaus būdo našlė ir įsimylėjo ji vienuoliuką, stuomeningą ir tvirtai suręstą, bet visišką nemokšą. Sužinojo tai jo vyresnysis ir vieną gražią dieną, tėviškai graudendamas gerąją našlę, šitaip jai tarė: „Stebiuosi, ponija, kad jūsų malonybė, tokia prakilni, tokia žavi ir turtinga dama, įsimylėjote prasčioką, ir dar tokį netašytą ir besmegenį, nors mūsų buveinėje šitiek magistrų, šitiek mokslo vyrų, šitiek teologų, jog jūsų malonybė galėtute išsirinkti kurį nelyginant kriaušę pagal savo skonį, sakydama: „To noriu, o šito nenoriu“. Bet ji labai linksmai ir nėmaž nesivaržydama atsakė: „Jūsų malonybė, dvasiškasis tėve, labai klystate ir pernelyg senoviškai mąstote, jei manote, jog mano pasirinkimas gana prastas, – nors tasai žaliukas, jūsų galva, ir besmegenis, bet užtat jis taip puikiai nutuokia tą dalyką, kuris man rūpi, kad ir Aristotelį įmąnytų ragan suriesti“...

Taigi, Sančai, tuo man rūpimu dalyku Dulsinėjai Tobosietei neprilygsta nė pati prakilniausia šios žemės princesė. Be kita ko, tiesą pasakius, ne visi poetai turėjo tas damas, kurioms giedojo liaupses, vadindami jas pramanytais vardais.

Tu manai, iš tikrųjų būta visų tų Amarilių, Filių, Silvijų, Dianų, Galatėjų, Filidžių¹ ir kitų damų, kurių knibždėte knibžda romanuose, romansuose, kirpyklose, teatruose, tu manai, jos iš tikrųjų buvo mylimosios tų poetų, kurie jas šlovino ir nūnai tebešlovina?

Aišku, kad ne, didumą jų poetai prasimanė, idant turėtų apie ką rašyti eiles, idant jie patys būtų laikomi įsimylėjėliais ir žmonėmis, vertais meilės...

Šit kodėl man pakanka tik galvoti ir tikėti, jog geroji Aldonsa Lorenzo graži ir dora, – juk niekas nesirengia įšventinti josios į kokį ordiną, tad ir nesidomės jos genealogija, – žodžiu, mano akimis žiūrint, ji prakilniausia pasaulio princesė. Mat, Sančai, jeigu tu nežinai, tau pravartu būtų žinoti, jog meilei sužadinti gana dviejų dorybių: didžio grožio ir gero vardo, ir tos dvi dorybės įgimtos Dulsinėjai, nes grožiu nė viena moteris jai neprilygsta, o tokiu geru vardu kaip josios ne dažna gali didžiuotis...

Trumpai kalbant, man rodos, visa tai, ką dabar pasakiau, – gryna teisybė, nė žodžio nereikia nei pridėti, nei atimti, ir vaizduotėje piešiu Dulsinėją tokią, kokios noriu: tiek grožiu, tiek kilme jos nepriešiks Helena ir nepranoks Lukrecija² ir nė viena kita garsingųjų praeities damų, – lygios jai nerasi nei tarp graikių, nei tarp barbarių, nei tarp romėnių. O žmonės tegu sau kalba kas tik užaina ant seilės, nes jeigu mane ims smerkti neišmanėliai, griežti teisėjai bus man prielankūs.

– Dievaž, gryną teisybę sakot jūsų malonybė, o aš – tikras asilas, – tarė Sančas. – Tik neišmanau, kaip čia dabar man tas „asilas“ nuo liežuvio nuslydo: juk nevalia bėdos minėt, jei bėdos esi tektas. Na, rašykit laišką ir likit sveikas, o aš keliu sparnus.

Don Kichotas išsitraukė užrašų knygelę ir, paėjęs į šalį, įniko be galo susikaupęs rašyti laišką, paskui, baigęs savo triūsą, pasišaukė Sančą ir pareiškė ketinąs balsu jį perskaityti, idant tasai įsidėtų galvon kiekvieną žodį tam atvejui, jeigu pamestų kelionėje, nes iš tokio bėdų maišo tiktai to ir reikią tikėtis.

Į tai Sančas atsakė:

– O jūs perrašykit jį kelis kartus šioje knygelėje, jūsų malonybe, ir duokit man, ir aš kuo gražiausiai jį nugabensiu, nes būtų kvaila galvoti, kad galėsiu žodis žodin įsiminti, kas ten išdėstyta: mano tokia trumpa atmintis, jog, kur buvęs nebuvęs, pamirštu savo vardą. Šiaip ar taip, paskaitykit, man bus labai smagu pasiklausyti: tikriausiai jūsų malonybė taip supynėt, jog už paširdžių tveria.

– Tai paklausyki, kaip skamba, – tarė Don Kichotas.

DON KICHOTO LAIŠKAS DULSINĖJAI TOBOSIETEI

„Prakilnioji visavalde siuzerene!

Tasai, kurio širdis plūsta kraujais, skudriųjų vienatvės ašmenų varstoma, sveikatos linki tau, saldžiausioji Dulsinėja Tobosiete, nors patsai josios seniai nebeteko. Jeigu tavasai grožis mina mane po kojų, jei tavoji dorybė su manimi neteikia, jei tavoji panieka geidžia mano pragaištis, norint nemaža kėsmų esu ragavęs, vis dėlto neišgalėsiu tverti šiosios kankynės, tokios pat žiaurios kaip ir begalinės. Gerasai mano ginklanešys Sančas nuodugnai apsakys tau, nedėkingoji gražuole, mylimoji priešė mana, kokios nedalios tapai kaltininkė. Jei malonėsi atskubėti man pagalbon – ašai tavas, o jeigu ne – žinokis: gyvasties kaina, tikiuosi, būsiu patenkinęs tavą žiaurumą ir savąją aistrą.³

Ligi paskutinio atodūsio tavas

Liūdnojo Vaizdo riteris“

– Tegū mane skradžiai! – sušuko Sančas, išklausęs laišką. – Kaip gyvas nesu girdėjęs tokių iškilnių žodžių. Trauk mane devynios, ir kaipgi jūsų malonybė gebat laiške išsakyti, kas galvoj tupi, o ir

¹ *Amarilė, Filė, Silvija, Diana, Galatėja, Filidė* – populiarių to meto pastoralinių romanų veikėjos.

² *Lukrecija* – kilminga romėnė, garsi savo doringumu: nusižudė Seksto Tarkvinijaus išprievartauta.

³ ...būsiu patenkinęs tavą žiaurumą ir savąją aistrą – čia žodis žodin pateikiamas Orianos laiškas Galijos Amadžiui.

parašas *Liūdnojo Vaizdo riteris* atrodo kaip čia buvęs! Kaip kažin ką, jūsų malonybė velnias esat, o ne žmogus, turbūt nėr tokio dalyko, kurio jūs neišmanytumėt.

– Viską privalu mokėti, kai esi pašauktas tokiam gyvenimui, – atsakė Don Kichotas.

– O dabartės, – tarė Sančas, – brūkštelkit kitoj pusėj raštelj, kad man išduotų tris asiliukus, ir kaip galima gražiau pasirašykit, kad kiekvienas, tik akį užmetęs, iškart pažintų jūsų malonybės ranką.

– Mielai, – atsakė Don Kichotas.

Ir parašęs perskaitė nuo pradžios ligi galo:

„Paliepkite, jūsų malonybe ponia dukterėčia, šio asilinio raštelio numeris pirmas pateikėjui Sančui Pansai, mano ginklanešiui, išduoti tris asiliukus iš penkių, paliktų mano dvare jūsų malonybės priežiūrai. Minėtus tris asiliukus įsakau išduoti atlyginant už tokį pat skaičių kity, šičia mano gautų grynaisiais, o šis raštelis, taipgi jo pakvitavimas patvirtins, kad mudviejų sąskaitos suvestos. Rašyta Sjera Morenos glūdumoje šių einamųjų metų rugpjūčio mėnesio dvidešimt septintąją dieną“.

– Puiku, – tarė Sančas. – Pasirašykit, jūsų malonybe.

– Pasirašyti nebūtina, – atsakė Don Kichotas, – reikia tik brūkštelėjimo, kuris atstoja parašą, ir to pakaks ne vien trims, bet trims šimtams asilų gauti.

– Aš pasikliauju jūsų malonybe, – tarė Sančas. – Dabartės leiskit man pasibalnoti Rosinantą ir pasiruoškite, jūsų malonybe, mane palaiminti, nes tuoj ir išjoju, o jūsų kvailiojimų nė matyti nenoriu: tiek jų, pasakysiu, prisižiūrėjau, kad jie man per pakaušį jau lenda.

– Šiaip ar taip, Sančai, pageidaučiau, – nes taip reikia, – taigi, sakau, pageidaučiau, kad pažiūrėtumei, kaip aš nuogas plikas kraustausi iš proto, o per pusvalandį iškrėsiu mažų mažiausiai dvi dešimtis beprotysčių, todėl tu, šį tą matęs savo akimis, galėsi ranką prie širdies pridėjęs prisiekti, jog matei ir kitokių, kokių tik panorėsi prikurti. Tačiau būki tikras: nors ir kiek jų prisigalvotumei, vis viena daugiau jų pridarysiu.

– Dėl Dievo meilės, viešpatie mano, nesirodykit nuogas, o man pagails jūsų malonybės, ir aš nesusitvardęs pravirksiu. Ir šiaip jau vakar taip prisiverkiau dėl savojo paišelio, jog ir dabar galva ištinus, todėl nesu nusiteikęs iš naujo pulti į ašaras. Ir jeigu jūsų malonybei knieti parodyti man kurias ne kurias beprotybes, kvailiokit apsirengęs, ir kaip galima greičiau, per daug negudraudamas, nes man nėra ko žiūrėti, juo labiau kad, kaip sakiau, turiu pasiskubinti, idant kuo veikiau pargrįžčiau, nešinas naujienomis, kurių jūsų malonybė geidžiat ir esat nusipelnęs...

Ir žiūrėk tu man, valdove Dulsinėja, jeigu neatsakysi kaip pridera, iškilmingai prisiekiu, taip apskaldysiu tau žandus ir šonus aplamdysiu, jog daužte išdaušiu iš tavęs tinkamą atsaką! Nes kurgi tai matyta, kad toksai garsingas klajojantis riteris kaip jūsų malonybė kraustyti iš proto nežinia dėl ko, dėl tokios?..

Ne jau, geriau nenorėk, kad sakyčiau ligi galo, nes, kaip Dievą myliu, godingoji ponia, kai duosiu liežuviui valią, tokių dalykų prišnekėsiu, kad čiaudėsi, ir tada jau nieko nebepataisysi. Kam jau kam, o man burnos neužkimši! Pažinsi, šikšna, degutą! Jei žinotum, kas aš per vienas, keliuosna man pultum, kaip kažin ką.

– Dievaži, Sančai, – tarė Don Kichotas, – regis, ir tau protas pasimaišė ne ką mažiau negu man.

– Ne toks aš jau beprotis, – atsakė Sančas, – tik greičiau užsiplieskiu. Bet tiek to, verčiau pasakykit, kuo jūsų malonybė ketinat maitintis, ligi aš pargrįšiu? O gal, sekdamas Kardeniju, galvojat prireikus išpulti į kelią ir apiplėšti piemenis?

– Gali tuo nesirūpinti, – tarė Don Kichotas, – jeigu ir turėčiau maisto, vis tiek maitinčiausi vien žolelėmis ir vaisiais, kurių man patieks šioji lanka ir medžiai, – juk manojo sumanymo esmė tai ir sudaro, jog nieko kito nevalgysiu ir visokeriopai marinsiuos kūną. Tad keliauki su Dievo padėjimu!

Į tai Sančas atsakė:

– O žinot, jūsų malonybe, ko aš labiausiai bijau? Kad, grįždamas pas jus, neberasiu kelio atgal, – baisiai nuošalus šis užkampis.

– Gerai įsiminki vietas, pro kurias josi, – tarė Don Kichotas, – o aš stengsiuos laikytis šiose apylinkėse ir netgi prisiversiu kartais įkopti į pačias aukščiausias uolas ir pasidairyti, ar negrįžti atgalios. Be to, idant nepasiklystumei ir manęs nepažiopsotumei, būtų labai pravartu prišliaužyti prožirnių – jų čia devynios galybės – ir šen bei ten mėtyti kelyje, iki išsigausi į lygumą, o paskui grįždamas lengvai mane surasi pagal tas gaires ir ženklus, kaip Persėjas¹ kad rado kelią labirinte pagal giją.

– Taip ir darysiu, – tarė Sančas Pansa.

Jis prisipjovė prožirnių, paprašė savo poną palaiminimo, ir juodu atsisveikino liedami graudžias ašaras. Paskui Sančas užsėdo ant Rosinanto, kuriuo Don Kichotas įsakė rūpintis kaip pačiu savimi, ir nujojo lygumos link šen bei ten mėtydamas prožirnių šakeles, kaip ponas kad buvo pataręs.

Taip jis ir išvyko, nors ir kaip Don Kichotas siūlėsi parodyti jam keletą beprotysčių. Ir vis dėlto, nujojęs kokia šimtą žingsnių, sugrįžo atgal ir tarė:

– Žinot, pone, jūsų malonybė teisybę sakėt: kad galėčiau ramia sąžine prisiekti matęs jūsų beprotystes, būtų ne pro šalį bent vieną pamatyti savo akimis, nors pati didžiausia jūsų beprotystė – likti šičia.

– O ką aš tau sakiau? – tarė Don Kichotas. – Luktelėki, Sančai, nespėsi nė mirkstelėti, kai aš tau ką nors iškrėsiu.

Ir, be galo mikliai nusimovęs kelnes, jis liko vienas marškiniais, paskui beregint dusyk persivertė kūliais – žemyn galva ir pėdomis aukštyn, parodydamas tokius įnagius, jog Sančas, nenorėdamas antrąkart jų matyti, timpltelėjo pavadį ir nujojo ramus ir patenkintas, kad dabar jau galės prisiekti poną esant išprotėjusį.

Ir čia mes atsisveikiname su Sanču ir palauksime, iki jis pargrįš, o tai įvyks labai greitai.

XXVI PERSKYRIMAS

KURIAME TOLIAU PASAKOJAMA, KOKIAS KEISTYBES, DĖDAMASIS ĮSIMYLĖJĖLIU, KRĖTĖ DON KICHOTAS SJERA MORENOJE

Grįždama prie pasakojimo, ką darė Liūdnojo Vaizdo riteris, vienas likęs, istorija skelbia, jog kai tik Don Kichotas, nuogas nuo juosmens ir ligi juosmens apsidaręs, baigė verstis kūliais per galvą ir pamatė, kad Sančas nujojo tolyn, nebegeidaudamas stebėti jo beprotysčių, jis įlipo į aukštą uolą ir ten vėl įsigilino į savo mintis, į kurias gilinosi jau ne kartą vis neprieidamas išvados, ką daryti būtų geriau ir pravarčiau: ar sekti Rolandu ir beprotiškai šėlti, ar mėgdžioti Amadį ir beprotiškai kamuotis ilgesy. Ir taip besvarstydamas sau vienas kalbėjo:

– Kas čia nuostabaus, kad Rolandas, kaip visi tvirtina, buvo šaunus ir narsingas riteris? Šiaip ar taip, jis buvo užkerėtas, ir nužudyti jį galėjai tik įsmeigęs kulnan skatikinį smeigtuką, betgi jisai visad avėjo batus, septyniais geležiniais puspadžiais pakaltus². Ir vis dėlto nepadėjo jam tos gudrybės, permanė jas Bernardas del Karpijas ir pasmaugė jį Ronsevaly³, nuo žemės atplėšęs...

Tačiau palikime nuošaly jo narsą ir pereikime prie išprotėjimo, o jis tikrai išprotėjo, kai aptiko pėdsakus prie šaltinio ir sužinojo iš piemens, jog Andželika ne vieną popietę miegojo drauge su jaunučiu garbanotu mauru Medoru, Agramanto pažu⁴. Ir jeigu jisai patikėjo, kad piemuo sako teisybę

¹ *Persėjas* – iš tikrųjų Tesėjas, laikydamasis Ariadnės gijos, išėjo iš labirinto, kuriame nukovė Minotaurą.

² *...septyniais geležiniais puspadžiais pakaltus*. – Septyniomis geležinėmis plokštėmis dangstėsi pilvą Faragusas. Rolando batai geležiniais puspadžiais – M. de Servanteso prasimanymas.

³ *...pasmaugė jį Ronsevaly*... – istorikų tvirtinimu, tuo metu, kai Rolandas žuvo Ronsevalyje, Bernardo del Karpijo ten nebuvo.

⁴ *...Agramanto pažu*... – Medoras buvo ne Agramanto, bet Darinelio pažas.

ir kad mylimoji sulaužė ištikimybę, išprotėti buvo labai paprasta...

Na, o kaip man mėgdžioti jo beprotystes, jeigu tam neturiu jokio pagrindo? Juk galiu prisiekti, jog manoji Dulsinėja Tobosietė kaip gyva nėra mačiusi nė vieno mauro tikroju pavidalu ir ligi šiolei tebėra tokia pat tyra kaip josios motina. Ir aš skaudžiai užgaučiau josios garbę, jeigu, tuo suabejojęs, pasiversčiau tokiu bepročiu, koku buvo pašėlęs Rolandas.

Antra vertus, juk aš žinau, kad Galijos Atnadis, nesikraustydamas iš galvos ir nedarydamas jokių beprotysčių, pelnė nevystančią įsimylėjęlio šlove, o jis nieko ypatinga nenuveikė, tik, kaip skelbia istorija, savosios damos Orianos atstumtas ir palieptas nesirodyti į akis, kol jinai nepareikšianti noro jį matyti, drauge su vienu atsiskyrėliu apsigyveno ant Plikosios Uolos ir ten skendo ašarose, iki dangus išklausė jo maldas ir atėjo pagalbon rūščiausią sielvarto ir nevilties valandą...

Ir jeigu tai tiesa (o tai neabejotina), kuriems galams turiu užsikrauti tokį vargą: vaikščioti nuogas ir engti medžius, nieko bloga man nepadariusius, ir drumsti vaiskųj upelių vandenį, kuriuo, bėdos tektas, galėsiu numalšinti troškulį?

Šlovė šviesaus atminimo Amadžiui, ir teseka jo pavyzdžiu kuo tik įmanydamas Don Kichotas Lamančietis: apie jį bus kalbama lygiai taip, kaip sakoma apie kitą didžiavyrį: nors žygdarbių jis neatliko, bet žuvo eidamas į žygį¹. Tiesa, manoji Dulsinėja nei atstūmė mane, nei paniekino, bet, kaip sakiau, gana ir to, kad esu nuo jos atskirtas.

Tad imkimės darbo! Ateikite atmintin, Amadžio žygiai, idant suvokčiau, kuo dera man pradėti jus mėgdžioti. Beje, prisiminiau: dažniausiai jis karštai meldavosi, pasikliaudamas Dievo malone. Bet ką gi aš darysiu be rožančiaus?

Ir tuo metu jam dingtelėjo išganinga mintis: nuo kadamuojančių marškinių krašto jis nusiplėšė ilgą juostą, surišo vienuolika mazgų, vieną didesnį už kitus, ir toji juosta atstojo jam rožančių visą tą laiką, kurį jis ten praleido ir kurio užteko milijonui „sveikamarijų“ sukalbėti². Skaudžiausia, jog drauge nebuvo atsiskyrėlio, kuris būtų klausęs išpažinties ir guodes, todėl laiką jisai stūmė šitaip: vaikštinėjo po lanką ir raižė medžių žievėje arba rašė puriame smėlyje eiles, dažniausiai liedamas ilgesį, o kartais liaupsindamas Dulsinėja...

Deja, galų gale aptikus Don Kichotą, iš visų eilių, užtiktų po ilgų ieškojimų, daugiau ar mažiau sveiki ir išskaitomi liko tik šie posmai:

Medžiai, krūmai, žalumynai,

Kalną šį apgulę glaudžiai,

Iškeroję, susipybę,

Paklausykit, jei atjaučiat,

Kaip širdis mana graudinas.

Ašarom bus atiduota

Duoklė jums tylos drumstėjo:

Didžio skausmo nugaluotas,

Rauda šičia Don Kichotas,

Išsilgęs Dulsinėjos

Tobosietės.

Čia, kalnuos, miškuos žaliuosiuos,

¹ ...eidamas į žygį... – Čia parafrazuojamas vienas Ovidijaus „Metamorfozių“ (II, 328) hegzametras, kur minimas žuvęs Fajetonas: „Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis“.

² ... „sveikamarijų“ sukalbėti. – Leidžiant antrąjį, Kuestos, leidimą, šis epizodas pasirodė pernelyg eretiškas ir rožančius iš marškinių juostos buvo pakeistas gilių rožančių.

*Damos riteris bebaimis
Slapstosi nuo mylimosios,
Ištiktas baisios nelaimės:
Kaip, kodėl – nesužinosi.
Meilės dievas jį Erotas
Niekšišškai apgaudinėja,
Ir lyg tas suskilęs puodas
Rauda šičia Don Kichotas,
Išsiilgęs Dulsinėjos
Tobosietės.*

*Jojo tyrlaukiais iš lėto,
Nuotykių didžių ieškojo,
Keikė damos širdį kietą, –
Mat užklupo negeroji
Gūdumoj kalnų uolėtų:
Ne, ne rankele Erotas –
Bizūnu per kuprą liejo.
Bet įskaudintas, pritvotas
Rauda šičia Don Kichotas,
Išsiilgęs Dulsinėjos
Tobosietės.*

Iš to priedėlio „Tobosietės“, prisegto prie Dulsinėjos vardo, turėjo skanaus juoko minėtas eiles radusieji: jų manymu, Don Kichotas tikriausiai nusprendęs, jog, prie Dulsinėjos vardo nepridūrus „Tobosietės“, būsianti neaiški posmo prasmė; ir jie neapsiriko, nes vėliau jis pats prisipažino turėjęs tokią mintį.

Don Kichotas prirašė ir daugiau eilių, bet, kaip jau sakytą, išliko sveiki ir daugiau ar mažiau išskaitomi tik tie trys posmai.

Taip jis ir leido laiką: dėjo eiles, dūsavo, šaukėsi to miško faunų ir girinių, upių nimfų, sopulingosios ir ašaromis plūstančios nimfos Echonės, idant jie atsilieptą, išklaustytą jo skundų ir paguostų, taipgi ieškojo visokiausių žolių, kuriomis ketino misti, iki pargrįš Sančas, ir jeigu šis būtų užtrukęs kelionėje ne tris dienas, o tris savaites, Liūdnojo Vaizdo riterio būtų taip pasikeitusi išvaizda, kad vargu ar tikroji motina būtų jį pažinusi...

Bet tegu jis sau dūsauja ir deda eiles, o mes papasakosime, kas nutiko Sančui Pansai, pasidavusiam jį pasiuntinius, ir štai kas jam įvyko: išsigaves jį vieškelį, jis nujojo Toboso linkui ir rytojaus dieną atsidūrė netoli tos užėigos, kur taip nelemtai buvo pasūpautas apklote, ir, vos tik ją išvydęs, pasijuto tarytum vėl skrajojąs oru ir atsinorėjo sukti jį kiemą, nors prijogo jis tokiu metu, kai reikėjo ir net priderėjo ten užsukti, nes buvo pats pietų metas – laikas numaldyti pilvą koku karštymu, juo labiau kad senių seniausiai tenkinosi šaltais užkandžiais.

Pilvas paragino jį prijoti arčiau užėigos, nors jisai vis dar dvejojo nesiryždamas sukti jį vidų. Taip jam bedvejojant, iš užėigos išėjo du žmonės, kurie bėgint jį pažino ir tarė vienas kitam:

– Klausykite, pone licenciata, argi šis raitelis – ne Sančas Pansa, tasai pats, kuris, pasak mūsų nuotykių ieškotojo šeimininkės, išvyko su savo ponu kaip ginklanešys?

– Žinoma, jis, – atsakė licenciatas, – ir joja jis raitas ant mūsų Don Kichoto arklio...

Todėl juodu išsyk Sančą pažino, kad buvo iš to paties bažnytkaimio, o buvo tai klebonas ir

barzdaskutys, ne per seniausiai perkratę visas Don Kichoto knygas ir paskelbę joms galutinį ir neapskundžiamą nuosprendį. Ir štai, vos pažinę Sančą Pansą ir Rosinantą, degdami noru išsiklausinėti apie Don Kichotą, juodu priėjo artyn, ir klebonas, kreipdamasis į jį vardu, tarė:

– Bičiuli Sančai Pansa, o kurgi jūsų ponas?

Sančas Pansa tuoj juodu pažino ir nusprendė nuslėpti savojo pono buveinę ir būklę, todėl atsakė, jog ponas apsistojęs tam tikroje vietoje ir dirbęs tam tikrą darbą, labai jam rūpimą, o kokį – to jisai, Sančas, nieku gyvu pasakyti negalys, nors jam ir akis išdurtų.

– Ne, ne, Sančai Pansa, – tarė barzdaskutys, – jeigu mums nepasakysit, kur jūsų ponas, mes manysim – apskritai mes jau dabar manom, – jog jį nužudėt ir apiplėšėt, juo labiau kad jojat jo arkliu. Iš tikrųjų gražinkit mums šio kuino šeimnininką, arba mes jums parodysim pipirų žemę.

– O jus man negrasinkit, aš ne toks žmogus, kad pieščiau ir žudyčiau, tegu kiekvienas susilaukia tokios mirties, kokią jam paskyrė likimas ar Dievas, jo sutvėrėjas. Mano ponas dabartės kuo gražiausiai atgailoja kalnuose...

Ir tuoj pat vienu atsikvėpimu viską išklojo ir papasakojo, kokioje būklėje palikęs Don Kichotą, kokių nuotykių jo ponas patyręs ir kad jisai, Sančas, vežęs laišką godingajai damai Dulsinėjai Tobosietei, kitaip tariant, Lorenzo Korčuelo dukteriai, kurią jo ponas esąs įsimylėjęs iki ausų.

Didžiai stebėjosi klebonas ir barzdaskutys Sančo Pansos pasakojimu, ir nors jiems nebebuvo paslaptis, jog Don Kichotui protas pasimaišęs ir dėl ko, vis dėlto klausydamiesi negalėjo atsistebėti išgirstomis naujienomis. Pagaliau juodu paprašė Sančą Pansą parodyti laišką, jo gabenamą godingajai damai Dulsinėjai Tobosietei.

Sančas atsakė, kad laiškas surašytas užrašų knygelės lapelyje ir kad jo ponas liepęs duoti jį perrašyti gražiame popieriuje, vos atkakus į pirmą sodžiu; vis dėlto klebonas paprašė parodyti laišką: jis pats labai dailiai jį perrašysiąs.

Sančas Pansa kyštelėjo ranką užantin, pagraibė knygutės, bet nerado, o jeigu ir ligi šiolei būtų jos ieškojęs, vis tiek nebūtų radęs, nes ji liko pas Don Kichotą: šis pamiršo ją įduoti, o Sančas nesusivokė jos paprašyti.

Nerasdamas knygelės, Sančas mirtinai perbalo, vėl mikliai apsičiupinėjo, vėl įsitikino, kad knygelės nėra, akimoku abiem rankomis stvėrė sau už barzdos ir išrovė pusę plaukų, paskui vienu mirksniu šešiskart pagret tvojo sau kumščiu per veidą, net kraujas iš nosies pasipylė.

Tatai pamatę, klebonas ir barzdaskutys paklausė, kas jam nutiko ir kodėl jis taip save daužo.

– Kas man nutiko? – sušuko Sančas. – Ogi tai, kad vienu matu ar, kaip sakoma, vienu akies moju netekau trijų asiliukų, kurių kiekvienas vertas mažų mažiausiai pilies.

– Kaipgi taip? – paklausė barzdaskutys.

– Aš pamečiau užrašų knygelę, – atsakė Sančas, – o ten buvo laiškas Dulsinėjai ir raštelis su pono parašu, kuriame ponas liepia dukterėčiai atiduoti man tris asiliukus iš keturių ar penkių, dvare esančių...

Ir jis papasakojo, kaip dingę jo palšis.

Klebonas jį paguodė ir pasakė, jog, grįžęs pas savo poną, jis galėsias paprašyti, kad šis parašytų kitą raštelį, tik jau dideliame popieriaus lakšte, kaip to reikalaujama papročiai ir įstatymai, nes įsakymo, pabrėžto užrašų knygutės lapelyje, niekas nepaisysiąs ir nevykdysiąs.

Sančas nusiramino ir pasakė, kad jeigu jau tokia byla, jis per daug nesikremtas, jog dingęs laiškas Dubinėjai, nes ir šiaip beveik atmintinai jį mokąs ir galys bet kada ir bet kur jį padiktuoti žodis žodin.

– Tai diktuokit, Sančai, – tarė barzdaskutys, – o mes užrašysim.

Stengdamasis prisiminti laišką, Sančas Pansa pasikasė pakaušį, pamindžikavo vietoje, keliskart pasižiūrėjo į dangų, paskui nudūrė akis į žemę, nugraužė pusę nago, kol pagaliau, ilgai bandęs

klebono ir barzdaskučio kantrybę, išdrožė:

– Dievaž, pone licenciate, matyt, velniai bus nusinešę tai, kas dar buvo likę atminty iš to laiško. Šiaip ar taip, prasidėjo jis tokiais žodžiais: „Prakilnioji visavalgė susivėmė“.

– Negali būti, – paprieštaravo barzdaskutys. – Tikriausiai ne „visavalgė“, bet „visavalė“ ar „visagalė“, ir ne „susivėmė“, o „siuzerenė“.

– Taip ir buvo, – pritarė Sančas. – O toliau, jei neklystu, buvo šitaip... jei neklystu: „Tasai, kuris kraujais paplūdes, gudriai vienatvėj vartosi, nemaža kepsnių ragavęs, ir bučiuoja rankas jūsų malonybei, nuodėmingoji ir niekam nežinoma gražuole“, paskui dar kažin ką rašė apie sveikatą ir ligas, kurių jai linki, žodžiu, daug visko buvo pripinta, o laiško pabaigoje buvo toks prierašas: „Ligi paskutinio atodūσιο tėvas Liūdnojo Vaizdo riteris“.

Labai smagiai nuteikė kleboną ir barzdaskutį puiki Sančo Pansos atmintis, ir juodu išgarbstė ją ir paprašė dar porąsyk pakartoti laišką, kad patys galėtų jį įsiminti ir prireikus užrašyti.

Sančas dar triskart persakė laišką ir tiek pat kartų prikalbėjo devynias galybes nesąmonių. Paskum papasakojo apie savo pono bėdas, tačiau nė žodžiu neužsiminė apie pasisūpavimą apkloje, nutikusį toje pačioje užėjoje, kur dabar jisai nesiryžo kojos kelti.

Taipgi pasakė, kad jo ponas, vildamasis gauti viltingą atsaką nuo savo damos Dulsinės Tobosietės, jau taikosi į imperatoriaus ar bent karaliaus sostą ir kad jūdvių dėl to tvirtai suderėta, ir kad laimėti vainiką esą vieni niekai, turint galvoje Don Kichoto drąsą ir narsingosios rankos galią, o kai tik šitai įvyksią, ponas iškart jį apvesdinsiąs, nes tuo metu jisai jau būsiąs našlys, tai esąs tikras daiktas, ir pripiršiąs jam imperatorienės patikėtinę, paveldėtoją turtingos ir didžios valdos, tik, aišku, kur nors žemyne, jokiū būdu ne saloje ar saliūkštėje, kurių jisai nė matyti nebenorįs.

Sančas kalbėjo su tokia nedrumsčiama ramybe, retkarčiais nusišnypšdamas nosį, ir tokiu paiku veidu, jog klebonas ir barzdaskutys vėlei negalėjo atsistebėti tardami sau, koks, matyt, užkrečiamas Don Kichoto pamišimas, jeigu paveikė netgi to vargšelio protą.

Juodviem nesinorėjo veltui eikvoti jėgų ir aiškinti, kad jis klysta, nes, jų manymu, geriau būsią nieko nesakyti, jeigu tai neapsunkiną jo sąžinės, o ir jiems patiems labai smagu paklausti jo paistalų, todėl pasiūlė melsti Dievą sveikatos savo ponui, nes ilgainiui tapti, kaip jis sakąs, imperatoriumi ar bent arkivyskupu, arba iškilti į šiaip kokią aukštą vietą – visai įmanomas ir net labai lengvai įgyvendinamas dalykas.

Į tai Sančas jiems tarė:

– Ponai, o jeigu taip pasisuks likimo ratas, kad mano ponui šaus mintis tapti ne imperatorium, bet arkivyskupu? Jau dabartės norėčiau žinoti, kuo paprastai klajojantys arkivyskupai apdovanoja savo ginklanešius.

– Įprasta dovana, – atsakė klebonas, – kunigo ar klebono vieta kurioje nors parapijoje, arba zakristijono pareigos, o zakristijonai turi neblogas metines pajamas, be to, dar antra tiek prisiduria iš šalies.

– Betgi tokią vietą gali gauti tiktai nevedęs ginklanešys, – atrėmė Sančas, – be kita ko, jis turi mokėti bent jau mišioms tarnauti. O jeigu taip, viskas šuniui ant uodegos, nes aš juk vedęs ir rašto nekertu. Kurgi dėsiuos, jei mano ponas užsimanys būti arkivyskupu, o ne imperatorium, kaip tai įprasta ir daroma klajojančių riterių?

– Nekvaršinkit sau galvos, bičiuli Sančai, – tarė barzdaskutys, – mes priprašysim jūsų poną, atkalbėsime jį ir netgi įtikinsim, kad jis apsisunkins sąžinę, jei taps ne imperatorium, o arkivyskupu, be to, imperatoriauti jam bus daug lengviau, nes į karo žygius jis labiau linkęs negu į mokslus.

– Ir man taip atrodo, – pritarė Sančas, – nors apskritai jis visų galų meistras. Ir vis dėlto melsiu Viešpatį, kad nukreiptų mano poną tuo keliu, kur ir pats galėtų pasižymėti, ir mane kuo dosniau

apipiltų malonėmis.

– Jūs labai protingai šnekate, – tarė klebonas, – ir ketinate pasielgti kaip doras krikščionis. Bet dabar mums reikia apsvarstyti, kokių priemonių derėtų imtis, kad išvaduotume jūsų poną nuo tos beprasmiškos atgailos, kurią jis, kaip sakėt, atlieka. O apgalvoti tą dalyką ir tuo pačiu žygiu pavalgyti, nes jau pietų metas, galėtume užsukę į šią užėigą.

Sančas atsakė, kad juodu galį užsukti, o jis verčiau pabusiųs lauke – vėliau paaiškinsiąs, kodėl jam nevalia ir nedera eiti į vidų, tik prašęs išnešti jam kokio karštymo, o Rosinantui – avižų.

Juodu nuėjo, jis pasiliko, o ilgai netrukus barzdaskutys išnešė jam valgyti.

Paskum juodu gerai apsvarstė, ką reikėtų daryti geidžiamam tikslui pasiekti, ir klebonui dingtelėjo mintis, puikiai atliepanti tiek Don Kichoto skonį, tiek jų norus, ir jis pasisakė barzdaskučiu sugalvojęs šitą ką: jis persirengsiąs klajojančia mergele, o barzdaskutys pasistengsiąs kaip galima geriau suvaidinti josios ginklanešį, ir taip jie nukeliausią pas Don Kichotą, ir jis, klebonas, paprašysiąs jį vienos paslaugos, kurios anas, kaip ir pritinka narsingam klajojančiam riteriui, neatsakysiąs padaryti, o prašysiąs jis tokios paslaugos, kad Don Kichotas vyktų drauge su mergele ir atkeršytų už skriaudą, blogo riterio jai padarytą; be to, mergelė melsianti, kad jisai, Dieve gink, nelieptų jai nusiimti kaukės nei kamantinėtų apie josios gėdą, kolei neduosiąs deramo atpildo tam blogajam riteriui...

Galiausiai klebonas pareiškė neabejojąs, jog tokiomis aplinkybėmis Don Kichotas sutiksiąs su viskuo ir jog šitaip jie išviliosią jį iš kalnų ir parsivesią į bažnytkaimį, o jau ten žiūrėsią, ar esama kokių vaistų nuo to neįprasto pamišimo.

XXXV PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA APIE NUOŽMIAS IR NEREGÉTAS DON KICHOTO KIRSTYNES SU ODMAIŠIAIS RAUDONOJO VYNO, TAIPGI BAIGIAMA NEAPDAIRAUS SMALSUOLIO NOVELĖ

Jau nebedaug buvo likę skaitymo iki novelės pabaigos, bet iš palėpės, kame ilsėjosi Don Kichotas, išpuolė persigandęs Sančas Pansa, plyšodamas nesavu balsu:

– Bėkit, ponai, greičiau, gelbėkit mano poną, – jisai įsivėlė į karščiausias ir kovingiausias kirstynes, kokias kada nors savo akimis esu matęs. Kad šveis milžinui, ponios princesės Mikomikonos priešui, tam ir nusirito galva it ropė, kaip Dievą myliu!

– Ką čia šneki, brolau? – pakeldamas akis nuo paskutinių novelės puslapių, tarė klebonas.– Ar iš proto išsikraustei, Sančai? Negali būti, po šimts velnių, juk milžinas nuo čia – už dviejų tūkstančių mylių!

Tuo metu palėpėje pasigirdo bausis triukšmas ir Don Kichoto riksmi:

– Laikykis, niekše, galvažudy, pagyrūne! Pakliuvai man į rankas, ir dabar tau nepadės nė tavasis jataganas!

Taip sakydamas, jis tarytum kapojo kardu sieną, ir Sančas sušuko:

– Ko stovit ir klausot, – verčiau eikit tenai ir išskirkit juodu arba pagelbėkit mano ponui, nors gal ir nebereikia, nes milžinas tikriausiai jau nebegyvas ir atsiskaito prieš Dievą už savo nedorai nugyventą gyvenimą. Juk aš mačiau, kaip šliaukia kraujas ant grindų ir kaip lekia šalin nurėžta galva, didumo sulig geru vynmaišiu.

– Nudėkit mane, – suriko užėigos šeimnininkas, – jeigu tas Don Kichotas, ar Don Kipšotas, nebus suraižęs vieno iš odmaišių su raudonuoju vynu, kurie kabo jo galvūgaly, o tam mulkiui, ko gero, pasirodė, jog tenai kraujas liejasi, bet ne vynos!

Taip taręs, jis puolė į palėpę, o visi kiti – iš paskos, ir prieš juos išdygo Don Kichotas pačiu keisčiausiu apdaru.

Buvo jis vienais marškiniais, tokiais striukais, kad iš priekio jie vos siekė šlaunis, o iš užpakalio

atrodė per sprindį trumpesni; kojos buvo ilgos, liesos, labai apžėlusios ir ne per švariausios; ant galvos kūpsojo raudona jjuodusi naktinė kepuraitė, pasiskolinta iš šeimininko; kairę ranką buvo apsvyniojęs apklotu, visai pagrįstai Sančo nemėgstančiu, o dešinėje laikė nuogą kardą, kuriuo švaistėsi į visas puses, ir šūkavo tokius žodžius, lyg iš tiesų būtų grūmėsis su milžinu.

Gražiausia, kad stovėjo jis užsimerkęs, nes dar miegojo ir sapnavo, jog kaunasi su milžinu: jis taip ryškiai vaizdavosi būsimąjį nuotykį, kad susapnavo atvykęs į Mikomikonijos karalystę ir jau stojęs mūšin su savo priešų; ir, tardamasis, jog kerta smūgius milžinui, taip sukapojo odmaišius, kad visoj palėpėj tvanksojo vynas...

Tai išvydęs, šeimininkas kone pasiuto iš pykčio, šoko ant Don Kichoto su kumščiais ir įniko taip jį kulti, kad jeigu Kardenijas ir klebonas nebūtų jo atplėšę, karas su milžinu Don Kichotui būtų amžinai pasibaigęs.

Vargšas riteris vis tiek nepabudo; galop barzdaskutys atvilko iš šulinio didelį puodą šalto vandens ir perliejo jį nuo galvos iki kojų, ir tik tada Don Kichotas kniostelėjo iš miegų, bet apsnūdęs nesusivokė, kaip atrodo.

Vos užmačiusi, koks striukas ir kuklus jo drabužis, Dorotėja nepanoro stebėti savojo gynėjo ir nedraugo kirstynių.

Tuo tarpu Sančas šliaužiojo grindimis, ieškodamas milžino galvos, o neradęs tarė:

– Kas jau kas, o aš žinau, kad šiuose namuose – perdėm kerai. Anąsyk štai čia, kur dabar stoviu, dievaižin kas man snukį sutalžė ir kailį išvanojo – ligi šiol nežinau kas, – o šit prapuolė galva, nors pats savo akimis mačiau, kaip nusirito ir kraujas mušė lyg iš versmės.

– Ką čia paistai apie kraują ir versmes, Viešpaties ir visų šventųjų priešė? – suriko šeimininkas. – Argi tu nematai, galvažudy, jog tos kraujo versmės pliaupia iš subadytų odmaišių ir tiek vyno pritvino, jog prigerti galima... Tegu pragaro liepsnose prigeria to vėlė, kas sugalvojo juos subadyti!

– Nieko aš čia neišmanau, – atsakė Sančas, – tik žinau, kad verksiu kruvinomis ašaromis, tos galvos neradęs, nes manoji grafystė tuomet tirpte ištirps kaip druska vandeny.

Su išsiblaiviusiu Sanču buvo sunkiau susišnekėti nei su įmigusiu Don Kichotu – taip jam įkrito galvon pono pažadai.

Šeimininkas nesitvėrė pykčiu matydamas, koks abejingas ginklanešys ir kiek eibių pridarė jo ponas, ir priesaikavo, jog šįsyk jie taip pigiai neišsipirks kaip aną dieną, kai išėjo neužsimokėję, – dabar nepadėsiančios jokios išimtinės riterių teisės, atsiskaitysią ir už viena, ir už kita, be kita ko, pridėsia pinigų ir supjaustytiems odmaišiams sulopyti.

Klebonas laikė Don Kichotą už rankų, ir šis, manydamas, kad jo nuotykis pasibaigė ir kad jisai stovi prieš princesę Mikomikoną, suklupo prie klebono kojų ir tarė:

– Nuo šiolei, jūsų didenybe, prakilnioji ir žavingoji valdove, galite būti rami: tasai išgama niekadės nebedarys jums nieko bloga. Nuo šiolei ir aš laikau ištesėtu jums duotą žodį, nes su Aukščiausiojo padėjimu ir globojamas tosios, dėl kurios gyvenu ir alsuoju, kuo puikiausiai įvykdžiau savo pažadą.

– O ką aš sakiau? – tai girdėdamas, sušuko Sančas. – Juk ne girtas buvau, dievaž! Matot, tą milžiną mano ponas patiesė šaltą ant lentos. Dabar ir „op!“ galima pasakyti, mano grafystė jau ant nosies.

Kas būtų nesijuokęs iš abiejų – pono ir tarno – paistalų?

Visi ir praplyšo juoktis, tik, aišku, ne šeimininkas, kuris svaidėsi kipšais. Pagaliau barzdaskučiu, Kardenijui ir klebonui šiaip ne taip pavyko Don Kichotą paguldyti į lovą, ir jis, vos gyvas iš nuovargio, bemat užmigo.

Palikę riterį miegoti, jie išėjo priebutin guosti Sančo Pansos, taip ir nesuradusio milžino galvos. Bet kur kas sunkiau buvo maldyti šeimininką, kuris rovėsi plaukus iš nevilties, apverkdamas netikėtą savo vynmaišių žūtį. O šeimininkė tuo tarpu rypavo ir stūgavo:

– Prakeikta toji akimirka ir nelaba valanda, kada į mano namus atsibastė šis klajojantis riteris! Kad mano akys nebūtų jo mačiusios – taip brangiai jis man atsiėjo!

Anąsyk išjojo neatsiskaitęs nei už naktigultą, nei už vakarienę, nei už šiaudus, nei už avižas, o juk ir sau ėmė, ir ginklanešiui, ir arkliui, ir asilui: girdi, esąs riteris, nuotykių ieškotojas (kad jis galų susirastų nuotykių beieškodamas, o drauge su juo – ir visi kiti nuotykių ieškotojai, kiek tik jų esama pasaulyje), ir todėl jam nepriklauso mokėti, taip esą parašyta klajojančių riterių apyskaitose...

O paskui ant karštų pėdų atsibeldė va šitas ponas ir nusinešė mano uodegą, ir gražino man ją nei šiokią, nei tokią, visą nusišėrusią, nebetinkamą vyrui, o anksčiau taip jam praversdavo!

Ir tai dar ne viskas: subadė mano odmaišius ir vyną išleido, – kad jam taip kraują kas nuleistų!

Ir tegu nemano, kad taip lengvai išsisuks: prisiekiu amžinatilsį tėvo ir motinos atminimu, užsimokės man iki paskutinio skatiko, kitaip aš būsiu ne aš ir ne tikroji savo tėvų duktė!

Taip ir dar kitaip šūkavo įtūžusi užteigos šeimininkė, o jai antrino geroji jos merga Maritornė.

Duktė tylėjo, tik retkarčiais nusišiepdama.

Klebonas viską sutvarkė pažadėjęs kuo dosniausiai atlyginti nuostolius, sumokėti ir už odmaišius, ir už vyną, o svarbiausia – už sugadintą uodegą, šeimininkų taip branginamą.

Dorotėja paguodė Sančą Pansą, sakydama, jog kai tik paaiškėsia, kad jo ponas tikrai nukirtęs galvą milžinui, ji galėsianti ramiai sugrįžti savo karalystėn ir tada padovanosianti jam gražiausią krašto grafystę.

Sančas paguostas ėmė tvirtinti princesei, jog iš tiesų matęs milžino galvą ir netgi įsiminęs, kad barzda siekusi juosmenį, o dingusi ji todėl, jog šie namai esą užkerėti – tuo jisai jau anksčiau įsitikinęs, kai pirmąsyk čia nakvojęs.

Dorotėja pasakė, kad ir ji taip mananti ir kad jis nesikrimstų: viskas busią į gera ir išsipildysią visų norai.

Kai pagaliau stojo ramybė, klebonas pasiūlė baigti skaityti novelę, nes iki galo nedaug belikę.

Kardenijas, Dorotėja ir visi kiti paprašė jį baigti skaityti.

Kadangi visiems buvo malonu klausyti, o jam – skaityti, klebonas kibo į novelę, ir šit kas ten buvo rašoma:

Taigi, įsitikinęs Kamilos dorybingumu, Anselmas gyveno laimingas ir be jokių rūpesčių, o Kamila, idant vyras neįtartų ją puoselėjant švelnių jausmų Lotarijui, tyčiomis nutaisydavo svečiui atšiaurų veidą...

Lotarijas dėl viso pikto paprašė draugą leisti jam nebesilankyti jo namuose, nes iš visa ko esą aišku, jog Kamilai nemalonu jį matyti, tačiau apgautasis Anselmas ryžtingai pasipriešino. Šitokiu ir tūkstančiais kitokių būdų taisydamas sau nešlovę, Anselmas tikėjo laimę taisyšis.

Leonela, laiminga, jog pro pirštus žiūrima į josios meilės žygius, ir tikra, jog ponia ne tik jos neišduosianti, bet prireikus netgi pamokysianti, kaip saugiau tenkinti savo geismus, galop visai vadžias paleido ir stačia galva pasinėrė į nuodėmės akivarą.

Ir štai vieną naktį Anselmas nugirdo žingsnius Leonelos kambary, bet, panūdęs žvilgtelėti, kas ten vaikščioja, pajuto, jog durys laikomos iš vidaus, ir todėl dar labiau panoro jas atidaryti; stipriau užgulęs, atidarė ir įėjo vidun kaip tik tuo metu, kai pro langą gatvėn išsoko kažin koks vyriškis; Anselmas puolė įkandin, pasiryžęs jį nutverti ar bent jau atpažinti, bet jam nepavyko padaryti nei viena, nei kita, nes Leonela apglėbė jį ir sulaikė.

– Nusiraminkit, pone, – tarė ji, – nesijaudinkit ir nesivykit to, kuris iš čia išsoko: jums nėra ko kištis, tai, žodžiu sakant, mano vyras.

Anselmas nepatikėjo, negana to – pykčio apakintas, išsitraukė durklą ir užsimojo liepdamas Leonelai pasakyti visą teisybę, kitaip ją nudėsiąs.

Iš baimės nebežinodama, ką sakyti, kambarinė tarė:

– Nežudykit manęs, pone, aš jums tokių svarbių dalykų pasakysiu, kokių jums į galvą negalėtų ateiti.

– Sakyk, – paliepė Anselmas, – kitaip mirsi vietoje.

– Dabar negaliu, – atsakė Leonela, – per daug esu susijaudinusi. Palaukit ligi ryto ir tuomet sužinosit tokį dalyką, jog apstulbsit. Būkit ramus: pro langą išsoko vienas mūsų miesto jaunikaitis, davęs žodį mane vesti.

Tatai išgirdę, Anselmas nusiramino ir nusprendė palūkėti ligi prašomo laiko, nes jisai nė nemanė, kad kambarinė galėtų ką nors papasakoti apie Kamilą – taip tvirtai ir užtikrintai tikėjo žmonos dorybingumu; ir todėl išėjo iš kambario ir, užrakinęs duris, pareiškė, jog Leonela neišeisianti tolei, kol nepasakysianti to, ką turinti pasakyti.

Paskum jis užsuko pas Kamilą papasakoti, kas jam nutikę su kambarine ir kad ji davusi žodį pranešti kažin kokią itin svarbią ir reikšmingą naujieną.

Nėra ko nė kalbėti, ar sutriko Kamila, ar ne, – vos pagalvojus (o tam ji turėjo pagrindą), jog Leonela ketina Anselmui išpasakoti viską, ką žino apie josios neištikimybę, ją perėmė toks siaubas, kad, pristigusi drąsos laukti, ar pasitvirtins jos įtarimas, ar ne, tą pačią naktį, kai tik įsitikino, kad Anselmas jau miega, pasiėmė vertingiausias brangenybes ir truputį pinigų, išsmuko iš namų ir nuskubėjo pas Lotariją, papasakojo jam, kas atsitiko, ir paprašė arba ją paslėpti, arba bėgti drauge į tokią vietą, kur Anselmas nesugebėtų jūdviųjų surasti.

Kamilos pasakojimas taip pribloškė Lotariją, kad jis nebežinojo nei ką atsakyti, nei kam ryžtis.

Galop jis pasiūlė nugabenti Kamilą vienuolynan, kurio vyresnioji buvo jo sesuo.

Kamila sutiko, ir su tuo skubotumu, kokio reikalavo susidėjusios aplinkybės, Lotarijas nugabeno ją vienuolynan, o paskui ir pats, nieko neperspėjęs, dingo iš miesto.

Rytą, net nepastebėjęs, jog šalia nebėra Kamilos, Anselmas atsikėlė ir, trokšdamas kuo greičiau sužinoti, ką nori pranešti jam Leonela, nuėjo ten, kur laikė ją užrakinęs.

Jis atidarė duris ir įėjo į kambarį, bet Leonelos nerado, rado tik prie lango pririštas paklodes – aiškų ženklą ir įrodymą, kad ji nusileido jomis ir pabėgo.

Didžiai susikrimtęs, tuoj grįžo papasakoti apie tai Kamilai ir, neradęs jos nei lovoje, nei visuose namuose, persigando.

Puolė klausinėti tarnų, bet niekas nieko nežinojo.

Beieškodamas Kamilos, netyčia pastebėjo, kad jos skrynios atvožtos ir kad trūksta didumos brangenybių, ir tuomet galutinai suvokė, kokia neganda jį ištiko, ir suprato, kad jos kaltininkė – anaipatol ne Leonela; ir kaip stovėjo pusiau apsirengęs, taip nuėjo, liūdnas ir susimąstęs, išlieti sielvarto savo bičiuliui Lotarijui.

Tačiau ir Lotarijo nebuvo namie, o tarnai pasakė, kad jis išvyko nakčia, pasiėmęs visus pinigus, kiek tik turėjo, ir Anselmui pasirodė, jog protas jam maišosi. Negana to, grįžęs namo, jis nerado nei vieno tarno, nei tarnaitės: namai buvo tušti ir apleisti.

Jis nebežinojo nei ką galvoti, nei ką daryti, nei ką kalbėti, – jautė, jog pamažu kraustosi iš proto. Jis pamatė ir suprato, kad vienu akimoku neteko žmonos, bičiulio, tarnų, pasijuto praradęs dangaus malonę, o svarbiausia – šlovę, nes Kamilos dingimas jam reiškė pražūtį.

Po ilgų svarstymų galop jis ryžosi vykti pas draugą į kaimą, kur viešėjo anksčiau, duodamas progą ruošti sau visą tą negandą.

Jis užrakino namus, šoko ant arklio ir, nevilties prislėgtas, leidosi kelionėn; tačiau, nenujojęs nė pusės kelio, be atlydos minčių graužiamas, gavo lipti iš balno ir pririšti arklį prie medžio, paskui, graudžiai ir gailiai dūsaudamas, susmuko jo paunksnėje ir taip kniūbsojo ligi vėlaus vakaro, o

sutemus pastebėjo nuo miesto pusės atjojant raitelį ir, pasisveikinęs su juo, paklausė, kas naujo girdėti Florencijoje. Miestelėnas atsakė:

– Tokių keistybės jau seniai nebuvo girdėta. Žmonės atvirai šneka, jog Lotarijas, artimiausias turtuolio Anselmo bičiulis, gyvenantis šalia šv. Jono bažnyčios, šiandakt pagrobęs jojo žmoną Kamilą, o patsai Anselmas irgi dingęs. Visa tai papasakojo Kamilos kambarinė, kurią miesto galva šiandakt užklupo paklode leidžiantis pro Anselmo namų langą. Tiesą pasakius, aš nežinau, kaip ten buvo, tik žinau, jog tasai įvykis sukūrė visą miestą, nes niekas to nesitikėjo iš didžios ir ištikimos draugystės – juk, sakoma, juodu buvo tokie neperskiriami, jog visi juos vadino stačiai *dviem draugais*.

– Ar kartais nežinote, – paklausė Anselmas, – kuriuo keliu nujojo Lotarijas ir Kamila?

– Net nenumanau, – atsakė miestelėnas, – miesto galva labai uoliai jų ieško.

– Keliuokite su Dievu, – tarė Anselmas.

– Sudiev, – atsakė miestelėnas ir nujojo toliau.

Liūdnos naujienos įstūmė Anselmą į tokią neviltį, jog dabar jis buvo ne tik per plauką nuo išprotėjimo, bet ir savižudybės.

Sukaupęs paskutines jėgas, jis pasikėlė ir nujojo pas savo bičiulį, kuris dar nieko nežinojo apie jo nelaimę, bet, išvydęs, koks jisai pergeltęs, išvargęs ir sunykęs, suprato, kad jam bus nutikusi kokia didelė bėda.

Anselmas pasisakė norįs iškart eiti gulti ir paprašė rašymo reikmenų.

Jo prašymas buvo patenkintas: šeimininkai paguldė svečią, paliko jį vieną ir netgi jo pageidavimu užrakino duris.

Kai tik jis pasiliko vienas, taip įniko jį graužti mintys apie ištikusią nelaimę, jog dabar, jausdamas dvelkiant mirties šaltį, galutinai suprato, kad ateina paskutinioji, ir todėl nusprendė raštu išdėstyti savo neįprastos mirties priežastį...

Ir jisai sėdo rašyti, bet, nespėjęs išsakyti viso to, ką geidė išsakyti, užkando žadą, ir atėmė gyvastį sielvartas, kuriam dingstį davė jo paties neapdairus smalsumas.

Matydamas, jog jau vėlus metas, o Anselmas nieko nešaukia, namų šeimininkas ryžosi nueiti pasižiūrėti, gal svečias dar blogiau pasijutęs, ir pamatė, jog jisai sėdi lovoj užsikniaubęs ant rašomojo stalo prie pat atskleisto laiško, o rankoje tebelaiiko plunksną.

Šeimininkas priėjo, iš pradžių pašaukė jį, bet, nesulaukęs atsako, paėmė jam už rankos, o pajutęs, jog ji atšalusi, suprato, kad svečias nebegyvas.

Sukrėstas ir skausmo perimtas šeimininkas sušaukė šeimynykščius, idant jie būtų Anselmą ištikusios negandos liudytojai, o paskui perskaitė laišką, kurį iškart pripažino velionio ranka surašytą, ir buvo ten šitaip sakoma:

„Paikas ir neapdairus noras atėmė man gyvastį. Jeigu žinia apie mano mirtį pasieks Kamilą, tegul ji žino, kad aš jai atleidžiu, nes ji neprivalėjo daryti stebuklą, o man nederėjo jų iš žmonos reikalauti, o kadangi aš pats sau rengiau nešlovę, nevalia...“

Tiek teparašė Anselmas, ir iš to buvo aišku, jog tą pačią akimirką, nebaigęs minties, baigė jis žemės vargus.

Rytojaus dieną namų šeimininkas pranešė apie Anselmo mirtį jo giminėms – tie jau žinojo, kokia neganda jį ištiko ir kokiame vienuolyne slapstosi Kamila, kuri vos neiškeliavo sykiu su vyru paskutinėn kelionėn, ir ne todėl, jog būtų gavusi žinią apie jo mirtį, bet todėl, jog nebegavo žinių iš mylimojo.

Anot kalbų, netgi našlė tapusi, ji nepanoro nei palikti vienuolyno, nei duoti vienuolės apžadų, bet neilgai trukus ją pasiekė žinia apie Lotarijo žūtį kautynėse, įvykusiose Neapolio karalystėje tarp de

Lotreko ir didžiojo karvedžio Gonsalo Fernandeso Kordobiečio¹, – ten ir kritęs šis pernelyg vėlai atgailą pajutęs draugas... Tai patyrusi, Kamila davė vienuolės apžadus ir veikia, sielvarto ir liūdesio pagraūžta, baigė žemės vargus.

Šitaip visus pražudė beprotiškas vieno žmogaus sumanymas.

– Novelė man patinka, – tarė klebonas, – bet aš negaliu patikėti, jog šitaip iš tikrųjų būtų nutikę, o jeigu tai prasimanymas – vadinasi, autoriaus prasimanyta nevykusiai, nes sunku įsivaizduoti, jog pasaulyje būta tokio paiko vyro, kuris įsigeistų daryti šitokį pragaištingą išbandymą kaip Anselmas. Kavalieriui su dama tai dar leistina, bet vyrui su žmona – ne, to protas neneša. Na o patsai pasakojimas man atrodo visai pakenčiamas.

XLV PERSKYRIMAS

KUR GALUTINAI IŠNYKSTA ABEJONĖS DĖL MAMBRINO ŠALMO IR BALNO, TAIPGI LABAI TIKROVIŠKAI PASAKOJAMI KITI NUOTYKIAI

– Na, ką dabar pasakysite, jūsų malonybės? – tarė barzdaskutys. – Tie ponai užsispyrę tvirtina, jog čia ne dubuo, o šalmas.

– Ir kas pasakys kitaip, – įsiterpė Don Kichotas, – jeigu tai bus riteris, įrodysiu, kad jis meluoja, o jeigu tai bus ginklanešys – kad tūkstantįsyk meluoja.

Mūsų barzdaskutys, kuris visa tai matė ir puikiai žinojo Don Kichoto būdą, panoro dar labiau įkiršinti papakėlį ir surengti spektaklį, kad visi turėtų gardaus juoko, ir, kreipdamasis į kitą barzdaskutį, tarė:

– Pone, jei neklystu, barzdaskuty, turėkite galvoje, kad esu taipgi jūsų amato žmogus, šit jau dvidešimt su viršum metų teisėtai verčiuosi šia garbinga praktika ir visus visutėlius skutimo įnagius pažįstu kaip penkis pirštus, o jaunystėje kurį laiką tarnavau kariuomenėje ir taipgi nusimanau apie šalmus, atvirus bei uždarus, apie antveidžius ir kitus karių rykus, žodžiu sakant, apie visas ginklų rūšis.

Taigi, jei neapsirinku, o jei apsirinku – prašom pataisyti, nes aš visad gerbiu išmanesnius žmones, šis gerasis ponas laiko rankose anaipol ne barzdaskučio dubenį, kuris taip skiriasi nuo tikrojo dubens kaip diena nuo nakties arba teisybė nuo melo. Taigi sakau, jog tai nors ir šalmas, bet nevisiškai.

– Aišku, kad ne, – atsiliepė Don Kichotas, – trūksta lygiai pusės, tai yra apiburnės.

– Tikrai, – įsiterpė ir klebonas, perpratęs savo bičiulio barzdaskučio mintį.

Jiems pritarė ir Kardenijas, ir donas Fernandas su savo keliabendriais; auditorius, ir tas būtų prisidėjęs prie spektaklio, jei nebūtų įsigalvojęs apie dono Luiso bylą, bet jis taip susikaupęs svarstė svarbius dalykus, jog beveik ar suvis nekreipė dėmesio į šias išdaigas.

– Dėl Dievo! – sušuko kvailinamas barzdaskutys. – Kur tai matyta, kad šitiek garbingų žmonių tvirtintų, jog tai ne dubuo, o šalmas? Manding, tokį dalyką išgirdęs, ir mokslingiausias universitetas išsižiotų iš nustebimo. Gana jau, gana; jeigu šis dubuo – šalmas, vadinasi, ir asilo balnas – žirgo pagražas, kaip sako anas ponas.

– Man rodos, čia balnas, – atsiliepė Don Kichotas. – Beje, kaip jau sakiau, šios bylos aš nesiiimu spręsti.

– Ar čia balnas, ar pagražas, tik ponas Don Kichotas gali nustatyti, – tarė klebonas, – nei šie ponai, nei aš nė iš tolo neprilygstame jam savo išmanymu apie riterių pabūklus.

– Dievaži, godingieji ponai, – prabilo Don Kichotas, – dusyk aš buvau apsisostojęs nakvynės šioje

¹ ...kautynėse... tarp de Lotreko ir didžiojo karvedžio Gonsalo Fernandeso Kordobiečio... – Anachronizmas: Prancūzijos maršalas de Lotrekas (Odet de Foix Lautrec, 1485–1528) stojo prancūzų kariuomenės priešaky 1527 m., o Gonsalas Fernandesas Kordobietis (Gonzalo Fernandez de Cordoba, g. 1453) mirė 1515 m.

pilyje, ir abu sykius man nutiko šitiek nuostabių dalykų, jog aš nesiryžtu tvirtai atsakyti nė į vieną klausimą, šios pilies reikalus liečiantį, nes man dingojasi, jog visa, kas čia darosi, pareina nuo kerų galybės.

Pirmąjį sykį mane kone nugalavo šičia įsikūręs užkerėtas maurus, o ir Sančiui gerokai kliuvo nuo jo parankinių, ir šiandakt bene dvi valandas iškabojau nutvertas už rankos, ir ligi šiolei negaliu suvokti, kaip mane ištiko toji neganda.

Taigi būtų labai neapdairu dabar pasisakyti savo nuomonę apie visą tą painiavą.

Tiems, kas tvirtino, jog tai dubuo, o ne šalmas, aš jau atsakiau; bet, spręsdamas klausimą, kas čia per daiktas – balnas ar pagražas, nesiryžtu tarti paskutinio žodžio ir palieku jį jūsų malonybių nuožiūrai.

Gal todėl, kad jūs nesate įšventinti į riterius kaip aš, čionykščiai kerai neturės jums galios, ir jūs, būdami laisvo proto, sugebėsite įminti, kas darosi šioje pilyje iš tikrųjų ir sulig teisybe, ko gero, priešingai, nei mano akims atrodo.

– Be abejo, – atsiliepė donas Fernandas, – ponas Don Kichotas labai išmintingai pataria: šį klausimą pridera spręsti mums, o idant sprendimas būtų rimtai pagrįstas, aš slapčia atsiklaustu nuomonės kiekvieną šių ponų ir duosiu išsamią ir aiškią ataskaitą.

Tie, kurie žinojo Don Kichoto keistynes, leipo juokais, o visi kiti, nieko nesuprasdami, žiūrėjo į tai kaip į negirdėtą kvailystę, ypačiai keturi dono Luiso tarnai ir patsai donas Luisas, taipgi trys pakeleiviai, ką tik tai užsukę į užėigą, iš pažiūros labai panašūs į gvardiečius, nes, beje, tai iš tiesų buvo gvardiečiai.

Tačiau labiausiai tūžo barzdaskutys, matydamas, kaip jo dubuo beregint pavirto Mambrino šalmu, o balnas ne juokais baudžiasi pavirsti prašmatniais žirgo aptaisais.

Tuo tarpu visi kvatojo stebėdami, kaip donas Fernandas klausia kiekvieną nuomonės: prieina, pakužda į ausį, kad jam slapčia pasakytų, kas yra toji brangenybė, dėl kurios taip nuožmiai kovojava – asilo balnas ar žirgo aptaisai; paklausęs nuomonės visų, pažinusių Don Kichotą, jis garsiai paskelbė:

– Tai va, gerasis žmogau, man nusibodo klausinėti nuomonių, nes ką tik paklausi, kiekvienas atsako, jog tai nesąmonė, tai anaipol ne asilo balnas, o žirgo aptaisai, be kita ko, grynakraujo žirgo; taigi prašom nepykti, – nors ir kažin kaip būtų nemalonu ir jums, ir jūsų asilui, šičia žirgo aptaisai, o ne asilo balnas, ir jūsų tvirtinimai ir įrodymai neturi jokio pagrindo.

– Teaplenkia mane dangaus karalystė, jei klystu aš, o ne jūsų malonybės! – sušuko nelaimingas barzdaskutys. – Ir tegu mano siela nesirodo Viešpačiui į akis, jei man tik rodos, jog prieš akis – aptaisai, o ne balnas. Et, kieno galia, to ir va... Gerai jau, gerai, tyliu. Juk aš, dievaž, ne girtas: gal šiandie kuo ir nusidėjau, bet burnoj neturėjau nė aguonos grūdelio.

Barzdaskučio sapaliojimai prajuokino ne ką mažiau nei Don Kichoto kliedai, nes šis kaip tik tuo metu tarė:

– Dabar kiekvienam lieka nebent atsiimti tai, kas jam priklauso: ką duoda Dievas, ir šventasis Petras laimina.

Vienas keturių tarnų tarė:

– Jeigu tai ne pokštas, man galvoj netelpa, kaip tokie protingi žmonės, kokie atrodo iš pažiūros arba yra iš tikrųjų, turi drąsos sakyti ir tvirtinti, jog tatau ne dubuo ir ne balnas.

Bet kadangi jie šitai tvirtina ir sako, man kyla įtarimas, jog čia bus kokia mįslė, jeigu žmonės ginčija tai, ką sako teisybė ir patirtis; todėl nors jūs čia visi... – ir jis įterpė sodrų žodelį, – niekas pasaulyje manęs neįtikins, kad šičia ne barzdaskučio dubuo ir ne asilo balnas.

– Galbūt asilės, – tarė klebonas.

– Baisus daiktas, – atsiliepė tarnas, – svarbu ne tai, o visai kas kita: ar čia balnas, ar ne balnas, kaip jūsų malonybės tvirtinate.

Tatai girdėdamas, vienas ką tik atvykusių gvardiečių, supratęs, dėl ko nesutariama ir ginčijamasi, pykčio ir apmaudo pagautas, sušuko:

– Kad čia balnas, tai lygiai taip neabejotina, kaip mano tėvas yra mano tėvas, ir jei kas sakė arba sakys priešingai, tas, matyt, bus padauginęs išgerti.

– Jūs meluojate kaip paskutinis niektauzas, – pareiškė Don Kichotas.

Ir, užsimojęs savo smeigena, kurios niekada nepaleisdavo iš rankų, jau baudėsi kirsti tokį smūgį, kad jeigu gvardietis nebūtų spėjęs laiku išsilenkti, būtų išsitiesęs kiek ilgas.

Atsitrenkusi į žemę, smeigena subyrėjo į šipulius, o kiti gvardiečiai, matydami, kaip negražiai elgiamasi su jų bendru, suskato garsiai šauktis Šventosios brolijos.

Užeigos šeimininkas, irgi Brolijos narys, beregint nubėgo savo lazdos ir kardo ir stojo šalia bendrų.

Dono Luiso tarnai apsupo savo poną, bijodami, kad jis nepaspruktų pasinaudojęs sąmyšiu.

Matydamas, jog užvirė tikra košė, barzdaskutys įsikibo į savo balną, o Sančas pasekė jo pavyzdžiu.

Don Kichotas griebėsi kardo ir puolė gvardiečius.

Donas Luisas šaukė tarnams, kad paliktų jį ramybėje ir šoktų padėti Don Kichotui, taipgi Kardenijui ir donui Fernandui, stojusiems Don Kichoto pusėn.

Klebonas klykavo, užeigos šeimininkė spiegė, jos dukra sielvartavo, Maritornė bliovė, Dorotėja nežinojo ką daryti, Lusinda stebėjosi, o donja Klara alpėjo.

Barzdaskutys karšė Sančą, Sančas kūlė barzdaskutį; donas Luisas, kuriam vienas tarnas išdrįso nutverti už rankos, kad nepabėgtų, kumščiu tvojo jam į dantis ir paleido kraują; auditorius šoko jo gelbėti; donas Fernandas, parbloškęs po kojomis vieną gvardietį, smagiai vaišino jį spyriais; užeigos šeimininkas visa gerkle šaukėsi Šventosios brolijos...

Žodžiu, visa užeiga kaukė, vaitojo, spygavo, blaškėsi, baisėjosi, krūpčiojo, šaukėsi pagalbos, kapojosi kardais, mušėsi kumščiais ir vėzdais, spardėsi ir liejo kraują.

Ir šit, kai ši painiava, netvarka ir maišalienė pasiekė viršūnę, Don Kichotui ūmai pasivaideno, kad jis nei šiam, nei tam bus įsivėlęs į tarpusavio kivrčus Agramanto stovykloje¹, ir todėl suriko tokiu griausmingu balsu, jog visiems užspengė ausis:

– Liaukitės! Kardus į makštis! Ramiai! Klausykite manęs, jeigu jums brangi gyvybė!

Riksmas visus sustabdė, ir Don Kichotas kalbėjo toliau:

– Argi jums, ponai, nesakiau, jog šioji pilis užkerėta ir jog čia, ko gero, laikosi ištisas legionas demonų?.. Ir šit jums įrodymas: jūsų akyse tarpusavio kivrčai persimetė čionai iš Agramanto stovyklos ir įsiliepsnojo tarp mūsų.

Pasigrožėkite: vieni grumiasi dėl kalavijo, kiti – dėl žirgo, šitie – dėl sakalo, anie – dėl šalmo², – visi mes grumiamės ir vienas su kitu nesutariame.

Tad eikite čionai, jūsų malonybe pone auditoriau, ir jūs, jūsų malonybe kunige klebone, tarkitės, jog vienas jūsų – karalius Agramantas, o kitas – karalius Sobrinas, ir sutaikinkite mus, nes – prisiekiu visagaliu Viešpačiu – mums, tokiems kilmingiems bajorams, didžiausia gėda žudyti dėl menko nieko.

Nesupratę Don Kichoto postringavimų, bet užtat savo kailiu patyrę, ko verti Kardenijo, dono Fernando ir jo keliabendrių smūgiai, gvardiečiai nė neketino atlyžti; barzdaskutys, priešingai, beregint

¹ ...bus įsivėlęs į tarpusavio kivrčus Agramanto stovykloje... – Maurų valdovui Agramantui apsiutus Paryžių, Karolis Didysis išmeldė arkangelą šv. Mykolą, kad šis sukeltų tarpusavio kivrčus prieš stovykloje; kivrčai pasibaigė, įsikišus Agramantui ir karaliui Sobrinui (L. Ariosto „Pašėlęs Rolandas“, XXVII giesmė).

² ...grumiasi... dėl šalmo... – Prigalvota M. de Servanteso, nes „Pašėlusiam Rolande“ to nėra.

atlyžo, nes peštyneše gerokai nukentėjo jo barzda ir balnas.

Sančas, kaip ištikimas tarnas, nusiramino vos išgirdęs pono balsą.

Keturi dono Luiso tarnai irgi atlėgo sumetę, kad jiems nėra ko per daug ardytis.

Vienas tik šeimininkas užsispyręs reikalavo nubausti už įžūlumą tą beprotį, kuris, kur buvęs nebuvęs, aukštyn kojomis verčia jo užėigą.

Pagaliau triukšmas apstojo, tačiau Don Kichoto vaizduotėje ligi Paskutiniojo teismo dienos balnas liko žirgo aptaisais, dubuo – šalmu, o užėiga – pilimi.

Kai visi, paklausę auditoriaus ir klebono, nusiramino ir susitaikė, dono Luiso tarnai vėl ėmė reikalauti, kad jisai tuoj pat važiuotų su jais namo. Ir, kol donas Luisas derėjosi su tarnais, auditorius kreipėsi į doną Fernandą, Kardeniją ir kleboną prašydamas patarti, ką pritikytų daryti šiuo atveju, ir papasakojo jiems visa tai, ką donas Luisas jam buvo išdėstęs.

Galų gale buvo sutarta, jog donas Fernandas pasakysiąs tarnams, kas jis toks esąs ir kad jisai pageidaujās vežtis doną Luisą Andalūzijon, kur jo brolis markizas priimsiąs doną Luisą, kaip ir pridera priimti tokio rango svečią, juo labiau kad donas Luisas pareiškęs, jog verčiau leisis sukapojamas į gabalėlius, nei išdrįs šiuo metu rodytis tėvui į akis.

Sužinoję dono Fernando titulą ir dono Luiso nusistatymą, tarnai susitarė, jog trys pargrįš namo ir papasakos tėvui, kas nutiko, o ketvirtas liks patarnauti donui Luisui ir nesitrauks nuo jo nė per žingsnį, kol anie trys atvažiuos jo pasiimti arba kol tėvas duos kokį kitą nurodymą.

Taip Agramanto galia ir karaliaus Sobrino išmintis padarė galą didžiai sumaiščiai ir nesutarimams, tačiau sandoros priešas ir ramybės ardytojas, pasijutęs sugėdytas ir pajuoktas ir susivokęs, jog visos jo pastangos sukelti nesantaiką ir maišatį davė tiek mažai vaisių, ryžosi dar kartą bandyti laimę ir iš naujo sukurstyti kivirčius ir neramumus.

Taigi šit kas įvyko: kai tik gvardiečiai nugirdo, kokio rango žmonės su jais grūmėsi, iškart atlėgo ir pasitraukė iš mūšio lauko, nujausdami, jog visados liks kalti, nors ir kažin kaip pasibaigtų susirėmimas, tačiau vienas jų, tasai pats, kurį prikūiė ir apspardė donas Fernandas, staiga prisiminė, kad tarp įsakymų suimti tam tikrus nusikaltėlius yra įsakymas, tiesiogiai nurodantis Don Kichotą, Šventosios brolijos gaudomą už katorgininkų išvadavimą, – kaip tik to Sančas labai pagrįstai ir bijojo.

Taigi, dingtelėjus šiai minčiai į galvą, gvardietis nutarė pasitikslinti, ar Don Kichoto žymės atitinka įsakyme nurodytąsias, išsitraukė iš užančio raštą, atrado reikiamą vietą, o kadangi buvo ne iš mokyčiausių, ėmė skaityti skiemenimis, sulig kiekvienu žodžiu kilstelėdamas akis į Don Kichotą ir lygindamas įsakyme vardijamas žymes su jo išvaizda, ir pagaliau nustatė, jog tai, be jokios abejonės, tasai pats asmuo, kuris minimas įsakyme...

Kai tik tuo įsitikino, susuko raštą į ritinį ir perėmė jį kairėn rankon, o dešinėn nutvėrė Don Kichotą už pakarpos, jog tam net žadas užpuolė, ir suriko iš visos gerklės:

– Šventosios brolijos vardu jūs suimtas! O idant visiems būtų aišku, jog elgiuosi teisėtai, perskaitykite įsakymą, reikalaujantį sučiupti šį vieškelių plėšiką.

Klebonas paėmė įsakymą ir pamatė, kad gvardietis sako teisybę ir kad nurodytos žymės atitinka Don Kichoto išvaizdą...

Matydamas, jog tasai netašytas stuobrys taip šturkščiai su juo elgiasi, Don Kichotas įtūžo ir iš paskutiniųjų įsikibo abiem rankomis gvardiečiui į gerklę, net jam pačiam kaulai subraškėjo, tad jeigu kiti gvardiečiai nebūtų šokę gelbėti bendro, tasai būtų atsisveikinęs su šiuo pasauliu daug anksčiau, nei Don Kichotas būtų atleidęs savo gniaužtus.

Brolijos nuostatų įpareigotas gelbėti savo bendrus, šeimininkas tuojau pat puolė jam į pagalbą.

Išvydusi, kad jos vyras iš naujo grumiasi, šeimininkė iš naujo paleido gerklę, o jai beregint pritarė dukra ir Maritornė, šaukdamosi pagalbon dangų ir visus susirinkusius.

Regėdamas, kas darosi aplink, Sančas tarė:

– Kaip Dievą myliu, mano ponas teisybę sako, jog šioji pilis užkerėta, nes šičia nė valandos negali ramiai pagyventi.

Donas Fernandas išskyrė gvardietį ir Don Kichotą, ir abu labai apsidžiaugė, kai jiems atgniaužė pirštus, vienam įsikirtusius į apykaklę, kitam – į kaklą...

Tačiau gvardiečiai neatlyždami spyrė išduoti piktadarį ir reikalavo, kad kiti padėtų jį surišti ir paliktu jų valiai, atlikdami savo priedermę karaliui ir Šventajai brolijai, kurios vardu jie tolydžio reikalavo paramos ir pagalbos, idant neišvengtų bausmės šis vagis ir vieškelių bei šunkelių plėšikas.

Girdėdamas tokias kalbas, Don Kichotas nusijuokė ir kuo ramiausiai tarė:

– Eikite čionai, sujžūlėję netašyti stuobriai! Jūs vadinatė vieškelių plėšiku žmogų, kuris sutrauko grandines apkaltiesiems, išvaduoja belaisvius, padeda nelaimingiesiems, ištiesia ranką suklupusiems, gina nuskriaustuosius? Ak nevidonai, ne veltui dangus neleidžia jūsų menkam ir niekingam protui suvokti klajojančios riterijos didybės ir permąstyti, kokie jūs nusidėjėliai ir tamsuoliai, jei nesuprantate arba nenorite suprasti, jog privalote puoselėti pagarbą netgi klajojančio riterio šešėliui, o ką jau kalbėti apie patį riterį!

Ne gvardiečiai jūs, o vieškelių plėšikų gvardija, plėšikaujanti su Šventosios brolijos palaiminimu, tad eikite čionai ir sakykite: kuris neišmanėlis pasirašė įsakymą suimti tokį riterį kaip aš? Kas jisai, neišmanantis, jog niekas neturi teisės primesti savo įstatymų klajojantiems riteriams, nes jų įstatymas – kalavijas, jų teisė – narsa, jų nuostatai – laisva valia?

Kas tasai pusprotis, klausiu jus, kuris nenutuokia, jog nė vienas bajorystės raštas nesuteikia tiek lengvatų ir privilegijų, kiek jų gauna klajojantis riteris tą dieną, kai duoda riterio įžadus ir atsideda nelengvam riterystės darbui?

Kuris klajojantis riteris moka pagalbą, tiltų, kelių, keltų ir rinkos rinkliavą, karalienės kurpaitės mokesčių²⁶¹, duoklę senjorui? Kuris siuvėjas pateikia jam sąskaitą už pasiūtą drabužį? Kuris pilies šeimininkas prašo užmokesčio, paviešinęs jį savo pilyje? Kuris karalius nesodina jo prie savo stalo? Kuri mergelė lieka jam abejinga ir nuolankiai neatsiduoda jo valiai ir malonei?

Ir pagaliau, ar buvo, yra arba bus pasaulyje toks klajojantis riteris, kuriarn pristigtų drąsos įkirsti keturis šimtus lazdų keturiems šimtams gvardiečių, pastojusių jam kelią?

XLIX PERSKYRIMAS

KUR PATEIKIAMAS DALYKIŠKAS SANČO PANSOS IR JO PONO DON KICHOTO POKALBIS

– Aha! – sušuko Sančas. – Šit aš jus ir pagavau: kaip Dievą myliu, tai ir norėjau žūt būtinai sužinoti. Klausykit, pone, nejaugi jūs imsit ginčyti, jog, žmogui sunegalavus, apie jį paprastai sakoma: „Nežinia, kas jam daros, nei valgo, nei geria, nei miega, kalba nei į tvorą nei į mieta, – atrodo, lyg būtų apkerėtas“?

Vadinasi, apkerėti būna tie, kurie nei valgo, nei geria, nei miega, nei atlieka minėtus gamtinius poreikius, bet anaip tol ne tie, kurie nori to, ko nori jūsų malonybė, kurie geria, kai gauna gerti, ir valgo, kai turi ko valgyti, ir atsako į visus klausimus.

– Tavo teisybė, Sančai, – pritarė Don Kichotas, – betgi aš tau sakiau, jog esama įvairių apkerėjimo būdų, ir, galimas daiktas, ilgainiui kai kurie pasikeitė, ir dabar apkerėtiesiems įprasta daryti tai, ką darau aš ir ko nebuvo daroma anksčiau, – žodžiu, nevalia prieštarauti laiko dvasiai ir nėra ko daryti kokias nors išvadas.

Aš žinau ir tvirtai tikiu, jog esu apkerėtas, ir todėl mano sąžinė rami, o juk ji mane graužtų, jeigu manyčiau, kad aš neužkerėtas ir tik iš tingystės ir iš bailumo sėdžiu narve, – vadinasi, nesuteikiu apginties daugeliui nelaimėlių ir skriaudžiamųjų, kurie šiuo metu galbūt tikrai ir labai reikalingi mano

pagalbos ir užtarimo.

– Šiaip ar taip, – atsiliepė Sančas, – jūsų malonybei būtų didžiai pravartu ir naudinga pabandyt išsivaduoti iš šio kalėjimo, – o aš laikau savo priederme visomis išgalėmis jums padėti ir netgi ištraukti jus iš narvo, – ir tada jau pabandyt sėsti ant savo gerojo Rosinanto, kuris irgi, regis, apkerėtas: toks jisai liūdnas ir nusiminęs...

Paskui mudu dar sykį išbandysim laimę ir paieškosim nuotykių, ir jeigu mums nepasiseks, visada spėsime grįžti į narvą, ir aš duodu jums žodį, kaip pritinka geram ir ištikimam ginklanešiui, drauge su jūsų malonybe sėsti į narvą, jeigu jūsų malonybė būsite toks nedalingas, o aš – toks kvailas, kad mudviem nieko neišeis.

– Aš mielai paseksiu tavo patarimu, broleli Sančai, – atsiliepė Don Kichotas, – ir kai tik ištaikysi progą mane išlaisvinti, visa kuo ir visame kame tavęs klausysiu, bet tu, Sančai, įsitikinsi, kokia klaidinga tavoji nuomonė apie mano nelaimę.

Taip šnekučiavo klajojantis riteris ir jo nusiklajojęs ginklanešys, kol pagaliau privažiavo tą vietą, kur, jau nusėdę nuo mulų, jų laukė klebonas, kanauninkas ir barzdaskutys.

Vežėjas kaipmat išjungė jaučius ir paleido ganytis žalioje ir malonioje lankoje, viliojančioje pasimėgauti savo gaiva ne tokius apkerėtus žmones kaip Don Kichotas, o tokius protingus ir blaivius kaip jo ginklanešys, kuris paprašė kleboną leisti jo ponui truputį išeiti iš narvo: mat, jeigu jo neišleisų, kalėjime būsią anaip tol ne taip švaru, kaip pritinka kalinant tokį valyvą riterį, koku laikytinas jo ponas.

Klebonas suprato, ką Sančas turi galvoje, ir pasakė, jog mielai patenkintų jo prašymą, jeigu nebijotų, kad jo ponas, pasijutęs laisvas, vėl pradėsiąs krėsti savo išdaigas ir ilgam dingsiąs iš akių.

– Aš laiduoju, kad jis nepabėgs, – tarė Sančas.

– Ir aš laiduosiu, – atsiliepė klebonas, – jeigu tik jisai duos riterio garbės žodį be mūsų žinios nenuėiti nė per žingsnį.

– Duodu, – tarė Don Kichotas, girdėjęs visą tą pokalbį, – juo labiau kad apkerėtas kaip aš žmogus nebegali elgtis savo išmanymu, – tasai, kuris jį apkerėjo, ištisus tris šimtmečius neleis jam pajudėti iš vietos, o jeigu jis bandys bėgti, oru sugrąžins atgal.

...Žodžiu, jie galį drąsiai išleisti jį iš narvo – taip visiems būsią geriau; o jei nesutinką jo išleisti, verčiau tegu pasitraukią į šalį, nes viešai pareiškiąs, jog norom nenorom turėsiąs užgauti jų uoslę.

Kanauninkas paėmė Don Kichotui už rankos, nors abi buvo surištos draugėn, ir, gavęs garbės žodį, išleido jį iš narvo, ir šis nepaprastai ir neapsakomai apsidžiaugė pasijutęs Laisvas.

Pirmiausia jis pasiražė, atsitiesė visu ūgiu, paskui priėjo prie Rosinanto, dusyk pliaukštelėjo delnu per sturplį ir tarė:

– Vis dar kliaujuos Viešpačiu ir Švenčiausiąja Dievo Motina, o visų žirgų žiede ir veidrodi, jog veikiai išsipildys mudviejų troškimai, ir tu vėlei vežiosi savąjį šeiminką, o aš, sėdęs raitas, vykdysiu savo priedermę, dėlei kurios Dievas atsiuntė mane į šį pasaulį.

Taip taręs, Don Kichotas nuėjo sykiu su Sanču į pašalį ir grįžo atgal lengviau jausdamasis ir degdamas noru įgyvendinti savo ginklanešio sumanymą.

Kanauninkas žiūrėjo į Don Kichotą ir stebėjosi jo didžio pamišimo keistumu, nes iš kalbų ir iš atsakymų šis atrodė kuo šviesiausio proto; tik įsišnekėjęs apie riteriją, kaip jau buvo sakyta, išeidavo iš krašto.

Ir štai, kada visi susėdo žalioje lankoje laukdami, kol tarnai atves kanauninko nešulinį mulą su maisto atsargomis, šis su užuojauta kreipėsi į Don Kichotą:

– Nejaugi, pone bajore, skaitydamas tuos kokčius ir tuščius riterių romanus, jūs taip sumaišėte sau galvą, jog įsivaizduojate esąs apkerėtas ir tikite kitais panašiais dalykais, kurie lygiai taip svetimi

tikrovei, kaip melas svetimas tiesai?

Ir nejaugi žmogaus protas gali leisti, jog pasaulyje būta begalės visokiausių Amadžių, be skaičiaus garsingų riterių, Trapezundo imperatorių, Felismartų Hirkaniškių, eidininkų, klajojančių mergelių, slibinų, andriakų, milžinų, negirdėtų nuotykių, įvairiausių apkerėjimų, nuožmių susirėmimų, keisčiausių apdarų, įsimylėjusių princesių, ginklanešių grafų, žavių nykštukų, meilės laiškų, asistavimų, narsių moterų, – žodžiu, begalės nesąmonių, kurių knibždėte knibžda riterių romanai?

Apie save pasakysiu tik šitiek: kol skaitau negalvodamas, jog visa tai melas ir paistalai, dar gaunu šiojį tokį malonumą...

Tačiau kai susigriebiu, kas tai per skaitalas, geriausią romaną sviedžiu pakampėn, o jeigu tuo metu šalia degtų ugnis, visus juos supleškinčiau, ir jie iš tikrųjų verti tokios bausmės, nes aliai vienas pilni prasimanymų ir nebūtų dalykų, o jų herojų elgesys neturi nieko bendra su žmogaus prigimtimi; nes jie diegia naujas sektas ir naują gyvenimo būdą¹; nes jie skatina nemokšišką prastuomenę tikėti visomis tomis paikystėmis ir laikyti jas gryna tiesa...

Ir tų romanų autoriai turi tiek įžūlumo, jog suįžūlėję drįsta maišyti protą blaiviams ir kilmingiems bajorams, kaip tat rodo jūsų malonybės atvejais, nes įstūmė jus į tokį kraštutinumą, jog norom nenorom teko jus uždaryti į narvą ir gabenti jaučiais, kaip iš vienos vietos į kitą gabenami ir vežiojami tigrui arba liūtai ir rodomi už pinigų.

Taigi, pone Don Kichote, pasigailėkite savęs, atvirskite į protą ir mokomai naudokitės savo išmone, kurios nepašykštėjo jums dangus, ir nukreipkite savo šviesiausius sugebėjimus į kitokio turinio skaitymus, kurie praturtins dvasią ir pridės jums garbės.

Ir jeigu vis dėlto jūsų prigimtis links prie riterių romanų ir nuotykių aprašymų, verčiau atsiskleiskite Šventąjį Raštą ir pasiskaitykite „Teisėjų knygą“: čia jūs rasite didžių ir tikrų įvykių ir darbų, stebinančių tiek didybe, tiek tikrumu.

Luzitanijoje buvo Viriatas, Romoje – Cezaris, Kartaginoje – Hanibalas, Graikijoje – Aleksandras, Kastilijoje – grafas Fernanas Gonsalesas, Valensijoje – Sidas, Andalūzijoje – Gonsalas Fernandesas, Estramadūroje – Djegas Garsija de Paredesas, Chereše – Garsija Peresas de Vargas, Toledė – Garsilasas, Sevilijoje – donas Manuelis de Leonas², ir pasakojimai apie jų narsingus žygdarbius, mano supratimu, turėtų smaginti, lavinti, žavėti ir stebinti tauriausius protus.

Šit kokia lektūra verta jūsų malonybės šviesaus proto, pone Don Kichote: šitaip apsiskaitęs, puikiai išmanysite istoriją, mėgsite dorybę, išmoksite gėrio, būsite gražesnių papročių, narsus, bet su atodaira, ryžtingas ir šaunus be lašo silpnybės. Ir visa tai pasitarnaus Dievo garbei, jūsų labai ir Lamančos šlovei, o iš ten, kaip esu girdėjęs, eina jūsų malonybės kilmė ir pradžia.

Su didžia atidžia klausėsi Don Kichotas kanauninko samprotavimų, o kai šis baigė, ilgokai į jį žiūrėjo ir pagaliau tarė:

– Man regis, pone bajore, jūsų malonybė kalbėjote norėdamas mane įtikinti, jog pasaulyje nėra buvę klajojančių riterių ir jog visi riterių romanai – grynas prasimanymas ir melas, o valstybei jie

¹ ...jie diegia naujas sektas ir naują gyvenimo būdą... – Antroje XVII a. pusėje inkvizicija rado „eretiškų“ pradų romane „Galijos Amadis“.

² Luzitanijoje buvo Viriatas... Kastilijoje – grafas Fernanas Gonsalesas, Valensijoje – Sidas, Andalūzijoje – Gonsalas Fernandesas, Estramadūroje – Djegas Garsija de Paredesas, Chereše – Garsija Peresas de Vargas, Toledė – Garsilasas, Sevilijoje – donas Manuelis de Leonas... – Luzitanija – senovinis Portugalijos pavadinimas. Viriatas – luzitanų piemu, vadovavęs luzitanų sukilimui prieš romėnus (151–140 m. pr. m. e.). Grafas Fernanas Gonsalesas (Fernan Gonzalez, m. 970) – legendinis Rekonkistos didvyris, nuo maurų išvadavęs Kastiliją; jam skirta „Poema apie Fernaną Gonsalesą“ (XIII a.) ir daugelis romanų. Sidas – žr. 47 paaišk. Gonsalas Fernandesas – didysis ispanų karvedys, kilęs iš Andalūzijos. Djegas Garsija de Paredesas – XVI a. ispanų didvyris. Garsija Peresas de Vargas vadovavo priešakiniam kariuomenės būriui, karaliui San Fernandui apgulius Seviliją. Garsilasas de la Vega (Garsilaso de la Vega, 1503–1536) – ispanų poetas, pagarsėjęs kovose su maurais. Manuelis de Leonas – riteris, iš liūto narvo išėmęs pirštinę, kurią buvo įmetusi mylimoji bandydama jo drąsą; grąžindamas pirštinę, jis skėlė jai antausį už tai, kad turėjo be reikalo rizikuoti gyvybe.

nereikalingi ir kenksmingi, ir jog aš blogai dariau, kad juos skaičiau, ir dar blogiau – kad jais tikėjau, ir blogiausia – kad juos mėgdžiojau pasirinkdamas sunkų klajojančio riterio kelią, kuriuo eiti tie romanai moko, nes, jūsų įsitikinimu, pasaulyje nėra buvę jokių Amadžių, nei Galijos, nei Graikijos, ir nė vieno tų riterių, kurių knibždėte knibžda minėti veikalai.

– Jūsų malonybė žodis žodin persakėte mano mintis, – į tai tarė kanauninkas.

O Don Kichotas kalbėjo toliau:

– Be to, jūsų malonybė dar pridūrėte, jog romanai man labai pakenkė, nes dėl jų man protas pasimaišė ir aš pakliuvau į narvą, ir jog man, jūsų supratimu, būtų pravartu pasitaisyti, pakeisti skaitymų temą ir kibti į kitas knygas, artimesnes tikrovei, labiau pamokančias ir teikiančias daugiau malonumo.

– Visiškai teisingai, – pritarė kanauninkas.

– O aš, savo ruožtu, manau, – atrėmė Don Kichotas, – jog jūsų malonybė esate pamišęs ir apkerėtas, nes išdrįsote šitaip burnoti tatai, ką pripažįsta ir laiko tiesa visas pasaulis, o tie, kurie tat ginčija, kaip ginčijate jūsų malonybė, nusipelno tokios pat bausmės, kokiai, pasak jūsų, pasmerkiate jūsų malonybė knygas, kurių skaitydamas imate bodėtis; mat tvirtinti visiems, kad Amadžio nėra buvę pasaulyje, kaip ir kitų nuotykingą gyvenimą pasirinkusių riterių, kurių pilna istorijų puslapiuose, – tai lyg įrodinėti, jog saulė nešviečia, ledas nešaldo, o žemė mūsų nenešioja.

Ar galėtų atsirasti pasaulyje toksai išminčius, kuris sugebėtų kam nors įrodyti, jog visa, kas nutiko princesei Floripei ir Gi Burgundiškiui, taipgi Fjerabrasui ant Mantiblio tilto¹, Karoliui Didžiajam valdant, – netiesa? O juk tai, dievaži, tokia pat tiesa, kaip dabar kad yra diena!

O jeigu tai melas, – vadinasi, nėra buvę nei Hektoro, nei Achilo, nei Trojos karo, nei Dvylikos Prancūzijos perų, nei Anglijos karaliaus Artūro, kuris ligi šiolei laksto paverstas varnu ir tebėra be paliovos laukiamas savo karalystėje.

Gal kas nors taipgi išdrįs tvirtinti, jog Gvarino Bedalio istorija ir Šventojo Gralio ieškojimas² – prasimanymas, jog išgalvota tiek Tristano ir Izoldos, tiek Lanceloto ir Gvineverės meilė, o juk tebėra gyvi žmonės, dar miglotai menantys rūmų damą Kintanjoną, garsiausią vyno pilstytoją Didžiojoje Britanijoje.

Visa tai grynų grynčiausia teisybė, nes aš pats prisimenu, kaip mano senelė iš tėvo pusės, išvydusi kokią nors duenją ilgu našlės šydu, sakydavo: „Pažiūrėk, anūkėli, kokia ji panaši į rūmų damą Kintanjoną...“ Iš to darau išvadą, jog senelė tikriausiai ją pažinojo ar bent jau matė jos portretą.

O kas drįs ginčyti tikrąją Pjero ir gražiosios Magalonos³ istoriją, jei karaliaus arsenale ligi šiolei tebėra kaištis, kuriuo narsusis Pjeras valdė medinį arklį, nešiojusį jį oru, o juk tasai kaištis ne ką mažesnis už vežimo grąžulą? O šalia grąžulo guli padėtas Babjekos balnas, o Ronsevalyje tebėra Rolando ragas, didumo sulig gera sija...

Iš to išeina, kad buvo ir Dvylika perų, ir Pjeras, ir Sidas, ir kiti panašūs riteriai, kurie, kaip sakoma, nuotykių didžių ieškojo.

Gal taipgi man sakysite, jog nėra buvę nė klajojančio riterio narsingojo luzitano Žoano di Merlaus⁴,

¹ ...kas nutiko princesei Floripei ir Gi Burgundiškiui, taipgi Fjerabrasui ant Mantiblio tilto... – Vienne viduramžių ciklo apie Dvylika Prancūzijos perų padavime pasakojama, kaip maurų karaliaus Balano duktė Floripė priglaudė Dvylika perų ir pamilo Gi Burgundiškį. Tame pačiame cikle pasakojama, kaip milžinas Fjerabrasas užkariavo Mantiblio tiltą, kurį saugojo šimtas turkų, pavaldžių karaliui Balanui.

² ...Gvarino Bedalio istorija ir Šventojo Gralio ieškojimas... – Gvarinas Bedalis – XIII a. italų riterių romano herojus, Persepolio karaliaus žentas, susigiminiavęs su Karoliu Didžiuoju. Šventasis Gralis – gyno deimanto taurė, į kurią, pasak padavimo, Juozapas iš Arimatėjos surinkęs nukryžiuoto Jėzaus Kristaus kraują; šios taurės ieškodavo daugelio riterių romanų herojai.

³ Pjeras ir gražioji Magalona – XII a. prancūzų riterių romano „Gražiosios Magalonos, Neapolio karaliaus dukters, ir Pjero, Provanso grafo sūnaus, istorija“ veikėjai.

⁴ Žoanas di Merlus – portugalų riteris, 1439 m. grūmėsis Araso ir Bazelio turnyruose.

kuris, nuvykęs Burgundijon, grūmėsi Arase su garsiuoju Šarni senjoru, vadinamu mosenu Pjeru, o vėliau Bazelyje kovėsi su mosenu Anri de Remestanu ir abiejose dvikautėse laimėjo pergalę ir pelnė nevystančią šlovę, ir jog ten pat, Burgundijoje, savo nuotykiams ir dvikautėms neišgarsėjo narsieji ispanai Pedras Barba ir Gutjeras Kichada (iš kurio esu kilęs pagal tėvo liniją), kurie iškvietė į kovą grafo de Sen Polio¹ sūnus ir juos nugalėjo?

Nebandykite taipgi man ginčyti, jog donas Fernandas de Gevara² keliavo Vokietijon nuotykių ieškoti ir tenai nugrūmė meserą Georgą, Austrijos hercogo riterį.

Gal sakysite, jog visa tai pasakos: ir Suero de Kinjoneso grumtynės, aprašytos „Šlovės turnyre“, ir moseno Luji de Falso dvikautės su donu Gonsalu de Gusmanu³, kastilų riteriu, taipgi kiti nesuskaitomi tiek mūsų, tiek svetimšalių krikščionių riterių žygdarbiai, tokie tikri ir neabejotini, jog aš dar sykį jums sakau: kas drįsta juos ginčyti, tasai neturi nei nuovokos, nei sveiko proto.

Kanauninkas nustebo girdėdamas, kaip Don Kichotas maišo tiesą su melu ir kaip gerai išmano visa tai, kas siejasi ir turi ką nors bendra su jo pamėgtosios klajojančios riterijos žygiais, ir šitaip jam atsakė:

– Negaliu ginčyti, pone Don Kichote, jog iš dalies jūsų malonybė sakote tiesą, ypač kalbėdamas apie ispanų klajojančius riterius, taipgi sutinku, kad tikrai buvo Dvylika Prancūzijos perų, bet negaliu patikėti, jog jie būtų padarę visa tai, ką jiems priskiria arkivyskupas Turpenas: kas be ko, iš tiesų tai buvo Prancūzijos karalių išrinktieji riteriai, vadinami perais*, nes visi jie prilygo vienas kitam ir drąsa, ir kilme, ir taurumu... Šiaip ar taip, tokie jie ir privalėjo būti, nes tai buvo kaip ir dabartiniai mūsų ordinais – šventojo Jokūbo arba Kalatravos⁴, kurių nariai, kaip numatyta, esti arba turi būti narsūs, taurūs ir kilmingi...

Kaip dabar sakoma: *šventojo Jono ordino* arba *Alkantaros ordino*⁵ riteris, taip anuo metu sakyta: *Dvylikos perų ordino riteris*, nes visi dvylika, išrinktų į šį karinį ordiną, visa kuo prilygdavo vienas kitam.

Aišku, dėl Sido aš neabejoju, nei juo labiau dėl Bernardo del Karpijo, bet pasakojimai apie jų žygdarbius man kelia labai dideles abejones.

Jei kalbėsime apie kaištį, kuris, pasak jūsų malonybės, priklausė grafui Pjerui ir šiuo metu drauge su Babjekos balnu laikomas karaliaus, arsenale, išpažįstu savo nuodėmę: gal esu toks neišmanėlis arba trumparegis, jog balną pastebėjau, o kaiščio neįžiūrėjau, nors jisai, kaip jūsų malonybė sakote, toks didelis.

– Be abejo, jis ten, – pareiškė Don Kichotas. – O štai dar vienas požymis: kaip girdėjau, jis įdėtas į

¹ ...Pedras Barba ir Gutjeras Kichada... iškvietė į kovą grafo de Sen Polio sūnus... – Pedras Barba ir Gutjeras Kichada – XV a. ispanų riteriai, 1435 m. keliavę į kitas šalis grumtis turnyruose. *Grafas de Sen Polis* priklausė Burgundijos kunigaikščio Pilypo Gražiojo dvarui.

² *Fernandas de Gevara* – ispanų riteris, 1436 m. Vienoje grūmėsis dvikovoje su austrų riteriu Georgu Vurapagu, stebint Austrijos hercogui Albertui.

³ ...*Suero de Kinjoneso grumtynės, aprašytos „Šlovės turnyre“, ir moseno Luji de Falso dvikautės su donu Gonsalu de Gusmanu... – „Šlovės turnyras“, arba „Knyga apie Suero de Kinjoneso Šlovės turnyrą“, parašyta turnyro liudininko Pero Rodrigeso de Lenos ir beveik po šimto metų apdorota ir išleista Chuano de Pinedos (1588). Turnyrą paskelbė bajoras *Sueras de Kinjonesas*, kuris, sužavėtas mylimosios grožio, davė įžadą nešioti ant kaklo geležinį žiedą. Norėdamas atsisakyti įžado, kartu su devyniais draugais pasiūlė kautis prieš bet kurio krašto riterį netoli Leono miesto. Šiam turnyrui teisėjavo minėtas ispanų riteris Pedras Barba (žr. 291 paaišk.). *Moseno Luji de Falso dvikautės su donu Gonsalu de Gusmanu* įvyko 1428 m. Valjadolide, stebint karaliui Jonui II.*

* Peras – lygus, vienodas (pranc. pair).

⁴ ...*mūsų ordinais* – šventojo Jokūbo arba Kalatravos... – šventojo Jokūbo (*Santjago*) ordinas – vienas keturių karinių ispanų ordinų, įsteigtas antroje XII a. pusėje ir 1175 m. popiežiaus Aleksandro III pašventintas. *Kalatravos ordinas* – religinis karinis ispanų ordinas, XII a. šv. Raimundo įsteigtas ginant Kalatravos miestą nuo maurų.

⁵ ...*šventojo Jono ordino* arba *Alkantaros ordino riteris...* – šventojo Jono (*arba joanitų*) ordinas – religinis pasaulietinis ordinas, įsteigtas Jeruzalėje; pavadinimas kilęs iš šv. Jono ligoninės, kur buvo pirmoji joanitų būstinė. *Alkantaros ordinas* – religinis karinis ispanų ordinas, įsteigtas 1156 m.

veršenos makštį, idant neapsitrauktų mūsais.

– Visai galimas daiktas, – atsakė kanauninkas, – bet, prisiekiu savo šventiniais, neprisimenu, kad būčiau jį pastebėjęs. Tačiau jeigu netgi tarsime, jog jis tenai, juk aš neprivalau tikėti pasakomis apie įvairiausias Amadžius nei apie devynias galybes kitų riterių, apie kuriuos prirašyta tiek ir tiek romanų, o jūsų malonybei, tokiam garbingam didžiųjų dorybių ir šviesaus proto žmogui, juo labiau nedera laikyti tiesa visų tų negirdėtų kvailysčių, kurių priregzta idiotiškuose riterių romanuose.

L PERSKYRIMAS

APIE SĄMOJINGĄ DON KICHOTO IR KANAUNINKO DISPUTĄ, TAIPGI APIE KITUS ĮVYKIUS

– Čia tai bent! – sušuko Don Kichotas. – Vadinasi, knygos, spausdinamos karalių leidimu ir atitinkamų pareigūnų pritarimu, vienodai mielai skaitomos senų ir jaunų, skurdžių ir turčių, išprususių ir nemokšų, prasčiokų ir bajorų, žodžiu, visokio rango ir luomo žmonių, – grynų gryniasias melas, nors viskas jose tikroviška, nors mums pristatomi tokio ir tokio riterio tėvai ir giminės, nurodoma, kur jis gimė ir gyveno ir kokio amžiaus sulaukė, nuosekliai pasakojama, ką jis veikė diena į dieną, kur ir kokius žygdarbius įvykdė?

Liaukitės, jūsų malonybe, neburnokite ir patikėkite, jog patarimu, kurį jums daviau, dera pasekti kiekvienam protingam žmogui; iš tiesų pasiskaitykite tas knygas ir pamatysite, kokį malonumą teikia tokis skaitymas.

Iš tiesų sakykite man: argi ne smagu, kai tarytum savo akimis matome bekraštį kunkuliuojančios dervos ežerą, kuriame nardo ir knibžda devynios galybės slibinų, gyvačių, driežų ir aibė kitokių plėšrūnų ir pabaisų, o iš gelmių kyla gūdus ir sielvartingas balsas: „Nors ir kažin kas tu būtumei, riteri, žvelgiantis į šitą šiurpulingą ežerą, jei geidi išgauti lobį, po juodaisiais vandenais paslėptą, įrodyki, jog tavo tvirtoje krūtinėje plaka narsuolio širdis, ir pulki į šį juodą liepsnojantį skystimą, nes jei to nepadarysi, nebus tau skirta matyti neregėtų stebuklų, kuriuos savo septyniose pilyse laiko ir saugo šioj juodoj sietuvoj gyvenančios septynios nėrovės!“ Tik išgirsta riteris šį šiurpulingą balsą ir, nežiūrėdamas savęs, nepaisydamas pavojaus ir netgi sunkiųjų šarvų nenusimaudamas, Viešpačiu Dievu ir savąja širdies dama pasikliaudamas, šoka į vidurį verdančio ežero ir staiga, nelaukta netikėtai atsiduria žydinčiose lankose, kurių nė iš tolo nepalyginsi su Eliziejaus laukais.

Ir dingo jam, kad dangus ten vaiskesnis ir kad saulė nebūto skaistumo.

Priešais atsiveria romi giraitė, žali plačiašakiai jos medžiai savo žaluma glosto akį, o klausą džiugina saldžiomis ir neįmantriomis giesmėmis gausybė margų paukštelių, purpsinčių tankynėje.

Pamato jis upokšnij, kurio gaivūs vandenys it lydytas krištolas srovena per baltus akmenėlius smėlėtu dugnu, tarytum aukso smiltelėmis ir grynais perlais nuklotu.

Štai trykšta šaltinis, iš margo jaspio ir gludinto marmuro sudėtas; antai kitas, suremtas it grota, kur netvarkingai išrikiuotos geldutės ir įvijos geltonos ir baltos sraigių trobelės pramaišiu su žiburiuojančiais krištolo trupinėliais ir dirbtiniais smaragdais sudaro vaizdingą raštą – tokį, jog atrodo, kad, mėgdžiodamas gamtą, menas sykiu ją pranoksta.

Vienur netikėtai išdygsta tvirtovė arba prašmatni pilis lieto aukso mūrais, deimantiniais kuorais ir hiacintų vartais, – žodžiu, ji tokia žavi, jog savo išore daro nepalyginamai didesnę įspūdį nei visos tos brangios medžiagos – deimantai, karbunkulai, rubinai, perlai, auksas ir smaragdai, – iš kurių ji pastatyta.

Į ką gi verta žiūrėti, visa tat pamačius? Gal į gausų būrį mergelių¹, išeinančių pro pilies vartus, taip ištaigiai ir prašmatniai apsirengusių, kad jei imčiau aprašinėti jų apdarus, sekdamas riterių romanų

¹ Gal į gausų būrį mergelių... – Visa ši scena tarytum paimta iš „Graikijos Amadžio“.

kūrėjais, niekados nebaigčiau... Paskui viena mergelė, matyt, kilmingiausioji, paduoda ranką narsingajam riteriui, įšokusiam į verdantį ežerą, ir, netardama nė žodžio, vedasi į prabangią pilį, arba tvirtovę, o ten liepia jam nuogai nusirengti, išmaudo šiltame vandenyje, ištrina visą kvapiais tepalais, apvelka įkvėpintais plonyčio audinio marškiniais, o tada kita mergelė apgaubia jam pečius apsiaustu, vertu mažų mažiausia vieno miesto, o gal ir brangesniu...

Ką gi dar pamatysime? Kaip – pasakojama mums – paskiau jos vedasi riterį kiton menėn, kur taip skoningai padengti stalai, kad jis tik stebisi žado netekęs? Kaip pila jam ant rankų vandenį, ambra ir kvapnių žiedų syvais atmieštą? Kaip sodina jį dramblio kaulo krėsian? Kaip patarnauja jam visos mergelės, nė vienu žodžiu nesudrumsdamos stebuklingos tylos? Kaip neša jam gausybę valgių, taip gardžiai pataisytų, jog galvoj netelpa, į kurį pirmiau tiesti ranką?

Gal klausytis muzikos, kuri skamba bevalgant, tik nežinia, kas dainuoja ir iš kur ji sklinda? O po vaišių, kai stalai bus nukraustyti, gal dar pažiūrėti, kaip riteris išsiipleikia krėsle ir, ko gero, senu papratimu ima krapštytis dantis, o tuo metu lyg tyčia pro duris įeina mergelė, nepalyginamai gražesnė už anksčiau matytas, atsisėda šalimais ir pradeda pasakoti, kokia tai pilis, kaip ji čia buvusi apkerėta, ir daugelį kitų dalykų, kurie stebina riterį, o šios istorijos skaitytojus žavi?

Nenoriu daugiau apie tai kalbėti, nes ir to pakanka išvadai padaryti, jog bet kurio riterių romano bet kuris skyrelis teikia malonumą ir pasimėgavimą bet kuriam skaitytojui.

Patikėkite manimi, jūsų malonybe, ir, kaip jau sakiau, pasiskaitykite šiuos romanus – jie išsklaidys jums liūdesį ir pataisys nuotaiką, jei būsite blogai nusiteikęs.

Galiu pasigirti, jog, tapęs klajojančiu riteriu, pasidariau narsus, mandagus, dosnus, gražių manierų, taurus, malonus, ryžtingas, romus, kantrus, nuolankiai kenčiu ir vargus, ir nelaisvę, ir kerus; ir nors ne per seniausiai buvau palaikytas pamišėliu ir pasodintas narvan, tikiuosi, jeigu tik dangus man bus palankus ir nenusigręš laimė, ilgai netrukus savo narsingosios rankos galia tapti kokios nors karalystės karalium, ir tuomet visi įsitikins, kokia atjausli ir dosni širdis plaka mano krūtinėje...

Mat, pone, dievaži, vargšas niekam negali parodyti dosnumo, nors ši dorybė jam labiausiai įgimta, o atjauslumas, apsiribojantis vien gerais ketinimais, esti toks pat negyvas kaip ir tikėjimas be darbų.

Todėl norėčiau, kad Laimė greičiau suteiktų man progą tapti imperatorium: tuomet parodyčiau širdį ir atsidėkočiau savo bičiuliams, ypačiai vargšeliui Sančui Pansai, savo ginklanešiui, puikiausiam žmogui, kokį aš pažįstu, ir norėčiau padovanoti jam senokai žadėtąją grafystę, bet būgštaju, kad jis neturi nuovokos, kaip reikia valdyti savo valstybę.

Sančas išgirdo paskutinius savo pono žodžius ir tarė jam:

– Jūsų malonybė, pone Don Kichote, tik pridėkite jėgų ir pasistenkit padovanoti man grafystę, taip tvirtai jūsų malonybės pažadėtą ir taip ilgai mano laukiamą, o aš duodu jums žodį, jog nepristigsiu nuovokos ir sugebėsiu ją valdyti.

Na, bet jeigu pristigsiu, tai, kaip girdėjau, yra pasaulyje tokių žmonių, kurie ima nuomon senjorų valdas, moka jiems tam tikrą metinį mokesį ir valdo jas savo nuožiūra, o senjoras sėdi sau rankas sunėręs, gyvena iš nuomos ir niekuo nesirūpina. Ir aš taip darysiu: veltui nekvaršinsiu sau galvos, nusikratysiu visais valdymo rūpesčiais ir gyvensiu iš nuomos kaip kunigaikštis, o jie tesižino.

– Tu, brolau Sančai, galvoji tik apie pajamas, – tarė kanauninkas, – tačiau senjorui privalu žiūrėti teisingumo savo valdose. Ir štai čia reikia turėti nuovoką ir blaivų protą, o svarbiausia – nuoširdų norą teisingai spręsti kiekvieną bylą: mat, jeigu jo nebus pradžioje, priėjus vidurį ir pabaigą, viskas pakryps kreiva vėže, nes Dievas paprastai remia naivuolių gerus norus ir griauna išminčių piktus kėslus.

– Visų tų filosofijų mano galva nesuima, – atsakė Sančas Pansa. – Man aišku viena: kad tik gaučiau tą grafystę, o jau valdyti ją mokėsiu, nes dvasia esu ne ką menkesnis už kitus, bet užtat kūnu – daug stambesnis, ir karaliaučiau savo žemėse kaip ir bet kuris kitas karalius, o tapęs karalium, daryčiau ką

tinkamas, o darydamas ką tinkamas, gyvenčiau savo malonumui, o gyvendamas savo malonumui, būčiau patenkintas, o kai žmogus patenkintas, jam nebėra ko trokšti, o kai nebėra ko trokšti, – ir atliktas kriukis; teateinie manoji grafystė, o tada jau, kaip pasakė vienas neregys kitam, sudiev ir iki pasimatymo.

– Tavo filosofijos, kaip tu sakai, Sančai, ne tokios jau blogos, bet dėl tų grafysčių dar reikėtų pagalvoti.

Don Kichotas j tai atsakė:

– O ko gi čia galvoti? Aš tiktai seku gausybe įvairiausių pavyzdžių ir mielai galėčiau juos paminėti, jeigu jau išėjo kalba apie manojo ordino riterius, kurie, atsidėkodami savo ginklanešiams už ištikimą ir lemtą tarnybą, apipylė juos didžiausiomis malonėmis, neaprėžtai jų valdžiai atidavė ištisus miestus ir salas; o buvo ir tokių, kurie už savo didžius nuopelnus vertai gavo karaliaus vainiką.

Tačiau kuriems galams veltui gaištu laiką, jeigu peršasi toks puikus pavyzdys: argi didysis ir niekadros deramai neįvertintas Galijos Amadis nepadarė savo ginklanešio Žemynos salos grafu? Vadinas, ir aš, savo ruožtu, galiu ramia sąžine padaryti grafu Sančą Pansą, vieną geriausių ginklanešių, kokie kada nors tarnavo klajojantiems riteriams.

Kanauninką nustebino Don Kichoto nuosekliai dėstomos nesąmonės (jeigu nesąmonės apskritai turi ką nors bendra su nuoseklumu) ir tai, kaip jis nupiešė Ežero riterio nuotyki, ir įspūdis, kurį jam paliko knygoje išskaityti nebūti dalykai, pramanyti riterių romanų kūrėjų, ir dar nustebino Sančo paikumas ir jo karštas noras gauti pono pažadėtą grafystę.

Tuo tarpu sugrįžo kanauninko tarnai, kuriuos jis buvo nusiuntęs užiegon atvesti nešulinio mulo su maisto atsargomis; ir idant vežėjas, kaip jau buvo sakyta, šia dingstimi leistų pasiganyti jaučius vešlioje lankoje, jie susėdo medžių paunksnėje ir kibo į valgi, o stalą ir staltiesę jiems atstojo kilimas ir žalia žolė.

Ir šit, jiems bevalgant, šalimais netikėtai sutraškėjo brūzgynai, sutilindžiavo skambalėlis, ir tuoj pat iš tankmės išnėrė žavi baltutėlė ožkytė juodais ir rudais lopais, o iš paskos išbėgo piemuo šaukdamas taip, kaip paprastai šaukia piemenys, kai nori sulaukyti gyvulį ir sugrąžinti atgal į bandą.

Baikšti ir išgąsdinta ožka puolė prie žmonių, lyg ieškodama apginties, ir sustojo greta keliauninkų.

Piemuo ją prisivijo ir, sugriebęs už ragų, prašneko lyg su protinga ir išmania būtybe:

– Ak laukinuke, laukinuke, Margute, Margute, ko gi šiomis dienomis taip valiūkauji? Gal vilkai tave pabaidė, dukrele, ar ką? Sakyki man, gražuolėle, kas tau daros?

– Et, kas gi tau gali darytis! Stačiai esi patelė ir nestygsti vietoje, velniai griebtų tavo prigimtį ir prigimtį visų tų, kuriomis tu seki!

– Grįžki, grįžki, brangute! Jei tau pabodo diendaržy, tai bent esi ten saugi tarp savo draugių. Juk tau pridera jas sergėti ir kelią joms rodyti, o jeigu jau pati blaškaisi ir kelio nežiūri, tai kurgi joms dėtis?

Labai patiko visiems piemens kalbos, o ypačiai kanauninkui, kuris kreipėsi į jį šiais žodžiais:

– Nusiraminki, brolau, dėl Dievo meilės, ir nesiskubinki ginti ožkos į diendaržį: jeigu ji, kaip sakai, patelė, – vadinas, neuždrausi jai sekti įgimtu instinktu, nors ir kažin kaip stengtumeis jį pažaboti. Suvalgyki štai šį kąsnelį ir išgerki vyno, o per tą laiką ir pyktis tau nulsūgs, ir ožka pailsės.

Tai tardamas, peilio galu pasmeigė šaltą triušienos gabalą ir atkišo jį piemeniui.

Piemuo paėmė mėsą ir padėjo kanauninkui, paskui išgėrė vyno, nusiramino ir tarė:

– Nenorėčiau, kad, girdėdami mane šitaip protingai šnekant su gyvuliu, jūsų malonybės palaikytute mane kvailiuku, – tiesą pasakius, mano žodžiai turi tam tikrą slaptą prasmę. Esu nors ir kaimo žmogus, bet ne iš tų, kurie nemoka elgtis su žmonėmis ir gyvuliais.

– Mielai tuo tikiu, – atsiliepė klebonas, – iš patyrimo žinau, kad giriose išauga šviesūs žmonės, o

piemenų lūšnelėse laikosi mąstytojai.

– Šiaip ar taip, pone, jose randa prieglobstį ysa ko matę žmonės, – tarė piemuo. – O kad pripažintute šią tiesą ir ja pasiimtute, – aišku, jeigu jūs, ponai, nepasibodėsite ir malonėsite skirti man truputį dėmesio, nors gali pasirodyti, jog aš neprašytas peršuosiu į jūsų būrį, – taigi teikitės manęs paklausti, ir aš papasakosiu jums tikrą nutikimą, kuris patvirtins tiek šio pono, – ir jis parodė į kleboną, – tiek mano žodžius.

Į tai Don Kichotas atsakė:

– Idant įsitikinčiau, jog šis atvejis turi šį tą bendra su riterių nuotykiams, mielai tavęs, brole, paklausysiu, beje, kaip ir visi šitie ponai, nes jie – protingi žmonės ir labai mėgsta įdomias istorijas, nuostabias, smagias ir teikiančias malonumą, o toksai, be abejojimo, bus ir tamstos pasakojimas. Tad pradėki, bičiuli, mes visi klausome.

– Tik manęs prašom neskaičiuoti, – atsiliepė Sančas, – aš imu štai šį apkepą ir drožiu prie upokšnio, o ten prisišveisiu trims dienoms, nes, kaip girdėjau sakant savo poną Don Kichotą, kai tik pasitaiko proga, klajojančio riterio ginklanešiui pridera prisikimšti ligi žiaunų, nes jiems dažnai atsitinka įmauroti į tokias neįžengiamas girias, jog nė per savaitę iš ten neišsigausi, tad jeigu žmogus sočiai neprivalgo arba neturi kietai prigrūsto kelionmaišio, gali ten pasilikti, kaip dažniausiai ir būna, ir katilus pakloti.

– Tavo tiesa, Sančai, – tarė Don Kichotas. – Eik kur nori ir valgyk kiek telpa, o aš jau sotus ir dabar noriu nebent pasotinti dvasią, tatai ir padarysiu klausydamasis šio gerojo žmogaus pasakojimo.

– Visi mes norime pasitinti dvasią, – pritarė kanauninkas.

Ir paprašė piemenį pradėti žadėtąjį pasakojimą.

Laikydamas ožką už ragų, piemuo paplekšnojo jai per nugarą ir tarė:

– Gulkis šalia, Margute, dar spėsime grįžti į diendaržį.

Ožka, rodos, suprato, nes, šeimininkui atsisėdus, kuo ramiausiai atsigulė greta ir sužiuro jam tiesiai į akis, lyg rodydama, jog dėmesingai klausosi, o piemuo pradėjo savo pasakojimą šitaip.

ANTRA DALIS

XLI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP PASIRODĖ MEDKAIŠTIS IR KAIP PASIBAIGĖ ŠIS UŽSITĘSĘS NUOTYKIS

Tuo tarpu nusileido naktis, ir sykiu atėjo sutartoji valanda, kada priderėjo pasirodyti garsingajam žirgui Medkaiščiui, kurio vėlavimas jau ėmė kelti nerimą Don Kichotui – jam dingojosi, kad jeigu Smardonas delsia siųsti arklį, vadinasi, arba šis nuotykis esąs skirtas kitam riteriui, arba patsai Smardonas nesiryžtas stoti prieš jį dvikautėn.

Tačiau kaip tik tuo metu sodan netikėtai įžengė keturi žaliomis gebenėmis apsidarę laukiniai, nešini ant pečių dideliu mediniu arkliau. Pastatė jį ant žemės, ir vienas laukinis tarė:

– Ant šito padaro lai sėda riteris toksai, kuris drąsos turės užtektinai.

– Aš tai nesėsiu, – tarė Sančas, – nei drąsos turiu, nei riteris esu.

O laukinis kalbėjo toliau:

– O jei ginklanešį tas riteris turės, lai įsitaiso jis ant sturplio, ir lai kliaujasi abu Smardonu drąsinguoju, nes joks kitas kalavijas, išskyrus smardoniškąjį, nei jokia kita klasta jiems nebaisu; jiems reikės tik pasukioti štai šitą kaištį, kaklan įspręstą, ir žirgas oru nuneš juodu tenai, kur jujų laukia

Smardonas, o kad nesvaigtų galva nuo aukščio ir padangių, jiems reikės užsirišti akis ir nusirišti tada, kai žirgas sužvengs, – tatai bus ženklas, jog kelionė pasibaigė.

Sulig šiais žodžiais laukiniai paliko Medkaištį ir iškilniai nužingsniavo ten, iš kur atėję.

Tik išvydusi žirgą, Liūdesija kone ašarodama kreipėsi į Don Kichotą:

– Narsingasai riteri, Smardonas tesėjo žodį: žirgas jau čia, o barzdos mums nenustoja želti, ir kiekviena mūsų kiekvienu barzduplaukiu tave meldžia apkirpti mus ir apskusti, ir to dėlei tau priklauso sėsti raitam drauge su ginklanešiu ir laimingai pradėti savo nepaprastąją kelionę.

– Taip ir padarysiu, garbioji grafiene Tripalana, su mielu noru ir su didžiausiu malonumu, o kad ilgiau negaiščiau, netgi neimsiu priegalvėlio pasėstui ir nesisėgsiu pentinų, – šitaip karštai trokštu pamatyti jus, ponija, ir visas duenjas glotniais ir plynais veidais.

– O aš to nedarysiu, – tarė Sančas, – nieku būdu, nei norom, nei nenorom, ir jeigu tų barzdų neįmanu skusti, kol neužsėsiu arkliui ant sturplio, tai tegu ponas pasiieško kito ginklanešio sau į palydovus, o ponios duenjos susigalvoja kaip nors kitaip nusiglundinti veidus, – aš ne koks raganius, kad mėgaudamasis skrajočiau padebesiais. Ir ką pasakys manieji saliečiai, sužinoję, kad jų valdovas – vėjo panešamas?

Ir, be to, šitą ką pasakysiu: iš čia ligi Kandajos trys tūkstančiai mylių su kaupu, ir jeigu arklys nusivarys arba milžinas užsirauks, šešeri meteliai prabėgs, kol parsikasim atgal, o tada jau valdžią gausiu nebe saloj, o pasuolėję.

Juk ne veltui sakoma: kas pirmesnis – tas geresnis, kas paskui – tas kaip šuo, arba dar: dovanai reik greito arklio, ir teatleidžia man šitų ponių barzdos, nes bepigu šventajam Petru Romoj, – atseit man ir šičia neblogai: gyvenu kaip Dievo ausy, o ir namų šeimininkas didžią malonę žada, prie valdžios nori pasodinti.

Į tai kunigaikštis atsakė:

– Mielasai Sančai, jums žadėtoji sala niekur nepabėgs ir nenuplauks, ji taip giliai suleidusi šaknis, kad jos siekia žemės gelmes, ir net įsirežęs nei išrausi ją, nei iš vietos išjudinsi.

Be to, ne blogiau už mane žinote, jog niekas dykai nedalija gerų vietų, už jas reikia vienaip ar kitaip atsisteisti, o aš pageidauju, kad mainais į valdžią keliautumėte su savo ponu Don Kichotu ir laimingai užbaigtumėte ir apvainikuotumėte šitą nepamirštamą nuotykią.

Nesvarbu, ar grįšite raitas ant Medkaiščio taip greitai, kaip žada jo eiklumas, ar, nepalankioms aplinkybėms susiklosčius, parsigausite pėsčias ir parsirasite kiūtindamas nuo vienos smuklės iki kitos, nuo vienos užėigos iki kitos, – žodžiu, nors ir kada parvyktumėte, sala bus kur buvusi, jūsų saliečiai nekantriai lauks kaip laukę, kada pagaliau imssite juos valdyti, aš taipgi savo žodžio nekeisiu, ir jūs, garbusai Sančai, niekuo neabejokite, priešingai, įžeisite mano geriausius jausmus, kuriuos jums puoselėju.

– Amen poteriams, pone! – pareiškė Sančas. – Aš – vargšas ginklanešys, ir šitokios mandagybės ne prie mano nosies. Tegų sėdasi mano ponas, paskum užriškite man akis, pasimelskite už mane Dievui ir sakykite: kai mes skriesim tose aukštybėse, ar galėsiu prašyti Viešpaties užtarimo ir šauktis angelų pagalbos?

Į tai Tripalana jam atsakė:

– Sančai, jūs galite drąsiai prašyti užtarimo ir Dievą, ir ką tik panorėsite: mat Smardonas, kad ir burtininkas, bet krikščionis ir burtų imasi su didžia nuovoka ir atidžia, stengdamasis neužsitraukti niekieno rūstybės.

– Ką gi, tuomet tepadedu man Dievas ir Gaetos švenčiausioji Trejybė, – tarė Sančas.

– Nuo ano nepamirštamą nuotykią susidūrus su milo veltuvais, – tarė Don Kichotas, – dar niekad nesu matęs Sančo tokio persigandusio kaip dabar, ir jeigu būčiau lygiai toks prietaringas kaip kiti, jo

baugštumas gal būtų kiek suvirpinęs mano ryžtą... Eikite čionai, Sančai, garbiesiems ponams leidžiant, norėčiau šnektelėti su jumis prie keturių akių.

Ir, pasivedėjęs Sančą po medžiais, nutvėrė jam už abiejų rankų ir tarė:

– Matai, Sančai, kokia tolima kelionė mudviejų laukia, ir tik vienas Dievas žino, kada mudu pargrįšime ir ar ištaikysime patogią progą ir atspėjamo laiko, šit kodėl norėčiau, kad nueitumei į savo kambarį lyg pasiimti ko nors kelionėn ir akimoju įkirstumei sau bent penkis šimtus kirčių iš tų trijų tūkstančių trijų šimtų, tau priklausomų, ir jau šis tas būtų padaryta, nes, kaip žinai, kas gerai pradėjo, tas pusę darbo atliko.

– Dievaž, jūsų malonybei, matyt, visai galva nuseko! – sušuko Sančas. – Kurgi čia dabar neprisiminsi patarlės: „Man jau pilvas lipa ant nosies, o tau mano skaistybės prireikė“! Aš turėsiu ant grynios lentos sėdėti, o jūsų malonybė reikalaujat, kad užpakalį sau nusiengčiau?

Kaip kažin ką, jūsų malonybe, proto neturit nė lašo. Keliaukim geriau tų duenjų skusti, o šit vėliau, kai pargrįšim, duodu jums ginklanešio garbės žodį, taip mikliai atliksiu savo priedermę, kad jūsų malonybė džiaugsitės, ir baigtas kriukis.

Į tai Don Kichotas atsakė:

– Ką gi, gerasai Sančai, paguodei mane savo žodžiu, ir tikiu, kad jo laikysies, nes, šiaip sakysi ar taip, o žmogus tu tiesus, nors ir minkštos galvos.

– Jau geriau būti minkštos galvos nei tokiam kietagalviui kaip jūsų malonybė, – atitarė Sančas. – Beje, šioks aš ar toks, bet savo žodį tesėsiu.

Ir juodu pasuko prie Medkaiščio, ir, sėsdamasis raitas, Don Kichotas tarė:

– Užsiriškite akis, Sančai, ir lipkite čionai: juk tasai, kuris kviečiasi mudu į tokį tolimą kraštą, neims mūsų apgaudinėti, nes ne tokia jau didelė garbė apgaudinėti tuos, kas tavimi tiki, ir jeigu netgi atsitiktų priešingai, nei aš galvoju, jokia klasta negalės užtemdyti tos šlovės, kurios mudu nusipelnome ryždamiesi šitokiam žygdarbiui.

– Keliaujam, pone, – tarė Sančas, – man širdis kraujais plūsta, bežiūrint į šitų ponių barzdas ir ašaras, ir aš nė kąsnio negalėsiu nuryti, kol nepamatysiu, kad jų veidai lygiai tokie glotnūs, kokie buvo. Lipkite, jūsų malonybe, ir akis riškites pirmas, nes aš sėdėsiu ant sturplio, vadinasi, aišku, jog tam priklauso lipti pirmam, kas balne joja.

– Tavo tiesa, – sutiko Don Kichotas.

Ir, išsiėmęs iš kišenės nosinę, paprašė Liūdesiją kaip galima geriau užrišti jam akis, o kai ji užrišo, jisai staiga nusitraukė raištį ir tarė:

– Jei neklystu, Vergilijus yra rašęs apie Trojos Paladiumą, tokį medinį arklį, kurį graikai paaukoję deivei Paladei, o jo pilve buvę pilna ginkluotų karių, vėliau iš pamatų sugriovusių Troją, tad būtų ne pro šalį pirmiausia pažiūrėti, ko esama Medkaiščio viduriuose.

– Neverta, – tarė Liūdesija, – aš pasitikiu Smardonu ir žinau, kad jis nei klastūnas, nei išdavikas. Lipkite, jūsų malonybe godingasai Don Kichote, ir nieko nesibaiminkite, – galvą dedu, kad jums nieko bloga neatsitiks.

Don Kichotas tarė sau, jog, rūpindamasis savo saugumu, gali pakenkti apie jo narsą susidariusiai nuomonei, todėl be žodžių atsisėdo ant Medkaiščio ir išmėgino kaištį, kuris, pasirodo, lengvai sukiojosi; o kad balnakilpių nebuvo, kojos kabaliavo ore, ir jisai priminė flamandų kilime pieštą arba austą figūrą, vaizduojančią romėnų triumfą.

Sančas užsirangė ant arklio nenorom ir iš lėto, paskui kaip galėdamas geriau įsitaisė ant sturplio, pajuto, kad šis anaipol ne minkštas, bet, priešingai, ganėtinais kietas, ir paklausė kunigaikštį, ar negalėtų gauti kokio dembliuko ar priegalvėlio – nors iš ponios kunigaikštienės poilsio kambario ar bent nuo kurio tarno lovos, nes, girdi, to arklio sturplys primenęs veikia marmurą negu medį.

Į tai Tripalana atsakė, jog Medkaištis nepakenčias jokių gūnių ir jokių gražmenų ant nugaros, – geriausia jam būsią atsisėsti moteriškai, tuomet nebūsią taip kieta.

Sančas taip ir padarė ir, su visais atsisveikinęs, leido užrišti sau akis, bet tuojau pat atsirišo ir, graudžiu žvilgsniu apmetęs visus, sode esančius, su ašaromis akyse paprašė nepalikti jo vieno šią sunkią valandą ir sukalbėti už jį po keletą „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“, idant ir jiems tokią sunkią valandą Dievas atsiųstų žmogų, už juos pasimelsiantį.

Į tai Don Kichotas tarė:

– Bene tave karti kas veda, niekše, ar jau galus graibstai, kad meldi žmones tokių dalykų? Argi tu, baily ir nevidone, nesėdi toje pačioje vietoje, kur sėdėjo žavioji Magalona, jei tikėsime metraščiais, iš ten nužengusi ne į kapus, o stačiai Prancūzijos sostan. Nejaugi aš, jojantis greta tavęs, negaliu gretinti savęs su narsinguoju Pjeru, kurio vietą dabar užimu? Užsiriški akis, užsiriški, bailus padare, ir neišsiduoki, kad bijai, – bent jau man girdint.

– Gerai, riškite, – tarė Sančas. – Nenorit, kad Dievui melsčiausi, nenorit, kad kiti už mane melstųsi, tai ko gi stebėtis, jog bijau, kad mus gali užpulti visas pulkas velnių ir nusitempti į Peralvilją?

Juodu užsirišo akis, ir Don Kichotas, įsitikinęs, jog viskas kaip pridera, nusitvėrė kaiščio, ir vos tik jo prisilietė pirštais, duenjos ir visi, kas tenai buvo, pratrūko:

– Tesaugo tave Dievas, narsingasai riteri!

– Su Dievu, neįbauginamas ginklanešy!

– Štai jau pakilote oran ir dabar lekiate greičiau už strėlę!

– Štai jau visi tie, kurie žiuri į jus iš apačios, stebisi neatsistebėdami!..

– Sėdėk tiesiai, drąsingasai Sančai, nesiūbuok! Žiūrėk, nenukrisk, o tau bus blogiau, jei nukrisi, nei tam pramušgalviui jaunikaičiui, kuris susimanė pasivažinėti savo tėvo Saulės vežimu!

Girdėdamas tuos šūkavimus, Sančas prisiglaudė prie pono, apglėbė jį rankomis ir paklausė:

– Pone, kaip čia gali būti? Jie sako, kad mes jau pačiose aukštybėse, o mes girdim jų balsus, ir dar taip aiškiai, jog atrodo, kad jie šneka čia pat, šalia mūsų?

– Nekreipki dėmesio, Sančai: visi šitie dalykai ir skrydžiai tokie svetimi kasdienybei, jog netgi per tūkstantį mylių gali matyti ir girdėti ką tinkamas. Ir negulki taip ant manęs, o nuversi. Tikrai nesuprantu, ko tu nerimsti ir baiminiesi, – galiu prisiekti, kad niekados gyvenime man nėra tekę joti tokios lengvos bėgsenos arkliu: atrodo, lyg nebūtume judėję iš vietos. Ginki šalin baimę, bičiuli, viskas einasi kaip reikiant, ir mums pučia palankus vėjas.

– Tas tiesa, – pritarė Sančas, – iš šito šono man duoda toks stiprus vėjas, lyg tai ne vėjas dumtų, bet tūkstančiai dumplių.

Taip ir buvo, nes vėją kėlė keletas didelių dumplių. Kunigaikštis ir kunigaikštienė buvo taip gerai apgalvoję nuotykį su ūkvaizdžiu ir taip tobulai priderinę menkiausią smulkmeną, kad viskas atrodytų kaip tikrovėje.

Pajutęs vėją, Don Kichotas tarė:

– Nė kiek neabejoju, Sančai, kad jau būsime pasiekę antrąją oro sritį, kur susidaro kruša ir sniegas. Perkūnai, žaibai ir amalai susidaro trečiojoje srityje, ir jeigu mes ir toliau taip greitai kilsime, netrukus atsidursime ugnies srityje, tik štai nežinau, kurion pusėn sukti kaištį, kad nenulėktume ten, kur galima sudegti.

Kaip tik tuo metu į veidus jiems tvokstelėjo karštis – tai tarnai padegė užvyniotus ant nendrių stiebių gniužulus pakulų, o pakulos, kaip žinoma, lengvai užsiplieskia ir užgęsta.

Pajutęs kaitrą, Sančas tarė:

– Nudėkit mane, jei nebūsim pakliuvę ugnies ruožan arba kur nors šalimais, – man jau pusė barzdos nusvilo, todėl, pone, aš noriu atsirišti akis ir pasižiūrėti, kurgi mes atsidūrėm.

– Nevalia, Sančai, – atsakė Don Kichotas, – prisiminki, kas iš tikrųjų nutiko licenciui Toralbai, kurį velniai, užsodinę raitą ant lazdos, užrištomis akimis per dvylika valandų nulakino oru į Romą ir nuleido Tor di Nonoje (taip vadinasi viena šio miesto gatvė), ir ten jis pamatė garsųjį kunigaikščio Burbono sutriuškinimą ir šturmą, taipgi jo žuvimą, o kitą rytą vėl atsidūrė Madride ir papasakojo viską, ką buvo matęs; be kita ko, pasisakė, jog, skrendant oru, velnias liepęs atsimerkti, o kai atsimerkęs, jam pasirodė, jog skrendęs taip arti mėnulio, kad galįs nutverti jį ranka, bet žemėn pažvelgti nesiryžęs – bijojęs, jog apsvaigianti galva.

Taigi, Sančai, mums nevalia atsirišti akių: tasai, kuris mus apsiėmė globoti, už mus ir atsakys, ir gal dabar mudu sklendžiame ir kylame į padanges, kad paskui galėtume smigti stačiai Kandajos karalystėn, panašiai kaip sakalas arba peslys, pakilęs į aukštybes, sminga puldamas garnį, ir nors mums atrodo, jog iš sodo išskridome daugių daugiausia prieš pusvalandį, patikėki, būsime sukorę gana gerą kelio galą.

– Tokių dalykų mano galva nesuima, – atsiliepė Sančas, – tik viena man aišku: jeigu tai damai, kuo ji ten vardu – lyg Makalainė, lyg Magalona, – labai patiko sėdėti ant šito sturplio, matyt, ne toks jau gležnas buvo jos strėngalis.

Kunigaikštis, kunigaikštienė, taipgi visi kiti, sode esantys, žodis žodin girdėjo visą abiejų narsuolių pašnekesį ir stačiai juokais netvėrė; paskui, norėdami užbaigti tą nepaprastą ir gražiai suvaidintą nuotykių, paliepė prikišti prie Medkaiščio uodegos degančias pakulas, o kad arklys buvo kimštinai prikimštas petardu, tą pačią akimirką siaubingai drioksėdamas išlėkė į orą, ir Don Kichotas su Sanču Pansa apsvilę žlegtelėjo ant žemės.

Tuo metu iš sodo jau buvo pradingęs visas barzdotasis duenjų tuntas sykiu su Tripalana, o visi kiti tvirsojo žemėje tarytum nualpę.

Don Kichotas ir Sančas, gerokai prisitrenkę, atsistojo ant kojų, apsižvalgė ir nustėro: priešais buvo tas pats sodas, iš kur jie iškeliavo, o žemėje tysojo pasliki žmonės; ir dar labiau juodu nustėbo, kai viename sodo krašte pamatė įsmeigtą ilgą ietį, o prie jos dviem žalio šilko virvelėmis parištą baltą ir lygų pergamento lakštą, kuriame didelėmis auksinėmis raidėmis buvo parašyta šit kas:

„Pašauktasai riteris Don Kichotas Lamančietis atliko ir užbaigė nuotykių, grumdamsis už grafienę Tripalaną, kitaip dar vadinamą duenja Liūdesija, ir josios draugiją, jau vien tuo, jog šitajam nuotykiui ryžosi.

Smardonas nebereiškia daugiau jokių pretenzijų nei reikalavimų; duenjų žandai nuo šiolei glotnus ir plyni, o karališkoji pora – donas Tirlirijas ir Metonimija – atgavo pirmąjį pavidalą.

Ir kai ateis į pabaigą ginklaneiškoji savipykla, baltoji balandėlė pasijus laisva nuo dvisiųjų vanagų, nūnai ją galabijančių, ir atsidurs savo mylimojo burkuolio glėbyje, nes šitaip parikiavo išminčius Merlenas, visų burtininkų arkiburtininkas“.

Perskaitęs raštuotąjį pergamentą, Don Kichotas kuo aiškiausiai suprato, jog ten kalbama apie Dulsinijos atkerėjimą, ir, karštai padėkojęs Apvaizdai, padėjusiai be didelio pavojaus gyvasčiai atlikti tokį ženklų žygdarbį – sugrąžinti buvusį veidų glotnumą godingosioms duenjoms, beje, dingusioms be pėdsako, žengė prie kunigaikščio ir kunigaikštienės, dar neatsipeikėjusių, papurtė kunigaikštį ir tarė:

– Na, drąsiau, drąsiau, drąsingasai valdove, nieko baisaus neatsitiko! Nuotykis pasibaigė sėkmingai, kaip tat byloja užrašas, įrėžtas memorialinėje kolonoje.

Kunigaikštis pamažu atsipeikėjo, lyg busdamas iš slogaus miego, kunigaikštienė ir visi kiti, gulintys išdriki sode, pasekė jo pavyzdžiu, šitaip tikroviškai dėdamiesi išsigandę ir nustėrę, kad beveik galėjai pagalvoti, jog visa tai nutiko iš tiesų, o ne tam tyčia suvaidinta juoko dėlei.

Kunigaikštis prisimerkęs perskaitė užrašą, o paskum išskėstomis rankomis žengė apkabinti Don

Kichoto ir pareiškė, jog tokio didžio riterio kaip jis neregėta nuo pat pasaulio pradžios.

Tuo tarpu Sančas vis žvalgėsi Liūdesijos – norėjo pažiūrėti, kaip ji atrodo be barzdos ir ar josios veido grožis atliepia dailų stotą, tačiau jam buvo pasakyta, jog kai tik Medkaištis užsidegęs nukrito žemėn, visas duenjų tuntas su Tripalana priešaky pradingęs ir buvusios jos glotniai nuskustos, be menkiausios padaigėlės veide.

Kunigaikštienė pasidomėjo, kaip Sančui sekėsi toje ilgoje kelionėje.

Į tai Sančas atsakė:

– Kai aš, ponija, pajutau, kad skrendame, pasak mano pono, per ugnies ruožą, panorau trupučiuką atitraukti raištį nuo akių, paprašiau poną leidimo atsirišti akis, bet jis nesutiko. O mane amžinai kirbina smalsumo kirminas, ir trūks plyš noriu viską žinoti, ypač jei kas draudžiama ir užginama; todėl slapčia, nepastebimai kilstelėjau viršunosėj skepetaitę, kuria buvo užrištos akys, ir pro plyšėlį pažvelgiau apačion, ir pasirodė man, kad žemė ne ką didesnė už garstyčių grūdėlį, o žmonės vaikščioja vos vos didesni už riešutą, – vadinasi, skridom jau ganėtinai aukštai.

Į tai kunigaikštienė tarė:

– Mielasai Sančai, jūs tik pagalvokite, ką šnekate: vadinasi, jūs matėte ne žemę, bet žmones, kurie ja vaikščioja, – mat, jeigu žemė jums atrodė didumo sulig garstyčių grūdeliu, o žmogus – kaip riešutas, savaime aišku, vienas žmogus turėjo užstoti visą žemę.

– Jūsų tiesa, – tarė Sančas, – bet aš žvilgtelėjau iš šono ir pamačiau ją visą visutėlaite.

– Klausykite, Sančai, – pareiškė kunigaikštienė, – iš šono neįmanoma pamatyti viso daikto, nors ir kaip į jį žiūrėtumei.

– Didelio čia daikto, kaip žiūrėsi, – atrėmė Sančas. – Šitą ką norėčiau jums pasakyti: jūsų viršenybei būtų ne pro šalį sumesti, kad skridom burtų dėka, vadinasi, burtų dėka galėjau pamatyti visą žemę ir visus žmones, nors ir iš kokio šono žiūrėčiau.

Ir jeigu jūsų malonybė manim netikit, juo labiau nepatikėsit nė kuo kitu, o būtent: užsismaukiau raištį ant kaktos ir matau – dangus čia pat, panosėje, per pusanthro sprindžio, o didumo, ponija šviesiausioji, kaip kažin ką, neapglėbsi. Ir pasitaikė mums kaip tyčia skristi pro septynias ožkytes¹³⁶, o juk aš, mažas būdamas, sodžiuoj ožkas ganiau, ir kai tik jas pamačiau, kaip Dievą myliu, taip užsimaniau trupučiuką su jomis pasiausti, kad, rodės, jei nepasiausiu, – sprogsiu iš apmaudo.

Tai va, ką daryt? Nė žodžio niekam nesakęs, juo labiau ponui, gražiai ir tylutėliai nusliuogiau nuo Medkaiščio ir kone gerą valandą siaučiau su ožkytėmis, o tos ožkytės – stačiai kaip uogelės, sapne nesusapnuosi, ir visą tą laiką Medkaištis iš vietos nekrustelėjo, stovėjo kaip įbestas.

– O ką gi darė godingasai Don Kichotas, kol gerasis Sančas siautė su ožkomis? – paklausė kunigaikštis.

Į tai Don Kichotas atsakė:

– Visi tie dalykai ir reiškiniai prasilenkia su įprastais gamtos dėsniais, todėl nėra ko stebėtis Sančo pasakojimu. Apie save galiu pasakyti nebent tiek, jog nebuvo nei užsismaukęs, nei nusismaukęs raiščio, nemačiau nei dangaus, nei žemės, nei jūrų, nei smėlynų. Tiesa, jaučiau, kada skrendame oro sritimi ir kada artinamės prie ugnies srities, bet nemanau, kad būtume kilę dar aukščiau, nes ugnies sritis driekiasi tarp mėnulio dangaus ir paskutiniojo oro ruožo, vadinasi, neapdegę nebūtume galėję pasiekti tos dangaus sferos, kur, pasak Sančo, ganosi septynios ožkytės, o kad mes neapsvilę, tai Sančas arba prasimano, arba sapnuoja.

– Nei prasimanau, nei sapnuoju, – atrėmė Sančas, – o jei netikit, paklauskite, kaip atrodo tos ožkos, ir pamatysite, tiesą jums sakau ar ne.

– Na, tai kaipgi jos atrodo, Sančai? – paklausė kunigaikštienė.

– Ogi dvi žalios, dvi rausvos, dvi melsvos ir viena kerša, – atsakė Sančas.

– Matyt, tai bus kokia negirdėta ožkų veislė, – tarė kunigaikštis, – bent jau mūsų žemiškojoje srityje tokių spalvų, tai yra tokio plauko ožkų nepasitaiko.

– Savaiame suprantama, – atsiliepė Sančas, – kitaip nė būti negali: juk dangiškosios ožkos turi skirtis nuo žemiškųjų.

– Sakykite man, Sančai, – paklausė kunigaikštis, – ar tarp šitų ožkyčių kartais nepastebėjote ožio, kuriam būtų dygę ragai?

– Ne, pone, – atsakė Sančas, – bet esu girdėjęs, kad geriau užsiauginti ragus negu laukti, kol kas nors tau juos prisegs, ir dar šakotus.

Daugiau klausimų apie kelionę nebuvo, nes šeimininkams pasidarė aišku, jog Sančas sugeba, kojos nekeldamas iš sodo, skrajoti padebesiais ir pasakoti, kas ten dedasi.

Žodžiu, šitaip, pasibaigė nuotykis su donja Liūdesija, iš kurio kunigaikštis ir kunigaikštienė gardžiai prisijuokė tada ir juokėsi visą gyvenimą, o Sančas sėmėsi minčių kalboms ir būtų sėmėsis amžių amžius, jeigu šitiek būtų gyvenęs.

O Don Kichotas priėjo prie Sančo ir tarė jam į ausį:

– Sančai, jeigu norite, kad žmonės tikėtų jumis, kai pasakojate, ką matęs danguje, norėčiau, kad ir jūs tikėtumėte manimi, kai pasakojau, ką matęs Montesino oloje. Tiek ir norėjau jums pasakyti.

XLII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KĄ PATARĖ DON KICHOTAS SANČUI PANSAI, PRIEŠ JAM VYKSTANT SALOS VALDYTI, TAIPGI APIE KITUS LABAI REIKŠMINGUS DALYKUS

Patenkinti, jog šitaip laimingai ir gražiai pasibaigė nuotykis su Liūdesija, ir matydami, kad jų pokštai imami už gryną pinigą, kunigaikštis ir kunigaikštienė ryžosi pokštauti ir toliau; todėl savo tarnams ir vasalams kunigaikštis nurodė ir parikiavo, kaip jiems pridera elgtis su Sanču, kai šis pradėsiąs valdyti žadėtąją salą, o kitą dieną po Medkaiščio skrydžio pasiūlė Sančui tinkamai prisirengti ir pasiruošti prie valdžios vairo sėsti, nes saliečiai laukia jo kaip peslys lietaus.

Sančas žemai jam nusilenkė ir tarė:

– Tą dieną, kai nužengiau nuo dangaus ir kai iš aukštybių apžvelgiau žemę ir pamačiau ją tokią mažytę, didis mano noras sėsti prie valdžios vairo truputį nulsūgo, nes kas gi čia didinga – valdyti garstyčių grūdėlį ir kas gi čia per galybę ir viešpatystę – turėti savo valdžioje saujelę žmonių sulig riešutu augumo, juo labiau kad, kaip man pasirodė, žemėje nieko daugiau ir nėra? Šit jeigu jūsų šviesybė teiktumėtės man padovanoti lopinėlių dangaus bent pusmylio didumo, priimčiau jį kur kas mieliau negu didžiausią pasaulio salą.

– Klausykite, mielasai Sančai, – atsiliepė kunigaikštis, – aš niekam negaliu padovanoti lopinėlio dangaus, kad ir nago didumo, nes ši malonė ir dosnybė priklauso vienam Dievui. Aš dovanuju jums tai, ką galiu: rinktinę salą, apvalią ir dailią, nepaprastai derlingą ir gausią visokiausio labo, ir jeigu sugebėsite suktis, šitiek žemiškųjų gėrybių turėdamas, galėsite pelnytis ir dangiškųjų.

– Tiek to, – atsakė Sančas, – pravers ir sala, aš jau stengsiuos taip ją valdyti, kad mano siela nueitų stačiai į dangų, nors ir kaip kaišiotų pagalius visokiausi šunsnukiai. Ir ne iš godumo į devynias gembes puolu ir mušuos į didelius ponus, – stačiai noriu permąstyti valdžios skonį.

– Jei permanysite, Sančai, liežuvį praryti galėsite, – tarė kunigaikštis, – mat pasaulyje nėra nieko saldnesnio, kaip valdyti ir mėgautis valdinių klusnumu. Esu tikras, jog jūsų ponas, kada nors tapęs imperatorium (o jo reikalai taip gerai klostosi, kad jis neabejotinai įžengs į sostą), niekam neleis paveržti karūnos ir širdies gilumoje amžinai graušis ir apmaudaus, jog taip vėlai apsvainikavo.

– Pone, man regis, valdyti visada malonu, nors ir avių bandą valdytum, – tarė Sančas.

– Mudviejų skoniai, Sančai, sutinka, – tarė kunigaikštis, – jūs viską išmanote, ir tikiuosi, jog valdysite

lygiai taip protingai, kaip ir šnekate. Štai ir viskas, tik nepamirškite, kad vėlių vėliausia rytoj turėsite keliauti salon paimti valdžios, o šįvakar gausite naujoms pareigoms pritinkamą drabužį ir visa kita, kas reikalinga kelionei.

– Renkite mane kaip norite, – atsiliepė Sančas, – o aš bet koku drabužiu būsiu Sančas Pansa.

– Jūsų tiesa, – sutiko kunigaikštis, – bet, šiaip ar taip, drabužis turi atitikti luomą ir rangą, nes teisininkui nedera rengtis kariškai, o kariui – kaip dvasininkui. Jūs, Sančai, vyksite persirengęs pusiau mokslo vyru, pusiau karvedžiu, nes saloje, kurią jums dovanoju, pravartus tiek mokslas, tiek karo menas, o karo menas tiek pat, kiek mokslas.

– Mokslo aš ne per daugiausia ragavęs, – tarė Sančas, – abėcėlės, ir tos nekertu. Beje, norint gerai valdyti, gana mokėti kryželį padėti vietoj parašo, o ginklą gavęs, su Dievo padėjimu iš nagų jo nepaleisiu, kol išvirsiu.

– Būkite tokių aukštų polėkių, Sančai, ir niekada nesuklysite, – patarė kunigaikštis.

Tuo tarpu jėgo Don Kichotas ir, sužinojęs, apie ką šnekama ir kad Sančas turėsiąs skubinau sėsti prie valdžios, paėmė jį už parankės ir, kunigaikščiui neprieštaraujant, nusivedė į savo kambarį pamokyti, kaip pridera eiti naujas pareigas.

Kai tik juodu atsidūrė kambaryje, Don Kichotas užrakino duris, kone prievarta pasisodino Sančą šalia savęs ir prabilo įtaigiu balsu:

– Kuo nuolankiausiai dėkoju Dievui, bičiuli Sančai, jog anksčiau ir pirmiau, nei laimė nusišypojo man, tau kliuvo ir tavajai daliai teko tokia sėkmė. Aš, dėjęs viltis į gerąjį likimą, jog kada nors deramai atsiteisiu tau už dorą tarnybą, tik tik pradėdau kopti aukštyn, o tavo lūkesčiai jau išsipildė lenkdami laiką ir blaivaus proto dėsnius.

Vieni neša kyšius, lenda į akis, brūžuoja slenksčius, keliasi su gaidžiais, klebina, kaulija ir nepasiekia tikslo, o kitas ateina ir nežinia kaip ir kodėl iškart gauna ir tarnybą, ir vietą, kurios daugelis geidė. Ir čia labai tinka ir dera priežodis, jog nieko nelaimėsi, jei laimės neturėsi.

Mano galva, tu – stačiai kelmas, ir tiek, nei kėleisi su saule, nei naktų nemiegojai, nei iš kailio nėreisi, bet apdvelkė tave klajojančios riterijos dvasia, ir šė tau – kaip niekur nieko gauni į rankas salą.

Visa tai sakau tau, Sančai, kad gautos malonės nelaikytumei savo nuopelnu, bet dėkotumei Dievui, kuris pamažu viską kreipia į gera, o paskum dėkotumei klajojančių riterių ordinui, pilnam neprilygstamos didybės.

Taigi stenkis visa širdimi įtikėti tuo, ką tau sakiau, o dabar, vaikeli, atidžiai pasiklausyk savojo Katono, geidžiančio duoti tau patarimų ir būti tavo kelrode žvaigžde ir gaire, kuri nurodytų tau kelią ir nuvestų į saugų uostą iš šiosios audringos jūros, kurion rengiesi išplaukti, nes aukšti postai ir rangai – tai ne kas kita, kaip bedugnis sumaištis vandenynas.

Pirmiausia, vaikeli, tau pridera bijoti Dievo, nes dievobaimingumas – didi išmintis, o būdamas išmintingas, išvengsi klaidų.

Antra, tau pridera nukreipti žvilgsnį į save patį ir stengtis save patį pažinti, o tai viena sunkiausių pažinimo rūšių, kokių tik esama. Pažinęs save, nustosi pūstis kaip varlė, panūdusi prilygti jaučiui, o jeigu nenustosi, tai lyg tas povas, kuris suskleidžia puikią uodegą, pamatęs savo bjaurias kojas, turėsi nejučia suskleisti savo neprotingos puikybės uodegą, prisiminęs, jog kadaise savo sodžiuje ganei kiaules.

– Tas tiesa, – atsiliepė Sančas, – bet tuomet buvau mažas, o paaugęs ganiau nebe kiaules, bet žąsis. Bet, regis man, čia ne tokia jau didelė bėda: juk ne visi valdovai esti karališkojo kraujo.

– Tas tiesa, – sutiko Don Kichotas, – ir kaip tik todėl aukštas pareigas einantiems, žemakilmiams privalomas švelnumas ir atlaidumas, kurie drauge su nuovokiu protu apsaugo nuo pikty šmeižtų, o kitaip jokie titulai nuo jų neišgelbės.

Didžiukis, Sančai, savo žema kilme ir nerausdamas visada prisipažink, jog esi iš ūkininkų, nes jeigu pats to nesigėdysi, niekam į galvą neateis prikišti tau šitos gėdos, ir apskritai būki verčiau nusizėminusiu teisuoliu nei išpuikusiu nusidėjėliu.

Nesuskaitoma daugybė žmonių, iš apačių išėjusių, yra pasiekę aukščiausių rangų ir įžengę į popiežiaus arba imperatoriaus sostą, ir šiai tiesai patvirtinti galėčiau pateikti tau šitiek pavyzdžių iš senovės ir šių dienų, jog tau pabostų klausyti.

Įsidėmėki, Sančai: jei pasirinksi dorybės kelią ir stengsies daryti labus darbus, tau nereikės pavydėti kunigaikščiams ir valdovams jų darbų, nes kraujas – paveldimas, o dorybės gyte įgyjamos, ir jos pačios savaime turi tokią vertę, kokios neturi kraujas.

O kad šitaip yra, tad jeigu kartais giminaičių, kuriam atsitiks aplankyti tave saloje, neginki jo šalin ir neskriauski, bet, priešingai, svetingai priimki jį, pavaišinki ir pamaloninki, ir šitaip įtiksi Dievui, nes jis nemėgsta, kai menkinami jo padarai, ir sykiu būsi atlikęs priedermę, dorai prigimčiai privalomą.

Jei atsiveši žmoną (nes pareigūnams, ilgesniam laikui paskirtiems eiti tarnybą toli nuo namų, nedera gyventi be antrosios pusės), lavinki ją, prusinki ir gludinki jos netašytą prigimtį, nes tai, ką paprastai įgyja nuovokus valdžios vyras, paprastai pražudo ir iššvaisto jo netašyta ir kvaila žmona.

Ir jeigu kartais neteksi žmonos (o tai dažnai atsitinka) ir pagal savo padėtį geresnę porą pasirinksi, žiūrėki, kad tavo naujoji žmona nebūtų lyg ta meškerė ir neimtų sakyti: „Kibkit, žuvelės, didelės ir mažos“, nesgi iš tiesų tau sakau, jog už visus kyšius, teisėjo žmonos paimtus, Paskutiniojo teismo dieną atsakys josios vyras ir po mirties kelveriopai apmokės neteisėtų pajamų sąskaitas, kurių nepaisė gyvas būdamas.

Niekados nesivadovauki savivalės įstatymu: šis įstatymas labai paplitęs tarp neišmanėlių, kurie gudruoliais dedasi.

Tegu vargšo ašaros sukelia tau didesnę užuojautą negu turtuolio skundai, bet tegu nenukenčia teisingumas nei vienu, nei kitu atveju.

Visokeriopai stenkis atskleisti tiesą, nors ir ką žadėtų ir dovanotų tau turtuolis, nors ir kaip dejuotų ir guostųsi vargšas.

Tais atvejais, kada įmanu ir privalu būti nešališkam, nebauski nusikaltėlio visu įstatymo griežtumu, nes rūstaus teisėjo vardas ne ką geresnis nei gailastingo teisėjo vardas.

Jeigu kartais nusvirs į vieną pusę tavojo teisingumo svarstyklių lėkštė, tegu nusveria ją ne dovanos, bet gailastingumas.

Jeigu teks kada nors nagrinėti kokio nedraugo bylą, ginki nuo savęs mintį apie tau padarytą nuoskaudą ir žiūrėki tik, kieno tiesa.

Spręsdamas ginčus, nesivadovauki simpatijomis, nes pridarysi klaidų, kurių dažniausiai neįmanu atitaisyti, o jeigu įmanu – tatai gali pakenkti tavo geram vardui ir netgi ištekliui.

Jei gražuolė ateis pas tave ieškoti teisybės, nematyki jos ašarų ir negirdėki jos aimanų – šaltakraujiškai įsigilinki į josios prašymo esmę, kitaip tavo protą nustelbs josios raudos, o dorybė – josios atodūšiai.

Jei bausi ką nors veiksnu, nebauski jo ir žodžiu, nes nelaimingajam bus gana ir kūno bausmės, ir nebūtina dar aitrinti jam širdies rūščiais priekaištais.

Į kaltinamąjį, atiduotą tavo teismui, žiūrėki kaip į užuojautos vertą žmogų, mūsų sugadintos prigimties silpnybių vergą, ir stenkis, priešingai šaliai nepakenkdamas, būti jam maloningas ir gailus, nes nors visos Dievo dovanotos savybės vienodai brangios, mūsų akimis žiūrint, gailastingumas spindi skaisčiau ir aiškiau už teisingumą.

Jeigu tu, Sančai, laikysies šitų pamokymų ir taisyklių, gyvuosi ilgus metus, šlovė tavoji neblės per amžius, būsi atlygintas su kaupiu ir mėgausies neapsakoma palaima.

Apvesdinsi savo vaikus savo nuožiūra, ir vaikai, ir vaikaičiai bus tituluoti. Gyvensi ramiai, visų žmonių godojamas, o paskui, romioje ir žiloje senatvėje, skirtą valandą ateis tavęs mirtis, ir akis tau užspaus gležnos ir švelnios proanūkių rankos.

Visi šie pamokymai turi praversti tavo sielos grožiui. O dabar paklausyki pamokymų, praversiančių kūno grožiui.

LI PERSKYRIMAS

APIE TOLESNĮ SANČO PANSOS VALDYMĄ, TAIPGI APIE KITUS TIKRAI SMAGIUS ĮVYKIUS

Išaušo nauja diena, nustumdama praeitin naktį, kurią Sančas žvalgė savo valdas, stalininkas būdravo gododamas apie persirengusios mergelės žavesį ir grožį, o ūkvaizdis ligi pat ryto rašė laišką savo ponams dėstydamas, ką Sančas Pansa daręs ir kalbėjęs, nes salavaldžio darbai ir žodžiai stebino jį tiek savo išmintimi, tiek kvailumu, neatsiejamais vienas nuo kito.

Pagaliau garbusis salavaldys teikėsi atsikelti, ir, daktaro Pedro Pakenčemo nurodymu, pusryčių jam buvo patiekta šlakelis uogienės ir keli gurkšniai šalto vandens – vaisės, kurias Sančas būtų mielai išmainęs į kriauklę duonos ir vynuogių kekę; tačiau, matydamas, jog čia jo norų niekas nežiūri, skaudama širdimi ir urzgiančiu pilvu susitakė su likimu ir prisivertė patikėti Pedru Pakenčemu, tvirtinančiu, kad saikingas ir lengvas valgis pagyvinąs protą ir todėl esąs labai pravartus žmonėms, stovintiems prie valdžios vairo ir užimantiems aukštus postus, kurie reikalauja ne tiek fizinių jėgų, kiek dvasinių.

Šie klaidūs išvedžiojimai negelbėjo Sančo nuo alkio, ir dar tokio, jog širdies gilumoj jis keikė ir savo valdžią, ir netgi tą, kuris ją padovanojo; išlaižęs uogienę ir nenumarinęs alkio, jis vėlei ėmėsi teisėjo pareigų, ir tądien pirmas pasirodė toksai atvykęs, kuris, stebint ūkvaizdžiui ir kitiems dvariškiams, pateikė tokią bylą ir šitą pareiškė:

– Pone, per vieno dvaro žemes teka vandeninga upė (prašau jūsų malonybę klausyti su atidžia, nes byla labai svarbi ir gana kebli). Tai va, per upę eina tiltas, ir viename gale stovi kartuvės ir lyg teismo rūmai, kur paprastai posėdžiauja keturi teisėjai, ir bylas jie nagrinėja remdamiesi upės, tilto ir viso dvaro savininko išleistu įstatymu, o tasai įstatymas skelbia:

„Kiekvienam, šiuo tiltu einančiam per upę, privalu iš pradžių prisiekti, jog sakysiąs teisybę, kur ir ko einąs, ir tuos, kurie sako tiesą, pridera paleisti, o tuos, kurie meluoja, – čia pat pakarti be jokio pasigailėjimo“.

Įsigaliojus šiam įstatymui ir griežtoms jo sąlygoms, tiltu perėjo daugybė žmonių: kai tik teisėjai įsitikindavo, jog praeivis sako tiesą, leisdavo jam keliauti toliau.

Atsitiko taip, jog vienas žmogus saikdinamas prisiekė ir pareiškė, kad atėjęs ne ko kito, kaip tik mirti tose kartuvėse.

Teisėjai apsvartė šią priesaiką ir tarė: jeigu leisime šitam žmogui keliauti toliau, vadinasi, jis bus sulaužęs priesaiką, ir pagal įstatymą jam pridera mirti, o kaipgi jį pakarsime, jeigu jis dievažijosi atėjęs mirti kartuvėse, vadinasi, prisiekė teisingai, ir todėl, remiantis tuo pačiu įstatymu, jį pridera paleisti.

Ir štai klausiu jūsų malonybę, garbusis salavaldy, ką daryti teisėjams su tuo žmogum, nes ligi šiolei jie dvejoja ir nesižino, kokį sprendimą skelbti? Išgirdę apie taurų ir skvarbų jūsų malonybės protą, jie atsiuntė mane pas jus, idant jų vardu paprašyčiau jūsų malonybę pasakyti savo nuomonę šiuo painiu ir miglotu klausimu.

Į tai Sančas atsakė:

– Garbės žodis, ponai teisėjai geriau būtų jūsų čionai nesiuntę, nes mano protas veikiau bukas negu skvarbus, bet, šiaip ar taip, dar sykį išdėstykit man tą bylą, kad pagaučiau esmę: jei Dievas duos, gal ir neprašysiu pro šikšnelę.

Prašytojas papasakojo viską nuo pradžios, ir tuomet Sančas tarė:

– Manding šitą bylą aš išspręščiau vienu gaisu, o būtent: tasai žmogus prisiekia, jog atėjęs mirti kartuvėse, ir jeigu jisai bus pakartas, vadinas, sakėsi teisybę, ir, remiantis įstatymu, jį pridera paleisti į kitą krantą, o jeigu nebus pakartas, vadinas, sumelavo ir, tuo pačiu įstatymu remiantis, turi būti pakartas.

– Taip ir yra, kaip sako garbusis salavaldys, – tarė pasiuntinys, – nėra ko daugiau norėti ir abejoti, nes aiškiau suprasti ir permąstyti visos bylos stačiai neįmanoma.

– Tai va, klausykit, – pareiškė Sančas, – tą žmogaus pusę, kuri sakė tiesą, pridera paleisti, o tą, katra sumelavo, – pakarti, ir šitaip raidė raidėn bus įvykdytos ėjimo tiltu sąlygos.

– Betgi, garbusis salavaldy, tuomet reikės perpjauti tą žmogų į dvi dalis: teisingąją ir melagingąją, – tarė pasiuntinys, – o jeigu perpjausime, jis neišvengiamai numirs, ir tuomet nebus įvykdyta nė viena įstatymo sąlyga, tuo tarpu įstatymas reikalauja nuosekliai jo laikytis.

– Klausykit, meldžiamasis, – tarė Sančas, – gal aš ir paskutinis mulkis, bet, mano galva, tasai jūsų praeivis turi tokią pat teisę mirti kaip gyventi ir pereiti tiltą: mat, jeigu tiesa gelbsti jį nuo mirties, tai melas pasmerkia myriopi, o jeigu tokia byla, perduokit mano nuomonę ponams, jus atsiuntusiems pas mane: kadangi jie turi lygiai tokį pat pagrindą tiek nuteisti jį, tiek išteisinti, tegu verčiau praleidžia, nes geras darbas visados nusipelno didesnio pagyrimo nekaip blogas, ir jeigu mokėčiau rašyti, nė nesvarstydamas pasirašyčiau tokį sprendimą.

Ir visa tai, ką čia sakiau, ne pats sugalvoju, – stačiai prisiminiau vieną iš daugybės pamokymų, kuriuos davė paskutiniąją naktį prieš išvykstant į salą mano ponas Don Kichotas, o jis man pasakė: iškilus abejonei, teisėjui pridera atsiklausti sąžinės ir nusilenkti gailėstingumui, – ir štai, garbė Dievui, prisiminiau tą pamokymą, o jis čia į pat kirtį.

– Tikrai, – pritarė ūkvaizdis, – mano supratimu, nė patsai Likurgas, leidęs įstatymus lakedemoniečiams, nebūtų paskelbęs išmintingiesnio sprendimo negu didysis Sančas Pansa. Tuo ir baigsime mūsų rytinį posėdį, ir aš parikiuosiu, kad garbiajam salavaldžiui pietų būtų patiekta to, ko jis pageidauja.

– Nieko daugiau man nereikia, nuo širdies pasakysiu, – tarė Sančas. – Tik duokit man pavalgyti, o paskum tegu pilasi kaip iš maišo visokios painios ir keblios bylos, – kaipmat jas išnarpliosiu.

Ūkvaizdis tesėjo žodį: sąžinė neleido marinti badu tokio nuovokaus salavaldžio, juo labiau kad naktį kunigaikščio nurodymu turėjo iškrėsti Sančui paskutinį pokštą ir šitaip padaryti galą jo valdymui.

Atsitiko taip, jog kai Sančas papietavo, nusižengdamas visoms daktaro Nepakenčiamo Deguto taisyklėms ir pamokymams, nukraustant stalą, atvyko žygūnas su Don Kichoto laišku salavaldžiui.

Sančas įsakė sekretoriui pirma pačiam perskaityti laišką, o jeigu nebūsią jokių paslapčių, – pagarsinti.

Sekretorius taip ir padarė ir, perbėgęs jį akimis, tarė:

– Galima skaityti balsiai, nes visa, ką garbusis Don Kichotas rašo jūsų malonybei, būtų pravartu atspausti ir išrašyti aukso raidėmis, o rašo jis šitą:

DON KICHOTO LAMANČIEČIO LAIŠKAS SANČUI PANSAI, DYKANIJOS SALAVALDŽIUI

„Aš tikėjau išgirsti apie tavo nesigaudymą ir riktus, bičiuli Sančai, bet išgirdau apie tavo išmintį ir sąmojų, ir už tai karštai padėkojau Viešpačiui Dievui, vargšą prikėliančiam iš dulkių, o kvailį paverčiančiam išminčium.

Aš gaunu žinių, jog valdai, kaip žmogui pritinka, bet, žmogumi būdamas, savo nuolankumu primeni bežadį padarą, o tau, Sančai, būtų pravartu įsidėmėti, kad dažniausiai pridera ir netgi privalu valdžios tvirtybės dėlei nusižeminimą širdyje užgniaužti, nes asmeniui, aukštas pareigas einančiam,

priklauso savo orumą saugoti, kaip to rangas reikalauja, ir žemakilmiui įgimtų polinkių kratytis. Vilkėki padoriu drabužiu, nes ir mietas, dailiai aptaisytas, atrodo nebe mietas. Nesiūlau tau apsikarstyti blizgučiais nei dabintis, nei, teisėju esant, kario apdaru vilkėti, – priešingai, tau pridera rengtis pagal savo rangą, atseit valyvai ir tvarkingai.

Kad įsigytum valdinių palankumą, tau, be kita ko, nedera pamiršti dviejų dalykų: pirmiausia, būki visiems malonus, kaip jau esu kartą sakęs, ir, antra, rūpinkis, kad visados būtų gausu maisto, nes vargšams niekas taip nepaėda širdies kaip badas ir nepritekiai.

Neleiski per daug potvarkių, o jeigu vis dėlto leisi, žiūrėki, kad būtų geri ir, svarbiausia, kad būtų gerbiami ir vykdomi, nes jeigu potvarkių nepaisoma, tai jų lyg ir nėra; maža to, tokia padėtis perša mintį, jog valdžiai pakako proto ir galios juos išleisti, bet pristigo valios priversti jų laikytis, o įstatymas, keliantis baimę, bet nevykdomas, panašus į stuobrį, varlių karalių: iš pradžių jis įgąsdino jas, bet ilgainiui jos paniekė jį ir net sutūpė ant viršaus.

Būki dorybių tėvas ir ydų patėvis.

Nebūki nei amžinai griežtas, nei amžinai švelnus, – pasirinki vidurį tarp šitą kraštutinumą, nes aukso vidurys – išminties viršūnė.

Lankykis kalėjimuose, skerdyklose, turgavietėse, nes valdžios pasirodymas tokiose vietose – labai svarbus dalykas: paguosi kalinius, puoselėjančius viltį kaip galima greičiau užbaigti savo vargus, įbauginsi mėsininkus, kurie, tau regint, bijos apsverti pirkėjus, įvaysi baimę prekininkėms, taipgi linkusioms į tą pačią nuodėmę.

Jei kartais būtum gobšuoelis, moterius arba rajūnas (nors, beje, tuo netikiu), stenkis neišsiduoti, nes jeigu valdiniai ir artimiausi žmonės patirs apie tavo ypatingą polinkį, nukreips visą ugnį į šią silpnybę ir galop nuvers tave pražūties bedugnėn.

Apsvarstyki ir persvarstyki, apgalvoki ir pergaltvoki visus tuos pamokymus ir patarimus, kuriuos daviau surašytus prieš tau išvykstant užimti savo posto, ir jeigu jais seksi, pamatysi, kaip didžiai jie tau pravers įveikiant kliūtis ir sunkumus, kas žingsnis iškylančius valdžios vyrams.

Rašyki kunigaikščiui ir kunigaikštenei, reikški dėkingumą, nes nedėkingumas – puikybės vaisius ir viena didžiųjų nuodėmių, kokių tik esama pasaulyje, o žmogus, dėkingas savo geradariams, teikia viltį, jog būsiąs taipgi dėkingas Dievui, tiek gero jam padariusiam ir darančiam.

Jos šviesybė kunigaikštienė pasiuntė žmogų su tavo drabužiu ir savo dovana pas tavo žmoną Teresą Pansą; tikimės veikia sulauksią atsakymo.

Aš nesveikavau kiek laiko po tam tikro susidūrimo su katėmis, per kurį netikėtai nukentėjo mano nosis, bet tai menkniekis, nes jeigu vieni burtininkai stengiasi man pakenkti, kiti už mane užsistoja.

Duoki man žinią, ar prie tavęs priskirtasis ūkvaizdis turėjo ką nors bendra su Tripalana, kaip tu įtarei, ir apskritai, jei kas nors tau nutiks, iškart man praneški, nes gyvename ne per toliausia vienas nuo kito, juo labiau kad neilgai trukus ketinu atsiseikinti su tuščiu gyvenimo būdu, nesgi ne tam esu gimęs.

Man atsitiko vienas dalykas, kuris, kaip nujaučiu, gali užtraukti jų šviesybių nemalonę, ir nors man labai nesmagu, tačiau jaučiuosi kuo smagiausiai, nes, šiaip ar taip, man pridera skaitytis ne tiek su jų nuotaikomis, kiek su tiesiogine savo priederme, kaip skelbia gerai žinomas posakis: *amicus Plato, sed magis amica veritas*. Rašau tau lotyniškai tikėdamasis, jog, būdamas valdžioje, spėjai išmokti šią kalbą.

Sudiev, ir tepadedu tau Viešpats visame kame, idant niekam nekeltumei gailesčio.

Tavo bičiulis

Don Kichotas Lamančietis

Su atidžia išklause Sančas laišką, kurį visi susirinkusieji išgyrė ir pavadino labai protingu, paskum

Sančas pasikėlė nuo stalo ir, pasišaukęs sekretorių, užsisklendė su juo savo kambaryje, idant, ilgai neatidėliodamas, tuoj duotų atsaką savo ponui Don Kichotui.

Ir sekretoriui paliepė žodis žodin surašyti visa tai, ką jis, Sančas, sakysiąs, o šis taip ir padarė.

Ir laiškas buvo šit kokio turinio:

SANČO PANSOS LAIŠKAS DON KICHOTUI LAMANCIEČIUI

„Esu šitaip užsivertęs darbais, jog nebeturiu laiko nė galvos pasikrapštyti, nė nagų apsikarpyti, o todėl jie man ataugo tokie ilgi, kad neduok Dieve. Tatai jums sakau, pone mieliausiasis, kad jūsų malonybė per daug nesirūpintumėt, jog lig šiol neduodu žinios, kaip man sekasi valdyti salą, kur badmiriauju labiau nei tada, kai mudu su jumis klajojom po girias ir tyrus.

Šiomis dienomis jo šviesybė kunigaikštis man parašė ir perspėjo, kad salon įsismelkę kažin kokie žvalgai ir kėsina mane nudėti, bet lig šiol man pavyko susekti tik vieną, tokį daktarą, kuriam čia mokama alga, idant visus salavaldžius vieną po kito marintų; vardu tas daktaras – Pedras Nepakenčiamas Degutas, ir, kaip jūsų malonybė matot, vien jau vardas ką sako, todėl norom nenorom žmogus bijaisi, kad tavęs nenudaigotų.

Tasai daktaras patsai sako, jog ligų jis negydo, o tik stengiasi užbėgti joms už akių, todėl pripažįsta tik vieną vaistą: dietą ir dar sykį dietą, ir liepia jos laikytis, kolei žmogus sudžiūva it šiekštas, – lyg išsekimas nebūtų pražūtingiau už karštinę!

Trumpai drūtai, jis marina mane badu, ir aš dvesiu iš apmaudo, nes tikėjausi, valdžioj atsidūręs, šveisti karštyką, gerti gaivą ir lepintis pūkų pataluose ant olandiškos drobelės paklodžių, o atsidūriau – ir pasninkauju lyg atsiskyrėlis, ir dabartės sakau sau: kad jau ne savo valia įkliuvau į tokį gyvenimą, griebis mane velniai vieną gražią dieną!

Lig šiol nei mokesčių nebuvo, nei kyšių nekliuvo, ir man galva neneša, ką tai galėtą reikšti, nes čia esu girdėjęs, kad paprastai, naują valdžią paskyrus, vietos žmonės sunėša jai krūvą pinigų – lyg skolon, lyg dovanai, – dar salon jai neatvykus, ir kad tokio papročio laikomasi visur, ne tik šičia.

Šiąnakt, apeidamas salą, susidūriau su gražute mergele, vyriškai persirengusia, ir josios broliu moterišku apdaru; mergiote įsimylėjo mano stalininkas ir, kaip man sakėsi, mintyse pasiskyrė sau į žmonas, o aš nusižiūrėjau tą vyruką sau į žentus. Šiandie mudu abu nueisim aptarti tų reikalų su jų tėvu, tokiu Djegu de la Ljana: jisai bajoras ir gryno kraujo krikščionis, tokio gryno, kad grynesnio nė su žiburiu nerastum.

Apvaikščiojau turgavietes, kaip jūsų malonybė patarėt, ir vakar užklupau prekininkę, prekiaujančią tarytum šiųmetiniais riešutais, – bet, kai patikrinau, pasirodė, jog saikan šiųmetinių riešutų ji primaišo senų, tuščių ir supuvusių. Įsakiau atiduoti juos prieglaudos vaikams – tegu išsirankioja gerus, o prekininkei uždraudžiau dvi savaites vaikščioti turgavietėn. Žmonės sako, kad gerai padariau.

Žinokit, jūsų malonybe, prekininkės šičia turi labai blogą vardą, nes visos jos begėdės, beširdės ir akiplėšos, ir aš taip manau: kitur esu jų prisiziūrėjęs.

Labai džiaugiuosi, kad jos šviesybė ponia kunigaikštienė nurašė laišką mano pačiai Teresai Pansai ir nusiuntė dovaną, kaip jūsų malonybė sakot, ir aš, savo ruožtu, pasistengsiu jai atsidėkoti, progai pasitaikius; išbučiuokit jai rankas nuo manęs ir pasakykit, jog skolingas neliksiu, – pati netruks įsitikinti.

Nenorėčiau, kad jūsų malonybė rietumėtės su kunigaikščiu ir kunigaikštine, nes jeigu jūsų malonybė su jais susipyksit, žinia, ir man atsirūgs, ir bus negražu, jei, mokydamas mane dėkingumo, jūsų malonybė pasirodysit toks nedėkingas tiems žmonėms, kurie tokiomis malonėmis mudu apipylė ir taip svetingai viešino savo pilyje.

Apie tas kates nieko nesupratau, bet, man regis, tai bus viena tų šunybių, kurias jums paprastai krečia pikti burtininkai; išsiaiškinsimi, kai susitiksim.

Mielai nusiųsčiau jūsų malonybei kokią dovanėlę, tik nežinau ką, – gal, sakau, vieną kitą klizmą, nes šičia, saloje, meistrai labai dailiai pritaiso vamzdelius prie pūslių, bet tiek to, jei dar pasilaikysiu valdžioj, rasiu ką atsiųst: šiaip ar taip, turiu valių ant savo spalių.

Jei kartais mano pati Teresa Pansa atrašytų laišką, užmokėkit, jūsų malonybe, už pristatymą¹⁵⁹: pasiutiškai norisi sužinoti, kas gera namuose, kaip pati ir vaikai.

O šiuo tarpu tesaugo Dievas jūsų malonybę nuo klastingųjų burtininkų ir tepadedo man ramiai ir gražiai pasitraukti iš valdžios, nors tuo abejoju: regis man, teks šitoj saloj padėti šaukštą – šitaip rūpinasi mano sveikata daktaras Pedras Degutas.

Jūsų malonybės tarnas

Sančas Pansa, salavaldis

Sekretorius užantspaudavo laišką ir tuojau išsiuntė žygūną atgal, o Sančo mulkintojai susirinę aptarė, kaip būtų galima jį nustumti nuo valdžios.

O Sančas visą tą popietę ruošė naujus potvarkius, idant įsivyrautų tvarka tame krašte, kurį jis laikė sala, kaip antai: visoje valstybėje uždraudė smulkmenomis perpardavinėti maisto produktus ir leido iš visur įvežti vyną, tačiau ta sąlyga, jeigu būsianti nurodyta gamybos vieta, o kaina nustatyta pagal tikrąją jo vertę, kokybę ir rūšį, ir vyno pirkliai, kurie išdrįsį miešti vynus vandeniū arba klastoti pavadinimus, būsį baudžiami mirtimi.

Jis sumažino visų rūšių apavo kainas, ypačiai kurpių, kainavusių, jo išmanymu, beprotiškai brangiai.

Nustatė tvirtas algas tarnams, kurie, naudos vaikydamiesi, nežinojo saiko.

Numatė griežtų griežčiausias bausmes tiems, kurie arba dieną, arba naktį susimano dainuoti nešvankias ir nepadorias daineles.

Uždraudė akliams giedoti giesmes apie stebuklus, jeigu jose nesą neginčijamų įrodymų, jog tų stebuklų tikrai būta, – mat buvo įsitikinęs, jog diduma stebuklų, aklyjų garsinamų, – tariami ir tik pakertą tikėjimą tikraisiais.

Sugalvojo ir įsteigė naują pareigybę – algvasilo neturtėlių reikalams, idant tasai ne persekiotų juos, bet tikrintų, ar jie išties neturtingi, nes dažniausiai pasitaiką ir taip, kad tariamu luošumu dangstąsi vagys graibščiomis rankomis, o netikromis žaizdomis gailestį žadiną sveikutėliai girtuokliai.

Žodžiu, jis paskelbė tiek gerų dalykų, kad ir po šiai dienai jie tebeturi galią tarne krašte ir vadinami „Didžiojo valdžios vyro Sančo Pansos nuostatais“.

LVIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP NETIKĖTAI ŠITIEK NUOTYKIŲ PASIPYLĖ ANT DON KICHOTO, KAD JIS NETURĖJO LAIKO NĖ ATSIPŪSTI

Vos tik atsidūręs plyname lauke, laisvas ir nevaržomas Altisidoros meilininomsi, Don Kichotas pasijuto kaip žuvis vandenyje, pasijuto vėl pilnas dvasinių spėkų naujiems žygiams riterystės keliuose ir, kreipdamasis į Sančą, tarė:

– Laisvė, Sančai, – tai viena brangiausių dovanų, Viešpaties teikiamų žmogui; jos neprilygsta jokie turtai: nei žemės gelmėse glūdintys, nei jūros dugne slypintys. Dėl laisvės, kaip ir dėl garbės, galima ir privalu rizikuoti gyvybe, ir, priešingai, nelaisvė – tai pati didžiausia nelaimė, kokia tik gali ištikti žmogų.

Sakau tatai, Sančai, šit kodėl: tu matei, kaip svetingai ir ištaigiai buvome viešinami toje pilyje, kurią ką tik palikome, tačiau, nepaisant prašmatnių vaišių ir gaivinamųjų gėrimų, man atrodė, jog badu kamuojuos, nes, prie stalo sėdėdamas, nesijaučiau toks laisvas, koks būčiau buvęs, jei visa tai būtų man priklausę, – mat svečio priedermės, dėkingumas už gaunamas geradarystes ir malones yra nelyginant pančiai, varžantys dvasios laisvę. Laimingas tasai, kam Dievas duoda duonos kąsnį, už kurį

dėkoti jam pridera vien tik Viešpačiui Dievui!

– Šiaip ar taip, – atsiliepė Sančas, – nors ir ką jūsų malonybė sakytumėt, būtų negražu neatsidėkoti už tą kapšeljį su dviem šimtais aukso eskudų, kurį man padovanojo kunigaikščio ūkvaizdis: dėl visa ko laikau jį prie širdies prisidėjęs lyg kokį raminamąjį trauką, – juk maža kas gali nutikti, ne kas dieną pasitaiko tokios pilys, kur būsim vaišinami, atsitinka pakliūti užėigon, kame ir pagaliais esi pavaišinamas.

Šitaip ir panašiai šnekučiuodami, nujojo klajojantis riteris ir klejojantis ginklanešys gerą mylią ir staiga pamatė žalioje vejoje ant patiestų apsiaustų užkandžiaužant dvylika kaimiškai vilkinčių vyriškių. Šalimais kūpsojo baltomis marškomis uždangstyti daiktai, sudėlioti ir sustatyti atstu vienas nuo kito.

Don Kichotas prijojo prie užkandžiaužančiųjų ir, pirmiausia mandagiai pasisveikinęs, pasiteiravo, kas tomis marškomis uždangstyta.

Vienas tų vyriškių jam atsakė:

– Pone, po tomis marškomis laikom lipdytines ir drožtines šventųjų statulas, kuriomis norim papuošti sodžiaus bažnyčią. Uždangstėm jas marškomis, kad nenubluktų, o nešam ant pečių, kad nesulūžtų.

– Būkite tokie geri, parodykite jas man, – tarė Don Kichotas, – turbūt labai jau dailios tos statulos, jei šitaip atsargiai jas nešate.

– Ir dar kokios! – atsiliepė kitas sodietis. – O ir kainuoja, tiesą pasakius, nepigiai: kiekviena jų atsiėjo mums mažų mažiausiai pusšimtį dukatų. Luktelkit, jūsų malonybe, savo akimis tuoj pamatysit, jog tai šventa teisybė.

Ir, nebaigęs valgyti, atsistojo, priėjo prie pirmosios statulos ir nutraukė maršką: buvo tai šventasis Jurgis, toks, koks paprastai vaizduojamas, – raitas, rūstaus veido, įsmeigęs ietį į nasrus slibinui, susirangiusiam po jo kojomis. Buvo numanu, jog meistras, jį išdrožęs, kaip žmonių sakoma, turėjo auksinius nagus.

Statulą išvydęs, Don Kichotas tarė:

– Šisai riteris buvo vienas šauniausių visoje dangaus raitijoje. Vadinos šventuoju Jurgiu ir, be kita ko, buvo mergelių globėjas. O dabar parodykite kitą.

Sodietis atidengė kitą statulą: buvo tai raitas šventasis Martynas, pavargėliui atiduodantis pusę savojo apsiausto; ir Don Kichotas, vos tik jį išvydęs, tarė:

– Šisai riteris buvo taipgi vienas krikščionių karžygių ir, man regis, garsėjo ne tik narsa, bet ir dosnumu, kaip pats matai, Sančai: pusę apsiausto atpjovęs, atiduoda ją vargšui. Tikriausiai buvo žiema, kitaip būtų atidavęs visą apsiaustą – tokios gailios širdies jisai buvo.

– Vargu bau, – atsiliepė Sančas. – Reikia manyti, jis laikėsi tos patarlės, kuri sako: „Duoti duok, bet pirma pagalvok“.

Don Kichotas susijuokė ir paprašė nutraukti dar vieną maršką, o po ja buvo Ispanijos globėjas: raitas, kruvinu kalaviju, jis kovė ir trypė maurus; ir Don Kichotas, išvydęs jį, tarė:

– Iš tiesų šisai riteris priklauso Kristaus kariaunai, o vardu jis – šventasai Jokūbas Mauražudys. Tai vienas narsingiausių šventųjų riterių, kada nors gyvenusių pasaulyje, o nūnai esančių dausose.

Nutraukus dar vieną maršką, atsiskleidė apaštalo Pauliaus kritimas nuo arklio, nupieštas taip detalai, kaip paprastai piešiamas jo atsivertimas. Vaizdelis buvo lyg plėšte išplėštas iš gyvenimo: atrodė, jog Kristus klausinėja, o Paulius jam atsakinėja.

– Kitados, – tarė Don Kichotas, – tatai buvo nuožmiausias mūsų Viešpaties Dievo Bažnyčios priešas, o paskiau tapo karščiausiu josios gynėju, kokių ji neturės per amžių amžius. Tatai klajojantis riteris, žygiuos praleidęs gyvenimą, ir šventasis, po mirties įžengęs į amžino atilsio karalystę, tatai nenuilstamas Viešpaties vynuogyno darbininkas, žmonių švietėjas, kurio mokykla buvo dangus, o

mokytojas ir auklėtojas – patsai Jėzus Kristus.

Daugiau statulų nebuvo, todėl Don Kichotas paprašė jas uždengti iš naujo ir kreipėsi į nešėjus šiais žodžiais:

– Laikau geru ženklu, broliai, jog man pasisekė išvysti tai, ką išvydau, nes šie šventieji ir riteriai tarnavo tuo, kuo tarnauju ir aš, tai yra ginklu, tik skirtumas tas, kad Viešpačiui jie buvo šventieji ir siekė dangiškųjų tikslų, o aš, nusidėjėlis, siekiu žemiškųjų tikslų. Jie užkariavo dangų savo rankų galia, nes dangaus karalystė jėga puolama¹⁶⁹, o aš ligi šiolei vis dar nežinau, ką stengiuos užkariauti užsikraudamas vargus ir kančias, – beje, jeigu Dulsinėja Tobosietė išsivaduos nuo savo vargų ir kančių, pagerės manasis likimas, praskaidrės manasis protas, ir galbūt aš žengsiu nauju keliu, teisingesniu nei tas, kuriuo ligi šioleiėjau.

– Iš jūsų burnos į Dievo ausį, – įsiterpė Sančas.

Sodiečiai nusistebėjo tiek Don Kichoto išvaizda, tiek kalbomis – mat nesuprato nė pusės to, ką jis norėjo pasakyti. Pavalgę jie užsivertė ant pečių statulas, atsisveikino su Don Kichotu ir nužygiavo toliau.

Lyg pirmąsyk matydamas savo poną, Sančas iš naujo nusistebėjo jo išmanymu: jo galva, nebuvo pasaulyje tokių padavimų ir įvykių, kurių Don Kichotas nebūtų iš panagių žinojęs ir atmintyje laikęs; ir tarė jam šitą ką:

– Pasakysiu jums, ponuli, ranką prie širdies pridėjęs: jeigu tatai, kas šiandie mudviem nutiko, galima pavadinti nuotykiu, tai gražesnio ir malonesnio nebus mums nutikę per visas klajones, – šįsyk apsiėjome be pylos ir be nuogaščio, nereikėjo nei griebtis kalavijo, nei žemės plūkti savo kūnais, nei badmiriauti. Garbė Dievui, kad leido man savo akimis pamatyti šitokį nuotyki!

– Teisybę sakai, Sančai, – tarė Don Kichotas, – tik įsidėki galvon, jog diena diena nelygu, o laimė ne visada šypso. Tai, ką žmonės paprastai vadina gerais arba blogais ženklais ir kas neturi rimto pagrindo, išprususiam žmogui pridera laikyti ir vadinti palankiomis aplinkybėmis.

Atsikelia rytą vienas tų tamsuolių, prietarais tikinčių, išeina iš namų, susitinka palaimintojo Pranciškaus ordino vienuolį ir, tarytum kokį grifą pamatęs, apsisuka ir neria atgal į namus.

Tokiam Mendosai iškrinta iš rankų druskinė, ir užkrinta jam širdin liūdesys, tarytum gamta privalėtų štai šitokiais menkais ženklais pranašauti būsimas negandas.

Išprusęs krikščionis neims tokiais menkniekiais burti, kas Dievo jam lemta.

Atplaukia Scipionas Afrikon, suklumpa šokdamas į krantą ir parvirsta, ir kariai palaiko tatai negeru ženklu, bet jis apkabina žemę rankomis ir sušunka: „Nepabėgsi nuo manęs, Afrika, nes tvirtai laikau tave apglėbęs!“

Taigi, Sančai, susitikimas su tomis statulomis buvo man pats džiugiausias įvykis.

– Ir aš taip manau, – atsiliepė Sančas, – tik štai norėčiau paklausti jūsų malonybę, kodėl, puldami priešą, ispanai visados šaukiasi šventojo Jokūbo Mauražudžio va šitokiais žodžiais: „Šventasis Jokūbai, uždaryk Ispaniją!“ Bene Ispanija būtų atidaryta, kad ją reikėtų uždaryti? Kas čia galėtų būti?

– Koks tu paikas, Sančai! – atsakė Don Kichotas. – Įsidėmėki, jog tą didį raudonojo kryžiaus riterį Viešpats paskyrė Ispanijos globėju ir užtarėju, ypačiai ispanams stojus į nuožmias grumtynes su maurais; šit kodėl, kiekvieną sykį, puldami priešą, ispanai jo šaukiasi ir prašo paspirties, ir daugelis patys jį yra matę mūšiuose, matė, kaip jis grūmė, trempė, triuškino ir žudė ištisus agarenų pulkus.

Savo žodžius patvirtinti galėčiau galybe pavyzdžių, paimtų iš tikrų ir nepramanytų Ispanijos metraščių.

Paskum, keisdamas kalbą, Sančas tarė savo ponui:

– Negaliu atsistebėti, pone, tos Altisidoros, kunigaikštienės mergelės, įžulumu. Turbūt atsakančiai sužeidė ir peršovė ją tasai vadinamasis Amūras, – kiek girdėjau, tasai vaikiukas pusaklis, bet nors akys

jo ir traiškanotos ar, tiesą pasakius, suvis neveizdžios, vis dėlto jeigu jis nusitaiko į širdelę, kad ir mažiuliukę, kliudo ją kaip niekur nieko ir kiaurai perveria savo strėle.

Taipgi esu girdėjęs, kad jo meilės strėlės atšimpa ir atbunka atsikirsdamos į mergelių kuklumą ir gėdingumą, bet, kliudydamos tą Altisidorą, man regis, jos veikia pasidarė skudresnės, nei atšipo.

– Turėki galvoj, Sančai, – tarė Don Kichotas, – meilė su niekuo nesiskaito, nežiūri saiko nei proto balso ir elgiasi lygiai kaip mirtis: drąsiai žengia tiek į prašmatnias karalių menes, tiek į vargas piemenų lūšnas, o kai galutinai užkariauja širdį, pirmiausia išveja iš jos ir baimę, ir gėdą; šit kodėl, gėdą praradusi, Altisidora atskleidė man savo jausmus, kurie pažadino man veikia sumaištį negu užuojautą.

– Koks baisingas žiaurumas! – sušuko Sančas. – Koks negirdėtas nedėkingumas! Kad man va šitaip, nuo vieno vienintelio jos lipšnaus žodelio būčiau jai pasidavęs ir nusilenkęs. Velniai parautų! Na ir akmens širdis, vario krūtinė, sukalkėjusi siela!

Šiaip sakysi ar taip, o man galvoj netelpa, kuo gi jūsų malonybė pakerėjot tą mergelę, kad ji pasidavė jums ir nusilenkė. Gal šaunumu, gal švankumu, gal žavesiu, gal veido grožiu, kuo nors vienu ar viskuo drauge, kad ji staiga ėmė ir įsimylėjo jūsų malonybę?

Tiesą pasakius, ne kartą esu žiūrinėjęs jūsų malonybę nuo kulnų ligi pat plaukų pašaknių, bet kiekvienąsyk žiūrėdavau daugiau to, kas gali sukelti veikia baimę nei meilę, o juk, be kita ko, esu girdėjęs, jog įsimylima pirmiausia ir svarbiausia dėl grožio, todėl niekaip nesuprantu, dėl ko vargšėlė įsimylėjo jūsų malonybę, nes gražumo esat visiškai negražus.

– Įsidėmėki, Sančai, – atsakė Don Kichotas, – esama dviejų grožio atmainų: sielos ir kūno. Sielos grožis reiškiasi ir garsinasi blaiviu protu, dora, gražiu elgesiu, taurumu ir geru išauklėjimu, ir visas šias dorybes gali turėti ir puoselėti taipgi negražus žmogus, ir jeigu dėmesys kreipiamas į šitą, bet ne į kūno grožį, kaip tik tada paprastai gimsta aistringa ir karšta meilė.

Aš pats, Sančai, puikiai žinau, kad nesu gražuolis, bet taipgi išmanau, jog nesu baidyklė, o gerą žmogų galima karštai įsimylėti, jeigu tik jis ne pabaisa ir apdovanotas mano minėtomis dvasios savybėmis.

Šitaip šnekučiuodami ir samprotaudami, juodu išsuko iš kelio ir įjojo į girią, ir staiga, visiškai netikėtai Don Kichotas pasijuto įkliuvęs į žalio šilko tinklus, ištemptus tarp medžių, ir, nesuvokdamas, kas tai galėtų būti, tarė Sančui:

– Man atrodo, Sančai, jog, patekęs į šiuos tinklus, patiriu vieną nejprasčiausių nuotykių, kokį tik įmanoma įsivaizduoti. Tegu mane skradžiai, jei mano persekiotojai burtininkai nesugalvojo paspėsti man spąstų ir užkirsti kelio keršydami už rüstų elgesį su Altisidora. Tačiau aš pareiškiu jiems, kad jeigu šie tinklai būtų nunerti ne iš žalių gijų, bet iš kiečiausių deimantų, ir jeigu jie būtų stipresni už tinklą, kuriuo pavydusis kalvių dievas apraizgė Venerą ir Marsą, vis viena sudraskyčiau juos taip lengvai, lyg būtų jie nuausti iš jūros dumblių arba medvilnės pluošto.

Ir jau buvo bežengęs priekin ir bedraskęs tinklus, bet tuo metu netikėtai iš medžių tankmės pasirodė dvi be galo gražios piemenaitės ar bent jau piemenaitėmis persirengusios mergelės, nes vilkėjo prabangaus brokato palaidiniais ir sijonais, nors, beje, sijonai buvo prašmatnios, aukso gijomis atastos taftos.

Palaidi, ant pečių nudrikę jų plaukai savo šviesumu galėjo drąsiai varžytis su pačios saulės spinduliais; kiekviena jų buvo pasidabinusi galvą žaliųjų laurų ir raudonųjų burnočių vainikais. Iš pažiūros jodvi atrodė ne jaunesnės kaip penkiolikos ir ne vyresnės kaip aštuoniolikos metų.

Jas išvydęs, Sančas nustebo, Don Kichotas apstulbo, netgi saulė, ir toji stabtelėjo į jas pasižiūrėti, – ir visi keturi akimirką apmirė žado netekę.

Pagaliau pirmoji prabilo viena piemenaitė ir kreipėsi į Don Kichotą tokiais žodžiais:

– Sustokite, garbusis riteri, nedraskykite tinklų, – mes ištempėme juos ne pikta jums linkėdamos, bet pramogos dėlei, o kadangi numanau, jog paklausite, kokia tai pramoga ir kas tokios mes esame, pasistengsiu jums papasakoti viską keliais žodžiais.

Viename bažnytkaimyje, už dviejų mylių nuo šičia, gyvena daug kilmingų žmonių, bajorų ir turtuolių, ir šit mes su gausybe draugų ir giminių susitarėme šioje vietoje maloniai praleisti laiką sykiu su žmonomis, sūnumis, dukromis, kaimynais, bičiuliais ir saviškiais, ir čia, viename gražiausių kampelių visoje apylinkėje, įkurti naująją piemenėlių Arkadiją, todėl mergelės persirengė piemenaitėmis, o jaunikaičiai – piemenėliais. Mes išmokome atmintinai dvi ekloges: vieną – garsingojo poeto Garsilaso, antrą – neprilygstamojo Kamoenso, jo gimtąja portugalų kalba, bet dar nespėjome jų suvaidinti.

Mat tik vakar čionai atvažiavome.

Čia, prie vandeningo upokšnio, drėkinančio apylinkės lankas, medžių paunksnėje, pasistatėme keletą palapinių, kokias žygyje statosi kariai, o vakare tarp medžių ištempėme štai šiuos tinklus paikiems paukšteliams gaudyti: pabaidyti jie skrenda stačiai į tinklus ir įkliūva.

Jeigu jūs, pone, pageidaujate pas mus pasisvečiuoti, priimsime jus vaišingai ir džiugiai, nes šičia dabar nebėra vietos nei nuoboduliui, nei liūdesiui.

Čia ji nutilo ir nepridūrė daugiau nė žodžio. Tuomet Don Kichotas atsakė jai šitaip:

– Iš tiesų, žavių žaviausioji panele, nė patsai Anteonas taip nenustebo ir nenustėro netikėtai išvydęs vandenuos siaučiančią Dianą, kaip apstulbau aš jūsų grožybę paregėjęs. Pritariu jūsų sumanytajai pramogai ir dėkoju už kvietimą, ir jei galiu kuo nors pasitarnauti, tik įsakykite – ir aš jūsų paslaugoms, nes tokia būtent mano priedermė ir toksai pašaukimas – reikšti savo dėkingumą ir daryti gera visiems žmonėms, o ypačiai prakilniųjų luomui, kuriam jūsų malonybės priklausote. Ir jeigu šie tinklai, tokį nedidelį plotą užimantys, dengtų visą žemės paviršių, aš pasistengčiau atrasti naują pasaulį, idant galėčiau keliauti jį nesutruokdamas.

O kad nemanytute, jog aš perdudu, žinokite: su jumis kalba ne kas kitas, kaip Don Kichotas Lamančietis, jei tik šis vardas jums ką nors sako.

– Ak širdede! – sušuko tuomet antroji piemenaitė. – Kokia laimė mudviem nusišypsojo! Ar žinai, kas tasai ponas, priešais mus stovintis? Tai va, žinoki, jog tai narsuolių narsingiausiasis, įsimylėjęlių aistringiausiasis, mandagiųjų mandagiausiasis, jei tik nemeluoja ir nemulkina mūsų išleistoji jojo žygdarbių istorija, kurią ne per seniausiai skaičiau. Kertu lažybų, kad jojo palydovas – tas pats Sančas Pansa, jo ginklanešys, nepranokstamas savo pokštais ir sąmojais.

– Tai tiesa, – pritarė Sančas, – aš esu tasai pats sąmojingas pokštininkas ir ginklanešys, kaip jūsų malonybė sakot, o šitas ponas – mano šeimininkas, tasai pats Don Kichotas, knygoje minimas ir kalbamas.

– Ak bičiule! – sušuko pirmoji mergelė. – Maldaukime poną pabūti su mumis, – mūsų tėvams ir broliams bus be galo džiugu su juo susipažinti. Be to, tą patį ir aš esu girdėjusi apie jo narsą ir dorybes, o svarbiausia, kaip sakoma, jis toks pastovus ir ištikimas įsimylėjęlis, kokių dar nėra buvę pasaulyje, ir dama jo – tokia Dulsinėja Tobosietė, visoje Ispanijoje pripažinta pirmoji gražuolė.

– Ir pelnytai būtų pripažinta, – tarė Don Kichotas, – jeigu tuo neverstų suabejoti jūsų neprilygstamas grožis. Betgi nesistenkite, panelės, manęs sulaikyti, nes niekur neleidžia man ilsėtis šventosios priedermės, kurias vykdyti esu pašauktas.

Tuo metu priėjo prie jų vienos piemenaitės brolis, taipgi piemenaičiu persirengęs, lygiai tokiais pat ištaigiais ir prabangiais drabužiais kaip abidvi mergelės.

Paaiškino jam mergelės, jog esąs su jomis narsingasai Don Kichotas Lamančietis, o su juo ginklanešys Sančas, – ir vienas, ir kitas jau gerai pažįstamas iš skaitytosios knygos.

Išvaizdusis piemenaitis pasiūlė Don Kichotui savo paslaugas ir pakvietė jį palapinėsna; Don Kichotui nieko kita nebeliko, kaip nusileisti.

Tuo metu prasidėjo medžioklė, ir tinklai prisipildė visokiausių paukštelių: tinklų spalvos apgauti, jie skrido tiesiai į pinkles, nuo kurių gelbėjosi.

Susirinko ten daugiau nei trisdešimt žmonių, vyrų ir moterų, prašmatniai persirengusių piemenaičiais ir piemenaitėmis, ir akimoju visi sužinojo, kad abu svečiai – Don Kichotas ir jo ginklanešys, ir tuo didžiai apsidžiaugė, nes pažinojo juos iš skaitytosios istorijos.

Visa draugija pasuko prie palapinių, kur jau buvo padengti stalai, lūžtantys nuo gausių, švariai patiektų vaisių; Don Kichotui teko garbingiausioji vieta. Visi stebėjo jį ir stebėjosi į jį žiūrėdami.

Galop, stalus nudengus, Don Kichotas pakėlė balsą ir iškilmingai prabilo:

– Nors kai kas tvirtina, jog didžiausioji žmonių nuodėmė esanti puikybė, tačiau aš manau, kad tai – nedėkingumas, nes laikaisi plačiausiai paplitusios nuomonės, jog pragaras pilnas nedėkingųjų.

Šios nuodėmės aš stengiausi kaip įmanydamas vengti, kai tik suaugau į protą, ir jei negaliu už gerą darbą atsisteisti tuo pačiu, bent jau geidžiu atsisteisti geradariui, o kai to, mano galva, nepakanka, visiems pasakoju apie man suteiktąją paslaugą, nes jei žmogus visiems pasakoja ir skelbia apie gerus darbus, jam padarytus, vadinasi, ir jis neliktų skolingas, jei tik sugebėtų atsisteisti už gautąją malonę, o juk, kaip žinoma, malones gaunantieji pagal savo padėtį dažniausiai esti menkesni už teikiančiuosius. Ir todėl Viešpats Dievas visų didžiausias, nes teikia visiems malonių, o Dievo malonių niekad nepriylgsta be galo tolimos joms žmonių malonės, bet šią mūsų malonių menkybę ir mūsų galimybių ribotumą tam tikra dalimi papildė dėkingumas.

Taigi, būdamas dėkingas už šičia man suteiktąsias malones ir nestengdamas atsisteisti tuo pačiu, esu priverstas skaitytis su savo ribotomis galimybėmis ir pasiūlyti tik tai, kas atitinka mano spėkas ir pridėra mano luomui, o būtent: aš pasižadu, jog, atsistojęs vidury Saragosos vieškelio, dvi dienas pagret tvirtinsiu, kad štai čia esančios damos, piemenaitėmis persirengusios, – gražiausios ir lipšniausios pasaulio mergelės, žinia, išskyrus nepriylgstamąjį Dulsinėją Tobosietę, vienintelę mano godų valdovę, ir teneįsiveidžia dėl to mano klausytojos ir klausytojai.

Tatai girdėdamas, Sančas, be galo atidžiai klausėsis savo pono, pakėlė balsą ir sušuko:

– Argi rasis dabartės pasaulyje toksai žmogus, kuris išdrįs sakyti ir tvirtinti, jog mano ponas – pamišėlis? Kaip jūs manot, jūsų malonybės ponai piemenys, argi bent vienas kaimo klebonas, nors ir koks protingas ir išprusęs jis būtų, sugebėtų išdrožti tokį pamokslą, kokį pasakė mano ponas? Argi bent vienas klajojantis riteris, nors ir labiausiai narsybe pagarsėjęs, sugebėtų pasiūlyti tai, ką dabartės pasiūlė mano ponas?

Tuomet Don Kichotas atsigręžė į Sančą ir rūščiu liepsnojančiu veidu sušuko:

– Argi rasis dabar, o Sančai, visoje žemėje toksai žmogus, kuris imtų ginčyti, jog tu ne paskutinis kvailys, ir dar įdarytas šunybėmis ir vyliais? Kas tave prašo kištis į mano reikalus ir svarstyti, ar aš viso proto, ar kvanktelėjęs?

Užsičiaupki ir nedrįski man priešgyniauti, o verčiau eik balnoti Rosinanto, jeigu jis nubalnotas! Mudu tuojau vykstame vykdyti duotojo žodžio, o kad mano tiesa, jau dabar gali laikyti, jog bus nugalėti visi tie, kurie nenorės su manimi sutikti.

Ir su didžiu įtūžiu ir neslepiamu apmaudu pasikėlė nuo stalo, o visi ten esantieji apstulbę nebežinojo, ką galvoti ir kuo jį laikyti: pamišėliu ar sveiko proto žmogum.

Žodžiu, nors ir kaip jie stengėsi jį atkalbėti nuo to žygio, nors ir kaip tvirtino, jog įgimtas jam dėkingumas esąs visiems gerai žinomas ir jog nereikią naujų jo narsybės įrodymų, nes gana ir tų, kurie minimi jo žygdarbių istorijoje, vis dėlto Don Kichotas buvo nepalenkiamas: atsisėdo ant Rosinanto, pasimovė skydą, apgniauzė ietį ir išjojo į vidurį vieškelio, netoli žalios lankos einančio.

Įdurmu nurisnojo Sančas, raitas ant paišelio, o iš paskos urmu patraukė piemenaičiai su piemenaitėmis, trokšdami pasižiūrėti, kuo baigsis tasai įspūdingas ir dar negirdėtas sumanymas.

Taigi, kaip jau sakėme, išjojęs į vidurį vieškelio, Don Kichotas sudrebino orą tokiais žodžiais:

– O jūs, keliauninkai ir pakeleiviai, riteriai ir ginklanešiai, pėstieji ir raitieji, visi, kas traukiate šiuo keliu arba trauksite artimiausias dvi dienas, žinokite, jog aš, Don Kichotas Lamančietis, klajojantis riteris, apsistoja šičia, idant visi pripažintų, kad, neimant skaičiun manosios širdies valdovės Dulsinėjos Tobosietės, niekas pasaulyje nei gražiu, nei lipšnumu nepranoksta nimfų, šitų giraičių ir lankų gyventojų. Todėl tegu greičiau pasirodo tasai, kas laikosi priešingos nuomonės, – aš jo laikiu šičia!

Dusyk pakartoję jis tuos žodžius, ir abu sykius neatsiliepė nė vienas nuotykių ieškotojas, tačiau likimas, visa ką jam kreipęs į gera, lėmė taip, jog neilgai trukus kelyje pasirodė daugybė raitelių: daugelis jų rankose laikė ietis, ir visi jie jojo susigrūdę, dideliu būriu, ir lėkė umaru.

Vos tik juos išvydę, visi, kurie buvo su Don Kichotu, bėgint pasuko atgal ir pasitraukė gana atstu nuo kelio: mat suprato, kad jeigu imsią laukti, ko gero, neišvengsią bėdos. Vienas tik Don Kichotas narsybės sklidina širdimi liko bestovįs, o Sančas pasislėpė už Rosinanto sturplio.

Ietininkų joja priartėjo, ir vienas jų, šuoliuojąs priešaky, visa gerkle suriko Don Kichotui:

– Traukis iš kelio, velnie, o buliai tave sutryps!

– Eik jau, šunsnuki! – atsiliepė Don Kichotas. – Man nebaisūs jokie buliai, netgi narčiausi iš tų, kurie ganosi Chamos pakrantėse. Pripažinkite, galvažudžiai, visi kaip vienas, jog dabar sakiau gryną teisybę, priešingai – šaukiu jus į kovą!

Varovas nespėjo atsakyti, o Don Kichotas nebūtų spėjęs pasitraukti, jei netgi būtų norėjęs, nes banda laukinių bulių, drauge su prijaukintais ir romiais gausybės varovų ir šiaip žmonių genamų į vieną bažnytkaimį, kur rytojaus dieną turėjo vykti bulių kovos, – toji banda užlėkė ant Don Kichoto ir Sančo, Rosinanto ir palšio, parbloškė juos visus žemėn ir nutrenkė į pašalį.

Sančas buvo gerokai aplamdytas, Don Kichotas sukrėstas, palšis sumindytas, o ir Rosinantui kliuvo kaip reikiant, bet galop visi pašoko ant kojų, o Don Kichotas, klupdamas ir tolydžio griuvinėdamas, puolė bėgti paskui kaimenę, visa gerkle šaukdamas:

– Sustokite, palaukite, galvažudžių gauja! Juk jūsų laukia vienui vienas riteris, o jis ne to būdo ir ne tos galvosenos, kad, kaip sakoma, bėgančiam priešui siūlytų sidabro tiltą!

Tačiau tie šūksniai nesustabdė skubriųjų bėglių, kurie jo grasinimų paisė kaip pernykščio lietaus.

Galop sustojo ne jie, bet Don Kichotas, visai nusivaręs nuo kojų, ir, negavęs atsikeršyti, tik dar labiau įtūžęs, atsisėdo pakelėje palaukti Sančo, Rosinanto ir palšio.

Kai jų sulaukė, šeimininkas ir tarnas vėl sėdo raiti ir, nebegrižę atsisveiktinti su menamąja, arba dirbtine, Arkadija, nujojo toliau, veikiau gėdos nei džiaugsmo pilni.

LXIX PERSKYRIMAS

APIE VIENĄ KEISČIAUSIŲ IR NEĮPRASČIAUSIŲ NUTIKIMŲ, ŠIOS DIDŽIOS ISTORIJS PUSLAPIUOSE ATSTITKUSIŲ DON KICHOTUI

Raiteliai nušoko nuo žirgų, drauge su pėsčiaisiais ūmai sugriebė Sančą ir Don Kichotą ir neštinai įnešė juos į kiemą, kur pasieniais liepsnojo kone šimtas deglių, sukaišiotų į tam tikrus lizdus, o galerijose žibėjo daugiau nei penki šimtai lempelių, tad, nors naktis ir buvo gana tamsi, atrodė šviesu lyg dieną.

Vidury kiemo dunksojo kokių dviejų uolekčių aukščio katafalkas su didžiausiu juodo aksomo baldakimu, ant laiptelių aplink katafalką siuvėjo daugiau nei šimtas žvakidžių, kuriose blėsavo baltojo vaško žvakės, o ant paties katafalko gulėjo pašarvota tokio žavumo mergelė, jog savo žavesiu, rodės,

galėjo sužavėti pačią mirtį.

Kvapniausių gėlių vainiku padabinta josios galva gulėjo ant brokato priegalvio, o rankose, sunertose ant krūtinės, ji laikė pergalingosios palmės geltoną šakelę.

Tolėliau kieme buvo pakyla, o ant pakylos krėsluose sėdėjo dvi žmogystos – lyg tikri, lyg tariami karaliai, sprendžiant iš karūnų ant galvų ir iš skeptrų rankose.

Abipus tos pakylos, kurion vedė laipteliai, stovėjo dar dvi kėdės, – į jas įkėlė Don Kichotą ir Sančą jų grobikai, patys tylėdami ir ženklais liepdami tylėti belaisviams; beje, ir neliepiami juodu būtų tylėję, nes žadą jiems atėmė visa tai, kas vėrėsi prieš akis.

Tuo tarpu, gausaus būrio lydimi, pakylon įlipo du orūs asmenys, kuriuos Don Kichotas beregint pažino esant savo buvusius šeiminingus – kunigaikštį ir kunigaikštienę, ir atsisėdo į puošnius krėslus greta karalius vaizduojančių žmogystų.

Kas gi dėl viso šito nebūtų nustebęs, juo labiau jei pridursime, jog, išvydęs ant katafalko pašarvotą mergelę, Don Kichotas pažino ją esant žaviąją Altisidorą?

Kunigaikščiui ir kunigaikštieniui užlipus ant pakylos, Don Kichotas ir Sančas atsistojo ir žemai jiems nusilenkė, o jų šviesybės atsakė vos pastebimu galvos linktelėjimu.

Tuo tarpu pasirodė tarnas ir, iš užpakalio priėjęs prie Sančo, apsiutė jį juodo multino mantija, visa išmarginta ugnies liežuviais, ir, nutraukęs jam nuo galvos kepurę, užmaukšlino vaurą, panašią į tas, kuriomis mūvi šventosios inkvizicijos nuteistieji, pakuždėjo jį ausį, kad tylėtų kaip žemė, nes kitaip užkimšią jam burną kaiščiu arba nusuksią sprandą.

Sančas apžvelgė save nuo galvos iki kojų, pamatė, kad jisai visas liepsnų apimtas, bet, jokio skausmo nepajutęs, tuoj nusiramino. Paskum nusivožė vaurą, pamatė, kad ji velnių pripaišyta, vėl užsimovė ir tarė sau:

– Laimė, kad nei liepsnos manęs nedegina, nei velniai pragaran dangina.

Don Kichotas taipgi nužvelgė Sančą ir, nors baimė laikė sukausčiusi visas jo pajautas, nesusitvardė nenusijuokęs iš ginklanešio išvaizdos.

Tuo metu, matyt, iš po katafalko pasigirdo švelni prislopinta fleitų melodija, o kadangi jos netrikdė joks žmogaus balsas, nes pati tyluma čia buvo bežadė, ji skambėjo itin maloniai ir meiliai.

Staiga pažiūrėti mirusios mergelės galvūgaly išdygo žavus jaunikaitis romėno apdaru ir, pritardamas sau arfa, tyru ir aiškiu balsu sudainavo štai šiuos du posmus:

*Kol sąmonė sugriš Altisidorai,
Žiaurumo Don Kichoto nužudytai,
Kol rūmų damos gedulo kastorų
Nelias dėvėti, skausmo sugniuždytos,
Kol vėl duenjos jos šviesybės noru
Pradės vilkėti multiniais lamstytais,
Jos žavesį ir dalią apdainuosiu
Skambiau už dainių Trakijos senosios.*

*Bet noriu aš, kad mano balso gausmas
Ir po mirties skambėti nenustotų,
Kad lūpos mano, šaltos ir bejausmės,
Liaupses tavajam žavesiui kartotų.
Dvasia, kurios nesmaugs nelaisvės spausmas,
Skrajos laisva virš Stikso ūkanoto,
Giedos tau giesmes, ir tėkmė greitoji*

– Gana! – sušuko vienas dviejų tariamųjų karalių. – Gana, dieviškai dainiau! Taip galima be galo, be krašto giedoti apie nepalyginamosios Altisidoros mirtį ir žavesį, beje, ne velionės Altisidoros, kaip galvoja neišmanėliai, bet gyvos, o ji gyva, nes josios Šlovė skamba po visą pasaulį, nes šičia esantis Sančas Pansa išters didžią kančią, idant ji prisikeltų iš numirusią.

Taigi, o Radamantai, niauriuose Dito požemiuose drauge su manimi skelbiąs nuosprendžius, tu, žinąs viską, kas neįmenamos Likimo valios mums skirta, idant atgautų sąmonę šioji mergelė, pasakyki mums tai ir tuojau pagarsinki, kad greičiau aplankytų mus gėris, kurį žada josios prisikėlimas.

Vos tik Minas, teisėjas ir Radamanto bendras, ištarė šiuos žodžius, prabilo atsistojęs Radamantas:

– Ei jūs, šių namų tarnai, dideli ir maži, vyresni ir jaunesni, bėkite visi čionai ir dvidešimt keturis kartus spriekite Sančui į nosį, dvylikasyk įgnybkite ir šešiskart įdurkite smeigtuku jam į pečius ir juosmenį, nes tik šių apeigų dėka bus išgelbėta Altisidora.

Tatai girdėdamas, Sančas nesusitvardė ir sušuko:

– Velniai rautų! Jau verčiau aš pasiversiu mauru, nei leisiu, kad mane kas vaišintų sprigtais ir pliaukšėtų per veidą. Tegū mane skradžiai! Ims mat ir prisikels toji mergelė, jeigu kas nors įniks pliaukšėt man per veidą!

Valgant ir apetitas atsiranda: kažkas užkerėjo Dulsinėją – perkis, kad kerų nusikratytų; Dievas apleido ligomis Altisidorą, ir ji pasimirė – nerkis iš kailio, kad ji prisikeltų, kentėk, kai tau dvidešimt keturis kartus spriegia į nosį, visą kūną subado smeigtukais ir ligi kraujų sužnaibo pečius! Na jau ne, papūskit man į uodegą: aš – senas žvirblis, manęs pelais neapgausit.

– Tada tu mirsi! – suriko Radamantas. – Sušvelnėki, tigre; nusižeminki, išpuikęs Nemrodai, tylėki ir kentėki: iš tavęs neprašoma negalimų dalykų! Ir liaukis samprotavęs apie šio sumanymo sunkumus. Vis viena prisiragausi sprigtų, būsi ir badomas, ir žnaibomas. Ei tarnai, vykdykite mano įsakymą, o kitaip, garbės žodis, aš jums parodysiu, iš kur kojos dygsta!

Tuo metu kieme pasirodė šešios duenjos; jos ėjo vorele, keturios jų buvo akiniuotos, visos – iškėlusios dešinę ranką, o rankoves atsismaukusios per keturis pirštus, kad riešai atrodytų ilgesni, kaip to reikalauja mada.

Vos tik jas išvydęs, Sančas subaubė it bulius.

– Tegū pliekia man per veidą, kas tinkamas, – suriko, – bet duenjoms liesti savęs neleisiu, kaip kažin ką! Tebraižo man veidą katės, kaip mano ponui kad subraižė štai šioje pilyje, varstykit man kūną skudriais durklais, draskykit man pečius įkaitintomis žnyplėmis, – viską ištersiu, bet duenjų graibomas nesiduosiu, nors mane ir nelabasis pragaran nujotų!

Tuomet nebesusitvardė Don Kichotas ir, kreipdamasis į Sančą tarė:

– Pakantrauki, vaikeli, pamaloninki ponus ir padėkoki Viešpačiui, suteikusiam tau tokią galią, jog savo kančiomis tu atkeri užkerėtuosius ir prikeli mirusiuosius.

Tuo tarpu duenjos priėjo prie pat Sančo, ir jis, jau paklausęs pono ir susitaikęs su likimu, patogiau įsitaisė kėdėje ir atkišo veidą tai, kuri ėjo pirmoji, ir ši spriegė jam smagų sprigtą, o paskum žemai tūptelėjo.

– Apsieisiu be jūsų mandagybių, ponija duenja, apsieisiu ir be jūsų masažų, – tarė Sančas, – dievaži, ponija, nuo jūsų rankų trenkia kvapiaisiais tepalais.

Šiaip ar taip, kiekviena duenja įspriegė jam po sprigtą, o gausus šeimynykščių būrys jį sužnaibė, tačiau ko jau ko, o smeigtukų dūrių Sančas nesugebėjo išverti: pašoko nuo kėdės, pažiūrėti nežmoniškai įtūžęs, griebė pirmą pasitaikiusį deglą ir puolė duenjas ir visus kitus savo budelius šaukdamas:

– Šalin, velnio pasturlakai! Juk aš ne akmeninis, kad ištvėrčiau šitokias kankynes!
Tuo metu Altisidora, kuriai, matyt, pabodo gulėti aukštiekninkai, pasivertė ant šono.

Tatai išvydę, visi aplink kone vienu balsu sušuko:

– Altisidora atgyja! Altisidora gyva!

Radamantas paliepė Sančui numaldyti pyktį, nes tai, kas buvę sumanyta, jau pasiekta.

Matydamas Altisidorą sujudant, Don Kichotas puolė prieš Sančą ant kelių ir tarė:

– O tu, kuris esi dabar nebe ginklanešys, bet mylimiausiasis mano sūnus! Atėjo skirtoji valanda, tad įkirski sau keletą kirčių sąskaiton tų, kuriuos apsiėmėi įsikirsti Dulsinėjai Tobosietei atkerėti.

Taigi kartoju: atėjo valanda, kada turi tokią išganingą galią, jog tau neabejotinai pavyks padaryti tą gerą darbą, kurio iš tavęs tikimasi.

Į tai Sančas jam atsakė:

– Va, dailiausia! Čiupt už vadžią – ir vėl iš pradžių, nuo vilko bėgi – ant meškos užbėgi! Negana jau sprigtų, žnybių ir dūrių, o še tau dar rykščių! Verčiau paimkit akmenį, pariškite man po kaklu ir įmeskit mane į šulinį: ne ką daugiau skriaudos turėsiu, nei kentėdamas už kitą nuodėmės ir būdamas atpirkimo ožiu. Duokit man ramybę, o kitaip dievaž aš čia viską aukštyn kojom apversiu!

Tuo tarpu Altisidora atsisėdo ant katafalko, ir tą pačią akimirką užgrojo lumzdeliai, jiems pritarė fleitos, ir visi susirinkusieji vienu balsu sušuko:

– Gyva Altisidora! Gyva!

Atsistojo kunigaikštis ir kunigaikštienė, paskum karaliai Minas ir Radamantas, taipgi Don Kichotas ir Sančas, ir visi drauge nuėjo pasveikinti Altisidoros ir padėti jai nultipti nuo katafalko, tuomet Altisidora, dėdamasi leisgyvė, tūptelėjusi nusilenkė jų šviesybėms ir jų didenybėms ir, iš aukšto žiūrėdama į Don Kichotą, jam tarė:

– Teatleidžia tau Viešpats, bejausmis riteri, jog per tavo žiaurumą išbuvau aname pasaulyje, kaip man pasirodė, daugiau nei tūkstantį metų. O tau, gailestingiausiasai visų ginklanešių, šioje žemėje gyvenančių, dėkoju už sugrąžintą gyvastį. Nuo šios dienos, mielasai Sančai, turėkis štai šiuos šešerius mano marškinius, persisiūdink juos ir vilkėki; tiesa, ne visi jie sveiki, bet užtat visi švarutėliai.

Sančas nusivožė nuo galvos vaurą, suklypo ant kelių ir atsidėkodamas išbučiavo jai rankas.

Kunigaikštis paliepė paimti iš jo vaurą ir grąžinti kepurę, nuvilkti liepsnų liežuviais išpaišytą mantiją ir atiduoti palaidinį.

Sančas įniko maldauti kunigaikštį, kad neimtų iš jo nei mantijos, nei mitros, – parsigabensiąs jas namo kaip šio neregėto ir negirdėto įvykio įrodymą ir atminimą.

Kunigaikštienė neprieštaravo: juk Sančas puikiai žinąs, kaip palankiai ji jam nusiteikusi.

Kunigaikštis paliepė visiems išsiskirstyti ir išsivaikščioti po savo kambarius, o Don Kichotą ir Sančą palydėti ten, kur juodu anksčiau buvę apsistoję.

LXXIV PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP DON KICHOTAS SUNEGALAVO, APIE JO SUDARYTĄJĮ TESTAMENTĄ IR APIE JO MIRTĮ

Nieko amžina nėra šiame pasaulyje, nuo pradžios iki paskutinės akimirkos viskas krypsta pakalnėn, ir ypačiai žmogaus gyvenimas, o kadangi Don Kichoto gyvenimui Apvaizda nebuvo suteikusi ypatingos galios lėtinti savo bėgį, mirtis ir amžino atilsio valanda atėjo tuo metu, kai jis mažiausiai to tikėjosi; gal jį pakirto pralaimėjimo grūžtis, gal taip parikiavo ir nulėmė Apvaizda, bet jam prisimetė karštinė, ištisai savaitei prikaustydama prie ligos patalo, ir visą tą laiką jį lankė bičiuliai: klebonas, bakalauras ir barzdaskutys, o gerasis ginklanešys Sančas Pansa nesitraukė nuo galvūgalio.

Manydami, jog šitaip jį paveikė skaudi pralaimėjimo mintis ir neišsipildžiusi svajonė išvaduoti ir

atkerėti Dulsinėją, bičiuliai stengėsi kaip įmanydami pralinksinti Don Kichotą, o bakalauras vis kartojo, kad jisai sutelktų jėgas, atsikeltų ir pradėtų piemenų gyvenimą, kuriam jis, bakalauras, jau paskyręs eklogę, pranokstančią visas Sanadzaro sudėtasias, ir kad iš vieno kintanariško ūkininko jau nusipirkęs du atsakančius šunis bandai saugoti: vienas jų šaukiamas Rudžiu, o kitas – Paukštgaudžiu.

Tačiau niekas negalėjo išsklaidyti Don Kichoto liūdesio.

Bičiuliai pakvietė gydytoją. Šis pačiupinėjo pulsą, ne per daugiausia nusidžiaugė ir patarė Don Kichotui dėl visa ko pasirūpinti savo siela, nes kūnui gresia pavojus.

Don Kichotas išklausė jį ramia širdimi, bet visiškai kitaip suliko šią žinią šeimininkė ir dukterėčia, – drauge su ginklanešiu jos pratruko taip graudžiai raudoti, lyg Don Kichotas jau būtų gulėjęs pašarvotas.

Gydytojas buvo tos nuomonės, jog Don Kichotą žudanti širdgėla ir neviltis.

Don Kichotas pasiprašė paliekamas vienas – norįs truputį nusnūsti.

Taip ir buvo padaryta, ir jis, kaip sakoma, dėjo į ūsą geras šešias valandas, net šeimininkė ir dukterėčia sunerimo, ar tik amžinu miegu nebūsiąs užmigęs.

Minėtam laikui prabėgus, jis kniostelėjo iš miego ir garsiai suriko:

– Garbė Dievui Tėvui Visagaliui, tokią malonę man suteikusiam! Iš tiesų begalinis jo gailėstingumas, ir žmonių nuodėmės negali jo susilpninti nei išsekinti.

Dukterėčia įsiklausė į dėdės žodžius, ir jie pasirodė jai protingesni nei paprastai, bent jau už visas kalbas, prie ligos patalo girdėtas, ir todėl pasidomėjo:

– Ką jūs turite galvoje, dėde? Gal kas nauja nutiko? Apie kokį gailėstingumą ir apie kokias žmonių nuodėmes kalbate?

– Apie tą gailėstingumą, dukterėčia, – atsakė Don Kichotas, – kurį šią akimirką, nuodėmių manų nepaisydamas, parodė man Viešpats. Protas mano vėl šviesus ir aiškus, išsivadavęs nuo dumsių nemokšiško tamsybių, kurios apgožė jį, pragaištingai ir pastoviai man beskaitant nelemtuosius riterių romanus. Dabar perprantu visą jų kvailumą ir melagystę, ir tik gaila man, jog per vėlai atsipeikėjau ir jau nebeturiu laiko atitaisyti savo klaidų ir imtis kitų knygų, kurios nušviestų man dvasią.

Jaučiu, dukterėčia, jog stoviu prie mirties slenksčio, ir norėčiau mirti taip, kad žmonės įsitikintų, jog ne veltui nugyvenau savo amžių, ir kad nelydėtų manęs pamišėlio vardas, – tegul ir buvau toks, bet nenorėčiau to įamžinti savo mirtimi.

Pakvieski, vaikeli, mano geruosius bičiulius, kleboną, bakalaurą Samsoną Karaską ir barzdaskutį meistrą Nikolą: aš noriu atlikti išpažintį ir surašyti testamentą.

Tačiau dukterėčiai neprireikė jų šaukti, nes kaip tik tuo metu visi trys įėjo į kambarį.

Vos pamatęs juos, Don Kichotas tarė:

– Pasveikinkite mane, mielieji: aš jau nebe Don Kichotas Lamančietis, bet Alonsas Kichanas, dėl savo būdo ir prigimimo pramintas Geruoju. Dabar aš – priešas Galijos Amadžiui ir devynioms galybėms jo palikuonių, dabar man grasu net prisiminti visus tuos šventvagiškus klajojančių riterių romanus, dabar aš suvokiu savo neprotingumą, suprantu, kaip pražūtingai paveikė mane tos knygos, ir, per begalinį Dievo gailėstingumą kartaus patyrimo pamokytas, visas jas prakeikiu.

Tokias kalbas išgirdę, visi trys pamanė, kad Don Kichotą tikriausiai bus apsėdusi kokia nauja beprotystė. Ir tuomet Samsonas jam tarė:

– Ką, pone Don Kichote? Kaip tik dabar, kai gavome žinių, jog jūsų dama Dulsinėja atkerėta, jūsų malonybė šitaip prašnenkate? Dabar, kai mes visi užsidegėme eiti į piemenis ir, dainas dainuodami, gyventi kaip karaliai, jūsų malonybė baudžiatės tapti atsiskyrėliu? Liaukitės, dėl Dievo meilės, atsipeikėkite ir neskite pasakų.

– Pasakomis gyvenau ligi šiolei, – atsakė Don Kichotas, – ir tos pasakos stūmė mane į neišvengiamą pražūtį, bet dabar, mirties valandą, pasistengsiu su Dievo padėjimu, kad jos man išeitų į naudą. Ponai, aš jaučiu, jog netrukus mirsiu, ir todėl baikime juokus: pakvieskite man kunigą išpažinčiai atlikti ir raštininką testamentui sudaryti. Tokią akimirką žmogui nedera juokauti su savo siela, ir todėl prašau jus: kol klebonas klausys išpažinties, pašaukite raštininką.

Visi susižvelgė Don Kichoto žodžių nustebinti ir, kad ir abejodami, buvo linkę juo patikėti: jų manymu, toksai staigus proto prašviesėjimas buvo vienas ženkliausių artimos mirties požymių, nes, be kita ko, jis išsakė dar ir kitokių minčių, tokių sklandžių, tokių nuoseklių ir pilnų krikščioniškos dvasios, jog pagaliau visos abejonės išsisklaidė, ir jie galutinai patikėjo, kad jis atėjo į protą.

Klebonas išprašydino visus iš kambario ir, likęs vienas su Don Kichotu, išklausė išpažinties.

Bakalauras išskubėjo raštininko ir netrukus grįžo kartu su juo ir su Sanču Pansa; jau anksčiau iš bakalauro sužinojęs apie savo pono būklę, dabar, matydamas šeimininkę ir dukterėčią apsiverkusias, Sančas patempė lūpą ir taipgi apsipyklė ašaromis.

Išklausęs išpažinties, klebonas išėjo ir tarė:

– Tikrai miršta Alonsas Kichanas Gerasis, ir tikrai jis sveiko proto. Dabar galime užteiti, tegu surašo testamentą.

Šie žodžiai baisingai sukrėtė šeimininkę, dukterėčią ir gerąjį ginklanešį Sančą: iš jų akių, ir šiaip jau pritvinkusių, srautais prapliupo ašaros, o iš krūtinų gilumos tolydžio veržėsi sunkūs atodūšiai, nes iš tiesų, kaip jau buvo sakyta, Don Kichotas visada, ir stačiai Alonsas Kichanas Gerasis, ir Don Kichotas Lamanchietis būdamas, garsėjo romiu būdu ir maloniu elgesiu, ir už tai jį mylėjo ne tik namiškiai, bet ir visi pažįstami.

Drauge su kitais kambarin įėjo raštininkas, ir, jam užrašius testamento pradžią, Don Kichotas, pagaliau atlikęs atgailą ir visa tai, ką liepia krikščionių tikėjimas, pakėlė balsą ir, reikšdamas paskutinę valią, prabilo:

– *Item*^{*}, aš pageidauju, kad mano pinigų, saugomų Sančo Pansos, kurį, pamišęs būdamas, nusisamdęs buvau ginklanešiu, niekas iš jo nereikalautų ir ataskaitų neprašytų, nes mudu turėjome savų sąskaitų, nesuvestų ir galutinai nesutvarkytų, o jeigu, atskaičius jam priklausomą skolą, dar atliktų pinigų, tegu šį likutį jis pasiima: suma bus nedidelė, bet jam labai pravers.

Ir jeigu aš, pamišėliu būdamas, dėjau pastangas, idant jo valdžion sala būtų duota, dabar, sveiko proto būdamas, visas pastangas dėčiau, idant duota jam būtų visa karalystė, nes nusipelnė jos savo nuoširdumu ir atsidavimu.

Ir, kreipdamasis į Sančą, tarė:

– Atleiski, bičiuli, jog dėl manęs taipgi laikomas buvai pamišėliu, nes, pats klysdamas, tave klaidinau tvirtindamas, kad būta ir esama pasaulyje klajojančių riterių.

– Ak! – ašarodamas sušuko Sančas.– Nemirkite, jūsų malonybe viešpatie mano, pasekit mano patarimu ir gyvenkit ilgus ilgiausius metus, nes didžiausia beprotystė, kokią gali padaryti žmogus šiame pasaulyje, – tai imti ir pasimirti nei iš šio, nei iš to, kai niekas jo nei žudo, nei ką, nebent sielvartas smaugia.

Liaukitės, gana jums lovoj tysoti, kelkitės, – persirengiam piemenimis ir pasiduodam į laukus, kaip mudviejų buvo sutarta; ką gali žinoti, gal kur pakrūmėję užtiksim atkerėtąją damą donją Dulsinėją, o ko gi daugiau mums norėti!

Ir jeigu jau mirštat iš širdgėlos, kad prakišot dvikovą, suverskit kaltę ant manęs: girdi, jūs nupuolęs nuo Rosinanto, nes aš per silpnai priveržęs balno paspręstę, juo labiau kad, kaip žinot iš riterių

* Taip pat, be to (*lot.*).

romanų, vienam riteriui nublokšti žemėn kitą – įprastas daiktas: šiandien jis nugalėtas, o rytoj – nugalėtojas.

– Kas be ko, – pritarė Samsonas, – gerasis Sančas Pansa labai protingai samprotauja.

– Gana, ponai, – pareiškė Don Kichotas, – kiti metai – kiti ratai, kiti ir vežėjai. Buvau išprotėjęs, o dabar aš sveiko proto, buvau Don Kichotas Lamančietis, o dabar, kaip sakiau, – Alonsas Kichanas Gerasis. Savo nuoširdžia atgaila ir atvirumu aš tikiuosi susigrąžinti pirmąją jūsų pagarbą... Rašykite toliau, pone raštininke!

Item, visą turtą palieku vienintelei savo paveldėtojai, čia pat esančiai dukterėčiai Antonijai Kichanai, iš pradžių atskaičius atitinkamą dalį, mano skiriamą kitiems tikslams, o būtent: pirmiausia aš pageidauju, kad būtų išmokėta alga mano šeimininkei už visą išstarnautą laiką, taipgi išduota jai dvidešimt dukatų drabužiams.

Testamento vykdytojais skiriu čia pat esančius kunigą kleboną ir poną bakalaurą Samsoną Karaską.

Item, aš pageidauju, kad mano dukterėčia Antonija Kichana, panorusi ištekėti, pasiskirtų tokį vyrą, apie kurį būtų iš anksto žinoma, jog jis nėra nieko girdėjęs apie riterių romanus, o jeigu paaiškėtų, kad yra ją skaitęs, ir jeigu mano dukterėčia vis tiek norėtų už jo tekėti ir ištekėtų, tuo atveju ji nustoja viso palikimo, ir testamentą vykdytojai gali savo nuožiūra panaudoti jai labiems darbams.

Item, meldžiu minėtus ponus testamentą vykdytojus, kad jie, likimo suvesti su autorium, kaip sakoma, parašiusiu Don Kichoto Lamančiečio žygdarbių antrąją dalį, perduotų mano nuolankiausią prašymą atleisti man už tai, jog nejučia daviau dingstį prirašyti šitiek ir šitokių nesąmonių, kurių pilna toje knygoje, nes, atsisveikinant su šiuo pasauliu, mane graužia sąžinė, kad būsiu jį paskatinęs tam darbui.

Sulig tais žodžiais Don Kichotas baigė testamentą ir, netekęs sąmonės, išsitiesė paslikas lovoje.

Visi persigando ir puolė jo gelbėti, ir visas tris dienas, kurias dar išgyveno po testamentą surašymo, jis tik retkarčiais atgaudavo sąmonę.

Namuose viešpatavo sąmyšis, bet, šiaip ar taip, dukterėčia nepamiršdavo pavalgyti, šeimininkė – išgerti vyno, o ir Sančas per daug nesielvartavo: mat mintis apie palikimą visada sušvelnina arba net užgožia skausmą, kurį mirštantysis paprastai sukelia paveldėtojų širdyse.

Pagaliau, kai Don Kichotas gavo paskutinį patepimą, kai, remdamasis gausybe nenuginčijamų argumentų, pasmerkė riterių romanus, išmušė jo valanda.

Raštininkas, buvęs tuo metu prie mirties patalo, pareiškė, jog nė viename riterių romane nebuvo skaitęs, kad kuris nors klajojančių riterių būtų miręs savo lovoje taip romiai ir taip krikščioniškai kaip Don Kichotas; visiems aplink sielvartaujant ir raudant, Don Kichotas išleido paskutinį kvapą, kitaip sakant, mirė.

Tatai matydamas, klebonas paprašė raštininką paliudyti raštu, jog Alonsas Kichanas Gerasis, paprastai vadinamas Don Kichotu Lamančiečiu, atsisveikino su šiuo pasauliu ir mirė savo mirtimi, o to liudijimo jis prašęs, idant kuris kitas autorius, neskaitant Sido Hamado ben Inhalio, negautų progos apgaulingai prikelti velionį ir toliau kurti nepabaigiamas jo žygdarbių istorijas.

Taip mirė išmoningasis Lamančos bajoras, tačiau jo gimtinės Sidas Hamadas nenorėjo tiksliai nusakyti, idant Lamančos miesteliai ir bažnytkaimiai neimtų ginčyti vieni kitiems teisės įsūnyti Don Kichotą ir paskelbti jį savo žemiečiu, kaip septyni Graikijos miestai kad ginčijosi dėl Homero.

Mes nepasakosime, kaip raudojo Sančas, Don Kichoto dukterėčia ir šeimininkė, o iš naujausių epitafijų, jo atminimui paskirtų, paminėsime nebent štai šitą, Samsono Karasko sukurtą:

*Iš čia bajoras kietas,
stebinęs narsu minias,
tokiu, jog Mirtis kaulėta,*

*stojusi į grumtynes,
pasitraukė nugalėta.*

*Tolimas paikai tuštybei,
saviškais darbais, keistybėm
juokino ir baidė žmones;
protan per mirties malonę
atžengė iš beprotybės.*

O išmintingasai Sidas Hamadassako kreipdamasis į savo plunksną:

„Šičia, ant vašelio ir varinės vielos pakabinta, tu ir kabosi, manoji plunksna, nežinia, ar gerai padrožta, ar prastai nusmailinta, ir gyvensi čia amžių amžius, jeigu tik nenukabins tavęs kokie išpuikę ir piktų užmačių pilni knygrašiai, išniekinti tave panūdę. Bet, nelaukdama, kol jie tavęs prisilies, sudrauski juos ir kaip galima įtaigiau pasakyki:

*Traukitės šalin, niekšeliai,
niekam liest manęs nelemta,
nes tik vienai man, karaliau,
skirtas šitas darbas šventas*

Vienam man gimęs Don Kichotas, ir aš gimęs tik jam vienam; jam buvo likta nuveikti žygius, o man – rašyti; mudu abu – neperskiriama pora, kad ir kaip tūžtų ir apmaudautų anas apsimetėlis tordesiljiškis rašeiva, išdrįsęs (o gal dar kartą išdrįsiąs) savo atbukusia ir prastai nusmailinta stručio plunksna aprašyti mano narsiojo riterio žygdarbius, nes toksai užmojis ne jo nosiai ir ne jo išvėsusiai galvai imtis tokio darbo...

Ir jeigu kartais tau atsitiks su juo susipažinti, įgraudenki jį, idant duotų ramybę kape nuvargusiems ir jau sudulėjusiems Don Kichoto kaulams ir nedrįstų, nusižengdamas visiems mirties įstatymams, boginti jų į Senąją Kastiliją, nedrįstų kelti iš kapo, kuriame Don Kichotas tikrai ir neginčijamai ilsis visu ūgiu išsitiesęs, nes jau nebeturi jėgų trečiąsyk leisti į naują kelionę ir žygį; o tiekos klajojančių riterių tiekai žygių išjuokti pakanka juk ir dviejų Don Kichoto žygių, patikusių ir suteikusių malonumą visiems, kas tik gavo progą apie juos išgirsti tiek mūsų krašte, tiek svečiose karalystėse.

Ir šitaip, draugiškai patardama savo nedraugui, tu atliksi krikščionio priedermę.

Ir aš jausiuos patenkintas ir išdidus, galėdamas pirmas ir visapusiškai, kaip to ir troškau, mėgautis savo darbo vaisiais...

Nes aš netroškau nieko kito, kaip tik atgrasyti žmones nuo pramanytų ir kvailų istorijų, aprašomų riterių romanuose, ir šit, pasirodžius tikrai ir nepramanytai manoj Don Kichoto žygių istorijai, tų romanų vertė pašlijo ir netrukus, be jokios abejonės, visiškai nukris.

Vale”.

PABAIGA

Migelis de Servantesas Saavedra, *Išmintingasis bajoras Don Kichotas Lamančietis*, iš ispanų kalbos vertė Valdas Petrauskas, I tomas, Vilnius: Vaga, 1995, p. 23–38, 54–70, 75–81, 109–139, 151–161, 190–212, 308–316, 397–404, 426–438, 456–473; II tomas, Vilnius: Vaga, 1995, p. 273–287, 346–354, 388–398, 464–468, 490–496.